

NAJSTAREJŠA SLOVENSKA REVIIJA, KI ŠE IZHAJA

PLANINSKI

VESTNIK

7-8
2025

TEMA MESECA

**Duševno
zdravje v
gorništvu**

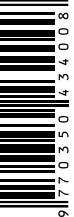
Z NAMI NA POT

**Pirenejski
narodni parki**

INTERJUJU

**Matic Novak
Henrika Zupan**

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE

5,90 €

VPRAŠAJ GORO, Jože Mihelič

Knjiga *Vprašaj goro* je žlahtna pripoved o skromnih in poštenih ljudeh, ki so živeli predani svojemu rodu, domu in zemlji. Je spomin na otroštvo v Bohinju, na prijateljske vezi, ki so nastale v dobi zorenja, na plezalne začetke in najbolj polna leta njegovega alpinizma ter na turno smučanje, ki mu Joža Mihelič ostaja zvest vse življenje.

Format: 165 x 240 mm; 216 strani, integralna šivana vezava

JULIJSKE ALPE: ZAHODNO OD SOČE IN PIŠNICE, Klemen Janša, Jože Drab

Opisane poti, izleti in ture vas popeljejo na 45 čudovitih planinskih ciljev. Lahki izleti so pisani na kožo tudi mlajšim planincem, za izurjene gornike pa sta avtorja pripravila nekaj opisov tehnično (zelo) zahtevnejših poti.

Gre za območje gorskih skupin Jalovca, Mangarta, Bavškega Grintavca, Viša, Montaža, Kanina in Julijskih Predalp.

Format: 165 x 240 mm; 216 strani, integralna šivana vezava

CENA: V času od 1. 8. do 31. 8. 2025 lahko knjigo *Vprašaj goro* kupite po akcijski ceni s 50 % popusta: 13,45 €* (redna cena: 26,90 €*).

Vodnik JA: Zahodno od Soče in Pišnice pa lahko od 1. 9. do 30. 9. 2025 kupite s 40 % popusta: 19,14 €* (redna cena 31,90 €*)

POHORJE 1 : 50.000

Planinski zemljevid Pohorje v merilu 1 : 50.000 zajema območje celotnega Pohorja in večjega dela obmejnega Kozjaka. Planinske poti so prikazane na osnovi zadnjega stanja katastra planinskih poti PZS (2024).

Znotraj omenjenih meja boste našli:

- prvi del Slovenske planinske poti,
- celotno Pohorje med Mariborom in Slovenj Gradcem,
- vsa pohorska smučišča, mesta in turistična središča ob vznožju Pohorja in
- številne naravne znamenitosti.

CENA: 9,10 €*

*DDV je obračunan v ceni. Stroške poštne plača naročnik.

I N F O R M A C I J E · N A K U P · N A R O Č I L A

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE, PLANINSKA TRGOVINA PZS

NA SEDEŽU Ob železnici 30a, Ljubljana, v času uradnih ur
(v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure; odmor za malico 10.30–11.00).

PO POŠTI p. p. 214, SI-1001 Ljubljana

PO TELEFONU 01 43 45 684 v času uradnih ur brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu)

PO FAKSU 01 43 45 691

E-NAROČILA trgovina@pzs.si ali spletna trgovina PZS: <http://trgovina.pzs.si>.

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana • telefon: 08 380 67 30 • faks: 04 589 10 35 • e-naročila: info@planinskimuzej.si

IZDAJATELJI IN ZALOŽNIK

Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja osemnajstega v mesecu.

Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugje.

125. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA

Planinska zveza Slovenije

Uredništvo Planinskega vestnika

Ob železnici 30a, p. p. 214

SI-1001 Ljubljana

T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91

E: pv@pzs.si

www.planinskivestnik.com

www.pvkazalo.si

www.facebook.com/planinskivestnik

ODGOVORNI UREDNIK

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR

Emil Pevec (tehnični urednik), Marta Krejan Čokl,

Zdenka Mihelič, Irena Mušič Habjan, Mateja Pate,

Dušan Škodič, Tina Leskošek, Mire Steinbuch

ZUNANJI SODELAVCI

Peter Šilak, Miha Pavšek, Simona Nahtigal

LEKTORIRANJE

Marta Krejan Čokl, Mira Hladnik, Vera Šeško,

Sonja Čokl, Darja Horvatič (korektorica)

OBLIKOVANJE

Mojca Dariš

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK

Schwarz print, d. o. o.

Tiskano na NEO MATT papirju, Triglav papir

NAKLADA: 4200 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljjanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni nujno tudi mnenje uredništva in PZS. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Ob železnici 30a, p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu 080 1893 (24 ur na dan) in na naslovu: <https://clanarina.pzs.si/vestnik.php>.

MODRA ŠTEVILKA

080 18 93

Transakcijski račun PZS

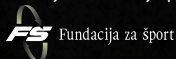
IBAN: SI56 6100 0001 6522 551

SWIFT: HDLSI22

DELAŠKA HRANILNICA D.D. LJUBLJANA

Naročnina 48 EUR, 72 EUR za tujino, posamezna številka 4,80 EUR, polletna številka 5,90 EUR. Člani PZS so upravičeni do 25 % popusta na letno naročnino Planinskega vestnika (36 EUR, tujina 62 EUR). Letna naročnina e-revije 40 EUR, za člane PZS 30 EUR, kombinacija tiskane in e-revije 64 EUR (za člane PZS 48 EUR). Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport RS in Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS.

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI

Dolgo sestopanje z Eigerja

Foto Eva Schmitt

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje in plezanja po gorah po navodilih iz te revije.

Spregovoriti o težkih temah

V *Planinskem vestniku* smo nedavno pisali o celi paleti tem, ki izvirajo iz naše duševnosti: vse od strahu, dvomov, žalovanja, ljubezni do vztrajnosti in še česa. Kako vendar ne bi, ko pa je vse naštetu neizpodbitni del življenja slehernika. Gore so že od nekdaj prostor, kamor človek hodi iskat samega sebe – včasih zato, da bi našel mir, drugič zato, da bi se preizkusil, tretjič, da bi pobegnil. In prav v teh pobegih, iskanjih in vračanjih se prepletajo niti naše duševnosti.

Pa vendar, ko omenimo duševno zdravje, marsikdo zastrže z ušesi (ali pa zavije z očmi) češ, to se pa mene ne tiče, to so pač tiste zgodbe, s katerimi se ukvarjajo psihologi, psihiatri in socialne delavke. Neprijetne, težke teme, ki spadajo za zaprta vrata proč od nas, ki nimamo diagnoz. Pa je res tako? Kdo med nami še ni imel izkušnje, v gorah ali dolini, ki nas ne bi močno zaznamovala? Bralci imamo radi izlete, potopise in rekreacijo na soncu in svežem zraku – vse tisto, kar ljudem s težavami v duševnem zdravju skorajda pregovorno primanjkuje. Študije res dokazujejo mnoge pozitivne učinke gibanja v naravi na naše počutje. Mnogim prav to služi kot motivacija za sopihanje v hrib. Nekateri v samotni gora končno najdejo notranji mir, drugi le v steni zmorejo popolno osredotočenost, spet tretji lahko zvečer oko zatisnejo šele po adrenalinskem teku po vrhovih. Gore so za marsikoga edini terapevt, s katerim so pripravljeni navezati stik.

A udejstvovanje v gorništvu lahko prinese tudi neugodne posledice za duševno zdravje: depresijo ob resnih poškodbah, zaradi katerih nekdo ne bo več zmožen sesti na gorsko kolo ali se vzpenjati po zasneženih grapah; travmo in t. i. krivdo preživelega ob smrti soplezalca; motnje hranjenja v pehanju za izjemnimi dosežki v profesionalnih panogah; težave z nespečnostjo po zahtevnih reševalnih akcijah; upad kognitivnih funkcij po daljši izpostavljenosti na visokih nadmorskih višinah. In še in še. Marsikdo, ki danes obuje gojzarje, v resnici beži pred stiskami doma. Ali pa prav tam – na samotnem grebenu – prvič sliši tisto, kar je dolgo potiskal v ozadje.

Gore nas učijo, da je življenje preplet vzponov in sestopov. Da si lahko danes na vrhu in jutri ležiš pod steno. Da nas drobna cvetlica ob poti kdaj razveseli bolj kot razgled s Triglava. In da si je včasih treba priznati, da ne zmoremo iti naprej.

Bolj ali manj burno dogajanje v naši notranjosti je lastno vsakomur, zato je modro, da o teh temah iskreno spregovorimo. Ne le da s tem razbijamo stereotipe in tabuje, ampak lahko odkrijemo tudi, da v svojih doživljanjih nismo sami, ter tako najdemo skupnost, ki nas razume, razbremeni in podpira. Duševno zdravje ni eksotična tema – le odtujena in pogosto utišana je. A vsak, ki se je kdaj v nevihti bal za svoje življenje ali občutil žalost ob izgubi, ve, kako globoko ti trenutki zarežejo. To so teme, ki živijo med nami – na poti skozi rušje, v mrzlih bivakih in v dolgih večerih, ko se gore zdijo še bolj mogočne in vredne strahospoštovanja.

Veseli me, da bomo v tej številki spregovorili o tistih plasteh, ki (pre)pogosto ostanejo skrite pod vetrovkami, in o občutkih, ki se razpršijo v vetru na vrhovih. Predvsem pa o tem, da vsak izmed nas, ne glede na število preplezanih smeri ali osvojenih gora, kdaj potrebuje oporo. Pa naj bo to v obliki pogovora, dotika ali samo tihega skupnega trenutka nekje na neobljudeni planini.

Simona Nahtigal

4

8

16

20

26

30

UVODNIK

1 **Spregovoriti o težkih temah**

Simona Nahtigal

DUŠEVNO ZDRAVJE V GORNIŠTVU

4 **V globinah naše duševnosti**

Simona Nahtigal

DUŠEVNO ZDRAVJE V GORNIŠTVU

8 **Pogovor z Maticem Novakom**

Simona Nahtigal

ZGODBA IZ VERTIKALE

16 **Zmorem!**

Simona Nahtigal

ALPE

20 **Na strehi Bernskih Alp**

Eva Schmitt

STRAH

26 **Blizu roba**

Anton Štibler

MLADI

30 **Mladinski tabor drugače**

Matej Mlakar

Z NAMI NA POT

34 **Gorski zid med Atlantikom in Sredozemljem**

Andrej Bandelj

OPISI

49 **Grintovci in Karavanke**

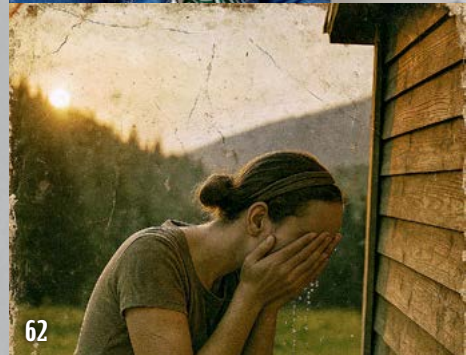
34

53

56

62

68

74

**USEBINE USEH
PLANINSKIH VESTNIKOV
OD LETA 1895 DALJE NA
WWW.PUKAZALO.SI**

PLANINČKOV KOTIČEK

53 Neurje v gorah

Kristina Menih

INTERJUJ

56 Pogovor s Henriko Zupan

Zdenka Mihelič

PASTIRSKA ZGODBA

62 Pet starih fotografij

Dušan Škodič

DOŽIVETJE

68 Dva vrhova in en obok

Mire Steinbuch

GORSKO REŠEVANJE

74 Aktivnosti v gorah so lahko nevarne

Matej Ogorevc

ZGODBE IZ POD HIMALAJE

76 Smaragдно jezero

Matjaž Čuk

POTOPIS

80 Kako sem se zaljubila v princa

Sandra Drmić
Prevod Barbara Gaborovič

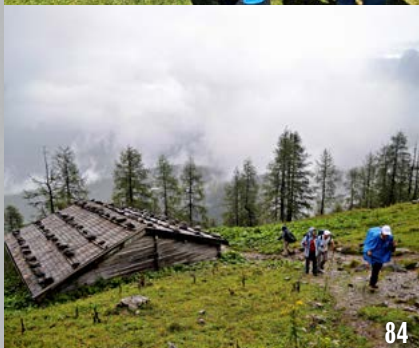
76

80

82

84

DA NE OMENJAMO NJEGOVE
GOREČE NARODNE ZAVESTI
TER TOVARIŠTVA.

88

PLANINSKI PRAZNIK

82 Useslovensko srečanje na Jančah

Zdenka Mihelič

UREME

84 Me bo danes v hribih dobil dež?

Veronika Hladnik Zakotnik

STRIP

87 En in edini Joža Čop

Ažbe Polšak

MINIATURA

88 Dan brez kave

Tatjana Cvetko

90 LITERATURA

94 PLANINSKA ORGANIZACIJA

96 NOVICE

Naročilo na Planinski vestnik

Brezplačna številka
24/7: 080 18 93
01 43 45 684
trgovina@pzs.si
Ljubljana,
Ob železnici 30a

e-revija.planinskivestnik.com

V globinah

Možgani so odgovorni praktično za vse, kar zmoremo – gibanje, mišljenje in čustvovanje. Po nevronih nenehno tečejo informacije in ko je teh več, se naši možgani zaradi električnih impulzov razsvetlujejo kot novoletna jelka. Možgani našim nogam pošiljajo informacije, kako naj jih gibamo, da bomo zakoračili v breg, od živčnih končičev pa nazaj v možgane priteče informacija, da smo, recimo, pravkar stopili v kravjak ali zdrsnili na melišču.

Pomagajo nam presojati, ali se bomo zaradi nevihtnih oblakov odrekli osvojitvi vrha gore in se raje vrnili v dolino. Po spominu pobrskaajo za preteklimi izkušnjami, ko smo prav zaradi enako gobastih črnih oblakov bili prisiljeni vedriti v bivaku ter da nam je bilo takrat sila neprijetno; še več, zaradi grmenja in sunkov vetra nas je bilo strah. Navržejo nam še bežen spomin na zadnjih nekaj novic o akcijah gorskih reševalcev zaradi nesreč, ki so se zgodile v neugodnih vremenskih razmerah, in na podlagi občutkov ter izkušenj tako sklenemo, da bo varneje, če se napotimo proti domu.

Vsaka naša izkušnja ima sedež v možganih. Vse bolečine v mišicah po dolgi turi, ves smeh ob prigodah s turnega smučanja, frustracije ob zgrešeni poti ali med slabim vremenom (in to kljub dobri napovedi), strah po padcu v smeri, čudenje in navdušenje ob opazovanju botanične pestrosti ali zanimivih skalnih struktur, hitro odločanje in izvajanje vrvnih manevrov v nepričakovanih situacijah in še mnogo več. Možgani, o katerih znanstveniki trdijo, da so še vedno manj proučeni kot galaksija, so zaslužni za vse, kar smo, mislimo in počnemo. Naše telo in um sta neizogibno prepletena, da dobro funkcioniramo in se ob tem počutimo

naše duševnosti

Možgani so naša centrala

(vsaj bolj ali manj) ugodno, pa je potrebna skrb tako za fizično kot duševno zdravje.

Kaj duševno zdravje sploh je?

Dobro duševno zdravje ni le odsotnost bolezni, temveč pomeni, da zmoremo življenje doživljati kot smiselno, da znamo vzpostavljati in vzdrževati kakovostne odnose, obvladovati stres, razvijati svoje potenciale in prispevati k skupnosti. Gre za stanje, ko se počutimo varne, sposobne premagovati izzive, živeti polno življenje in čutiti celo paleto čustev, ne da bi nas ta popolnoma preplavila. Ne pomeni, da nikoli ne doživimo težkih trenutkov, temveč da se znamo z njimi spoprijeti in zmoremo kljub negotovostim ohranjanjati smisel in upanje.

Ko naše ravnovesje porušijo stres, travmatske izkušnje, nenadne življenjske spremembe, dolgotrajna

izčrpanost ali telesna bolezen, govorimo o težavah v duševnem zdravju. Te so lahko prehodne in vezane na en sam dogodek, lahko pa so dolgotrajnejše, se kopičijo počasi in neopazno. Nekatere duševne motnje imajo biološke in genetske osnove, kar pomeni, da se posamezniki že rodijo z večjo dovzetnostjo za njihov razvoj (npr. za shizofrenijo). Druge so posledica okolja, v katerem človek odrasča in živi. Dolgotrajno življenje v revščini, izkušnje nasilja v družini ali stresa v službi pustijo posledice, ki pogosto vodijo v različne oblike duševnih stisk. Včasih pa zadošča en sam silovit dogodek, na primer smrt soplezalca, nesreča na turi, neuspešno oživljanje ali bližnje srečanje s smrtjo, da v nas sproži burno čustveno in telesno reakcijo, ki se lahko razvije v posttravmatsko stresno motnjo ali druge stiske. Spekter duševnih bolezni in motenj je izjemno širok in vključuje vse od depresi-

Marsikdo se zateka v višave, da se vsaj za trenutek oddalji od goste, meglene sivine znotraj sebe.

Foto Franci Horvat

Možgani so sedež naše zavesti, kjer se nenehno vzpostavljajo nevrnske povezave, po katerih tečejo sporočila o vsem, kar smo, čutimo, počnemo in vemo.

Izdelano z UI

je in anksioznosti, motenj spanja, motenj hranjenja, motnje hiperaktivnosti in pozornosti pa do zasvojenosti, demence, avtičnega spektra in celega kupa drugih bolezni, kot so osebnostne motnje in drugo. Vsaka izmed njih ima svoje oblike, oblike in stopnje izražanja ter stiske, ki posameznika bremenijo in ovirajo pri vsakodnevem življenju.

Autoceste in hormoni

Možgani so organ kot vsak drug. Ko se nekdo zaupa denimo o depresiji, žal še vedno pogosto slišimo prežvečeno frazo: "Vse je samo v glavi!" Seveda je, in to natanko tam, v možganih. Pomembno je, da razumemo, kako ta organ deluje in da, enako kot vsi drugi organi, potrebuje ugodne razmere za optimalno funkcioniranje. Astmatiku menda nihče ne reče, naj "samo normalno diha", saj razumemo, da tega enostavno ne zmore. Mnogo težje razumemo ta koncept, ko se prav tako na fiziološki ravni pojavijo težave v možganih – v duševnem zdravju.

Za dogajanje v naših glavah so poleg posebnih možganskih struktur zaslužni tudi hormoni, ki vplivajo na optimalno delovanje prenekaterih telesnih procesov. Pomanjkanje teh hormonov je povezano z mnogimi težavami v duševnem zdravju, dobra novica pa je, da lahko v dobršni meri sami poskrbimo za njihovo produkcijo. Fizična aktivnost in izpostavljenost soncu sproščata najbolj znani hormon sreče, serotonin, ki ugodno vpliva na naše razpoloženje in kakovost spanca. Za navdušenje v pričakovanju, da se bo zgodilo nekaj dobrega, je zaslužen dopamin, ki nas motivira, da se naprezamo, dokler ne dosežemo želenega cilja. Izlet v hribe, obsijane s soncem, na povsem kemijski ravni ugodno vpliva na naše počutje. Če tovrstni izlet združimo še z dobro družbo, se bo v naših možganih sprostil še oksitocin – hormon povezanosti, toplote in zaupanja. Že po pol ure na planinski poti se bo začel sproščati tudi endorfin, naše naravno protibolečinsko sredstvo, ki nam pomaga obvladovati napore; po jakosti ga nekateri primerjajo celo z morijem. Posebej v gorništvu se bosta v naših možganih sproščala še adrenalin in noradrenalin. Adrenalin nas pripravi na akcijo, pospeši srčni utrip, poglobi dihanje in izostri čute – to je tisti občutek, ko

*Vzpostavljane povezave med dvema nevronoma
Izdelano z UI*

stopimo na izpostavljeno polico ali ko se znajdemo v nepredvidljivi situaciji. Noradrenalin pa spodbuja zaznavanje, motivacijo in energijo, v stresnih trenutkih pa izboljšuje sposobnost osredotočanja, daje občutek poguma in optimizma. Prav ta je zaslužen, da smo kljub naporu in morebitnim zapletom na turi še vedno sposobni zaznavati lepoto jutranje svetlobe na vrhu in občutek zmage po preplezani smeri. Ob adrenalinskem odzivu se sprošča tudi kortizol, hormon, ki telo pripravi na spopadanje z obremenitvijo. Čeprav ga povezujemo predvsem s stresom, je v zmernih količinah nujen za učinkovito odzivanje na napore in fizične izzive. Ko se tura zaključi, pa hormonska slika ne izgine – občutki zadovoljstva in eforije ob vrnitvi, podoživljanje lepih trenutkov in ponos, ki ga v ponedeljek jutraj delimo s sodelavci ob kavici, so prav tako posledica delovanja istih kemijskih sporočil.

Hormoni so naši motivatorji za določeno vedenje. Ob hoji v hribe, teku ali plezanju se v možganih sproščajo kemične snovi, ki poskrbijo za občutke zadovoljstva, sprostitve ali navdušenja. Hkrati se z vsako ponovitvijo take dejavnosti krepijo možganske povezave, kar pomeni, da se naši možgani učijo, da je nekaj prijetno in vredno ponovitve. Po vsaki turi, na kateri smo se zabavali in počutili dobro, se utrdi sinaptična povezava s sporočilom: "Hoditi v hribe je pa res *fajn*". Te povezave postanejo kot avtocesta – vse več misli bo potekalo po tej pozitivni povezavi, vse manj povezav pa bo šlo po naluknjani regionalni, ki sporoča: "Iti na Šmarno je ena sama muka." Omeniti pa velja, da včasih naši možgani preprosto niso zmožni proizvesti zadostne količine določenih hormonov; takrat govorimo o duševnih stiskah, pri katerih je vredno poseči tudi po zdravih. Ta so lahko bergla, ki nam pomaga (ponovno) vzpostaviti tovrstne možganske povezave in trajnostne zdrave navade.

Duševno zdrave v gorništvu

Medtem ko vsak dojema lepoto gorništvu na svoj edinstveni način, nas vse ženejo hormoni in pretekle pozitivne izkušnje. Koristi gorništvu so številne:

kakovostnejši spanec, večja odpornost proti stresu, globlja povezanost s soplaninci, občutek smisla, dobra fizična pripravljenost, vse naštetu pa so dejavniki za ohranjanje dobrega duševnega zdravja.

Neodgovorno pa bi bilo trditi, da ne obstajajo tudi specifična tveganja; nezgode, kot so denimo padec v smeri, dolg zdrs na zasneženem pobočju ali izruvanje varoval, pogosto povzročajo strah in tesnobo, in to lahko do te mere, da se določenim aktivnostim začnemo celo izogibati. Po tragičnih dogodkih, na primer po smrti soplezalca ali neuspešni reševalni akciji, se lahko pojavita posttravmatska stresna motnja ali intenzivni sindrom preživelega (tj. iracionalni občutek krivde, ker smo mi preživeli, drugi pa ne). Gorski tek, plezanje ali turno smučanje so lahko tako močno prepleteni z našim vsakdanom in identiteto, da ljudje po hujših poškodbah, ko so jim te aktivnosti (začasno ali trajno) odvzete, poročajo o globoki depresiji. Na voljo žal ni veliko študij, obstoječe pa večinoma poročajo o prevalenci duševnih težav nekje pri 30 % gornikov (odstopanja so med posameznimi državami in panogami), medtem ko splošna svetovna populacija dosega 14 %. Obstaja torej dobra možnost, da v svojem planinskem društvu ali alpinističnem odseku poznamo ne le eno, temveč kar nekaj oseb, ki se spopadajo z duševnimi stiskami. Proti tem pa niso odporna niti nekatera velika imena iz sveta alpinizma.

Legendarni alpinist Alexander Huber v svoji knjigi opisuje, kako ga je tesnoba skoraj povsem paralizirala, a jo je premostil s terapijo. Joe Simpson, najbolj znan po knjigi in filmu *Touching the Void* (*Dotik praznine*), je dolgo zanimal svojo posttravmatsko stresno motnjo, o kateri danes javno govori. Alex Staniforth, ki je v svojih zgodnjih dvajsetih preživel dve večji naravni nesreči na Everestu, je soustanovil britansko organizacijo *Mind Over Mountains*, v okviru katere aktivno podpirajo krepitev duševnega zdravja s pomočjo narave. Alpinist Cory Richards v svoji knjigi *The Color of Everything* (*Barva vsega*) opisuje boj z bipolarno motnjo, zasvojenostjo in travmami ter trdi, da morata iti gorništvu in pogovor o duševnih stiskah z roko v roki. Naša plezalka Mina Marković se je spopadala s strahom pred padanjem v steni in je s pomočjo psihologa morala ponovno obuditi zaupanje vase, danes pa tudi sama predava o tem. Tudi Janja Garnbret je po poškodbi priznala, da jo je pritisk pričakovani skoraj zlomil. Jasno izpostavlja, da je poiskala strokovno pomoč in da odpornost pomeni, kdaj si moramo priznati, da nismo v redu, in poiskati podporo. Naslavlja tudi motnje hranjenja v športnem plezanju, kjer je nizka telesna teža še vedno neizkoreninjeni ideal.

Duševne težave se pogosto skrivajo za nasmehi, za (navidezno) močjo, za športnimi dosežki in nešteto opravljenimi turami. Prav zato je pomembno, da o njih odkrito spregovorimo, saj lahko le tako najdemo podporo in povezanost. Ob iskrenih pogovorih in občutkih, da nismo sami, se pogosto začne proces okrevanja. ●

Pomembno je, da krepimo samozaupanje, vztrajno premagujemo izzive in spregovorimo o morebitnih stiskah. Skupnost je pri tem izjemnega pomena.

Foto Kristijan Kukovica

Simona Nahtigal

Vsem bi predpisal uro gozda na dan

Pogovor z Maticem Novakom

Matic Novak je po duši reševalec. Čeprav ga je življenjska pot sčasoma ponesla drugam, je več let delal kot gorski reševalec, reševalec na motorju in v vojski. Pozornost medijev je verjetno najbolj vzbudil, potem ko je na nujni vožnji doživel hudo prometno nesrečo in je med dolgim okrevanjem vpisal študij promocije zdravja, v sklopu katerega je na spletu začel govoriti o duševnih stiskah.

Danes kot strokovno podkrepljeni ekspert iz izkušnje¹ predava o motnjah hiperaktivnosti in pozornosti (ADHD)² ter vodi delavnice z otroki s to motnjo oziroma, kot sam raje pravi, z drugače razporejeno pozornostjo.

Začniva na začetku – v otroštvu. Kakšno vlogo sta imeli pri tem najini danes glavni temi – gore in ADHD?

Bil sem otrok s precej izraženim ADHD-jem, kar se je najbolj pokazalo v šoli, pri čemer mi je največkrat pomagala mama, medtem ko je drugi del, čustveno-energetski naboj, prevzel oče. Oba sta se dobro izmenjevala in se dopolnjevala. Oče me je usmerjal v razne zvrsti športa, še posebej v tiste, ki so bili v naravi. Zelo zgodaj me je začel voditi v gozd, potem pa vedno više v hribe. Doma, pod Stolom, ni bilo kotička, ki ga ne bi skupaj raziskala. Najini pohodi niso bili običajni; raje sva hodila po brezpotjih kot po markiranih poteh, saj so bile te dolgočasne. Največkrat sploh nisva prišla do vrha, ker sem se na poti ustavil, se usedel, jedel malico in enostavno ne nadaljeval poti. Oče je želel, da greva na vrh, ampak pogosto sva se obračala že na sredi poti. Kadar sva hodila po brezpotjih, ni bilo nobenih težav – šel sem, kamorkoli je bilo treba. Vedno se je dogajalo kaj novega, bilo je zanimivo, nič monotono, lahko sem plezal ali se spuščal po bregu s palicami. Skratka, bilo je zelo dinamično.

Se spomniš, kam vse sta prišla po teh brezpotjih?

Na hribu nad mojim domom, na Rebru, praktično ni kotička, kjer nisva bila. Na drugi strani, proti Završnici, je raslo ogromno bukev, med katerimi je ležala nepregledna odeja listja, po kateri sva se spuščala in šumela. Spomnim se, kako sem bil do prsi zakopan v listju, skozi katerega sva rila naprej, medtem ko je vse okrog naju šelestelo. Prehodila sva ves greben, kar je bilo zame nekaj najboljšega, saj je moralo biti vedno vsaj malo nevarno. Če tega elementa ni bilo, mi je postalo dolgčas. Tako se je vse začelo; z leti pa me je oče vedno bolj izpostavljal izzivom, saj je bil tudi sam takšnega kova. Na Stol nisva več hodila po običajnih poteh, temveč po Zabreškem plazu, kjer me je naučil tehnike spuščanja po hribu z lesenimi palicami, kar je podobno bloškemu smučanju. To mi je bilo tako zabavno, da nisem želel početi ničesar drugega, kar je

Matic na domači
Begunjski
Arhiv Matica
Novaka

¹ V stroki socialnega dela zagovarjamo stališče, da je oseba, ki se sooča z določeno stisko, vedno tista, ki ima o le-tej največ informacij in tudi pozna orodja, kako se soočati z njo. Strokovni delavci se lahko o določeni problematiki učimo, nimamo pa prvoosebne izkušnje, kot jo imajo izkušeni eksperti, ki se z določenimi izzivi srečujejo dobesedno vsak dan.

² Attention deficit hyperactivity disorder.

pozneje preraslo v turno smučanje. Vlekel mi je *bord* na vrhove, kjer imajo štruklje, na Kofce in Veliki vrh. Lahko bi rekel, da me je oče okužil s hribi, in to zelo zgodaj, praktično že s prvimi koraki. Začelo se je z raziskovanjem gozda in poplezavanjem po manjših skalah pri treh ali štirih letih, nato pa se je postopoma stopnjevalo vse do alpinističnih vzponov.

Potem si nadaljeval svojo gorniško pot tudi s tem, da si postal gorski reševalec. Kako si pravzaprav prišel do tega?

V najstniških letih se mi je vse to vlačenje v gore nekoliko zamerilo. Niso me več tako privlačile, saj sem imel druge interese. Kljub temu sem neprestano zrl vanje, iskal poti, kje bi lahko šel gor, kje bi lahko raziskoval, kje bi lahko odsmučal dol ... Strast se je začela vračati okoli sedemnajstega leta, pri dvajsetih pa me je bratranec povabil na plezanje. Za petnajst evrov je kupil vrv v Army Shopu, in seveda, kdo drug kot jaz bi plezal prvi. Med vzponom se je vrv pretrgala; to je bila moja prva resna budnica: če se nečesa lotiš, to počni tako, kot je treba. Vpisal sem se v športnoplezalni klub in začel resno plezati; z bratrancem pa sva kot samouka že takrat poskušala v smereh v gorah. Ko sem ugotovil, da mi plezanje omogoča dostop do še več smeri, je bil naslednji korak logičen – pridružitve alpinističnemu odseku. Hkrati sem že študiral na visoki zdravstveni šoli in si zelo želel postati reševalec. Ko sem izvedel, da lahko postanem gorski reševalec, sem se pri osemnajstih prvič udeležil zimske vaje, med katero so me zakopali v sneg – v "grob" – nato pa so me iz njega izkopali psi. To me je popolnoma prevzelo. Zelo zgodaj sem se pridružil gorskim reševalcem; pogoj je bil alpinistična šola, kar mi je omogočilo pravo pot učenja – od pravih pristopov v gore do razumevanja nevarnosti, ki tam prežijo. Šele takrat sem se zavedel, kako nespametno je bilo moje dotedanje početje in kolikim nevarnostim sem se izpostavljaval, ne da bi se mi kaj zgodilo. Ena situacija mi je še posebej ostala v spominu – sredi zime sva s prijateljem plezala po Kalvariji na Begunjsčico in se na vrhu umaknila v zavetje nekega plazu, da bi se preoblekla. Pozneje se je ta plaz sprožil in odnesel nekega smučarja. Snega je bilo toliko, da sva gazila do pasu. Če bi takrat samo še malo obremenila tisto *fleho*, bi šla oba dol. Ko sem začel nabirati izkušnje v GRS-ju, se srečevati z nesrečami in se učiti, sem spoznal, da izzivanje usode nima smisla, in sem postal veliko previdnejši.

Ti je iz gorskega reševanja kakšna zgodba posebej ostala v spominu?

Tovrstnih intervencij je bilo kar nekaj. Delal sem na območju Radovljice, ki ni v visokogorju, pokrivali smo del Pokljuke, Blejsko kočo z okolico, Stol, del Vrtače in Begunjsčice, Dobrčo ... Dogajalo se je vse mogoče – od bolezenskih stanj do reanimacij. Neka intervencija na Dobrči mi je še posebno ostala v spominu, ko smo v naglici hiteli oživljat nekoga. Zelo me je zaznamoval tudi en samomor – gospa se je vrgla s Titove skale nad Bohinjsko Belo. Prizor je bil grozljiv, saj jo je čez

ledveni del zlomilo in odprlo kot knjigo, vse je bilo razpršeno, možgani ... Spravljali smo jo z drevesa in to je bila ena tistih izkušenj, ki se ti za vedno zapečatijo v spomin. Ko tako zgodaj v življenju vidiš prizore, ki so na trenutke skoraj neresljivi, ostanejo s tabo; še danes imam te slike v mislih.

Kako si se spopadal s takimi težkimi prizori že v tako mladih letih?

Na neki način me je vedno gnala želja, da pomagam. Zaradi tega sem situacije dojemal manj čustveno in bolj objektivno. Telo človeka sem videl kot *mašino*, ki ji nekaj manjka, in moja naloga je bila, da jo ohranim pri življenju. Tudi kadar so bili prizori izjemno nazorni in strašni, sem telo razumel kot ogroditel, v katerem je naseljena duša. Vse sem sprejemal kot nekaj naravnega, ne glede na to, kako grozljivo je bilo videti. Težko to opišem – v tistem trenutku je pač bilo tako, kot je bilo. Če sem lahko pomagal, sem pomagal, če nisem mogel narediti ničesar, sem vsaj poskrbel, da smo svojcem v dolino pripeljali truplo na čim bolj človeški in spoštljiv način. Že od mladih let sta me gnali velika mera spoštovanja in želja po pomoči. Pri štirinajstih sem bil priča grozni nesreči, a je nikoli nisem podživil na travmatičen način. Slika ti ostane, prizor je grozljiv, ampak tako pač je.

Se ti zdi, da je na ta način dela in dojemanja situacij vplival tudi ADHD?

Ja. Pri intervencijskih službah mi je bilo najbolj fascinantno, kako me je ob zvoku pozivnika preplaval adrenalin – kot da bi samega sebe poslal na misijo, ki je bila vedno jasna: človek potrebuje pomoč. V glavi so se mi že med potjo odvijali prizori, kaj vse me

*S psičko Nyx
Arhiv Matica
Novaka*

Reševalci se z nesrečami srečujejo tudi na vsakodnevni ravni in niso imuni na posledice v duševnem zdravju, ki jih prinaša soočanje s težkimi situacijami.

Arhiv Matica Novaka

čaka, da sem se lahko vnaprej pripravil na delo. Poskušal sem ustvariti čim bolj jasno sliko situacije, da bi se lažje znašel in da me čustva ne bi preplavila v ključnem trenutku. Ne glede na vrsto intervencije me nikoli niso prevzela do te mere, da ne bi mogel delovati. Najtežje so bile stiske svojcev ob tragičnih izidih, saj tam ni bilo več rešitve, le bolečina. Pri poškodbah, kot so izpahi ali odprti zlomi, sem bil popolnoma osredotočen na svojo nalogo – na misijo pomagati človeku. Takrat sem znal čustva povsem izklopiti, ker če jih ne bi, preprosto ne bi mogel opravljati svojega dela.

Verjetno je to kar univerzalna stvar, ki jo morate reševalci usvojiti?

Mislim, da sem imel to sposobnost že od samega začetka, medtem ko so imeli nekateri kolegi, tudi starejši reševalci, s tem velike težave, na primer niso mogli delati s trupli. Res je, da bolj ko si izpostavljen takšnim prizorom, lažje razviješ način, da se te ne dotaknejo tako močno. A slik ne moreš izbrisati. Mene nikoli niso strašile, medtem ko so mi kolegi večkrat priznali, da nočejo gledati, ker potem sanjajo o teh prizorih, ki jih obremenjujejo in se jim prikazujejo v vsakdanjem življenju, celo ko so z družino. Sčasoma se naučiš, kako se s tem spopadati, predvsem skozi pogovor s kolegi, s katerimi lahko deliš izkušnje. Pomembno je, da se to ne dojema kot šibkost, ampak kot nekaj človeškega. Ne nazadnje ni normalno tako pogosto videvati prizore smrti in hudih poškodb. Če o tem ne govoriš in vse zadržuješ v sebi, lahko razviješ druge mehanizme za soočanje, ki niso vedno zdravi. Zato je ključno, da imaš nekoga, ki mu lahko zaupaš, in da ne zatiraš tega, kar doživljaš.

Kaj konkretno imaš v mislih?

V GRS-ju tega sicer ni toliko, veliko bolj izrazito je pri reševanju v NMP-ju,³ kjer so takšni prizori še pogostejši. Ljudje si na različne načine pomagajo pri spopadanju s tem – nekateri s kajenjem, z alkoholom, zapletenimi odnosi, igrami na srečo ... To so stvari, ki delujejo kot distrakcija in prinašajo trenutni občutek lagodja ter užitka.

Kako pa grejo te stvari z roko v roki z ADHD?

Pri ADHD-ju gre za nenehno iskanje dražljajev in stimulacije, saj težko prenašamo občutek praznine, ki je skoraj stalno prisoten zaradi pomanjkanja dogajanja. Vedno iščeš načine, kako praznino čim hitreje in čim lažje zapolniti. Če pogledava s hormonskega vidika – vse, kar sproža dopaminski odziv, predstavlja potencialno tveganje za odvisnost. To niso nujno droge, ampak tudi substance, kot so alkohol, nikotin, kava, sladkor ... Lahko so to tudi odnosi, spolnost, računalniške igre, filmi – karkoli, kar te v trenutku potegne in začasno zapolni to praznino.

Bi rekel, da je tudi reševanje točno to?

Ja. Drugi del je adrenalin, tisto vzhičenje, ki ga doživiš. Ko se je sprožil pozivnik in sem odhajal na intervencijo, sem bil popolnoma osredotočen, z izostreno pozornostjo na vsak detajl. Pomemben je bil tudi občutek nujnosti – čim hitreje priti na kraj nesreče, hkrati pa izziv nepredvidljivosti, saj nikoli nisem vedel, kaj me čaka, kako naporno bo ali koliko časa bo trajalo. Iskreno, živel sem samo za intervencije. Spal sem s prižgano postajo, da bi takoj slišal, če bi se v centru za obveščanje že začeli pogovarjati o kakšnem dogodku. Poslušal sem komunikacijo helikopterja s centrom, prestrezal signal z veliko anteno, da sem bil vedno korak pred drugimi in čim prej na terenu – želel sem biti prvi, ki bo pomagal. Konec intervencije, ne glede na njeno trajanje, mi je vedno prinesel občutek zadovoljstva, da smo naredili nekaj dobrega za človeka v stiski.

Na koliko intervencijah si sodeloval recimo na mesečni ravni?

Pogostost intervencij je bila močno odvisna od letnega časa. Bilo je obdobje, ko smo imeli po dve, tri na teden, včasih celo dve na dan. Ko sem začel, jih je bilo bistveno manj kot proti koncu mojih desetih let v GRS-ju, ko se je število intervencij močno povečalo. Obisk gora nenehno raste, oprema je vse bolj dostopna, ljudje pa pogosto precenijo svoje sposobnosti. Ogromno škode so po mojem mnenju naredili tudi Instagram in druga družbena omrežja, kjer se prikazujejo osupljivi posnetki in slike z gora, ki podcenjujejo dejansko nevarnost takšnih podvigov. Ta trend je eksplodiral. Včasih si v hribih redko srečal le koga od "ta pravih hribovcev", z rdečimi *štumfi* in starimi gojzarji, danes pa so poti polne ljudi v vrhunski opremi, prave procesije hodijo proti vrhovom. Prav zato sem se usmeril v alpinizem – tam si vsaj nekoč redkeje srečal množice, čeprav se

³ Nujna medicinska pomoč.

tudi to spreminja. Mene so gore vedno privlačile zaradi miru. Intervencij je vse več, točnih števil ne poznam, a dejstvo je, da sem konce tedna vedno čakal z gotovostjo, da bo kakšna reševalna akcija. Zato nisem želel nikamor drugam, ne na smučanje ne na izlet z dekletom ali starši. Vedno sem bil pripravljen, včasih že oblečen, da sem samo še obul gozdarje in stekel iz hiše. Tudi v avtu – prižgati vse štiri smerne kazalce in čim hitreje na zborna mesto. Potreba po nujenju pomoči je bila tako močna, da sem se marsikdaj znašel v tveganjih situacijah, a me to ni ustavilo.

To naju privede do tvoje nesreče, ki se ti je zgodila, ko si bil reševalec na motorju. Toda tistega dne sploh nisi bil napisan za delo.

Ja, bil sem na dopustu, ko je šef vprašal, če bi kdo naslednji dan lahko delal. Nisem imel nobenih načrtov za hribe, zato sem si rekel, da grem pač na *šilt*. To delo sem vedno dojemal kot poslanstvo, ne le kot službo. Mislim, da ga je najlažje opravljati, če imaš takšen pogled na reševalno delo, pa naj bo to na cesti ali v gorah. Kot reševalec, ali pa morda celo kot človek, sem imel eno napako – vedno sem postavil drugega pred sebe. Ko je šlo za resne intervencije, sem bil sposoben popolnoma pozabiti nase, samo da bi lahko rešil drugega. Zlezal sem v gorec avto, splezal po strehi do balkona, da sem vstopil v zaklenjeno stanovanje in začel oživljati še pred prihodom gasilcev, včasih sem vozil v zelo tveganjih pogojih. Na primer ko je prišel klic za reševanje otroka, ki ne diha, niti delček mene ne bi dopustil, da se ne bi čim hitreje znašel tam. Hotel sem narediti vse, kar je v moji moči. V svoji osemletni karieri sem enkrat napačno ocenil človeka, ki mi je prečkal pot. Mislil sem, da me vidi. Ujela sva se s pogledom, kar mi je bilo dovolj, da sem si rekel: "Okej, vidi me." Očitno pa to ni bilo dovolj, saj je prišlo do prometne nesreče, ki je pomenila začetek konca te kariere.

Modre črte so nastale spontano, ko sem raziskoval indijanska plemena ... Opazil sem, da so me otroci, kadar sem si na obraz naslikal modre črte, bolj gledali v oči. Več očesnega stika je bilo tako pri otrocih z ADHD-jem kot s tistimi z avtizmom. Kadar imam delavnice, si črte vedno narišem.

Foto Rok Valenčič

Predstavljam si, da ti je bilo s tem v trenutku odvzeto vse, kar si prej počel, kar si bil. Kako si doživljal izgubo identitete?

Vsi, ki smo po duši in srcu reševalci, živimo to osebnost. Ko se mi je zgodila nesreča, ko so bili zlomi in ko so mi dejali, da je zdaj s tem konec, je ta identiteta začela počasi umirati. To je bilo eno najtežjih obdobij, s katerim sem se moral soočiti, sprejeti izgubo in jo ponotranjiti. Od takrat je minilo že šest let, a še danes, ko vidim helikopterje ali gorske reševalce, ki se peljejo na intervencijo, ali ko spremljam objave kolegov na

Potapljanje v ledeno vodo služi kot trening umirjanja fiziološkega odziva na stres.

Foto Rok Valenčič

socialnih omrežjih, me vedno znova prime, da bi bil zraven. Danes bi lahko spet delal, a žal zaradi preobremenjenosti in vsega, kar sem ustvaril, to ni mogoče. Takrat pa sem bil prepričan, da je konec vsega. Nikoli več na motorju zaradi zloma zapestja. Trudil sem se obdržati to identiteto, vendar je bilo jasno, da bo postajalo vse težje. Vedel sem, da na motorju ne bom mogel več delati, ker plin dodajaš z desno roko, ki pa ni imela dobre prognoze. Nič od tega ne bi prestalo zdravniških pregledov. Upal sem, da bom lahko ostal v vojski, vendar so mi po letu dni bolniške prekinili pogodbo. Zadnje upanje, ki sem ga imel, je bilo gorsko reševanje. Počasi sem se začel vračati in delati na področju reševanja s psičko. Še med bolniško sem se udeleževal izobraževanj, a potem zaradi osebnih razlogov sodelovanje ni uspelo. To me je prizadelo, bilo je kot nož v srce. Žal mi je, da nismo našli skupnega jezika. Zato sem to opustil in se podal na novo pot.

Usmeril si se v delo na področju ADHD-ja.

V nesreči sem si precej poškodoval tudi nogo. Počasi sem se začel postavljati na noge, treniral sem vzdržljivost in se vedno znova umikal v naravo; k vodi, na težko dostopna območja, kjer sem bil lahko sam s sabo. Tam sem spoznal, da to zelo dobro vpliva na mojo duševnost, ki je bila zelo načeta zaradi vseh teh izgub. Začela se je pojavljati anksioznost, ki me je vedno bolj pestila. Razmišljal sem, če imam jaz take težave zdaj – to je bilo v času kovid, ko je bilo idealno, saj ni bilo nikogar na spregled – koliko težav imajo šele tisti, ki se spopadajo z ADHD-jem in si zaslužijo drugačen način pomoči. Povabili so me na tabor, kjer so delali z otroki z ADHD-jem. Premagal sem svoj strah pred delom z mladino, in ko sem bil pred njimi preprosto to, kar sem, se je vzpostavila neverjetna povezava. Cel tabor otrok je hodil za mano, skakal okrog mene, poslušali so me in delali, kar sem

jih želel naučiti. In to je bilo, kako živeti z ADHD-jem, kako se umiriti. V meni je vzplamtel ogenj, da želim ADHD predstaviti ljudem, ki ga ne razumejo. Začel sem predavati po šolah in izvajati delavnice. Vse, kar delam, je povezano izključno z naravo. Vodim jih v okolja, kjer narava omogoča učenje.

Po nesreči sem začel veliko hoditi bos, tudi po skalnih grebenih, in plezati po skalah. To me je povezovalo s trenutkom. Začutil sem, kako me pomirja šum potoka, kako me pritegne izziv, da hodim samo po koreninah ali skalah, kako to popolnoma prevzame mojo pozornost. Zlagal sem stolpe iz kamnov in opazoval, koliko časa lahko zdržim, ne da bi se stolp podrl, in spoznal, da se to zgodi, ko moja koncentracija popusti. Tako sem začel v naravi ustvarjati delavnice za mlade, da bi čim dlje ohranili pozornost v okolju, ki nam je najbolj pisano na kožo.

Narava nam ponuja ogromno, vsako stvar lahko spremenimo v igro.

Ja, v naravi imaš vse, od izzivov do igre. Potrebna je le ustvarjalnost – moraš videti priložnost in jo zgrabiti. Naredil sem delavnico na območju desetih kilometrov od doma, in to samo na osnovi narave. To je poseben pristop, pri katerem se premikamo s točke na točko, ne ostajamo na enem mestu. Ukvarjamo se samo s stvarmi, ki jih najdemo v naravi: hoja po grebenu, po koreninah, skalah, učimo se umiriti ob šumečem potoku, da se lahko osredotočimo in zaznamo sebe, učimo se meditirati. Otroci plezajo po drevesih, da se spoprimejo s strahom in izstopijo iz svoje cone udobja. Narava ponuja praktično vse. Velika razlika nastane, ko ADHD-jevca izza štirih sten prestaviš v naravno okolje, ki je odprto in kjer je prisoten nenehen šum. V gorah pa je ravno obratno – popolna tišina. To je lep kontrast. Večinoma delam tam, kjer je prisoten šum, ker ta zvok zapolni eno

*Umirjanje je pomemben del obvladovanja motnje ADHD-ja.
Foto Rok Valenčič*

čutilo, zvoki niso neprijetni, recimo, zdajle slišiva helikopter nad nama, a vse nenadne zvoke je treba doživeti kot del šuma, ki je nenehno prisoten. To je tako spodbudno in naravno, osnovni element, ki ti je že vnaprej dan, da lahko delaš z mladimi, ne da bi se ukvarjal s tem, kako jih umiriti. Narava sama poskrbi za to. Če jih imaš med štirimi stenami, jih nenehno loviš in umirjaš, v naravi pa se to zgodi samo od sebe, ko spoznajo prostor. In barve, vonje ... Glede na letni čas je lahko toplo, mrzlo, nekatere rastline cvetijo, nekatere lahko poješ ... Narava ti ponuja vse.

Prej si omenil, kaj vse lahko izkoristiš v naravi. Mislim pa na tveganje, o katerem si govoril na začetku. Koliko se z otroki učite dela s tveganji, kako jih prepoznavati, kje je meja, ko stvari postanejo prenevarne?

Del ADHD-ja, ki lahko prinese največ težav, je impulzivnost. To ni nujno povezano z vedenjem ali komunikacijo, lahko pa se zgodi tudi to. Odločiš se, da boš na primer splezal po skalah navzgor, a ne pomisliš na posledice. Enostavno greš. Če se ti zdi, da je to mogoče in je izziv dovolj močan, boš šel. Zelo pomembno je učenje prepoznavanja le-tega – dam jim izziv, potem pa jih vedno vprašam, ali si predstavljajo, da bo šlo. Pogosto odgovorijo: "Ja, šel bom tu, prijel se bom tam, splezal bom na to drevo in bom na vrhu."

Potem jih vprašam: "Si pomislil, kaj pa če se ne boš mogel tam prijeti, kaj se lahko zgodi?" In brez obotavljanja rečejo: "Ne, ne vem." Jaz pa povem: "Ja, padel boš, lahko si boš zlomil nogo ali roko ..." Otroke učimo, da niso zaletavi, ampak se najprej ustavijo, premislijo in vnaprej predvidijo posledice. Vedno jih to učim izkustveno. Podaš se v situacijo, kjer je potencialna nevarnost, jih poučiš o tej nevarnosti in jim dopoveš, kako se obnašati, da preprečijo morebitno nesrečo. Ko je situacija nekoliko nevarna, to samodejno pritegne njihovo pozornost, vendar se borimo s tem, da se ne bi nepremišljeno zagnali v dejanje.

Ko sem bil mlajši, je bila moja prva intervencija v GRS-ju v Vintgarju, kjer se je neki Anglež stresel. V soteski Vintgar je šel z zgornje poti na spodnjo, da ne bi plačal vstopnine, in se močno poškodoval. Ko sem prišel na intervencijo, sem takoj pograbil nahrbtnik in stekel k njemu. Doživel sem neverjeten hladen tuš. Bil sem sam, brez opreme, brez česarkoli, s čimer bi lahko pomagal. Samo debelo sem ga gledal, on pa mene. Vse, kar sem lahko naredil, je bilo, da sem teklen nazaj do kolegov in jim pomagal nositi opremo.

To je impulzivnost. Samo izkušnje ti omogočijo, da se naučiš, kako se ji izogniti. Zelo pomaga pa tudi nekdo, ki te usmerja prepoznavati take trenutke in te osredotočiti na preprečevanje nepremišljenih dejanj. Ko govorimo o impulzivnosti in hribih, je še posebej pomembno, da znaš predvideti nevarnosti in oceniti svoje sposobnosti. Do hribov moraš gojiti veliko spoštovanja. Lahko veš in znaš vse, a tudi najbolj izkušene kdaj odnese. Učiti se na lastni izkušnji je lahko zelo nevarno ali celo usodno. Včasih je dobro in prav, da padeš, ampak pasti moraš v kontroliranem okolju, da

se ti ne zgodi kaj hujšega. Takrat dobiš pravo izkušnjo, če se že moraš učiti na lastnih napakah. Najhuje je, če je padeč usoden ali če zaradi nepremišljenosti postaneš hrom.

Omenjal si tudi tesnobo. Kaj se ti zdi, da nam narava ponuja v kontekstu duševnega zdravja nasploh?

ADHD-jevci smo zelo podvrženi tesnobi, ki se lahko razvije v hujše oblike, npr. v panične napade. Mene je zelo prizadelo po nesreči, ko sem spoznal, da moja prihodnost ne bo več taka, kot sem si jo zamišljal. Izgubljal sem službe in čutil, da se vse podira. Ko so se začeli pojavljati napadi tesnobe, sem opazil, da me zelo dušijo notranji prostori, bivanje v njih je samo še poslabšalo moje stanje. Potreboval sem odprt prostor, nekaj, kamor sem lahko stekel in se zadihal. Opazil sem, kako dobro delujejo name drevesa in šum potoka. V naravi sem doživel dva panična napada in takrat sem spoznal, da ko ni bilo nikogar v bližini, se nisem bal, da bi me kdo videl in obsojal. Nisem čutil potrebe, da bi panični napad zatiral, preprosto sem ga spustil. Ko je dvakrat brez zadržkov šlo iz mene, so bili napadi bistveno krajši in manj intenzivni, kot bi bili, če bi jih poskušal zadrževati. Verjetno je bila to kombinacija okolja, dejstva, da sem bil sam, da sem se v naravi počutil varno in doma. To izkušnjo sem začel prenašati tudi v situacije, kadar sem bil v družbi. Zadnji panični napad sem imel v nabito polni Sparovi restavraciji v BTC-ju. Ko se je začelo – takoj sem prepoznal utrip srca, pospešeno dihanje, težo na prsih in glavi, ki je šla v svoj cikel, sem zaprl oči, povedal, kaj se mi bo zgodilo, in potem sem paničnemu napadu preprosto rekel: "Pa me daj, če že moraš." In sem čakal, kaj se bo zgodilo. V trenutku, ko sem sprejel, da me panika lahko povsem prevzame, je začelo popuščati. Začel sem prakticirati tudi izpostavljanje mrazu, hoditi v mrzlo vodo. To je bila izjemno močna izkušnja, ki je

*Vragolije na taboru
Foto Rok Valenčič*

zelo simulirala panični napad. Ko greš v ledeno vodo, ti glava pravi, da moraš bežati ven, da nimaš tam kaj početi in da se ti lahko zgodi nekaj hudega – kaj če ti odpove srce, kaj če te kap ... Ko si v vodi do pasu, te stisne, dihanje postane težko, srčni utrip se pospeši – to je čista simulacija paničnega napada. Ko sem začel to prakticirati, da sem se naučil sprostiti se v takšnih trenutkih. Naučil sem se sproščati mišično napetost in umiriti dihanje. To je bilo zdravilo in orožje v boju proti paničnim napadom. In spet – vse to mi je omogočila narava.

Palica služi kot trikratni O – orodje, opora in obramba oziroma orožje. Vsak otrok dobi svojo palico, ki jo gre posebej iskati. V tišini jo sam izbere, odmerjena je na višino do brade in prilagojena posamezniku, lahko je izrezana, vrezana, pobarvana ... Uporablja jo ves čas našega druženja za premagovanje ovir, delo, skupinsko delo in morebitne spontane situacije, če so kakšna srečanja s kravami in podobno.

Foto Rok Valenčič

Ko govoriš o ADHD-ju, večkrat rečeš, da pretvarjaš izzive in probleme v super moči. S čim lahko opremimo ljudi z ADHD-jem, s tesnobo ... Kje lahko v stiskah najdemo svoje super moči?

Super moči pri ADHD-ju se pokažejo šele takrat, ko razbremenimo miselni proces in začnemo umirjati svoj um. Ko svoji glavi omogočimo, da se očisti naplavljenih misli in da um ne skače sem ter tja, ampak ga ujamemo na eni točki. Ko se naučiš umiriti se, se sprostiti in se razbremeniti. Sam sem se vedno gledal kot kužek, ki preživi ves dan v zaprtih prostorih in hrepeni po tem, da gre na sprehod. Opazil sem, kako zelo mi pomaga, da sem v svojo dnevno rutino vključil sprehode v naravi. Moje telo hrepeni po tem, potrebuje svojo dozo gozda. Ni važno, v kakšnem vremenu; najraje grem ven, ko dežuje. Takrat ni nikogar, listje šumi, barve so še bolj bujne, pa kakšen vonj! Dež me nekako objame, postanem del gozda. Za mene je bila to nujna intervencija, vključil sem jo v svojo rutino. Ko

začnemo razbremenjevati vse stiske, ki jih doživljamo, vse napetosti v mislih in telesu, v okolju, kjer se dobro počutimo, negativne plati ADHD-ja začnejo pojenjati. Na plano pridejo pozitivne lastnosti. Šele ko sem sam s sabo, se lahko slišim in vem, kdo sem. Ko okrog mene ni dražljajev, lahko navežem stik s sabo. Takrat ugotovim, da sem pravzaprav zelo ustvarjalen. Ko nekje hodim, iz tistih desetih razpršenih misli ujamem v tok eno ali največ dve. Lahko kreiram, ohranim fokus in ustvarjam nove stvari.

Včasih grem na sprehod, včasih se odpravim do drevesa, pod katerim meditiram, včasih grem do kotička, kjer gradim bivač ali brlog za kuža, včasih grem k reki gradit stolpe, včasih nabiram smolo ... Preprosto pustim, da me vodi tisto, kar takrat potrebujem. Sem maksimalno opremljen, imam žago, nož, rokavice ... Če me kdo sreča, sem videti kot speciallec, ki se pripravlja na misijo. Ampak to potrebujem, da sem resnično lahko "Gozdni Joža". Upam, da me nihče ne gleda. *(smeh)* Sem kot otrok, ki se igra – ves gozd je moje igrišče. Ko sem začel živeti otroka v sebi, so vse skrbi in miselne distorzije, tiste, zaradi katerih ne verjamem vase, izginile. Ko se vrnem domov, je kot da bi se računalnik, ki je zablokirjal, v gozdu spet resetiral. Potem je bistveno lažje opravljati stvari, ki so mi prej predstavljale težave.

Igra in odklop sta nekaj, kar v resnici vsi potrebujemo.

Med kovidom se je zelo jasno pokazalo, kaj ljudje v resnici potrebujemo. Ko so nas omejili na naše domove in ko sta ljudem začela presedati neskončno *surfanje* po spletu ter branje ustrahovalnih objav, so začeli masovno hoditi ven in iskati stik s sabo. To ne velja le za ljudi z ADHD-jem, mi smo samo nekoliko bolj skrajna različica – živimo malce bolj navito in intenzivno. Vendar vsak človek v naravi najde tisto, kar potrebuje. Pomembno je, da si dovolimo začutiti. Moramo se naučiti, kako odpraviti vse motnje pozornosti, včasih preprosto iti nekam brez telefona in slušalk.

Če zaokroživa, kaj bi bila tvoja zaključna misel in sporočilo bralcem?

Hodimo v gore – naj bo to alpinizem, hoja v hribe ali sprehod v gozdu – brez iskanja skrajnosti in dokazovanja samega sebe. To ni tekma, ni se treba dokazovati na Stravi,⁴ ker s tem vse skupaj izgubi svoj čar. Tja hodimo zaradi duše. V hribih plezamo zaradi duše. Seveda si postavimo izziv, ampak naj nas to ne preplavi. Pojdimo tudi z družbo, s katero kakovostno preživljamo čas. Če bi bil Gozdni Joža, zdravnik iz narave, bi vsem predpisal eno uro gozda na dan. Naj to vključuje igro, umirjanje, meditacijo in tudi malo raziskovanja svojih meja. To je moj recept. ○

⁴ Strava je mobilna aplikacija, ki služi kot družbeno omrežje športnikov, zlasti za tek in kolesarstvo, a se uporablja tudi za druge panoge. Slovijo po tem, da uporabniki nenehno primerjajo svoje rezultate in se ženejo preko svojih zmoglosti.

POLETJE PRILOŽNOSTI

Končno poletje! Čas za vožnjo s kajakom po brzečih rekah, pohajanje po travnatih in mirnih gozdovih, kempiranje v oddaljeni divjini, trekking ob mogočnih gorah, kuhanje pri sončnimem zahodu, kolesarjenje, plavanje, ribolov ... povsod!

Zakaj bi načrtovali za jutri, kar bi lahko storili danes, ko pa je toliko krajev, kamor bi se lahko odpravili in stvari, ki bi jih morali narediti?

S funkcionalnimi, vsestranskimi oblačili in opremo, zasnovano za vzdržljivost, se je prepros-

to pripraviti in oditi ven, nato pa ostati zunaj, kolikor želite. S Fjällrävnem se pripravite na poletje.

Simona Nahtigal

Zmorem!

Zgodba iz smeri Barba Antin

*Moja prva izkušnja
Paklenice
Foto Maša Križan*

Nihče se ne spravi v alpinizem zato, da bi umrl. No, morda, a upam si trditi, da vsaj velika večina ne. Ko se začneš ukvarjati s tako nevarno dejavnostjo, ti je jasno, da obstaja mnogo črnih ali zelo temno antracitnih možnih izidov. Pa vendar se mi zdi, da se realnost usede vate, ko se ti zgodi od blizu.

Delam na področju zasvojenosti – natančneje na področju zmanjševanja škode. Filozofija za tem načinom dela je, da so droge dejstvo, njihova uporaba je prisotna skozi celo zgodovino. Najsi je bilo to vdihavanje psihedeličnih plinov v templjih, žvečenje koke v Andih, uporaba amfetaminov v vojnah ali pa trk kozarcev penine ob novem letu. Preventiva je nujna, da se marsikdo s psihoaktivnimi substancami nikoli ne sreča. Kdor pa pade skozi to sito, si zasluži vse informacije, da tveganja, ki jih uporaba drog prinaša, čim bolj zmanjša. Na predavanjih o tej tematici vedno rada rečem, da nihče ni tako neumen, da bi počel nekaj, kar mu izključno samo škodi.

Kaj pomeni zmanjševanje škode

Vzemimo za primer najbolj uporabljeno drogo – alkohol. Ljudje ga uporabljamo iz različnih razlogov, bodisi za sprostitve, kot socialni lubrikant, za zabijanje časa ali utapljanje svojih stisk. Skupni imenovalec je to, da nam odgovori na neko željo ali potrebo. Bodimo iskreni: piva po službi ali na *ferajnu* nihče zares ne potrebuje, zagotovo pa si marsikdo z njim priveže dušo in se sprostí. Zmanjševanje škode je v tem primeru to, da enemu pivu ne sledi še nadaljnjih pet, da ne sedemo vinjeni za volan, seveda je plus, če zraven kaj pojemo in spijemo tudi kozarec vode, pa tudi da ne pijemo, ko smo razdraženi od dolgega

dneva v službi in vemo, da se nam rado zgodi, da po kakšnem kozarčku po nepotrebnem začnemo prepir. To je torej zmanjševanje škode – vemo, da se nam nekaj lahko zgodi, a ukrepamo, tako, da to možnost čim bolj zmanjšamo.

Na alpinizem gledam podobno. Vemo, da se ukvarjamo z nevarno dejavnostjo, zato opravimo alpinistično šolo, si nabavimo ustrezno opremo, plezamo z izkušenejšimi, pred turo spremljamo vreme in naštudiramo smer. Naredimo vse, kar je v naši moči, da se izognemo tragediji. Ko hodimo pod steno in si obuvamo plezalke, ne razmišljam vsakič: »Danes pa lahko umrem.« Ali celo: »Danes bom umrl.« To bi bilo blazno, in če bi razmišljali na ta način, se alpinizma pač nihče ne bi šel. Konec koncev tudi vsak dan pred službo, ko sedemo za volan, ne pomislimo, da bomo lahko na poti do pisarne udeleženi v prometni nesreči. Privežemo se z varnostnim pasom, nastavimo ogledala, prižgemo luči in v zavedanju, da je bil avto pred dvema mesecema na tehničnem pregledu in se nam od takrat še ni pojavilo nepojasnjeno škrtanje ali cviljenje zavor, počasi speljemo z dvorišča.

Ko je um pretirano zaščitniški

V teoriji vemo, da se nam lahko zgodi marsikaj slabega, a tega ne premlevamo nenehno, saj bi se nam zmešalo. Če nimate anksiozne motnje, si jo lahko

V svoji tretji večraztežajni smeri v življenju sem se prvič srečala s tem, s čimer te vsi plašijo: s prečko.
Foto Aleš Bardorfer

Med plezanjem
zame obstaja samo
plezanje.
Foto Simona
Nahtigal

najlaže predstavljate tako, da se spomnite nekega povsem nepomembnega dogodka, ki se vam je zgodil v zadnjih dneh, potem pa pomislite, kaj vse bi lahko šlo narobe, s tem mislim *res* narobe, in močno pretiravajte. Če ste si kupili rogljiček in prodajalcu v roke po pomoti stresli deset centov premalo, si vas bo verjetno zapomnil za vse večne čase, povedal vsem sodelavkam, da ste tat, vsakič, ko boste stopili v prodajalno, bodo vsi vedeli, kaj ste storili, in vas grdo gledali, tako da bi bilo morda celo bolje, da začnete obiskovati drugo pekarno. Ampak če storite to, bodo pa *res* vedeli, da ste jih opeharili za tistih deset centov prav načrtno in nalašč, zato se skrivate. In to verjetno delate v vseh pekarnah, verjetno še kje drugje in prav kmalu bo pol Kranja vedelo, da ste lopov. In, joj, je imel rogljiček malo čuden okus? Kaj, če ste med razmišljanjem odplavali in niste bili pozorni na to, da ste jedli neko pokvarjeno hrano, s katero se boste zastrupili, uť, driska na službenem stranišču, čistilke bodo točno vedele, da ste vi tisti pacek, sodelavec vas bo zavohal, sodelavka bo potožila drugi, da hodite bolni v službo in da to *res* ni prav, šment, danes imate cel kup sestankov, če vas začne zvijati in napenjati v konferenčni sobi, se boste sploh lahko zmuznili do stranišča? No, tako nekako in še precej dlje.

Nevarno je, ko je um tvoj sovražnik, še posebej v steni. Na neprespan dan se ne bom spravila v skalo. Še na nek malo višji hrib raje ne grem, ker – če pa kaj vem, je to, kaj vse gre lahko narobe, in očitno še vse tisto, kar zagotovo ne bo šlo narobe, pa moji možgani kljub temu pripravijo nabor scenarijev, tako, za vsak

primer. En napačen korak in si ob zdrav gleženj ali pa se zvališ po hribu in jo v najboljšem primeru odneseš s petdesetimi odtenki modre. To je tudi ena izmed mojih stisk v alpinizmu. Ne le da hočem biti vedno absolutno najbolje pripravljena, ker je to za tovrstno aktivnost absoluten minimum, ampak si želim idealne pogoje. S temi pa se srečamo redkeje, kot srečamo samoroga. Ko mi kdo omeni izstop iz cone udobja, postanem vsa pikasta. Izstop iz cone udobja bi bil tudi ta, da bi skočila s stolpnice, pa tega ne bom naredila, ker nisem (popolnoma) zmešana. Izstopanje iz te na socialnih omrežjih poveličevane fraze zgolj zavoljo tega, da to pač naredimo in se potem lahko hvalimo po širnem internetu, kako drzni in nenavadni in nadvse *kul* smo, se mi zdi naravnost bedasto. Stvari želim početi v svojem tempu in na način, da se počutim udobno in varno. Brez skrbi, v hrib bom še vedno sopihala, v detajlu smeri se mi bodo brez dvoma risale potne srage in na živce mi bo šla teža nahrbtnika. Želim pa minimizirati vse dejavnike, ki mi lahko povsem po nepotrebnem povzročijo tesnobo. Plezat bom šla z brezhibno opremo in dobro pripravljena, s soplezalcem, ki mu brezpogojno zaupam, in izbrala bom smer, za katero bom ocenila, da je morda lažja, kot bi jo sicer zmogla, vendar bom v njej lahko uživala in me ne bo pograbila panika, če ne bo šlo vse po načrtu. Verjetno zato ne napredujem s svetlobno hitrostjo in nikoli ne bom podirala rekordov, nabrala repertoarja prvenstvenih smeri in si ne bom prislužila pravice, da bi se bahala s pretiranimi dosežki; počutila pa se bom dobro in imela se bom *fajn*.

Pri takem – suverenem plezanju se mi zgodi zanimiva stvar. Anksioznost se razkroji. Pozorna sem na naslednji gib, na rotacijo bokov, na izbiranje dobrih stopov in ritem dihanja. Ko treniram v plezalnem centru, ne slišim hrupa okrog sebe. Tudi v moji glavi ni hrupa. Obstaja absolutna predanost smeri. Naslednji oprimek. Še naslednji. Preprijeti moram. Obrnila se bom v levo. Zaupaj in skoči na naslednji grif, šalca je. Pečejo me mišice – ne, ni popuščanja, zdrži, še naslednji oprimek. Še naslednjega. Samo še zadnji komplet vpneš. Carica, na vrhu si.

Osredotočenost pomiri um

Ko sem prvič plezala v Paklenici, se mi je odprl svet. V svoji tretji večraztežajni smeri v življenju sem se prvič srečala s tem, s čimer te vsi plašijo: s prečko. Če od vseh izkušenih plezalcev poslušáš, da so prečke zoprne in nevarne, to vzameš nadvse resno. Pa je bila tam, ta prečka. Plezali smo v trojni navezi. Soplezal-cema sem popolnoma zaupala in bila sta mi v veliko oporo. Čutila sem, da verjameta vame in skrbita zame. Moja naloga je bila tako samo plezanje. Soplezalec je plezal prvi, uredil sidrišče in varovanje in potem sem bila na vrsti jaz. Zadihaj, zaupaj in gremo. Naredim nekaj gibov, raztežaj ni dolg, a ne deluje ravno najlažji. Stojim kot Spiderman nalepljena na steno, s prsti *krimpam* edina oprimka in umirjeno diham. Prostora za napake ni. Naenkrat za sabo, z druge strani kanjona, zaslišim bobnenje in prestrašene glasove bližnje naveze: »Ooo, fak, a si vidu to? A ga je zadelo?«

»Tole je bila pa res skala!«

V mojih mislih pa se je oglasil nežen, miren glas: »Ni pomembno. Ti si tukaj. V prečki. Tvoja edina naloga je, da plezaš naprej.«

Nič drugega ni obstajalo. Vsi zvoki iz okolja so potihnili, ostala je samo osredotočenost na naslednji gib, še naslednji in naslednji in naposled pravilno izveden bičev voz in obračanje matice na vponki. Ta občutek je bil zame neopisljiv. Prvič v življenju sem izkusila, da ne glede na vse dogajanje okrog sebe lahko ostanem mirna in zbrana. To se ni zgodilo s treningom čuječnosti, z zaužitjem pomirjevala, z nekimi blaznimi kolobocijami ali razmišljanjem in tehtanjem, kako in kaj. Bilo je naravno, bila je edina možnost. Moj um je postal moj prijatelj. Delovala sva usklajeno in z enim ciljem – vsak naslednji gib posebej, umirjen, premišljen, varen. Do svojega cilja. Ko tole pišem, se mi vse skupaj sliši smešno. A v tisti prečki, v Barba Antin, v smeri, v kateri smo zaradi gneče plezali dlje od običajne izmene v službi, ko smo po sončnem zahodu sestopali s pol litra spite vode in zaužitimi petimi gumi bomboni, sem doživela razsvetljenje. *Zmorem.*

Morda zaradi neopisljive mogočnosti te izkušnje, morda pa tudi zato, ker ob odkrušitvi tiste skale nihče ni bil poškodovan, takrat niti bežno nisem pomislila na to, kako usodno je lahko to naše plezanje. Še sreča, saj ob vseh svojih dvomih, ali sem alpinizmu sploh

kos, nisem potrebovala še česa, kar bi me dodatno demoraliziralo. Tako sem hladen tuš doživela nekaj mesecev pozneje, ko ena izmed statistik GRS zame ni predstavljala samo statistike. Saj nekako veš, da se lahko zgodi. Da se nekdo hudo poškoduje, da lahko nekdo umre in da si to prav preprosto lahko ti. Saj nekako veš. Ampak zares pa veš šele, ko se ti zgodi od blizu. Se spomnite, kako smo decembra 2019 smeje na kavču brezbrizno kramljali o tem, da imajo Kitajci spet neko novo bolezen, in mislili, da kaj takega v milijonu let ne bo prišlo do naše kokoške? Potem pa smo več let živeli v vrtiljaku takih in drugačnih prepovedi, zapovedi, smislov in nesmislov. Zdi se kruto, a morda ni slabo, da se streznimo šele, ko smo sami del nečesa. Neke statistike ali novic, ki so za druge oddaljene, nepojmljive in neosebne. Če bi nas prizadelo vse, kar se v svetu dogaja, bi se pod težo te krutosti zgrudili. Tako pa imamo srečo, da lahko dihamo, smo osredotočeni na naslednji gib, naslednji izlet, naslednjo pijačo s prijatelji in za vse to čutimo hvaležnost, saj smo na vsake toliko opomnjeni, da nič od tega ni samoumevno. ●

Nepredvideni žalostni ali kruti dogodki nas vsake toliko časa opomnijo, da marsikaj v življenju ni samoumevno – tudi izleti v gore ne.

Foto Simona Nahtigal

Koča Mittellegi s
celotnim grebenom
Foto Sebastjan Šilar

Na strehi Bernskih Alp

Po grebenu Mittellegi na Eiger

Včasih se želja po gori tiho kuha v človeku. Ne kot načrt, ampak kot notranji klic, ki sčasoma postane preglasen, da bi ga ignoriral. Eiger – skoraj širitisočak z dramatično severno steno in legendarno silhueto – je že dolgo tlel v meni kot simbol spoštovanja, izziva in hrepenenja.

Grindelwald sem obiskala že pred leti in pogled na severno steno Eigerja z vsemi zgodbami o osvajanju te mogočne Stene se mi je močno vtisnil v spomin. Nikoli pa si nisem drznila upati, da bom kdaj stala na vrhu te mogočne gore. A bolj kot sam vrh je bila v ospredju želja, da v našem alpinističnem odseku nekaj velikega naredimo skupaj. V duhu, tako kot so to počeli nekoč – povezani, predani in iskreno radovedni.

Tako se nas je v zgodnjih jutranjih urah 24. julija 2024 v kombi stisnilo osem članov AO Mojstrana. Pot nas je vodila skozi Avstrijo in Nemčijo, vse do zelenega Interlakna pod Bernskimi Alpami. Blizina gora nam je že začela ježiti kožo. Popoldne smo izkoristili za kratek sprehod po slikovitem Grindelwaldu. Naši pogledi so znova in znova uhajali proti mogočnemu Eigerju, ki se je dvigal nad dolino kot star stražar in v vseh je že telo tiho pričakovanje naslednjega dne. Raziskali smo tudi

železniške povezave proti Jungfrauochu, saj smo naslednji dan želeli biti kar se da učinkoviti in hitri.

V apartmaju smo se lotili večerne logistike – vsak s svojim nahrbtnikom, vsak s svojim notranjim tehtanjem, kaj vzeti in kaj pustiti. Med nami je hitro zažive-la stara dobra kaj-res-rabiš-to? debata, ki je postajala vedno bolj taktična kot plezalna. Med pakiranjem smo si drug drugemu z neizprosno iskrenostjo iz nahrbtnikov izločali "luksuzne dodatke", od preveč čokoladic do drugega para rokavic, medtem pa smo tehtali nahrbtnike in ugibali, kdo bo naslednja dva dneva nosil najtežjo prtljago.

Zvečer smo ob skupni večerji v apartmaju začutili tisto prvo tiho energijo pred vzponom – tisto, ki ne diši po adrenalinu, temveč po spoštovanju in zavedanju, kaj nas čaka.

Naslednji dan smo se iz Grindelwalda z vlakom povzpeli do postaje Eismeer. Po poti so nas spre-

Nad ledeniškimi razpokami
Foto Sebastjan Šilar

mljali čudoviti razgledi na okoliške vrhove in travnata pobočja pod severno steno. Iz železniškega predora na postaji se nam je odprl pogled na ledeni svet. Izstop iz civilizacije je bil skoraj simboličen – vstopili smo v kraljestvo tišine, vetra in skal. Po kratkem spustu na ledenik, kjer je vsak korak v škripajočem snegu zvenel kot uvod v nekaj večjega, smo prečili do vznožja stene pod kočo Mittellegi. Tam se je teren hitro postavil pokonci in začeli smo s prvimi raztežaji plezanja – ravno dovolj, da so roke začutile skalo, srce pa prekllopilo iz turističnega v alpinistični ritem. Po nekaj metrih vertikale nas je pričakala dolga, rahlo sitna, a hkrati čudovito zračna prečka, ki se je vila pod kočo. Orientacija ni bila vedno samoumevna, včasih je bila bolj umetnost kot znanost, a z nekaj kolektivne intuicije in klasičnega kam-bi-pa-šel-ti? poizvedovanja smo našli pravo linijo.

Ko smo okoli poldneva dosegli kočo na 3350 metrih nadmorske višine, smo si vzeli čas. Za oddih, za pripravo, za drug drugega. Popoldne smo še pregledali začetni del grebena in zvečer posedeli ob toplih mislih, ki jih človek nosi s seboj na takih višinah.

V akciji Foto Eva Schmitt

*Zahtevni deli
so zavarovani z
debelimi vrvmi.
Foto Grega Kofler*

*Večerni razgled
Foto Eva Schmitt*

Ker je Mittellegi koča izredno majhna in v koči dela samo oskrbnica, smo po večerji z veseljem zavihali rokave in pomagali pomiti posodo. Zaradi prostorske omejenosti smo naše prenočišče našli kar v bivaku ob koči, kar nas je dodatno razveselilo, saj smo tam imeli svoj mir. Ko so bile čelne svetilke že dolgo ugasnjene in je v bivaku zavladala tema, se je

izpod odej slišalo tiho hihitanje, saj je bil občutek pričakovanja lepši od vsakega spanca.

Ob tretji uri zjutraj, 26. julija, nas je zbudila budilka. V polsnu smo basali vase skromen zajtrk, vsak zatopljen v svoje misli. Brez velikega govorjenja smo se oblekli, preverili opremo in se v soju čelnih svetilk podali proti grebenu.

Nebo je v tistem posebnem trenutku pred svitom dobilo čarobne barve – nežno rožnatomodre odtenke, ki jih je moč doživeti le tam, kjer tišina šepeta skozi skale. Te barve so nas pospremile v greben Mittellegi, poldrugi kilometer dolg skalnati labirint, ki od človeka zahteva vse – tehnično znanje, fizično pripravljenost in predvsem zbranost. A v vsakem raztežaju, v vsakem koraku, ko si moral zaupati sebi in svoji navezi, se je tkala nit skupnosti. Nit ekipe. Nit povezanosti, ki ni samo plezalna.

Greben je ocenjen z oceno D, IV in ponuja vse, kar si od takšne ture lahko ometamo – razgled, izpostavljenost in koncentracijo na vsakem koraku. V navezah smo se v lepem ritmu vzpenjali proti vrhu, vmesni težji deli so bili zavarovani z vrvjo, na nekaterih odsekih pa se je bilo treba tudi spustiti nekaj metrov navzdol. Vesela sem bila, da sta bila v navezi za nama Sebastjan in Tisa – prava zmagovalna kombinacija. Tako sem imela na vseh sidriščih za družbo Sebastjana, kar mi je res veliko pomenilo. Poznala sem ga še iz alpinistične šole, kjer je kot inštruktor vedno znal ustvariti varno, sproščeno, a hkrati odločno vzdušje. Vzponi z njim so mi bili vedno nekaj posebnega – nekakšna mešanica zanesljivosti, tihe spodbude in tiste njegove nalezljive dobre volje.

Tudi tokrat ni razočaral. Med raztežaji je iz njega kar vrelo – ne samo energija, ampak tudi razni napevi, ki so kljub višini, mrazu in naporu zveneli kot radijski hiti. V trenutkih, ko je utrujenost tiho lezla v roke in noge, je njegovo popevanje pomagalo pregnati napetost. Morda ni vedno zadel tona, ampak zadel je bistvo – in meni dal ravno tisto dodatno motivacijo, ki sem jo še kako potrebovala. Tik pred vrhom nas je

pričakalo še ozko snežišče na grebenu, kjer je moral biti vsak korak premišljen, miren in natančen.

Tam me je Igor pogledal in resno rekel: "Zdaj pa res ni prostora za napake. Treba bo paziti in biti skoncentriran. Imaš to!" Njegove besede so padle preprosto, a so me zadele točno tam, kjer je bilo treba. Kar naenkrat ni bilo več prostora za razmišljanje o tem, koliko je še

Skoraj na vrhu

Foto Eva Schmitt

Skupinska na vrhu

Foto Grega Kofler

Razgledi z vrha

Foto Eva Schmitt

do vrha ali za misel na zmrznjeno frutabelo v žepu nahrbtnika – ostala je samo pot pred mano in zbranost. V glavi mi je odmevalo samo: leva noga, desna noga, pazi na dereze, pazi na korake. Utrujenost je bila že precejšnja, morala sem biti popolnoma zbrana, tako da to še zdaleč ni bilo le ležerno plezanje.

Ob deseti uri dopoldan smo v polni zasedbi ponosno stali na vrhu Eigerja. Tam se ti svet odpre. Nič več ne gledaš v hrib, ampak z njega. Tam zgoraj ni prostora za ego, le za hvaležnost. In v tistem trenutku jo je bilo v zraku več kot dovolj.

Malo smo zavriskali, se objeli in si čestitali, naredili nekaj fotografij ter si zelo hitro spet oprtali nahrbtnike, saj nas je čakala še dolga, dolga pot navzdol.

Sestop je bil dolgotrajen in zahteven, kot da gora noče kar tako spustiti svojih gostov. Najprej smo se spuščali po vrvi po južnem grebenu do sedla, kjer smo si privoščili zaslužen počitek, ki pa ni bil prijeten, saj nas je ves čas bičal leden veter. Sendvič je brez oklevanja padel v naše želodčke in nam povrnil nekaj energije. A sproščenost ni trajala dolgo, saj je bilo treba nadaljevati.

Kljub sestopanju je bilo treba preplezati nekaj raztežajev *štirke* navzgor, kar pa ni bilo po skoraj desetur-

Izpostavljen sestop

Foto Anita Kofler

nem plezanju prav nič prijetno in mislim, da je bilo vsakemu od nas res odveč. Končno smo prikorakali do ledenika – prizor, ki bi bil čudovit, če ne bi bili že konkretno zmahani. Navezali smo se za hojo po ledeniškem terenu in začeli previdno sestopati v manjšo dolinico, kjer so se noge že malo upirale vsakemu dodatnemu koraku. A preden bi si lahko oddahnili, nas je čakal še vzpon do kočice Mönchsjoche, ki stoji tik pod znamenitim Mönchom. Tam nekje smo že nehali spraševati, koliko še – samo šli smo. Naprej, ker druge izbire pač ni bilo in ker smo res morali ujeti vlak za v dolino.

Ko smo po zatrakirani poti zavili za ovinek in v daljavi končno zagledali znamenito postajo Jungfraujoch, smo se vsi pošteno oddahnili. Utrujenost je še vedno tičala v mišicah, a z vsakim korakom je bilo bolj jasno – uspelo nam je! Ni bilo več pomembno, kako težki so bili nahrbtniki ali koliko ur smo že na poti, pomembno je bilo le, da smo to doživeli skupaj. In ko nas je vlak peljal v dolino, je prišlo do enotne odločitve, brez razprave – čas je za pivo! Tisto drago, a neprecenljivo. Tako doživetje preprosto ostane za vedno s teboj.

Za zadnji dan je bila načrtovana vrnitev v domovino. Ob zajtrku je bila v zraku mešanica tihega ponosa in zasluženega zadovoljstva. Kombi se je napolnil s smehom ter toplimi utrinki in utrujenost se je počasi razblinjala ...

Greben Mittellegi zame ni bil samo vzpon. Je zgodba. Zgodba o spoštovanju gora in o prijateljstvu, ki se

krepi v tišini gorskih višin. In o tem, kako pomembno je včasih narediti nekaj skupaj. Sam vrh je le točka – vse drugo je tisto, kar šteje.

Na turi smo sodelovali Tisa Pavlovčič, Eva Schmitt, Anita Kofler, Grega Kofler, Danilo Klinar, Sebastjan Šilar, Bojan Jan in Igor Kremser. 📍

Skoraj na koncu
Foto Eva Schmitt

*Sestopamo
čez ledenik.*
Foto Grega Kofler

V stenah Paklenice
Foto Matevž Vučur

Blizu roba

Zgodbe o strahu

So trenutki v življenju, ko imam občutek, da me nekaj ali nekdo na življenjski poti spremlja, vodi. Ta nekdo pozna mojo pot, bdi nad mojimi odločitvami in skrbi, da se vse dobro izteče tudi, kadar zamočim. Morda me kdaj zanalašč zapelje v težave, iz katerih se potem rešujem, kakor vem in znam. Občutek, za katerega bodo nekateri rekli: "Poglej ga, kaj pa ta fantazira."

Morda imajo prav, pa vendar se vsak od nas občasno znajde v takšnih in drugačnih okoliščinah, ko si na koncu reče: "Uh, pa sem le imel srečo." Srečo, da sem se v prometu za las izognil trku, da sem se uspel pravočasno umakniti pred grozečo nevihto visoko v gorah, da sem preplezal tisti del, ki je bil na meji padca, da sem se premaknil z mesta, kamor je hip zatem udarilo padajoče kamenje, da sem se izognil plazju ...

V težkih in strah vzbujajočih situacijah sem dal vedno vse od sebe, da sem se rešil. Prepričan sem, da so tudi drugi v podobnih razmerah ravnali enako, pa se nekaterim žal ni izšlo. Usoda? Nekdo bo rekel: "Posledica napačnih odločitev." Da, vendar ne vedno. Tudi izkušnost, moč, inteligenca in ostale vrline niso vedno zagotovilo za preživetje.

Strah je bil na mojih gorniških poteh že v mladih letih zelo prisoten, z leti pa se je samo še poglobil. Zato z zavdanjem prebiram izjave tistih, ki pravijo, da so se v zrelih letih otresli strahu. Bravo! Le kako vam je to uspelo?

Dejstvo je, da se strahu želim vedno izogniti. Toda če si zamislim, kakšno bi bilo moje življenje brez tega občutka in se vprašam, ali bi si kaj takega sploh želel, je odgovor – ne. Je že res, da je kdaj prerasel v precejšnjo tesnobo in stisko, toda hkrati mi je veliko dal, saj mi je poglobil občutenje življenja. Ne glede na to, ali si ga želim ali ne, je vedno ob meni, me spremlja, opozarja, – in naj tako ostane. Tudi ko bom odhajal, bo z mano. Ga bom takrat prav tako občutil in se bal?

Nesreča v Paklenici je končala mojo plezalno pot

Tečajniki smo se udeležili vsakoletnega plezalnega tabora v Paklenici. Osnove plezanja smo že osvojili, za nami so bili nekateri vzponi v Julijcih in Kamniško-Savinjskih Alpah. Tudi tesnobo in nemirni spanec v nočeh pred vzponi smo že spoznali. Smeri za plezanje smo največkrat izbirali po ocenah težavnosti, da ne bi po nepotrebnem naleteli na težave, ki jim morda ne bi bili kos. Kot plezalci začetniki smo izbirali smeri z oceno do tri ali štiri; s petico smo se šele spogledovali, o šestici nismo razmišljali.

Bil je maj, ko na hrvaški obali sonce ravno prav greje in ko so v narodnem parku Paklenica za plezanje odlični pogoji. Prve dni smo *zlezli* nekaj trojk, nato smo za naslednji vzpon izbrali Akademsko smer z oceno štiri. V smer je vstopila najprej naveza Vojko - Gorazd, nato Marjan in jaz, za nama pa Andrej in Stane. V prvem raztežaju smo plezali po izraziti poči z lepimi in čvrstimi oprimki, ki jih Paklenica ponuja, skratka – idealno za ogrevanje. V naslednjem raztežaju, ki sem ga plezal v navezi kot drugi, sem se hotel v gladki prečnici oprijeti skale, pa sem jo hitro izpustil, ker se mi je zdela nestabilna; opazil sem, da je nanjo naslonjena grmada večjih skal. Za mano je kot prvi v navezi plezal Stane. Prečnico sem preplezal s pomočjo trenja po rokah; ko sem prišel pod navpičen skalni skok, sem za sabo nenadoma zaslišal ropot padajočih skal, ki je kar trajal in trajal ... Kot da bi se rušilo pol ostenja. Nato je zavladala tišina. Pri srcu me je stisnilo. Vedel sem, da se je zgodilo nekaj hudega, Stanetov padec. Nisem ga videl. Tudi Andreja, ki naj bi ga varoval na stojišču za robom, nisem mogel videti, ostenje je bilo prestrmo. Ali je še v steni ali pa je tudi njega potegnilo v globino?

Zloveščo tišino so pretrgali kriki. Nisem mogel ugotoviti, ali gre za Staneta ali za Andreja. Vmes sem zaslišal glas plezalca, ki se je takrat znašel v bližini in je lahko priskočil na pomoč.

Marjan me je klical od zgoraj in vpil, kaj naj storijo. Ali naj se spustijo dol? Zavpil sem, da gremo naprej, da izplezamo, kajti spodaj je reševanje očitno že steklo, saj sem med kričanjem ponesrečenega slišal glasove več ljudi.

Moje plezanje se je od tistega trenutka spremenilo. Poskušal sem se čim bolj zbrati in umiriti. Dogodek je pritiskal name in šele ko sem ponovno zablezal, je pritisk nekoliko popustil, vendar ne toliko, da bi umiril tresoče noge. Vedel sem, da se moram osredotočiti na oprimke in gibe svojega telesa, vse ostalo je bilo v tistem trenutku nepomembno. Ko sem priplezal do prijateljev, so me vprašali, kaj se je zgodilo.

"Izgleda, da je Stane, ki je plezal za mano, padel," sem jim dejal. Ali je podor skal zajel tudi Andreja in ga zbil iz stojišča, o tem smo lahko samo ugibali. V napetem in morečem vzdušju ko so nas vseskozi spremljali glasovi reševanja smo s plezanjem nadaljevali. Še preden smo izplezali iz smeri, je spodaj rešilni avtomobil že odpeljal. Ko smo se po grebenu vračali proti izhodišču preplezane smeri, ni bilo niti v njej niti v bližnjih smereh nikogar več.

Naslednji dan smo Vojko, Gorazd, Marjan in jaz v Starigradu z oprtanimi nahrbtniki brez besed hodili po asfaltni cesti proti avtobusnemu postajališču, vsak zatopljen v svoje misli. Toplo majsko sonce nas je prijetno grelo, ko smo hodili mimo hiš, pred katerimi so domačini v naslonjačih mirno in ležerno uživali popoldanske trenutke. Dogodek prejšnjega dne nas je pretresel. Globoko v sebi sem čutil, da se je moja alpinistična aktivnost končala. "Tega se ne grem več, moji strahovi so preveliki in življenje mi je preveč

dragoceno," sem sklenil sam pri sebi. To me je naredilo izredno lahkotnega, kot da bi odvrnil velikanško breme, ki naj bi me vseskozi pritiskalo k tlom. Vsak korak, ki sem ga naredil, mi je pomenil radost življenja. Nikoli prej ali pozneje nisem doživel tako intenzivnih občutkov vznesenosti in hkrati notranje pomiritve.

Ne vem, o čem so razmišljali preostali. Morda so prišli do enakih zaključkov kot jaz, kajti čez kak mesec ni nihče več od nas prihajal na društvena srečanja, ki so meni v razmeroma kratkem času dala veliko: spoznanje o dragocenosti življenja, osnove zimskega in letnega plezanja, zavedanje o možnih nevarnostih, predvsem pa prijateljstva s soplezalci.

Stane je padec čudežno preživel brez hujših poškodb. Po tednu bolnišnične oskrbe se je vrnil v Ljubljano. Andrej, ki je Stanetov padec zadržal, je ostal nepoškodovan.

Izgubljen na Komni¹

S tekaškimi smučmi sem se konec aprila odpravil iz doma na Komni na Sedmera jezera. Dopoldansko rahlo sneženje se je okrog poldneva sprevrglo v pravo hudo uro. Oblaki so se spustili in zameglili pokrajino, začelo je močno snežiti in sneg je hitro zamedel vse sledi, ki sem jih naredil do Sedmerih jezer. Med vračanjem, nekje pod Kalom, na najvišjem delu poti, ki vodi s Sedmerih jezer proti Komni, je začelo gmeti

in bliski so parali megleno ozračje. Kot zajec sem se potuhnil v neki globeli in molil, da bi grmenje, ki sem se ga od nekdaj zelo bal, prenehalo. Po kakšni uri je oslabeło, snežilo pa je še vedno z nezmanjšano močjo. Nato sem tri ure v močnem sneženju taval po zamegljeni in zasneženi pokrajini v iskanju smeri proti Komni. Kamorkoli sem se ozrl, je bila pred mano slepeča belina. Megla se je zlila s površino snega, tako da nisem mogel razločiti ne kotanje ne brežine. Vse je bilo enako belo, spodaj, zgoraj, levo in desno, nikjer

Meglono sonce
Foto Anton Štibler

¹ Celotna zgodba je bila objavljena v *Planinskem vestniku* št. 4, 1987.

*Zimska idila na
Komni
Foto Anton Štibler*

kakšne temne lise, da bi se na njej spočilo oko. V takih razmerah sem se v snegu bolj valjal, kot pa hodil ali smučal. Ves izmučen sem spoznal, da poti, ki bi me usmerila proti Komni, ne morem najti, zato sem se obrnil nazaj proti Sedmerim jezerom. Še vedno je močno snežilo in ko sem se na Planini na Kalu s smučmi do kolen pogrezal v sneg, sem spoznal, da tudi nazaj na Sedmera ne pridem. Zavlekel sem se pod neki skalni previs in postalo mi je jasno, da sem zašel v hude težave. Na takšne razmere sem bil popolnoma nepripravljen, v nizkih tekaških čevljih, od pet do glave popolnoma premočen, brez vsakršne hrane in pijače, za nameček pa se je tudi ozračje vse bolj ohlajalo. A za strah v dani situaciji ni bilo prostora. Vso svojo energijo, ki sem jo še premogel, sem usmeril v reševanje situacije. V mislih sem se popolnoma osredotočil na to, kaj lahko naredim. Na pol nagonsko sem začel kopati luknjo v snežni kup. Tik pred mrakom sem lahko zlezel vanjo in tako preždel dolge ure do naslednjega zelo mrzlega jutra, ko je prišla rešitev – sonce in prijatelji.

Popoldne 28. aprila 1985 je prišlo do vremenskega obrata. V gorah je zapadlo pol metra snega in ozračje se je močno ohladilo. Na Voglu je snežna odeja narasla na 160 cm, temperatura je padla na – 8 °C. Časopisi so takrat poročali o tragediji štiričlanske družine, ki se je v podobnih razmerah istočasno, ko sem jaz blodil po Komni, borila za življenje v Gorskem Kotarju. Preživela sta samo otroka. Jaz sem jo odnesel z rahlimi ozeblinami, na srečo brez trajnih posledic.

Strah v Prisojnikovih prepadih

Bil je lep poletni dan, ko sem se z vrha Prisojnika, kamor sem se povzpel skozi prednje okno po Jeseniški zelo zahtevni poti, namenil spustiti na Škrbino skozi zadnje okno in od tam priti nazaj na Vršič. Zadnje okno sem do takrat videl samo od daleč, iz doline, in zdelo se mi je fino, da bom v istem dnevu zlezel skozi obe okni. Spustil sem se po južni strani gore po poti, ki kmalu zavije v severno ostenje Zvonikov in Zadnjega Prisojnika. Tam sem kmalu prišel do odseka, ko me je močno stisnilo ob pogledu na jeklenice, ki so vodile visoko počez čez prepadno steno, in to po trasi, kjer ni bilo videti podlage za hojo.

Preplaval me je strah, začel sem se tresti, telo je postalo ohlapno in skoraj vsa telesna moč mi je v hipu pošla. Z vsakim korakom je pritisk naraščal in mi grozil, da me bo popolnoma ohromil. Ozki stopi so komaj zadoščali za postavljanje nog, pod katerimi me je globoko brezno vleklo navzdol, da sem se krčevito oklepal jeklenice. Globoko sem dihal in sopel, da sem blažil ta neznosni pritisk. Ko sem se tako prebil čez polovico stene in sem bil vse bližje njenemu robu, na katerem sem uzrl pot, dovolj široko, da se na njej lahko stoji, je pritisk začel popuščati, sproščenost se je začela vračati. "Samo, da sem prišel čez ta del", sem si dejal. Iz izkušenj sem vedel, da je na taki poti lahko kak zahtevnejši odsek, čeprav na tako psihično zahtevnega še nisem naletel.

Še vedno pod vtisom velikega strahu sem nadaljeval in kmalu prišel do prednjega okna, kjer pa me je na drugi strani oblila zona, ko sem videl, kaj me čaka.

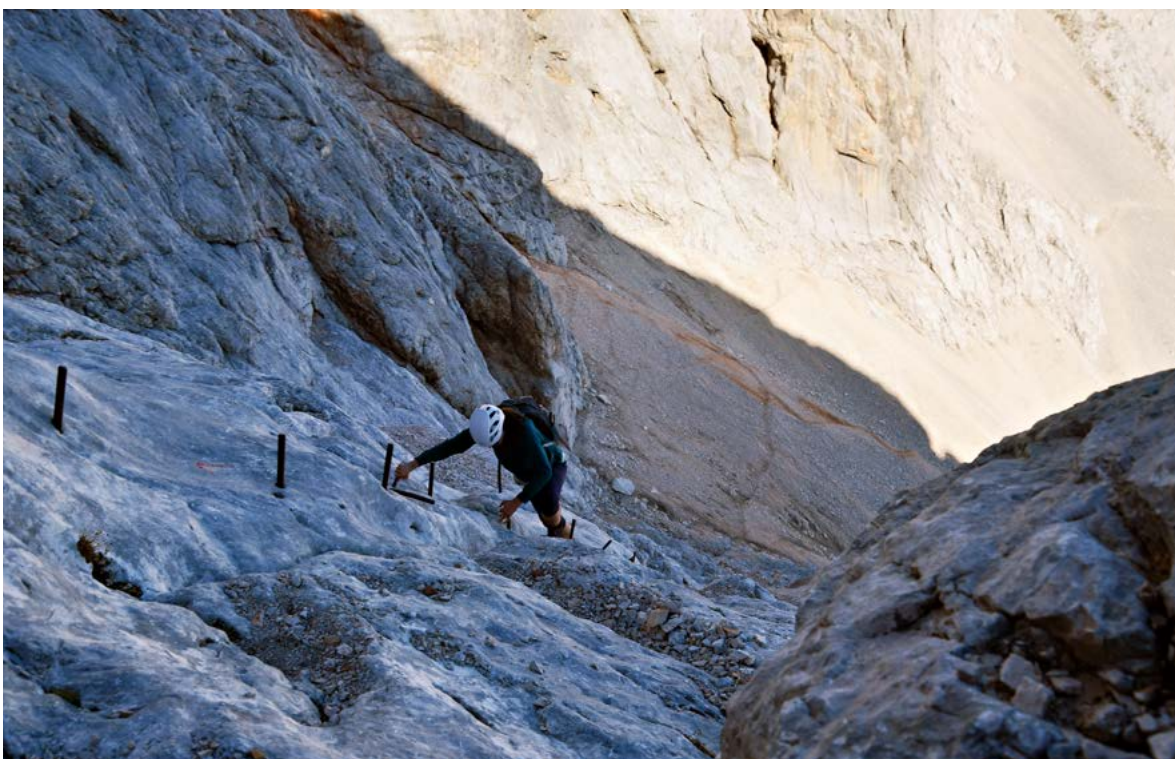
Pot, posejana s klini, se je za bližnjim robom spustila v zastrašujočo globino. Od komaj prestanega strahu sem bil še ves mlahav, ko me je že spet zagrabil z vso silo, da sem drgetal in začel mirzično iskati rešitev. Spodaj, nedaleč stran, sem opazil ostanke stare jeklenice; zdelo se mi je, da bi bil svet za spust tam lažji, toda hitro sem uvidel, da bi tako lahko zabredel v usodne težave. Misel na vrnitev po isti poti me je navdajala z grozo, zato sem jo takoj opustil. Zavedal sem se, da se v stanju, v kakršnem sem bil, ves tresoč in mlahav, ne bom mogel zadržati na klinih.

Tedaj sem, naslonjen na skalo, spontano, brez razmišljanja, počepnil, se zvil v klopčič in zaprl oči. Obrnil sem se vase in občutil samo dihanje, ki je bilo globoko in enakomerno. Tako sem nekaj časa ždel, se nekako odklopil od stanja, v katerem sem se znašel, in počasi sta se mi začeli vračati umirjenost in moč. Vedel sem, da je edina rešitev nadaljevanje poti, pri čemer ne bom smel razmišljati o prepadni globini. Ker sem

gore in sebe že toliko poznal, sem se zavedal, da v normalnem stanju, to je brez strahu, lahko zlezem vsako zavarovano pot. Samo pogled in misel na nevarnosti brezna pod sabo mi sprožita strah, ki mi hromi telo. Prepričan sem bil, da bom prepadni del preplezal, če bom to storil hitro in brez razmišljanja. V nekem trenutku sem vstal, se odločno podal proti klinom, prijel enega za drugim in se spuščal v globino. Ko sem tako priplezal v lažji svet, so se v meni sprostile vse sponke, ki so me predtem oklepale, stiskale in hromile. Pot proti Vršiču je bila nato ena sama radost in poezija življenja. Še danes sem ponosen, da sem obvladal svoj strah v tako težki situaciji.

Nekaj let pozneje sem izvedel, da sem si za sestop s Prisojnika izbral Jubilejno pot, ki je ena izmed najzahtevnějšíh zavarovanih poti pri nas. Takrat za samovarovalni komplet še nisem vedel; bil bi mi v izredno pomoč. ●

*Jeklenice in skobe
Foto Anton Štibler*

*Nad
prepadnimi
strminami
Foto Anton
Štibler*

Mladinski tabor drugače

Matej Mlakar

Planinska avantura mladih na poti Via Adriatica

Zanimiva
pokrajina
Foto Matej Mlakar

Konec julija leta 2024 smo v sodelovanju s Planinskim društvom Videm Krško pripravili avanturistični mladinski tabor *Outsider 6*. Začeli smo tam, kjer smo končali prejšnje leto – z Reke smo krenili na Grobničke Alpe, nato pa čez Gorski Kotar in Veliko Kapelo do Senja. Skratka naša želja je bila nadaljevati južno po poti Via Adriatica. Želeli smo prehoditi devet etap skupne dolžine okoli 180 kilometrov in opraviti več kot 7000 metrov vzpona. Na avanturo se je s tremi spremljevalci in vodnikom PZS odpravilo 19 udeležencev v starosti od 15 do 23 let.

Predvideni načrt je bil, da markirano pot zapustimo le v primeru, ko nas bo v to "prisilila" želja po plezanju na okoliške vrhove, ki slovijo kot dobri razgledniki. Zakonodaja šotorjenje na prostem v narodnem parku sicer prepoveduje.

Prvi dan: Uratnik–Oltari

Dan je najprej zaznamovala dolga vožnja po razbe-ljenih, prenatrpanih hrvaških avtocestah, nato pa planinsko iskanje neoznačenih prehodov med Vratnikom, do koder nas je pripeljal avtobus, in Oltari, kamor smo bili namenjeni. Udeleženci so največkrat poglede usmerjali na hrvaški arhipelag Kvarnerja in vsepovsod prisotno modrino. Prvo noč smo prenočili kar v gozdu nekje pred vhodom v Nacionalni park Severni Velebit. Še pred večerom nas je pozdravila medvedka z mladičem. Travniki z visoko travo je bil po napornem dnevu sicer ravno pravi za udobno namestitve v šotore.

Čakalo nas je dolgih devet etap po pretežno neoblju-denem terenu, stran od navad vsakdana, z minimalno količino opreme in hrane, z močno omejeno količino vode, a tudi z veliko volje in motivacije. Velja omeniti mladostno energijo, ki se v skupini množi in iz dneva v dan praviloma raste ter kljubuje želji po coni udobja. Ta dan po prehojeni trasi nihče ni ostal ravnodušen, a z veliko vprašanji, kaj še sledi ...

Drugi dan: Oltari–Veliki Lubenovac

V drugi dan so udeleženci vstopili kot prerajeni. Novi šotori, namenjeni prav temu premičnemu taboru, so se ponoči prvič izkazali – nudili so dobro zavetje v dokaj hladni noči. Čakanje na sončni vzhod smo izkoristili za preverjanje opreme in pijače ter načrtovanje porabe hrane do naslednjega zavetišča – doma Zavižan. Dopoldne je minilo v okolici doma v pogovorih in pohodniških užitkih na vrhu Vučjaka in Velike Kose. Prehod na Premužičevo stezo je po-

skrbel za zahtevnejši, slikovitejši teren. Pot, za katero pravijo, da je v svojem osrednjem delu najlepša naravna nadelana pot na Hrvaškem, poteka čez številne skalnate vrhove, na katere smo se mimogrede povzpeli (Gromovača, Crikvena). Po postanku v Rossijevev zavetišču smo se pri Krejačevem kuku usmerili proti Velikemu Lubenovcu, gorskemu pašniku na robu parka, ki nam je nudil zavetišče za drugo noč. Zajetje vode na planini je bilo odrešujoče za vse. Spremljevalni avto je zvečer prišel na dogovorjeno mesto. Nekaj dodatne hrane smo si hitro razdelili. Kuhanje na odprtem ognju je strogo prepovedano, na gorilnikih pa si je vsak par zase skuhal obrok po lastnih željah, največkrat riž, testenine ali pa juho.

Tretji dan: Veliki Lubenovac–Skorpovac

Prenočitve v koči Alan, ki leži v parku, zaradi prevelikega števila udeležencev gotovo ne bi dobili. Pravzaprav se nismo niti trudili za to. V koči smo se ustavili jutraj za zajtrk, preverili smo opremo in stanje med udeleženci. Obisk na bližnji Buljmi ni trajal dolgo, burja nas je dobesedno pregnala proti jugu. Še modrasi so se počasi odplazili stran, kot da bi se umikali pred hladnimi sunki vetra. Med čudovitimi razgledi so kilometri hitro minevali. V visokem poletju Premužičeva steza postane sprehod med visokimi travami z blagim spustom in le občasnimi odseki višjega rastja, ki lahko ponudi vsaj malo sence. Utrujenosti med udeleženci še ni bilo zaznati. Pred kočo Ogradženica smo se odločili, da nadaljujemo naprej po Vii Adriatici, kateri smo sledili že od začetka. Namesto poti čez Šatorino, kamor se je usmerila le manjša skupina udeležencev, smo se ostali odločili za pot do Skorpovaca. Tam smo se nedaleč od zavetišča utaborili na travniku. Domačin nas je vzel "za svoje" in nam prijazno ponudil travnato livado, kar smo z veseljem sprejeli. Po dolgem dnevu nam je počitek prišel prav, tudi pretiranega veseljačenja po sončnem zahodu ni bilo zaznati, vsi smo bili v pričakovanju naslednjega dne, ki naj bi bil izmed vseh najbolj plezalno obarvan.

Vzpon na Crikveno Foto Alenka Špan

Četrti dan: Skorpovac–Baške Oštarije

Četrto jutro smo začeli polno obloženi z vzponom na Budakovo brdo, na katerem smo po skoraj dveh urah hoje vsi ponovno lažje zadihali. Na razglednih travnikih zahodno od Bačić kuka smo se ozrli nazaj na prehojeno pot in na del tiste, ki nas je še čakala. Ena skupina je nadaljevala na Prekinuto brdo, ostali pa smo zavili proti Bačić kuku, ki slovi po zahtevnem vzponu na vrh. Previdno in počasi smo splezali nanj, še počasneje pa smo opravili s sestopom. Ne bi bilo napak, če bi bila na poti proti vrhu dodana kakšna jeklenica. Za naključne turiste, ki smo jih srečevali in niso vedeli, kam gredo, je ta pot mogoče pretežka. Ekipi *Outsiderja* sta se po radijski povezavi dogovorili za zmenek na Visibabi, od koder smo šli naprej na cestni prelaz Dabarska kosa.

Iz spremljevalnega vozila smo dobili okrepčila, z novo energijo pa smo napadli nam najbližji vrh v verigi Dabarskih kukov – Butinovačo. Sledili so še vzponi na Vranji kuk, Prpin kuk, Žuti kuk in najvišjo Kizo. Na slednji nas je počasi že lovila tema. Do tabora na Baških Oštarijah je bilo še kakšni dve uri, če bi pohiteli. Pomislili smo na del skupine, ki se je takoj po vzponu na Vranji kuk modro odpravila naravnost v Kamp

Pri Rossijevev zavetišču

Foto Matej Mlakar

Na Premužičevi stezi
Foto Matej Mlakar

Fotogalerija
in film

Velebit. Istočasno smo lačni pomislili na hrano za obloženo mizo, ki smo se ji odrekli v prid zlatega sončnega zahoda z najvišjega vrha Dabarskih kukov. Neznana sila nas je prepričala, da smo pohiteli. Tako smo zadnje kilometre naporenega dneva v tabor kar pretekli.

Peti dan: Baške Oštarije–Šugarska duliba

Noč je še prehitro minila in delovni začetek naslednjega dne smo prestavljali, kolikor se je le dalo, kar pa ni bila dobra odločitev. Zmagala je bližina tuša in udobnost skupne kuhinje. Udobno bujenje v počasnem tempu je predvideni odhod prestavilo za tri ure, kar je pozneje imelo neprijetne posledice. Po hoji po edinem asfaltnem odseku na Velebitu – odseku regionalne ceste do smerokaza za Veliki Sadikovac smo zavili nazaj v gozd do vrha, ki se je izkazal za resno vzpetino. Še bolj napeto pa je bilo v sestopu in nadaljevanju, kjer smo počasi prišli v velebitski kotel pregretega ozračja.

Dan je postajal dolg in vroč, čakali smo na odrešujoče občutke ugodja, povezane s senco in rahlim vetrom, česar pa ni bilo od nikoder. Sprijaznili smo se, da je vročina konstanta in neizogibna nujnost. V pragozdu rezervata Ramino Korito smo uzrli nekatere sledi šap. Čakali smo, da srečamo še kakšnega kosmatinca v živo. V očeh preznojenih obrazov se je videlo, da doživljamo naravo na meji še sprejemljivega. Nahrbtniki so postali težki, marsikdo je obžaloval, da si je naložil šotorske kilograme. Pri Šugarski dulibi je bilo dneva konec, v pravljicnem okolju Velebita smo začeli uživati v večeru in udobju čudovitega zavetišča. V njem smo našli poleg vode tudi zanimiv način uporabe sodobne tehnologije za planinske potrebe. Nekateri so se odločili, da bodo prespali v zavetišču, ostali pa pod zvezdnim svodom, ki je deloval kot nekakšen *screensaver* številnih lučk. Navkljub hudi temperaturni obremenitvi čez dan je zmagala čarobnost kraja in občutki zvečer so nam narekovali, da smo dan ocenili s presežki.

Šesti dan: Šugarska duliba–Veliko Rujno

Zavetje Velikega Stolaca nas je ščitilo pred direktnimi jutranjimi sončnimi žarki, tudi temperatura je bila

Pod Tulovimi
gredami
Foto Aleksej Pečnik

Na koncu sedmega dneva (Bunovac)

Foto Alenka Špan

zato malce nižja, kar smo sprejeli kot darilo in se pripravili na razgibano etapo do Velikega Rujna. Najprej smo poiskali staro cesto na Panos, nato pa raziskovali ostanke vojašnice na vrhu hriba. Nekateri smo se ukvarjali s številnimi navpičnimi rovi bunkerja. Utrujenost prejšnjega dne se je nekaterim še vedno poznala in so, kjer so le mogli, čakali v senci. Skupina se je na poti ustavila v Tatekovi kolibi. Ker naj bi po trenutnih pisnih virih v zavetišču domovale kače, se tam nismo zadrževali dolgo. Na bližnjem zajetju smo nenačrtno izčrpali vso vodo in po razbeljenem gruču zakorakali navkreber proti markantni Stapini. Pri Kameni galeriji smo se pripravili na dolgo pričakovani spust. Ta se je na razgibanem terenu izkazal le za ponavljajoče podaljšano trpljenje. Z dronom smo posneli najlepše posnetke iz zraka. Že v somraku dneva smo se srečni po pašnikih med konji približali

vasici, kjer smo za obzidjem cerkvice Velike Gospe postavili tabor. Iz spremljevalnega vozila smo po dveh dnevih dobili lubenice, razna okrepčila in dodatno hrano, kar so zavohali okoliški pastirski psi, ki so pokazali veliko zanimanje za našo kulinariko.

Sedmi dan: Veliko Rujno–Bunovac

Prijateljstvo med psom in človekom se je nadaljevalo tudi naslednji dan. Očitno je, da pastirskega poslanstva nekateri psi ne jemljejo tako resno, kot bi ga morali, in so se odločili, da bodo z nami nadaljevali pot proti Vaganskemu vrhu. Od nenačrtovanega pasjega spremstva je na koncu ostal le še ogromen turški kangal, ki očitno ni in ni mogel pozabiti priboljškov prejšnjega dne. Krstili smo ga za Kekca. Zamenjal nas je za svojo čredo in nas lepo spremljal dalje. Najprej na Struge, nato Marasovac, pa na Vaganski vrh. Pri vrhu Malovan je nato z nami sestopil na Bunovac, obrobje narodnega parka, kjer nas je ponoči v taboru varoval. Res je bilo videti, kot da nas straži. Na vprašanje, kako poslati Kekca domov, pa še nismo poznali odgovora. Uporabili smo nadelano kurišče in s hrenovkami ter klobasami nadoknadili primanjkljaj beljakovin v dotlej zaužiti dehidrirani hrani.

Osmi dan: Bunovac–Tulove grede

Naslednja etapa nas je vrnila na najvišji greben Južnega Velebita tik pred Svetim Brdom. Proti vrhu smo šli na dva načina: prva skupina po markirani poti, drugi pa na vrh direktno po grebenu čez Babin vrh. Na vrhu smo začutili olajšanje, ko smo pomislili na sestop na Dušice. A tam nas je presenetil izsušeni izvir. Razočaranje je bilo veliko. Zavedanje žejnih, da jih od cilja loči še vsaj 15 km, ni dvigovalo morale. Pohiteli smo do makadama Majstorske ceste, skoraj 200 let starega gradbenega spomenika. Ta nas je pozno popoldne pripeljal do Tulovih gred. Na srečo smo na poti dobili tekočino iz spremljevalnega vozila, ki nam je prišel naproti.

Do Maslenice naslednji dan ni bilo več daleč; do tja je bilo le še nekaj ur dopoldanske hoje. Za nami je bilo že več kot 160 kilometrov poti, a prave utrujenosti kar naenkrat nismo več čutili. Vedeli smo, da nam bo uspelo. Tabor smo postavili na travniku tik pod Tulovimi gredami. Burja je neutrudno vlekla, tako da je že med postavljanjem obrnila kar nekaj šotorov. Vzpon na Tulove grede smo prestavili na naslednji dan.

Deveti dan: Tulove grede–Maslenica

Zgodnje bujenje nekaterih pred zadnjo etapo je vabilo k opazovanju sončnega vzhoda na vrhu Tulovih gred, a ga je marsikdo raje prespal. Manjša skupina se je po markirani poti vseeno povzpela na razglednik Vrh hrvatskih zastava, ki pa ni najvišja točka. Sestopili smo po isti poti, kaj kmalu pa smo se vsi odpravili proti končnemu cilju v Maslenico. Za spremembo nas je ta dan čakal le spust. Uživali smo v razgledih, opazovali modrino pod nami in nad nami ter se že zavedali, kaj nas čaka na cilju – aktivni počitek z dolgo-

trajnim kopanjem v morju. Poslovlili smo se od Kekca, ki se je še pred vstopom v civilizacijo napotil domov.

Čudoviti spomini
bodo ostali za vedno.
Foto Matej Mlakar

Deseti dan: Maslenica

Po devetih dneh mediteranskega *krša* smo izkoristili dan za razne družabne igre v vodi, med drugim tudi za uro in pol dolgo partijo vaterpola ter za poznejše razvajanje v senci na visečih mrežah. V miru smo izvedli *Outsider olimpijske igre*, udeleženci so si razdelili razne nagrade in čestitke. Nekje v daljavi so se nam prikazovali "dimni signali" iz planinskega društva, ki so sporočali, da je zadnjič.

Zaključek

Vtisov na cilju je bilo preprosto preveč. Pot Via Adriatica se nam je pokazala v vsej divji podobi, s kombinacijo močnega poletnega sonca in čudovitih razgledov. Za marsikoga je bil to vrhunec strnjenih planinskih doživetij. Veliko občudovanja gre vsem mladim, ki se te poti sploh upajo lotiti na takšen način. Percepcija je nihala od ultimativnega užitka do težkih, mučnih trenutkov v brutalni naravi. Takrat se šele zaveš, da užitka ne boš začutil takoj, zelo verjetno pa ga boš na koncu vsake etape, zagotovo pa nekaj časa pozneje. ●

Podrobnejši potek poti Via Adriatica

Dan	Potek ture	Dolžina (km)	Vzpon (m)	Spust (m)
1	Vratnik–Oltari	19	670	370
2	Oltari–Dom Zavižan–Vučjak–Velika Kosa–Gromovača–Rossijevo zavetišče–Crikvena–Veliki Lubenovac	21	1120	800
3	Veliki Lubenovac–Alan–Buljma–Skorpovac	25	350	740
4	Skorpovac–Budakovo brdo–Prikunuto brdo–(Bačić kuk)–Visibaba–Prpin kuk–Vranji kuk–Žuti kuk–Kiza–Baške Oštarije	19	1090	1110
5	Baške Oštarije–Veliki Sadikovac–Ramino Korito–Šugarska duliba	16	960	990
6	Šugarska duliba–Panos–Tatekova koliba–Stapina–Veliko Rujno	22	990	1300
7	Veliko Rujno–Vaganski vrh–Bunovac	14	1040	690
8	Bunovac–Sveto Brdo–Dušice–Tulove grede	23	860	1340
9	Tulove grede–Maslenica	17	100	950

Gorski zid med Atlantikom in Sredozemljem

Raziskovanje pirenejskih narodnih parkov

Življenje kronanih glav se mi že od nekdaj zdi dolgočasno in odmaknjeno, čeprav jim seveda privoščim ves blišč razkošnih palač in ustvarjenih afer, ki najdejo svoje mesto celo na skodelicah in drugih spominkih ter pristanejo v domovih milijonov njim predanih turistov. Pomislim tudi na to, kaj kraljevskega bi včasih privoščil tudi sebi in odgovor je kot na dlani – da bi stal na Mirador del Rey, (na Kraljevem razgledišču) visoko nad očarljivo dolino Ordesa v španski deželi Aragoniji.

*Mirador del Rey. Le kdo se
tu ne bi počutil kot kralj?
Foto Andrej Bandelj*

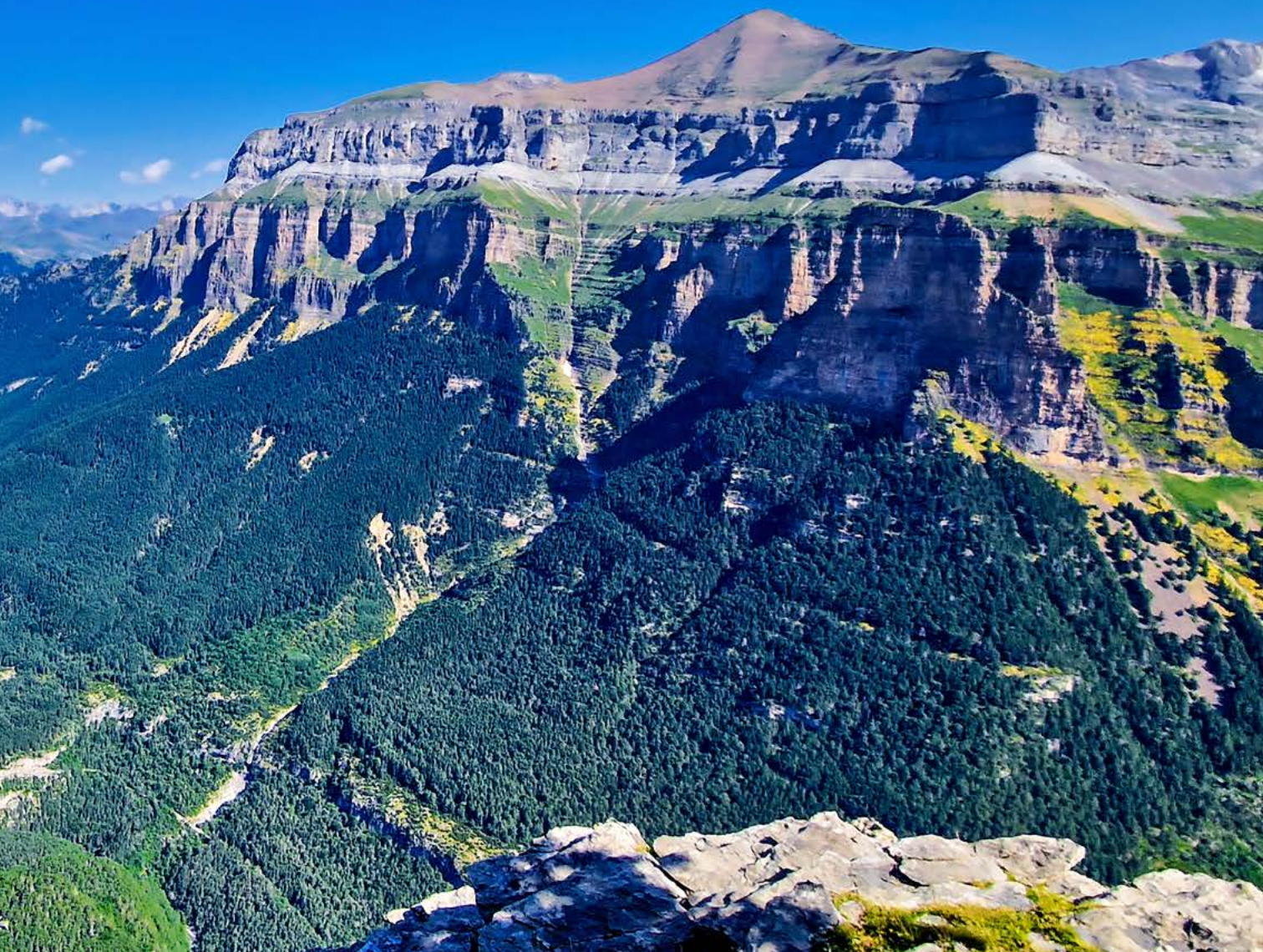
Občutek neskončne svobode, pogled na gorski masiv okrog skrivnostnega vrha Monte Perdido, ki kraljuje na francoski meji, in neizmerna sreča. Ja, kraljevsko srečen sem, ker sem se odločil sredi poletja raziskati Pireneje. Dolgo sem jih imel na seznamu svojih želja; zdaj, ko vem, da eno poletje ne bo dovolj, pa sem se odločil najprej raziskati narodne parke na obeh straneh starodavne pirenejske meje: Parc national des Pyrénées v Franciji, Ordesa y Monte Perdido v Aragoniji in Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici v Kataloniji.

Geografija gorstva Pirenejev

Pireneji so zid, ki Iberski polotok deli od ostale Evrope; zid, ki je dolga stoletja pomembno oblikoval zgodovino tega dela naše celine, saj je s svojimi visokimi vrhovi, neprehodnimi soteskami in redkimi prelazi ločeval narode, zaustavljal napadalce (recimo hitre mavrske vojsčake, ki so v 8. stoletju islamizirali polotok) in vplival na razvoj različnih jezikov ter tradicij. Ker zidovi v današnjih časih vzbujajo predvsem negativne občutke, predvsem utesnjenost, je vredno zapisati, da je ta, več kot štiristo kilometrov dolga naravna pregrada, ki se razteza od Sredozemskega morja na vzhodu do Atlantskega oceana na zahodu, zagotovo ena najlepših, kar si jih lahko zamislimo.

Geološki razvoj je Pireneje razkosal na granitna in apneniška območja, dodal še nekaj metamorfnih kamnin in vse skupaj začinil še z vulkanskim delovanjem v katalonskem delu. To raznolikost danes občudujemo, ko obiščemo najvišje predele gorstva: masiv Maladeta z najvišjim vrhom Pico d'Aneto, 3404 m, ter najvišji del katalonskih Pirenejev. Gorovje je v glavnem zgrajeno iz granita, bolj proti zahodu pa nas belina pogorja Monte Perdido, 3355 m, in ledeniških krnic takoj severno od francoske meje očara z v Evropi najdebelejšimi skladovnicami nam tako domačega apnenca. Tam lahko obiščemo najvišje francoske slapove, čez katere odtekajo vode z ostankov ledenikov pod grebeni, ali pa globoko vrezane divje soteske na španski strani. V granitnem delu gorske verige pa je, razumljivo, na voljo veliko več vode tudi v prelepih gorskih jezerih. Park Aigüestortes jih ponuja toliko, da moramo med turo skoraj paziti, da v kakšnega ne stopimo ...

Nasploh je vode v Pirenejih več, kot smo je vajeni v domačih Alpah. Vsaj v zahodnem delu se zelo pozna neposredna bližina vlažnega atlantskega zraka, ki v dovoljšni meri zaliva vrhove in pobočja, tako da so ti že na prvi pogled izrazito zeleni. Tudi prostranih gozdov je tam kar precej. Južna in predvsem jugovzhodna stran pa seveda že dihata bolj po špansko in

tamkajšnje, proti Sredozemlju usmerjene doline nas spominjajo na Posočje oziroma na velik del sončne strani Alp.

Če se Pirenejem približamo z juga, bo prehod postopen: najprej nas bodo pozdravila nižja in poleti suha predgorja, čez katera žal pogosto divjajo gozdni požari, potem nam bodo za krajši čas sončne žarke zakrile globoke in ozke soteske, ki vase posrkajo tudi dostopne ceste. Šele na koncu se bo pred nami dvignil tisti pravi beli zid pirenejskih tritisočakov. Francozi so bolj neposredni: med Biskajskim zalivom, Toulousom in sredozemsko obalo se vozimo po nižinah, ko pa zavijemo proti španski meji, se pogorje pred nami dvigne kar nenadoma, brez širokih predgorij. Ceste se hitro zaključijo v znamenitih krnicah, ki jim v deželi galskih petelinov pravijo *cirque*, ali pa najdejo svojo pot v redke predore proti južnim sosedom.

Za Pireneje je danes značilna predvsem raznolikost prebivalcev in obiskovalcev. V njih se govori francosko (okcitansko), špansko (kastiljsko), baskovsko in katalonsko. Španija, Francija in kneževina Andora, ki si delijo pogorje, nas tako vabijo k odkrivanju izjemnih naravnih lepot in osvajanju mogočnih vrhov. Te besede naj bodo tako predvsem prisrčno vabilo slovenskim gornikom k obisku "ognjenega gorstva".

*Pogled na slap
Grande cascade s
poti; tu ga še vidimo
v celoti, tik pod
njim pa se vidi le še
njegov spodnji del.
Foto Andrej Bandelj*

Namreč po eni od različic naj bi ime Pirenejev izhajalo iz grškega poimenovanja za ogenj (*pyra*), ki naj bi res včasih lokalnim pastirjem pomagal krčiti gozdove in pridobivati nove pašne površine. Prepričan sem, da se boste tu počutili bolje kot pred leti semkaj izvoženi slovenski medvedi, ki jih domačini žal niso bili najbolj veseli ...

Kako do Pirenejskih narodnih parkov?

Za nas največja (in edina) slabost Pirenejev je njihova precejšnja oddaljenost. Iz Slovenije je po cestah do osrednjega dela pogorja okrog 1500 kilometrov, zato je potovanje z avtomobilom, če upoštevamo vse cestnine in avtocestne zastoje, privlačno le za daljše načrtovano raziskovanje širšega območja. Razumnejša možnost so letalske povezave z nam bližnjih letališč v Zaragozo, Toulouse ali Barcelono ter lokalni najem avtomobila ali pa zanašanje na – ne vedno optimalne – avtobusne povezave. Seveda pa potovanje z avionom zahteva preudarno pripravo prtljage, saj za obisk Pirenejev ne smemo pozabiti na pravo in primerno gorniško opremo. Za obisk najvišjih vrhov moramo čez celo leto predvideti tudi snežne in v manjši meri ledeniške razmere.

Tu opisujem vse tri pirenejske narodne parke. Parc national des Pyrénées se nahaja blizu znamenitega romarskega središča Lourdes na jugozahodu Francije, zato bomo tja najlažje prišli skozi Toulouse, čeprav nekatere nizkocenovne letalske družbe ponujajo tudi povezave do lokalnega letališča Lourdes/Tarbes. Park Ordesa y Monte Perdido je najhitreje dostopen iz Zaragoze v španski deželi Aragoniji, do parka Aigüestortes pa bomo najlažje prišli ali iz Barcelone ali pa iz Toulousea skozi dolino Aran.

Francoski uvod v mogočna severna ostenja

V Pireneje sem se pripeljal s severne strani in kmalu po prečkanju romarskega Lurda ter ozke soteske reke Gavarnie našel svoj "bazni tabor" v mestecu Luz-Saint-Sauveur, ob zahodnem vznožju cestnega prelaza Tourmalet, dobro znanega oboževalcem francoskega Toura (to smo pa najbrž vsi Slovenci). Moj cilj je bila morda najznamenitejša pirenejska dolina, ki se zaključuje z zelo obiskano krnico Cirque de Gavarnie. Gre za nekoč težko dostopno območje nad majhno vasico, po kateri je poimenovana. A ta 'nekoč' je postal današnji 'in' – torej če je kaj gotovo, je to, da med obiskom ne boste sami. Že v sami vasi, ki je seveda polna restavracij, trgovin in najrazličnejših storitev sodobnega turizma, hitro spoznamo, da si veliko ljudi želi občudovati slap Grande cascade de Gavarnie, ki velja za najvišjega v Evropi (če izvajamo Skandinavijo, seveda). Vidimo ga že od daleč, ko se nam pokaže kot bel vodni pramen, po katerem se z visokogorskih ledenikov in snežišč velike količine vode stekajo 423 metrov globlje v prelepo zeleno krnico, ki je v popolnem polkrogu obdana s sivimi skladovitimi ostenji. Do tja imamo kakšno uro in pol zelo lagodne hoje po turistični poti, ki se šele v zaključ-

ku, pod samim slapom, postavi malce bolj pokonci. Izjemen pogled na slap je že od starega hotela Cirque, ob vznožju slapu pa se bomo predali blagodejnemu pršenju vodnih kapljic in bučanju vode. Pogled je res izjemen! Slap je vse leto zelo vodnat, saj se napaja z obsežnih snežišč tik pod špansko mejo. Od vznožja pravzaprav vidimo le spodnjo stopnjo slapu, zato se velja malo sprehoditi proti nasprotnemu robu krnice, od koder ga bomo videli v vsej veličini. Bodimo pripravljeni na kakšno prečkanje vodnate struge, ker čez številne potoke ni nobene brvi. Odkrili bomo tudi, da ga spremlja še kup manjših, a prav tako očarljivih slapov, ki drsijo po ostenjih in se združijo v kar mogočno reko, ki potem nadaljuje svojo pot po dolini proti Atlantiku.

Če smo bolj pustolovskega duha in opremljeni z nekaj gorniški izkušnjami, lahko na tej točki množici turistov rečemo *Au revoir* in se podamo na zahtevnejšo turo, ki nas iz krnice popelje po delno izpostavljeni in nezavarovani poti najprej čez skalnata, višje pa čez travnata pobočja proti planinski koči Refuge de Breche de Roland, 2587 m. Ta je postavljena v bližini še ene lokalne znamenitosti – Rolandove škrbine, mogočne naravne zareze, ki na mejnem grebenu omogoča prehod v španski park Ordesa y Monte Perdido. Od kočice lahko nadaljujemo severozahodno in po prečkanju nekaj snežišč pod robom ledenikov (predhodno se pozanimajmo o stanju in morebitni potrebni zimski opremlitvi!) dosežemo gorsko cesto na prelazu Port de Bouchard, 2275 m. Po njej ali pa po kateri od markiranih poti se vrnemo na izhodišče v vas Gavarnie. V tem primeru seveda računajmo na resno celodnevno pirenejsko turo.

Kako pod izgubljeno goro najti svojo srečo

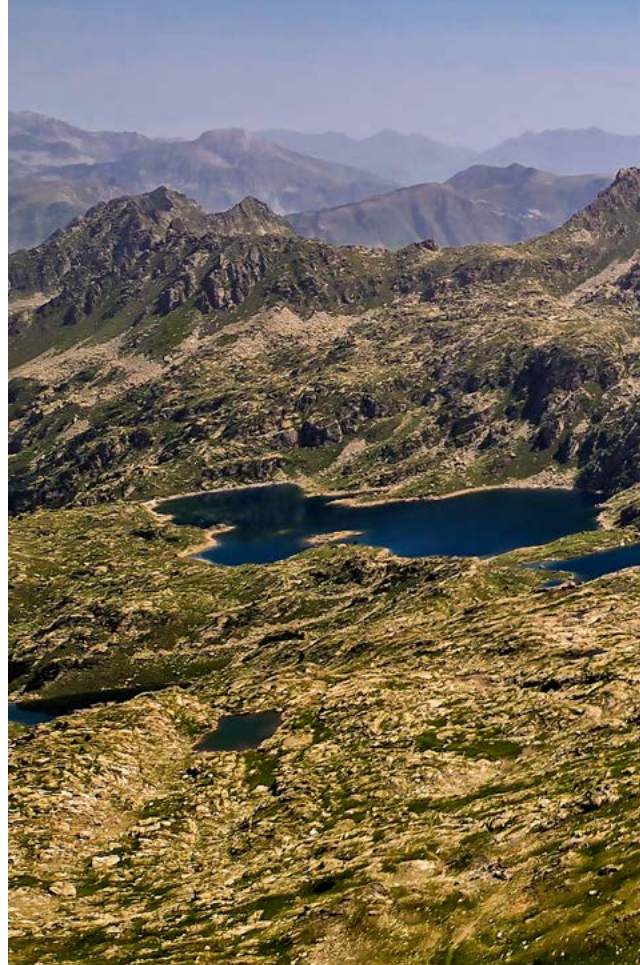
Na tem delu Pirenejev je pred nami kar dolgotrajen podvig, če se hočemo pripeljati iz Francije v Španijo, saj direktne ceste ni; treba je pač malo naokrog, česar pa ob dih jemajočih gorskih razgledih ne bomo obžalovali. Z mislijo na *Roglo*, *Pogija* (Primož Roglič, Tadej Pogačar, op. ur.) in ostale naše kolesarske junake sem se najprej zapeljal čez prelaz Tourmalet, 2115 m, nato pa še čez sosednji prelaz Horquette de Ancizan, 1564 m, da sem končno našel luknjo skozi goro, imenovano Tunel de Bielsa. Naenkrat sem bil "prestavljen" na vroče špansko sonce, natančneje v deželo Aragonijo, ki se ponaša z levjim deležem španske kraljeve zgodovine in pa s tistim, kar je mene še veliko bolj privlačilo – najlepšim in najvišjim delom Pirenejev. Tako sem se že naslednji dan počutil zelo kraljevsko, kar vam je znano z začetka tega besedila ...

Narodni park Ordesa nas osupne že, ko prihajamo vanj. Mogočna kulisa s soncem obsijanih in s sredozemsko vegetacijo poraščenih pobočij nad starodavno vasjo Torla je dovolj velik magnet, da nam srce začne hitreje biti in že hitro načrtujemo, kam v parku bi se lahko podali. A najprej moramo vedeti, da v samo osrčje zavarovanega območja smemo le s parkovnimi avtobusi, ki vozijo s parkirišča ob sprejemnem centru v Torli. V vasi je tudi precej namestitev, ki bodo najbrž naše izhodišče. Daleč najbolj priljubljena tura vodi po sami dolini reke Arazas do slapu Cola de Caballo. Tisti bolj zagrizeni se bodo podali na mitski vrh Monte Perdido (mene to še čaka), za osupljive razglede na dolino in okoliške vršace pa predlagam krožno turo čez vrh Punta Acuta, 2242 m, in mimo Kraljevega razgledišča.

Ob vhodu v dolino Gavarnie je kar težko ujeti trenutek brez številnih obiskovalcev ...
Foto Andrej Bandelj

*Med vzponom na
Punta Acuto se nam
odpre pogled na
Torlo, vstopno točko
narodnega parka
Ordesa y Monte
Perdido.*
Foto Andrej Bandelj

Turo, za katero pred začetkom še slutil nisem, kako zelo lepa bo, sem začel na parkirišču kak kilometer pred vstopno točko v narodni park. Pot me je vodila po brvi čez divjo gorsko reko in po serpentinasti poti skozi gozd. Rastje v teh gorah je povsem drugačno kot nekaj kilometrov severneje, na razvodnem grebenu v Franciji. Veliko je bujno cvetočega in dišečega grmičevja, pa tudi iglavcev ... Vse skupaj na trenutke spominja na južne obraze naših domačih gora. Pot se hitro povzpne mimo starodavne cerkvice sv. Ane in naprej skozi borove gozdove. Srečal sem veliko gorskih tekačev, saj je ta športna zvrst med Španci precej priljubljena, nisem pa zaznal, da bi bili brez sape tako kot jaz, ko sem lezel proti grebenu in zgornjemu robu soteske. A sape mi ni toliko vzel vzpon, pač pa izjemni razgledi. Stal sem na robu narodnega parka, ki je hkrati južni rob doline Ordesa, ta pa je kot globok kanjon vrezana v apnenčaste masive pirenejskih gora. Izredno lepo se vidijo skladi različnih kamnin, ki gradijo pobočja in vrhove, kar se odraža tudi v izjemni barvitosti: od zelenih travnikov, rjavih in sivih odtenkov skal do beline najvišjih vrhov. In kakšna pestrost pokrajine! Na severu stojijo tritisočaki mejnega grebena, na jugu je valovito predgorje, ki se hitro izgubi v poletnih meglicah Aragonije ... Prostor na Kraljevem razgledišču sem si delil z nekaj skupinami, ki so jih parkovni vodniki s teren-

skimi vozili pripeljali visoko po gorski cesti, nato pa so se sprehodili do roba. Srečal sem jih tudi na gori Punta Acuta, ki je pravzaprav zelo prijazna travnata kopa, dvigajoča se natanko nad tistim delom doline Ordesa, kjer zavija, kar odpira še bolj prostrane razglede po njej. Kanjon je vrezan okrog 900 metrov v globino, njegova pobočja so izredno strma, dolinsko dno pa je skoraj ravno in ga prekrivajo temni zeleni gozdovi, kar še dodatno popestri barvne kontraste. Možnosti za varen spust ni veliko, a vendarle so Španci označili pot, ki se v neštetihih kratkih zavojih usmeri proti dnu doline. Na enem mestu nam je v pomoč kratka jeklenica, večjih težav pa ne pričakujte – z izjemo nevarnosti proženja kamenja med hojo. Na to je res treba paziti, saj spust ves čas poteka v isti vpadnici in vse, kar sprožimo, bo padlo na ljudi pod nami ...

Spodaj si lahko ohladimo pregrete noge v ledeno mrzli reki in nadaljujemo po slikoviti poti po levem bregu proti Torli. Lahko bi se sicer poslužili avtobusa, tako kot večina obiskovalcev, a bi zamudili čudoviti del poti vzdolž rečne struge, ki ga na nekaj mestih še polepšajo mogočni slapovi, nad katerimi so uredili razgledišča. Vrnitev na izhodišče na omenjenem parkirišču je tako le še lep iztek nepozabne ture.

Skozi zeleno dolino

Kdor želi narodni park Ordesa y Monte Perdido doživeti na enostaven način, brez vzpenjanja na njegove mogočne vrhove, bo prišel na svoj račun med sprehodom po sami dolini reke Arazas. Ta se namreč

pretaka skozi globoko vrezano sotesko z izredno strmimi pobočji, a širokim, uravnanim dolinskim dnom. Gre namreč za značilno ledeniško dolino, ki pa jo danes prekrivajo prostrani gozdovi ter zapolnjuje šumenje rečnih brzic in slapov. Ta aragonski biser je sicer zelo obiskan, v njem zagotovo ne bomo sami, a nas bo gorski mir vseeno očaral.

Kot sem že zapisal, se v dolino lahko pripeljemo samo s parkovnimi avtobusi izpred informacijskega središča pod vasjo Torla. Druga možnost je seveda ta, da si turo podaljšamo z vzponom mimo rečnih slapov v spodnjem delu doline, kar je opisano kot zaključni del krožne ture na Punta Acuto. Sicer pa nas bo avtobus pripeljal do parkirišča Pradera de Ordesa, kjer bomo začeli našo pot proti zgornjemu zaključku doline in do slapu Cola de Caballo (konjska griva). Slap dejansko spominja na grivo, saj se vodni prameni na široko razlijejo čez skalno stopnjo in stekajo v strugo pod njo. V začetnem delu je možna krožna pot – vzpenjamo se po levem in se vračamo po desnem bregu, nad slapom Arripas pa je pot samo ena in po njej se bomo tako vzpenjali kot sestopali. Ves čas hodimo globoko pod skalnimi ostenji okoliških vrhov. Spodnji del doline je še gozdnat, višje pa pridemo nad gozdno mejo in na koncu dosežemo slap, zelo dobro poznan med domačini. Tu se že nahajamo ob vznožju gore Monte Perdido, 3355 m, ki je priljubljen cilj gornikov, zahteva pa praviloma dvodnevno turo s prenočevanjem v koči Refugio de Goriz.

Naša nezahtevna dolinska tura nam bo v celoti vzela dobrih pet ur, vredna pa je vsakega koraka, saj nas

bo brez večjega truda sprejela v impozantno gorsko okolje. Nekdo je dejal, da je dolina Ordesa nekakšna zelena različica Grand Canyona v ZDA, in se z njim kar strinjam. Seveda ne doseže prostranstev ameriške znamenitosti, a nam vseeno jemlje sapo s svojo globino, strmimi pobočji, pestro geologijo, ki se odraža v barvitosti ostenij. Tem barvam se pridružuje zelenina gozdov na spodnjem delu pobočij. Vzemimo si čas in doživimo ta naravni biser s sprehodom po dnu ali pa z vzponom na katerega od okoliških vrhov.

Jezera, pousod jezera!

Pravo presenečenje je tudi katalonski narodni park Aigüestortes i Estany de Sant Maurici. S poimenovanjem "estany" se tam srečujemo zelo pogosto, saj beseda pomeni jezero, ki jih je v tem pogorju zares veliko. V park sem se odpravil z vzhodne strani, po gorski cesti iz kraja Esterri d'Aneu do lepo urejenega parkirišča nad Espotom. Tam se ponuja vrhunsko izhodišče za lažje sprehode in prave gorske ture nad jezerom Sant Maurici, na katerega se nanaša drugi del poimenovanja parka. Turistična pot nas v dobri uri privede do jezera, kjer pa se obilje lepote gorske pokrajine šele začne. Mimo izvirov in slapov se vzpenjamo ob severnem bregu jezera in naprej do naslednjih manjših jezer nad njim. Za jezercem Ratera uberemo levo pot in se po izredno slikoviti pokrajini, polni manjših jezer, potočkov in granitnih skalnih balvanov počasi vzpenjamo do travnatega sedla Port de Ratera. Od tam se nam odpre razgled na severno stran, proti dolini Aran ob meji s Francijo. Tam je, pod – uganili

Pogled z vrha Tuc de Ratera na vzhod. Med jezери se vijejo poti, ki nas popeljejo na lepo krožno turo (opisano v članku).

Foto Andrej Bandelj

Čudovita panorama z Jureževe planine na greben
Mojstrovk in Rateških Ponc z Jalovcem v sredini
Foto Franci Horvat

*V italijanskih Dolomitih;
levo Punta dei Tre Scarperi/
Dreischusterspitze,
zadaj Velika Čina
Foto Oton Naglost*

ste – številnimi jezeri povirje znamenite reke Garone; prav tiste, ki se skozi francoski mesti Toulouse in Bordeaux prebije do Atlantskega oceana. S sedla se po neoznačeni, a zlahka sledljivi poti spleča povzpeti še na bližnji skalni vrh Tuc de Ratera, ki s svojimi 2861 metri višine za las zgreši naš Triglav. Razgled z vrha je izjemen, saj se nam v vsej svoji veličastni podobi razkrije veriga osrednjih Pirenejev na tromeji med Katalonijo, Aragonijo in Francijo. Če imamo srečo z jasnim vremenom, v zahodni smeri vidimo tudi pogorje Maladeta z zaplatami ledenikov in najvišjim pirenejskim vrhom Pico d'Aneto, 3404 m. Za vrnitev sem si izbral krožno pot mimo planinske koče Amitges, do katere privede utrjena, skoraj turistična pot od jezera Sant Maurici. Ne prezahtevna gorska tura ves čas poteka v divjem okolju razbitih vrhov, ki ponujajo preplet granitne sivine in zelenih visokogorskih travnikov. A pravi čar so seveda številna jezera, še posebej osvežujoče za slovenske planince, vajene suhih kraških planin.

Unescovi biseri v dolini Boi

Ko smo že v katalonskih Pirenejih, si je vredno vzeti dan še za raziskovanje dediščine, ki jo je prepoznala tudi organizacija Unesco. V dolini Boi so se namreč ohranile skromne cerkvice, zgrajene v romanskem slogu, ki pa takoj očarajo s svojo arhitekturno dovršenostjo ter z izjemno lokacijo. Dolina, v katero se pripeljemo z južne strani (denimo iz mesta Lleida) in ki leži tik pred parkom Aigüestortes, je široka, odprta in v poletnem času primerno sredozemsko vroča. Kar dolgo časa nas med vožnjo po njej nič posebej ne pritegne, v zgornjem delu pa je nekaj vasi, ki so zaslovele prav zaradi romanskih cerkvic. Obiščemo jih lahko tako, da v katerem od sprejemnih centrov za turiste kupimo

Cerkev sv. Janeza Krstnika v vasi Boi, del svetovne dediščine Unesca Foto Andrej Bandelj

enotno vstopnico, ki nam potem odpira vrata v vse ali pa le v določene cerkve. V njih bomo s pomočjo sodobne tehnologije računalniških simulacij izvedeli več o gradnji, freskah in vlogi, ki so jo cerkve odigrale v preteklosti. Znak svetovne kulturne dediščine je prejelo skupno devet cerkva, pri čemer najbolj priporočam obisk tistih v sosednjih vaseh Boi in Taüll. ●

Krožna pot Gavarnie–Koča Breche de Roland–Gavarnie

Francija, Pireneji, narodni park Parc national des Pyrenees

Zahtevnost: Zahtevna označena in neoznačena pot. Če se odločimo za krožno turo čez prelaz Port de Boucharo, je pred nami resna gorniška izkušnja, za katero moramo biti dobro telesno in tehnično pripravljeni.

Oprema: Ustrezna oprema za visokogorje, čelada, dereze in cepin zaradi možnih snežišč

Višinska razlika: 1220 m

Izhodišče: Vas Gavarnie, 1365 m. Do vasi se pripeljemo po cesti iz večjega mesta Luz-Saint-Sauveur. Pred vasjo je plačljivo parkirišče.

Koča: Refuge de la Breche de Roland, 2587 m, telefon +33 683 381 324

Časi: Izhodišče–slap Grande cascade 2 h

Slap Grande cascade–koča Breche de Roland–prelaz Col de Tentes 4.30–5 h
Sestop 2–3 h

Skupaj 8.30–10 h

Sezona: Julij–september

Vodnik: Roger Büdeler: *Pyrenäen 2. Französische Zentralpyrenäen*. Rother Bergverlag, 2020.

Zemljevid: Gavarnie - Ordesa, Rando Editions, 1:50.000

Vzpon: S križišča cest sredi vasi Gavarnie se napotimo južno in sledimo vaški cesti, ob kateri je veliko turistične ponudbe. V nadaljevanju se pot razdeli in poteka v dveh vzporednih različicah po obeh rečnih bregovih doline Cirque de Gavarnie; ni pomembno, katero izberemo, saj se kmalu spet združita. Zložno se vzpenjamo po široki in poleti zelo obljudeni poti skozi gozd in preko vmesnih travnikov

ter po slabi uri in pol dosežemo Hôtel du Cirque. Od tu do slapu nas vodi pot, ki v zadnjem delu postane nekoliko strmejša. Za nadaljevanje ture do prelaza Col de Tentes moramo v dnu krnice pod slapom najprej prečkati par strug, nato pa najti neoznačeno pot, ki vodi diagonalno po izpostavljeni polici čez skalno stopnjo v jugozahodni smeri. Nad stopnjo sledimo gorskim travnikom in skrotju do koče Breche de Roland, 2587 m. Sledi zahtevnejši del po označeni poti, ki se najprej povzpne na škrbino Breche de Roland, 2807 m, nato pa spusti pod ledenik Taillon. Tu bomo zelo verjetno prečkali par snežišč in nadaljevali dolgo prečenje zahodno do mejnega sedla Port de Boucharo, 2270 m, ter naprej do ceste na prelazu Col de Tentes, 2207 m. Od tam se vrnemo v dolino do izhodišča v vasi Gavarnie.

Slap Grande cascade, 1730 m

Pireneji,
narodni park Parc
national des Pyrenees

Najznamenitejša pirenejska dolina se zaključuje z zelo obiskano krnico Cirque de Gavarnie. Nekoč težje dostopno območje nad majhno vasico Gavarnie je zdaj precej turistično predvsem zaradi visokega

slapu – Grande cascade de Gavarnie; To je bel vodni pramen, v katerem se z visokogorskih ledenikov in snežišč zbirajo velike količine vode in se stekajo 423 metrov globlje v prelepo zeleno krnico.

Mogočno okolje z ostenji krnice Gavarnie in s slapom Grande cascade
Foto Andrej Bandelj

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot. Vzpon pod sam slap je strmejši in zahteva nekaj pozornosti zaradi vlažne podlage.

Oprema: Običajna planinska oprema

Višinska razlika: 365 m

Izhodišče: Vas Gavarnie, 1365 m. Do vasi se pripeljemo po cesti iz večjega mesta Luz-Saint-Sauveur. Pred vasjo je plačljivo parkirišče.

WGS84: N 42,735016°, W 0,010147°

Koče: Turistična ponudba restavracij in prenočišč

Časi: Izhodišče–slap Grande cascade 2 h

Sestop 1.30 h

Skupaj 3.30 h

Sezona: Maj–oktober

Vodnik: Roger Büdeler: *Pyrenäen 2. Französische Zentralpyrenäen*. Rother Bergverlag, 2020.

Zemljevid: Gavarnie - Ordesa, Rando Editions, 1 : 50.000

Vzpon: S križišča cest sredi vasi Gavarnie se napotimo južno in sledimo vaški cesti, ob kateri je veliko turistične ponudbe. V nadaljevanju se pot

Slap Cola de Caballo, 1755 m

Pireneji,
narodni park Ordesa y
Monte Perdido

V zgornjem delu doline Ordesa obiščemo slap Cola de Caballo (konjska griva). Slap dejansko spominja na grivo, saj se vodni prameni na široko razlijejo čez skalno stropno in stekajo v strugo pod njo.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot

Oprema: Običajna planinska oprema

Višinska razlika: 435 m

Izhodišče: Pradera de Ordesa, 1320 m.

Do tja se pripeljemo s parkovnim avtobusom iz Torle.

WGS84: N 42,649369°, W 0,059547°

Koče: Turistična ponudba na izhodišču

Časi: Izhodišče–slap Cola de Caballo 3 h

Sestop 2.30 h

Skupaj 5.30 h

Sezona: Junij–oktober

Vodnik: Roger Büdeler: *Pyrenäen 1. Spanische Zentralpyrenäen*. Rother Bergverlag, 2020.

Zemljevid: Gavarnie - Ordesa, Rando Editions, 1 : 50.000

Vzpon: Od izhodišča sledimo oznakam

Pot nas po dolini Ordesa ob reki Arazas vodi do slapu Cola de Caballo. Foto Andrej Bandelj

Slap Grande cascade, 1730 m

Pireneji,
narodni park Parc
national des Pyrenees

PLANINSKI VESTNIK \ julij-avgust 2025

razdeli in poteka v dveh vzporednih različicah po obeh rečnih bregovih do line Cirque de Gavarnie; ni pomembno, katero izberemo, saj se kmalu

spet združita. Zložno se vzpenjamo po široki in poleti zelo obljudeni poti skozi gozd, preko vmesnih travnikov ter po slabi uri in pol dosežemo Hôtel du

Cirque. Od tu do slapu nas vodi pot, ki je v zadnjem delu nekoliko strmejša.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Andrej Bandelj

Slap Cola de Caballo, 1755 m

Pireneji,
narodni park Ordesa y
Monte Perdido

PLANINSKI VESTNIK \ julij-avgust 2025

poti proti slapu Cola de Caballo in koči Refugio de Goriz. Pot nas vodi ob desnem bregu reke Arazas, najprej zložno, v nadaljevanju pa nekoliko

strmeje. Na reki in njenih pritokih ob poti vidimo številne slapove. V zatrepu doline dosežemo most Puente de Soasso in zagledamo slap nad njim.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

(V spodnjem delu lahko prečkamo reko in sledimo različici po njenem levem bregu do izhodišča.)

Andrej Bandelj

Punta Acuta, 2242 m

Pireneji,
narodni park Ordesa y
Monte Perdido

Punta Acuta je prijazna travnata kopa, ki se dviga natanko nad tistim delom doline Ordesa, kjer ta zavija, tako da se nam odpirajo še bolj prostrani razgledi po njej. Kanjon je vrezan okrog 900 metrov v globino, njegova pobočja so izredno strma, dolinsko dno pa je skoraj ravno, prekrito s temnimi zelenimi gozdovi.

Zahtevnost: Zahtevna označena pot

Oprema: Običajna planinska oprema

Višina izhodišča: 1100 m

Višinska razlika: 1150 m

Izhodišče: Dolina Ordesa, 1100, parkirišče na začetku doline na desni strani ceste za ostrim ovinkom

WGS84: N 42,645623°, W 0,106392°

Koče: Turistična ponudba na Pradera de Ordesa

Časi: Izhodišče–razgledišče Mirador del Rey 2.30 h

Mirador del Rey–Punta Acuta 1 h

Punta Acuta–Pradera de Ordesa 1.30 h

Pradera de Ordesa–izhodišče 1.30 h

Punta Acuta – na eni strani prijazni travniki s turistično gorsko cesto, na drugi globel Ordese Foto Andrej Bandelj

Skupaj 6.30 h

Sezona: Junij–oktober

Vodnik: Roger Büdeler: *Pyrenäen 1. Spanische Zentralpyrenäen*. Rother Bergverlag, 2020.

Zemljevid: *Gavarnie - Ordesa*, Rando Editions, 1 : 50.000

Vzpon: S parkirišča se po poti ob cesti vrnemo do cestnega ovinka in spustimo do reke, ki jo prečkamo po brvi. Na nasprotnem bregu nadaljujemo desno (na koncu se bomo vračali z leve) po označeni poti GR 15.2, ki pa jo kmalu zapustimo in zavijemo strmeje v pobočje na levi. Ko dosežemo makadamsko cesto, sledimo označenim bližnjicam (pot je označena s številko 129) vse do cerkvice sv. Ane. Od tu dalje nas čaka še en strmejši odsek skozi borov gozd nad cerkvijo, še enkrat se na kratko dotaknemo ceste in jo končno dosežemo na višini 1850 metrov; nato ji sledimo vse do grebena in meje narodnega parka (table). Tu moramo obvezno zaviti levo do razgledišča Mirador del Rey (le nekaj minut stran).

Z razgledišča se vrnemo na pot in nadaljujemo v vzhodni smeri. Lahko

Tuc de Ratera, 2861 m

Pireneji,
narodni park Aigüestortes
i Estany de Sant Maurici

Turistična pot nas z izhodišča v dobri uri privede do jezera Sant Maurici, kjer se začne obilje lepote gorske pokrajine. Mimo izvirov in slapov se vzpenjamo ob severnem bregu jezera in naprej do naslednjih, manjših jezer nad njim ter nadaljujemo do skalnega vrha Tuc de Ratera, s katerega je izjemen razgled, saj se nam v vsej svoji veličastni podobi razkrije veriga osrednjih Pirenejev na tromeji med Katalonijo, Aragonijo in Francijo.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot, vršni del vzpona ni označen, vendar lahko sledljiv. Tura je dolga in naporna.

Oprema: Običajna planinska oprema

Višinska razlika: 1460 m

Izhodišče: Narodni park Aigüestortes i Estany de Sant Maurici, 1400 m, parkirišče pred vhodom

WGS84: N 42,584415°, E 1,048446°

Koča: Refugi d'Amitges, 2365 m, telefon +34 973 25 01 09, +34 651 55 81 04

Časi: Izhodišče–jezero Sant Maurici 1.30 h
Jezero Sant Maurici–Tuc de Ratera 2.30 h
Tuc de Ratera–koča Amitges 2 h
Koča Amitges–izhodišče 2 h
Skupaj 8 h

Sezona: Junij–oktober

Vodnik: Roger Büdeler, Axel Windolf: *Pyrenäen 3. Katalanische Pyrenäen*. Rother Bergverlag, 2024.

Zemljevid: *Parc National Aigüestortes i Estany de Sant Maurici*, Editorial Alpina, 1 : 25.000

Vzpon: Z izhodišča nas pot GR 11.19 najprej popelje po lesenem sprehajališču nad rečno strugo, nato pa skozi prijetne gozdove in čez travnike vzporedno s cesto vse do vzhodnega brega jezera Sant Maurici. Od tam sledimo oznakam tik nad severnim jezerskim bregom, mimo slapu in nekoliko strmeje do gozdne ceste nad njim. Cesti sledimo le 15 minut mimo jezera Ratera do razpotja pri naslednjem manjšem jezercu. Tu se usmerimo levo in sledimo poti GR 11 skozi prelepo gorsko pokrajino, mimo jezer, potočkov vse do sedla Port de Ratera,

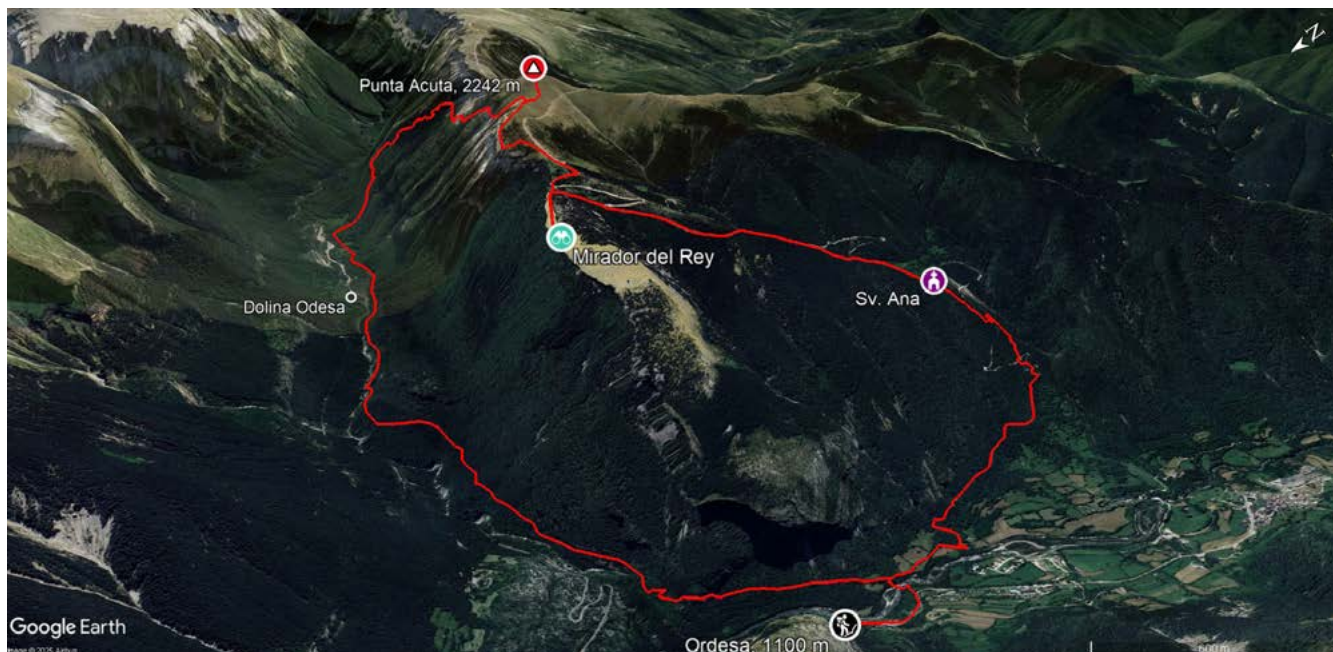
Jezero pod sedlom Port de Ratera Foto Andrej Bandelj

Punta Acuta, 2242 m

Pireneji,
narodni park Ordesa y
Monte Perdido

PLANINSKI VESTNIK \ julij-avgust 2025

sledimo cesti, še bolje pa je, da gremo po grebenskih neoznačenih poteh čez številne razgledne točke grebena do travnatega sedla pod Punta Acuto. S sedla se povzpemo na vrh Punta Acute, 2242 m.

Sestop: Z vrha se spustimo nazaj na prostrano sedlo in se usmerimo desno (severno), prečkamo izpostavljeni del poti (jeklenica), nato pa sestopamo v neskončnih kratkih okljukih do reke in dna doline Ordesa. Nadaljujemo

po označeni poti GR 11 (pozneje GR 15.2) ob levem bregu mimo slapov vse do brvi pri parkirišču, tj. do našega izhodišča.

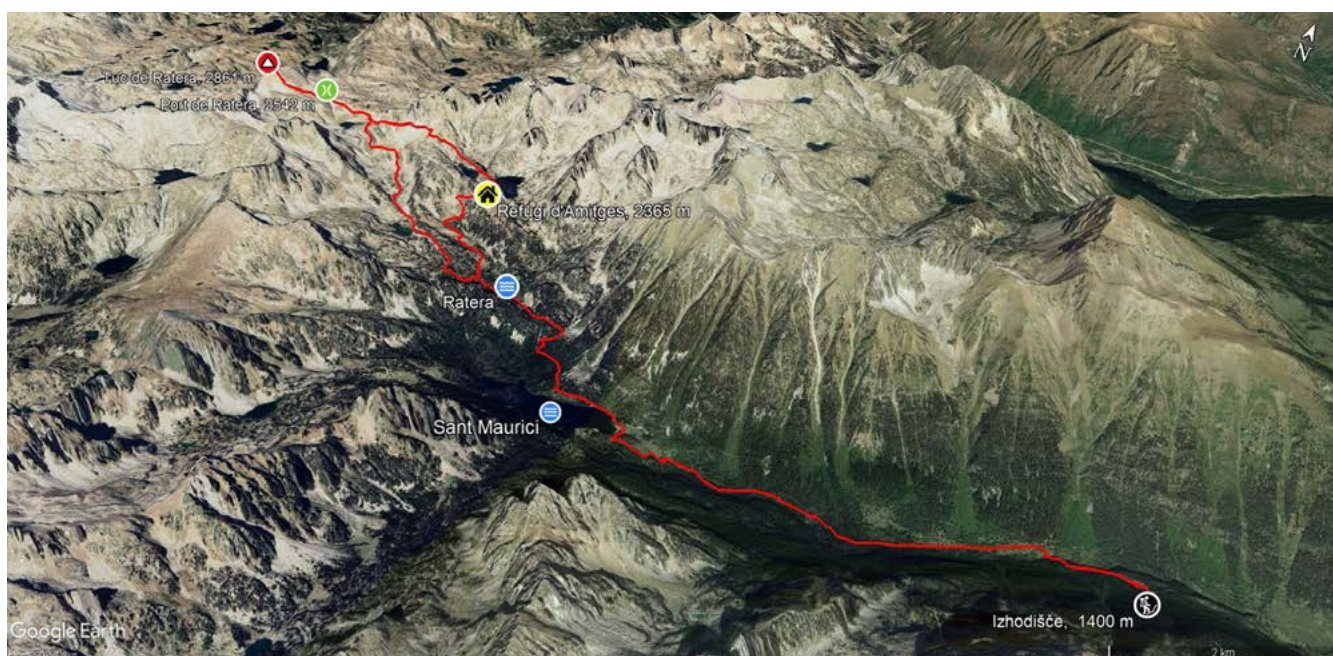
Andrej Bandelj

Tuc de Ratera, 2861 m

Pireneji,
narodni park Aigüestortes
i Estany de Sant Maurici

PLANINSKI VESTNIK \ julij-avgust 2025

2542 m. Za vzpon na vrh Tuc de Ratera, 2861 m, izberemo neoznačeno pot najprej v južni, nato pa zahodni smeri.

Sestop: Z vrha sestopimo po poti vzpona na sedlo Port de Ratera in približno

10 minut sledimo poti vzpona GR 11 do prvega razpotja. Zavijemo levo na pot, označeno z lesenimi količki. Nato mimo jezera Barbs dosežemo kočo Amitges, 2365 m. Pod njo nas makadamska pot

privede do jezera Ratera in do poti vzpona, po kateri sestopimo na izhodišče. Del poti nad jezerom Sant Maurici lahko izpustimo in se držimo gozdne ceste.

Andrej Bandelj

Jezerska, 2540 m, in Kokrska Kočna, 2520 m

Kamniško-Savinjske Alpe

Severna stran Kočne motri Jezersko kot velikanska sova z značilnimi potezami. Široka grapa Povnova dolina ločuje mogočen severozahodni greben od glavnega dela gore, ki doseže najvišjo točko na Jezerski Kočni. Zanimivo je, da je bil v preteklosti vrh Kokrske Kočne najvišja točka severozahodnega grebena (danes Na Križu, 2483 m), po nadelavi markirane poti nad Bivakom v Kočni pa so ga prestavili vzhodno na koto z nadmorsko višino 2520 metrov. Značilen je tudi severni greben in po njegovih vzhodnih bokih je speljana Kremžarjeva pot.

Zahtevnost: Zelo zahtevna označena pot. Na Kremžarjevi poti bodimo previdni na mestih prekritih z drobirjem.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, čelada, plezalni pas in samovarovalni komplet.

Višinska razlika: 1550 m

Izhodišče: Dolina Ravenska Kočna na Jezerskem, 997 m. Na Zgornje Jezersko se pripeljemo po dolini Kokre. Nadaljujemo do Planšarskega jezera, desno nad njim so ob cesti urejena

brezplačna parkirišča. Od zapornice (plačljivo) se peljemo do zgornjega parkirišča v Ravenski Kočni.

WGS84: N 46,3847°, E 14,5365°

Koča: Češka koča na Spodnjih Ravneh, 1542 m, +386 40 283 300

Časi: Izhodišče–Češka koča 1.30 h
Češka koča–Jezerska Kočna in Kokrska Kočna 4 h

Sestop 3.30–4 h

Skupaj 9–9.30 h

Sezona: Od konca junija do oktobra

Vodnika: Andraž Poljanec, Vladimir Habjan, Jože Drab, Andrej Stritar: *Kamniško-Savinjske Alpe*. PZS, 2004; Andraž Poljanec, Vladimir Habjan: *Kamniško-Savinjske Alpe in Karavanke*. PZS, 2025 (v tisku).

Zemljevida: *Grintovci*, PZS, 1: 25.000; *Jezersko*, PZS, 1: 25.000

Vzpon: Z izhodišča se mimo zapornice napotimo južno po cesti do spodnjih postaj tovornih žižnic. Smerna tabla za Češko kočjo pokaže desno po stranski cesti, s katere se na levo odcepi markirana pot. Mimo razpotij za Štularjevo planino (desno) in Zgornje Jezersko

(levo) se čez pobočje s kratkimi, a strmimi vmesnimi vzponi (Hudičevi klanci; izpostavljeni odseki so zavarovani, pazljivo v mokrem) čez Mrzlo dolino vzpnemo do Češke kočje, 1542 m. Od kočje gremo zahodno na gruščnato teraso Spodnjih Ravni, kjer zavijemo levo zložno navzgor mimo dveh razpotij (desno Vratca), nato po levi mimo pečevnatega praga in čez drobljivo rdečkasto vesino dosežemo razpotje na začetku krnice Zgornje Ravni, kjer zavijemo desno, jugozahodno ter se opremimo.

Vzpenjamo se po desnem pobočju krnice. V kotu krnice se vzpnemo zahodno po razčlenjenem skalovju in vmesnem grušču, nato desno na stranski grebenček, po katerem se priključimo na severni greben Kočne. Sprva se držimo desno, polica nas popelje spet na vzhodno stran grebena. Po uživaški vertikali z odlično skalo priplezamo na ramo, nato se pot dvakrat nekoliko spusti. Drugi sestop je zoprn zaradi manjšega podora (grušč). Po sistemu ozkih polic večinoma ob

Brana, 2252 m

Kamniško-Savinjske Alpe

Na severnem obzorju Ljubljanske kotline se riše Kamniško sedlo kot najnižja točka Grintovcev, ki na večerno stran podaja roko Brani, na jutranjo Planjavi. Tudi po zaslugi planinske kočje z več kot stoletno zgodovino je sedlo priljubljen planinski cilj. Če se potrudimo nekaj korakov od kočje do sedla, smo poplačani z izjemnim razgledom na Logarsko dolino. Če si bo kdo zaželel "višje v nebes, h koncu vertikale" je zato zelo pripravna Brana, kjer bomo za majhen vložek deležni velikega dobitka v smislu bogatega razgleda.

Zahtevnost: Zahtevna označena pot

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, priporočamo čelado.

Višinska razlika: 1660 m

Izhodišče: Kamniška Bistrica, Dom v Kamniški Bistrici, 596 m. Skozi Kamnik ali čez prelaz Črnivec se pripeljemo v Stahovico in v semaforiziranem križišču zavijemo v dolino Kamniške Bistrice in parkiramo na velikem parkirišču pod Domom v Kamniški Bistrici.

WGS84: N 46,3272°, E 14,5894°

Koči: Kamniška koča na Kamniškem sedlu, 1865 m, +386 81 614 989; Dom v Kamniški Bistrici, 599 m, +386 41 718 708 (v obnovi)

Časi: Izhodišče–Kamniško sedlo 3.30 h
Kamniško sedlo–Brana 1.15 h

Sestop 3 h

Skupaj 8 h

Sezona: Od junija do začetka novembra

Vodnika: Andraž Poljanec, Vladimir Habjan, Jože Drab, Andrej Stritar: *Kamniško-Savinjske Alpe*. PZS, 2004; Andraž Poljanec, Vladimir Habjan: *Kamniško-Savinjske Alpe in Karavanke*. PZS, 2025 (v tisku).

Zemljevida: *Grintovci*, PZS, 1: 25.000; *Kamniško-Savinjske Alpe*, PZS, 1: 50.000

Vzpon: Z izhodišča se napotimo po cesti navzgor mimo doma do manjšega parkirišča pri začetku markirane poti. Smerna tabla nas požene navkreber po gozdu, nato se vzpenjamo v okljukih. Zanimiv skalnat previs Galerije obidemo po desni že

visoko nad grapo potoka Sedelšček in kmalu dosežemo spodnjo postajo tovarne žičnice. Prečkamo dovozno cesto in nadaljujemo navzgor po gozdnatem slemenu. Ko prečkamo kolovoz hodimo skozi goščavo, nato po redkem bukovju. Z leve se priključi neoznačena pot od konca gozdne ceste na Jermanci. Sledi skoraj vodoraven odsek do počivališča V klinu s klopco in smerno tablo. Prekoračimo hudourniško strugo in se vzpnemo po nasprotnem bregu. V okljukih dosežemo izvir vode Pri studencu (levo), ki poleti običajno presahne. Višje smo kmalu pri skromnem zavetišču Pri pastirjih (Na stanu). Nekoliko naprej na travnati ravnici s starim imenom V sedli se kmalu začne vzpon na Kamniško sedlo. Skozi rušnate hodničke se mimo velikega balvana Kamrica vzpnemo na travnato pobočje, ki ga premagamo v okljukih. Koča na Kamniškem sedlu, 1865 m, stoji nad

Jezerška, 2540 m, in Kokrska Kočna, 2520 m

Kamniško-Savinjske Alpe

jeklenicah previdno stopimo na strmini pod Kolesom (severovzhodni stolp Kočne). Spet se dvignemo na greben in nato umaknemo levo na vesino pod stolpom. Skalnate plošče prereže nekaj

polic in v okljukih dosežemo razpotje tik pod zahodnim delom grebena Dolške škrbine. Vzhodno vodi Špremova pot (zaprta v času izida vodnika), mi pa krenemo

desno na greben in zagledamo vrh Jezerške Kočne. Pot prečka pod belimi skalnatimi trebuhi nad zatrepom Zgornjih Dolcev. Ozek prehod pod previsom nas prisili v plazenje, pri čemer nahrbtnik potiskamo pred seboj. Ta odsek ni zavarovan, zato previdno! Še zadnjič se dvignemo na greben, se vzpnemo po grapi in desno ob njej ter po polici levo do rdečkaste škrbine. Nad njo stopimo na neprostorni vrh. Vpisna skrinjica je nameščena pod vrhom Jezerške Kočne, 2540 m.

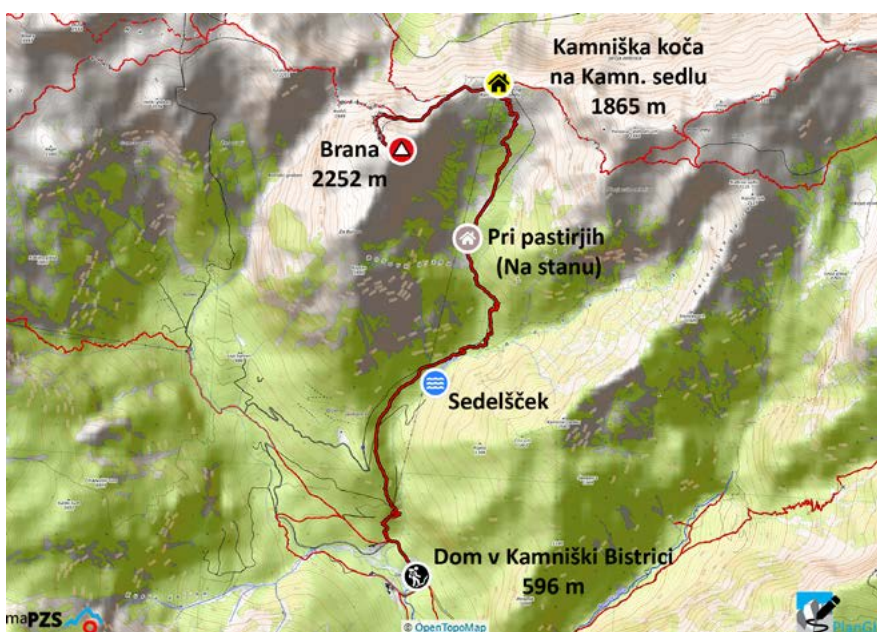
Tik pod vrhom Jezerške Kočne po markirani poti nadaljujemo vodoravno do neizrazitega sedelca pod krušljivim vrhom Jezerške Kočne. Nato se malce spustimo, prečkamo skalnate robove ves čas na južni strani pod grebenom, ki povezuje oba vrhova Kočne. Nekateri prehodi niso zavarovani, zato je potrebna večja previdnost. Ko nad rdečkasto škrbino ob jeklenici premagamo strmo stopnjo, kmalu dosežemo vrh Kokrske Kočne, 2520 m.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Andraž Poljanec

Brana, 2252 m

Kamniško-Savinjske Alpe

prevojem strmine tik pod sedlom. Od kočje gremo po markirani poti zahodno do roba Kamniškega sedla

(razgled na Tursko goro, Rinke in Mrzlo goro, Brana pa se zdi na dosegu roke). Nadaljujemo mimo razpotja

(desno Okrešelj). Na prehodu z območja sedla na severovzhodno pobočje Brane se označena pot najprej vzpne levo, nato pa prečka melišče tik pod skalovjem. (Spodaj je speljan vodoraven neoznačeni odsek poti, ki ga uporabimo v zgodnjem poletju, če je pod skalovjem še zaplata snega. S te spodnje prečnice se nato vzpnemo naravnost navkreber do naslednjega razpotja.) Nadaljujemo poševno navzgor (vodoravno desno Turska gora) najprej po melu, nato čez skalovje ob pomoči jeklenice na severni greben. Nekaj časa se ga držimo, tu in tam si pomagamo z rokami oziroma se opiramo varoval. Višje zavijemo levo v kratek kamin. Nad njim nas čaka le še nekaj strmega vzpona po skalovju. Ko smo spet na grebenu na vrh Brane, 2252 m, vodi le še nezahtevna pot jugovzhodno.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Andraž Poljanec

Ojstrica je zaradi osamljene lege na vzhodu osrednjega dela pogorja in ostre oblike ena najprivlačnejših gora Grintovcev. Še posebej markantna je njena severna stena nad Logarsko dolino. Leta 1937 si je celjski alpinist Andrej Kopinšek zamislil novo pot, ki spretno preliči drzno steno z obhodom po vzhodni strani, pod vrhom pa izkoristi prečno gredino. Izjemna pot nas bo navdušila s spektakularnimi odseki, sestopili pa bomo čez Škarje in tako opravili velikopotezno gorniško turo čez goro.

Zahtevnost: Zelo zahtevna označena pot

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, čelada, plezalni pas in samovarovalni komplet. V zgodnjem poletju priporočamo cepin, ker je takrat lahko severno pod vrhom še sneg.

Višinska razlika: 1520 m

Izhodišče: Dom planincev v Logarski dolini, 838 m. V Logarsko dolino se lahko pripeljemo skozi Jezersko in čez prelaza Jezerski vrh ter Pavličevo sedlo ali skozi Stahovico in čez prelaz

Volovljek ter skozi Luče ali skozi Mozirje in Ljubno. Skozi Logarsko dolino se peljemo držeč se prednostne ceste še 4,4 kilometra do parkirišča pri Domu planincev.

WGS84: N 46,3837°, E 14,6217°

Koči: Dom planincev v Logarski dolini, 838 m, +386 3 03 492 48 50, +386 41 380 441; Koča na Klemenči jami pod Ojstrico, 1210 m, +386 41 276 254

Časi: Izhodišče–Koča na Klemenči jami 1 h

Koča na Klemenči jami–Škrbina 2 h

Škrbina–Ojstrica 2 h

Ojstrica–Škarje–Dom planincev 3.30–4 h

Skupaj 8.30–9 h

Sezona: Od junija do oktobra

Vodnika: Andraž Poljanec, Vladimir Habjan, Jože Drab, Andrej Stritar: *Kamniško-Savinjske Alpe*. PZS, 2004; Andraž Poljanec, Vladimir Habjan: *Kamniško-Savinjske Alpe in Karavanke*. PZS, 2025 (v tisku).

Zemljevida: *Grintovci*, PZS, 1: 25.000; *Kamniško-Savinjske Alpe*, PZS, 1: 50.000

Vzpon: Z izhodišča gremo po cesti čez most nad Kotovčevo strugo, takoj zatem pa skrenemo levo na kolovoz (oznaka za Kočo na Klemenči jami). Na razpotju sledimo desnemu kolovozu, nato gremo levo v gozdat breg. Vzpenjamo se v okljukih proti levi in prečkamo grapo Sušice. Nadaljujemo do stika s potjo od Plesnika, nato se svet postopno položi, pot pa se proti jugu izteče na planino Klemenča jama.

Od razpotja pri Koči na Klemenči jami, 1210 m, jo uberemo jugovzhodno navzgor po travah mimo znamenja v gozd. Pod Krofičko gremo večinoma zložno južno do razpotja na robu Zgoranje jame, kjer zavijemo levo. Vzhodno se vzpenjamo najprej še po gozdu, nato se skozi ruševje prebijemo na Škrbino, 1792 m, med Krofičko in Ojstrico, kjer se opremimo.

Nadaljujemo skozi ruševje in ob jeklenici čez skalnato stopnico na vzhodno plat gore. Nato najprej prečkamo obsežno strmino s krajšim vmesnim sestopom, klini, skobe in jeklenica pa

Peca (Kordeževa glava), 2125 m

Karavanke

Peca je mogočen masiv v severovzhodnem delu Karavank. V dolžini šestih kilometrov se razteza v smeri severozahod-jugovzhod. To je pravo gorovje v malem z vrsto vzpetinami nad osrednjo planoto. Najvišja je Kordeževa glava/Kordeschkopf. Slovenskega ozemlja masiva Pece je le tretjina. Na severni strani Pece leži dolina Podjune, na vzhodu in jugu sta Mežiška dolina in dolina Tople. Pobočja Pece so na jugozahodni in severovzhodni strani precej prepadna z daleč vidno 300-metrsko steno, severna stran pa je pohlevnejša in poraščena z gozdovi. Pod Kordežovo glavo stoji Dom na Peci, na avstrijski pa Koča na Križah/Krischahütte.

Zahtevnost: Zelo zahtevna označena pot. Krajši zahtevni del poti je primereno zavarovan.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, priporočamo čelado, plezalni pas in samovarovalni komplet.

Višinska razlika: 750 m

Izhodišče: Parkirišče Jakobe pod Peco,

1377 m. Na izhodišče se pripeljemo po avtocestni povezavi Ljubljana–Celje, ki jo zapustimo na izvozu za Gornji Grad/Mozirje. Peljemo se skozi Braslovče, Letuš, Bele Vode, čez prelaz Sleme v Črno na Koroškem. Severno skozi Podpeco se po gorski cesti pripeljemo na izhodišče.

WGS84: N 46,478327°, E 14,799671°

Koča: Dom na Peci, 1665 m, +386 41 976 135

Časi: Izhodišče–Dom na Peci 45 min
Dom na Peci–zavarovana pot–Kordeževa glava 1.30 h

Kordeževa glava–Dom na Peci–votlina kralja Matjaža–izhodišče 1.30 h

Skupaj 4 h

Sezona: Od konca junija do oktobra

Vodniki: Klemen Janša: *Karavanke*. PZS, 2010; Irena Mušič, Vladimir Habjan: *Karavanke*. Sidarta, 2007; Andraž Poljanec, Vladimir Habjan: *Kamniško-Savinjske Alpe in Karavanke*. PZS, 2025 (v tisku).

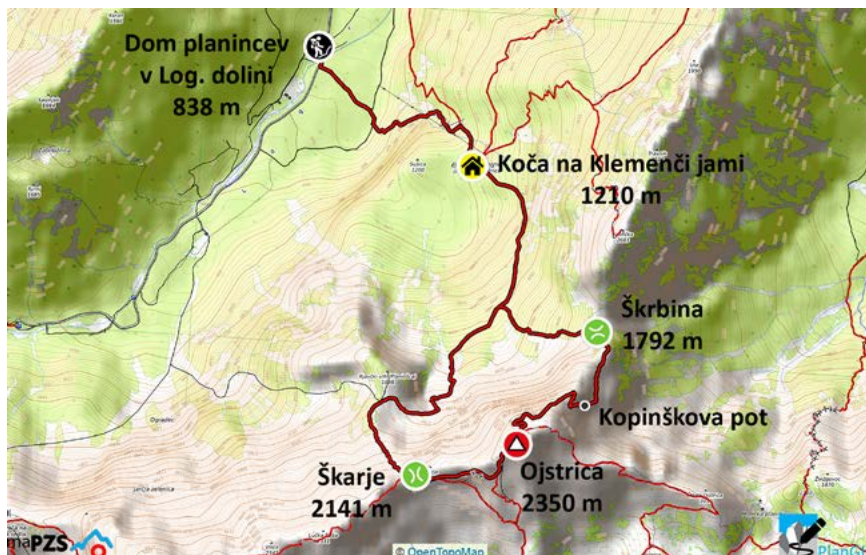
Zemljevida: *Smrekovec, Raduha, Olševa, Peca*, Uršlja gora, PZS, 1: 25.000;

Kamniško-Savinjske Alpe, PZS, 1: 50.000

Vzpon: Z izhodišča gremo zahodno po široki gozdni cesti, nato zavijemo ostro desno. Hodimo dolgo prečno skozi gozd ter čez vmesne poseke, od koder se nam odkrije bližnja okolica. S ceste zavijemo levo (smerna tabla) na planinsko pot, kmalu pridemo do travnikov z lovsko kočjo ter prečno desno do Doma na Peci, 1665 m.

Od kočje nadaljujemo prečno desno (oznaka) čez bolj skalnat svet in redek gozd po vzhodnem pobočju Male Pece, 1731 m, na preval Na sedlu, 1707 m. Na drugi strani je razpotje, desno vodi lažja pot, levo zelo zahtevna. Izberemo levo, zelo zahtevno pot.

Vodi nas k stenam in pod njimi prečno navzgor skozi vse bolj redek in ruševnat svet. Začetek zavarovane poti je strm žleb, pod njim se opremimo. Plezamo navzgor in desno po policah na naslednji stolp, tudi nekoliko navzdol, pa spet prečno naprej mestoma strmo navzgor (jeklenice, klini) ter nato

nas pospremijo navzgor na škrbinico. Sledi poševnica nad divjo grapo, višje se vzpenjamo vzporedno z njo, in v dolgi okljuki v desno dosežemo severovzhodni greben. Vzpenjamo se ob jeklenicah in po jekleni lestvi. Kratko sestopimo na škrbino in nadaljujemo vodoravno po dolgi gruščnati gredini

(previdno na drobirju!). Na drugem koncu nas čaka zračen prehod okrog vogala na zahodno stran vršne glave, kjer se vzpnemo še na zadnjo škrbino, sledita pa le še poševnica proti vzhodu čez bolj drobljivo pečevje in izstop desno na razgledni vrh Ojstrice, 2350 m.

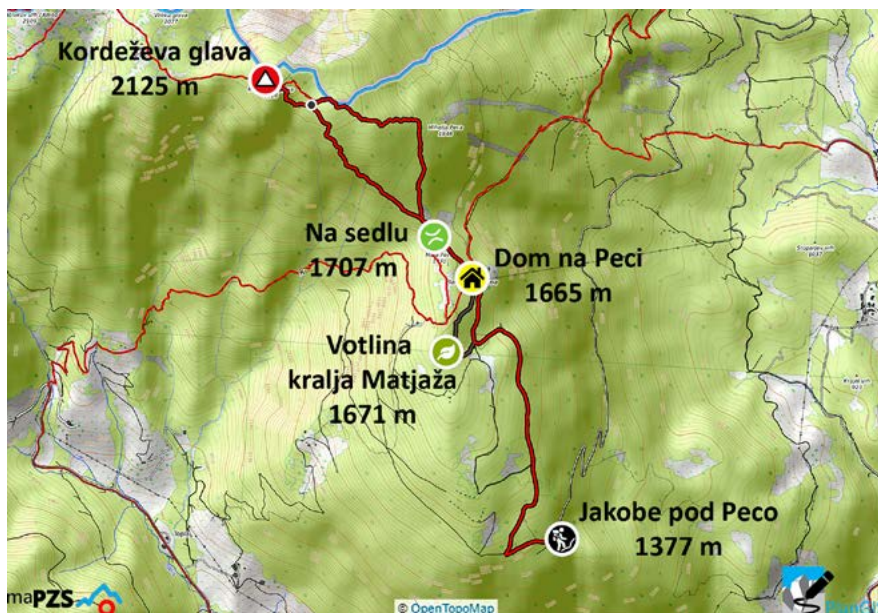
Sestop: Z vrha sestopimo sprva južno, nato pa jugozahodno po precej drobljivi vesini, ki zahteva varen korak. Kratak čas se držimo grebena, nižje se po grušču spustimo do razpotja. Krenemo zahodno malo navzgor, nato prečno okrog rebra. Prečnica čez pečevnato strmino zahteva previdnost, v nadaljevanju pa so v pomoč varovala. Nekoliko se spustimo na meljnato pobočje, kjer se nam priključi spodnja pot s Korošice. Sledi kratak vijugast vzpon na prevál Škarje, 2141 m, kjer prestopimo na severno stran.

Sprva se držimo levo in po stopničastem skalovju sestopimo na gruščnato vesino, nižje pa v loku proti desni sledimo rušnatemu slemenu do sedla pod Rjavčkim vrhom, 1898 m, in naprej vzhodno na melišče pod ostenjem. Čaka nas strmejši sestop na Zgornjo jamo, koder nas pot vodi desno bolj po ravnem med macesni in v gozd do razpotja, kjer sklenemo krog. Po poti vzpona sestopimo na izhodišče.

Andraž Poljanec

Peca (Kordeževa glava), 2125 m

Karavanke

desno v strm žleb, kjer je najzahtevnejšega dela konec. Počasi se dvigujemo proti robu planote, kjer se nam odkriva travnato pobočje. Jeklenic je konec, pot pa nas vodi skozi poseke

ruševja čez dokaj skalnat teren vse do velike travnate kotanje pod vrhom (razpotje, z desne pride lažja pot). Vrh že vidimo, do tja je še 15 minut. Na Kordeževi glavi, 2125 m, je vpisna

skrinjica, pogled pa nam seže še na sosednji Končnikov vrh, 2110 m, in bolj oddaljeno Bistriško špico, 2113 m.

Sestop: Sestopimo do razpotja v kotanji, kjer zavijemo levo kratko navzgor. Sestopamo v okljukih skozi poseke ruševja po slemenu navzdol, pot pa nam že daleč kažejo visoke table (zimske markacije), ki so obenem tudi dober kažipot. Nižje zavijemo desno proti planinskemu domu, pot utone v gozdovih ter pripelje do znanega razpotja pri Domu na Peci.

S travnatega sedelca (oznaka na tabli) zavijemo desno proti votlini kralja Matjaža, 1671 m, ki jo dosežemo v 15 minutah, tako da prečimo travnike Male Pece, kjer stoji razgledna tabla. Pri njej zavijemo levo v temen gozd in skozenj kratko desno do votline. Sestop nadaljujemo strmo navzdol (znaka za parkirišče) do travnikov z lovsko kočjo in po poti vzpona pridemo nazaj na izhodišče.

Vladimir Habjan

Neurje v gorah

Izenada je tako močno završalo čez Luknjo, da so sunki živčnega vetra presenetili vse živo: najbolj drobcene rastline, alpske živali, ptice, drevesa in rušje, pa tudi planince in skalovje. Kajti v Pravljčariji prav vsaka skala in kamen, reka in zemlja živijo svoje življenje, zato so živi. Po dobri uri hude ure je glasno zaklokotal dotlej nemi in suhi gorski hudournik, ko se je po njegovem koritu poleg divjega vodovja začelo valiti še kamenje, saj se je iz neba ulivalo kot iz polnih škafov.

Razkačeni veter se je kot nesramni smrkavec z nebrzdano močjo podil po gorskih strminah in vršinah; zanesenjaško je upogibal starodavno skalovje, da je ječalo v smrtnem strahu in se hulilo čim bliže k tlom. Nad vsem se je širilo črno nebo, oblaki pa so še naprej izpuščali ogromne količine dežja. Za nameček je tu in tam iz nabreklega oblaka poskočila kot rezilo ostra strela, tej pa je sledil strašen grom. Zdelo se je, da bo kar konec tamkajšnjega sveta in se bo gorski venec razklal in sesul v prah.

Nevihтни pomenek

Uh, kako je vršalo okoli ušes tistih, ki so se – nič hudega sluteč – takrat znašli na nepravem mestu! Jelke so ječale, iglice nežnih macesnov trepetale, celo sicer odporno grmičevje se je stiskalo samo vase in se skušalo čim bolj pomanjšati, gorske trave so se upogibale in najstarejše so se pridušale, da česa podobnega še nikoli niso doživele.

Na gorski polici v bližini koč na Doliču so se v smrtnem strahu spogledovali čakati čopasti repušnik, vitka Zoisova zvončica, njena še nežnejša prijateljica Zoisova vijolica, plišasta planika in po čokoladi dišeča murka.

»Ojoj, kaj bo z menoj? Ves vonj po žlahtni čokoladi bosta dež in veter zbrisala z mene. Pa tako očarljiva kukavičevka ali divja orhideja sem bila, smrk, smrk,« je potožila črna murka in ob tem pomislila tudi na svoji sorodnici, kamniško in rdečo murko.

»Da se jima le ne bi pripetilo kaj hudega, tam v kamniškem pogorju,« je zašepetala in svojo polno glavico socvetja stisnila, kolikor je mogla globoko v pecelj ter jo zakrila z zelenimi listi.

»Ti vsaj nisi tako nežnega telesa kot jaz,« je tedaj prav glasno zazvončkljala soseda Zoisova vijolica, ki je živela poleg murke. Kljub vijoličnemu imenu je bil njen cvet sončno rumen, a tako prosojen, da so ga močne dežne kaplje in neugnani veter kar stanjšali in posvetlili.

»Beži beži, nikar se ne smili sama sebi! Saj tudi mene moči in biča, a se kljub temu ne cmiham in ne tarnam. Le kaj bi si mislil najin odkritelj Karel Zois, če bi te slišal, kaj!? On, ki je bil tako pogumen in strasten botanik, da je ob gradu Brdo, kjer sta živela s slovitim bratom Žigo, zasadil prvi botanični vrt na naših tleh. On je sadił gorsko cvetje, njegov brat pa drevesa. Ali veš, koliko dreves je zasadil v njunem baročnem vrtu?« je tudi sama v strahu, a navzven neustrašno pletenčila modra Zoisova zvončica.

»Mogoče tisoč?« je postala radovedna bela očnica, ki so ji prijatelji pravili planika in je še vedno veljala za simbol planinstva na Slovenskem.

»Ha ha ha, se mi je kar zdelo, da niti ti ne boš uganila!« se je z zvonkim glasom odzvala zvončica.

»Natanko 10.688 dreves je posadil tisti Žiga, ki je s svojimi cekini podpiral tudi umetnike. Vsaj tako sem slišala praviti nekega gorskega vodnika,« se je hitro pohvalila, še preden jo je tako močno zamajal vetrni sunek, da se je iz njene čašice zamolklo oglasilo kot iz kakšnega zarjavelega zvončka.

Očnica, ki je rasla poleg nje, je od začudenja zmajala s svojim cvetom v obliki zvezde. Kljub skromnemu videzu se ponaša z rodovnikom kot ena izmed zelo znanih evropskih gorskih

rož. Nekatere njene sorodnice so si upale poganjati celo na višini tri tisoč metrov, a so za vsak primer raje ostajale nizke pritlikavke, naša planika pa je merila skoraj deset centimetrov v višino. To ji v močni nevihti ni prav nič koristilo, saj jo je premetavalo sem in tja kot čolniček na razburkanem morju. Kljub temu pa je dež in veter nista pretirano motila, saj je vedela, da je v slabem vremenu prav nihče ne bo utrgal. Je že res, da je zaščiten vrsta, a kaj, ko jo ljudje še vedno radi podarjajo ljubljene osebi v znamenje predanosti ...

»Kdo si pa ti?« je do spodnjih hlačk premočnega krilatega obiskovalca, ki se je v tistem trenutku znašel na njegovih listih in je bil pravzaprav mlad metulj, vprašal šopasti repušnik. Prišlek precej klavnega videza in že na pogled zelo slabega počutja se je predstavil za gorskega Apolona.

»Glej, glej, to pomeni, da si tudi ti na spisku ogroženih,« je zletelo iz repušnikovih ust, še preden je dobro premislil, kaj bo zinil.

»Ja, res je in za povrh sem tako premočen in utrujen, da mogoče niti jaz ne bom preživel,« je potarnal metulj. Potem ga je dobrosrčni repušnik povabil med svoje liste in ga tako dobro zaščitil pred neurjem, da je revež kar zaspal in pozabil na vse hudo.

Med klepetom jim je nevihtni čas hitreje mineval in vreme se je slednjič vendarle obrnilo na bolje. Rastlinska tovarišja se je naslednjega jutra prebudila v sončen dan in tudi naspani Apolon se je veselo pretegnil in poletel novi pustolovščini naproti.

Mokra planinska avantura

»Dixie, zbudi se. Dixie, vstani, no,« je gospodična že tretjič poklicala psičko, ki se ji nikakor ni ljubilo povzpeti na lastne štiri tace. Čeprav je le dremala, se je pretvarjala, da trdno spi in glasno smrči. Ampak le, dokler se ni gospodična domislila trika. Pred pitbulkinim smrčkom je lenobno pomahala s koščkom mesa. O, kako hitro se je živalca »prebudila«, ko je zavohala vonj sveže pečenega piščančka tik pred svojim nosom! Kot strela je poskočila na vse štiri in tudi meso je v njenem gobčku izginilo kot za šalo.

»Danes je tako krasen dan, da bi bil smrtni greh, če bi ostali v dolini. Sem že pripravila vse potrebno, da ga bova preživeli visoko v gorah. Za začetek se bova po dolini Zadnjice odpravili proti Prehodavcem,« je razlagala psički, ki si je v tistem hipu skušala odstraniti rumeni krmežljavček iz levega očesa.

»Ja kakšni glodavci se ti podijo po glavi? Niti slučajno se ne mislim ukvarjati z njimi, še manj pa plezati po njih,« je napol zbujena psička v pasji govorici ogorčeno odvrnila. Slednjič je seveda doumela, da gospodična ni mislila živali, ampak goro, in se spomnila, da sta jo tja že večkrat mahnili v vseh letih, kar sta živeli druga z drugo. Skozi čas sta se obe že malo postarali, a psička se je kljub temu brez težav prepričevala, da nikakor še ni vstopila v stara pasja leta, saj je štela komaj sedemdeset človeških. Zvesto je torej sledila skrbnici, ko je ta junaško zakoračila čez žuboreč potok, ki je tekel po koritu v velikanski pokrajinski sliki pod gorami.

»Vidiš, Prehodavci so zdaj točno pred nama, no, nad nama,« je izvedela od poznavalske gospodične. Slišal pa jo je tudi starejši par v bližini, ki se je tudi namenil istemu cilju naproti. Zato so začeli pot korak za korakom ubirati skupaj. Gospodični sta zaupala, da je on upokojeni učitelj slovenskega jezika iz Trsta, njegova žena pa je vse življenje preživela kot gospodinja, saj je on zaslužil dovolj za oba. Otrok nimata, kar dobro živita in si še vedno privoščita tudi obiskovanje gora, kar ju zelo veseli že od mladih nog, ko sta se prvič videla in se zaljubila na Kolovratu.

»V gorah človek vedno napolni svojo dušo. Če si žalosten, se tvoje srce razvedri ob pogledu na vso to lepoto. Če pa si srečen, postaneš še bolj vesel, saj nas gorski vrhovi vedno navdajo z dobrimi vibracijami,« je nekdanji učitelj obelodanil lepo misel, ko so si više zgoraj ob gorskem izviru privoščili svežo studenčnico.

Ko pa je pozno jutro zamenjal zgodnji popoldan in je bila tudi opoldanska malica na prelazu že zdavnaj za njimi, so po mulatjeri že strumno stopali planinski koči naproti. Pred postojanko, ki so jo zagledali že od daleč, jih je čakal živahen prizor: vse polno nasmejanih planink in planincev, ki so malicali, pili, se razgledovali in obujali spomine.

S simpatičnim Janezom iz Kamnika, ki ga je krasila siva kozja bradica, se je naša gospodična tako potopila v zanimiv klepet, da ji je čas v prijetni družbi mineval, kot bi mignil, in jo je šele prvi hlad prebudil v resničnost.

»Uf, zdaj se morava pa hitro podvizati nazaj, sicer nama bo noč dihalo za vrat in naju lovila,« je vzkliknila.

Janezu, ki se je odločil prespati v koči, je ob slovesu obljubila kavo pred svojo hiško, ko se bo vračal v dolino, brž pozdravila še učiteljski par in že sta s psičko hiteli navzdol.

Po kakšni uri hoje pa se je vreme spremenilo. Iz čistega ničja je zapihalo. Veter je postajal vse bolj divji in se zaganjal vanju, da sta komaj obstali na nogah. Prve dežne kaplje so začele močiti psičkin hrbet in gospodičnine lase, zato se je ustavila. Iz nahrbtnika je izvlekla pelerino in z njo prekrila sebe in nahrbtnik, psički pa je pod trebuščkom pripela dežni plašček. Brzeli sta proti domu, vsaka zaposlena s svojimi mislimi v zaskrbljeni glavi, in upali, da se nevihta čim prej poleže.

A se ni! Nasprotno. Postajala je vse silovitejša. Veter, ki je vlekel na vse strani, je pritiskal vse močnejše, debele dežne kaplje je zamenjala drobna toča. K sreči je v bližini raslo visoko rušje in v njem sta poiskali zatočišče, vse dokler se nevihta ni poglobila. V trdi temi in premočeni do kosti sta slednjič le prisopihali v dolino. Gospodična je s tresočimi rokami odklenila hiško in pristavila vodo za čaj šele potem, ko je zakurila v kaminu in do suhega obrisala psičkin premočeni kožuh.

V topli koči sta kar kmalu pogreli premrli telesi in strah, ki ju še ni zapustil, slednjič utopili v toplem napitku in sveži vodi. Pa še koruzne žgance sta si skuhali za pozno večerjo.

Nevihta je postajala vse bolj silovita. Veter, ki je vlekel na vse strani, je pritiskal vse močnejše, debele dežne kaplje je zamenjala drobna toča. Gorske rožice so se upogibale in se pridušale, da česa takega še niso doživele.

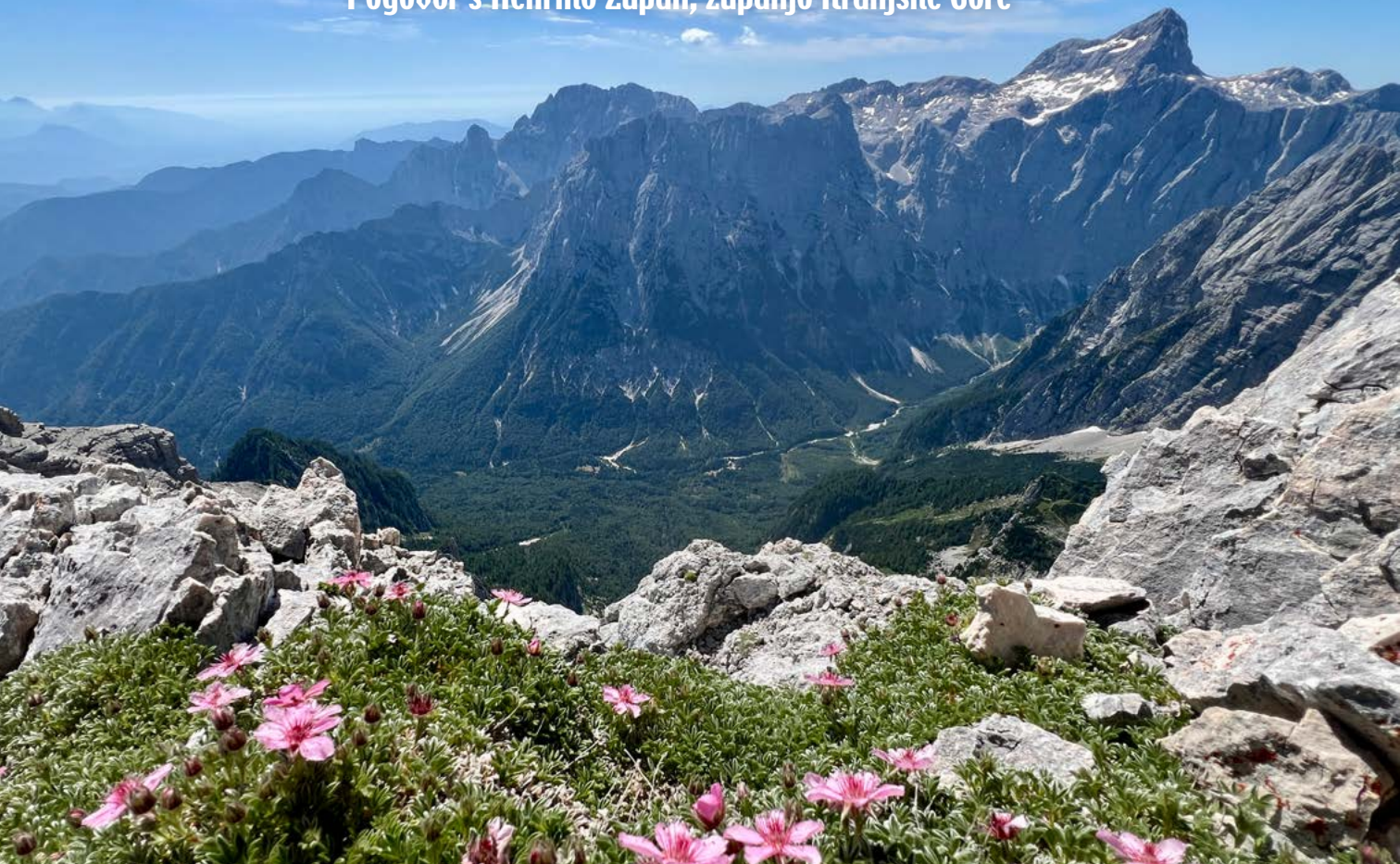
Ilustracija Jernej Myint

Tiste noči so se čisto vsi polhi, ki so sicer nelegalno živeli na gospodičninem podstrešju, razbežali na vse strani in se niso nikoli več vrnili. Nekateri so si izprosili miren kot pri sorodnikih, nekaj pa jih je raje drgetalo na mrazu kot poslušalo glasno smrčanje, ki se je širilo iz gospodičnine spalnice. Preživeli so prvi in drugi in gospodična tudi, ha ha!

Naslednje jutro pa je vsem postreglo z belim presenečenjem. Vrhovi dvatisočakov v Zadnji dolini pod Triglavom so se čez noč odeli v tanko snežno odejo in navdušili vse planince, ki so se visoko gori prebudili v belo pravljico. Mnogi so brž poiskali svoje telefone in skočili na plano, da posnamejo zgodovinsko fotografijo, saj so vedeli, da se bo nočni sneg hitro predal vročim sončnim žarkom, ki so že prebadali sinje jutranje nebo. ●

Vrata letos z nižjo ceno, Uršič ostaja odprt

Pogovor s Henriko Zupan, županjo Kranjske Gore

Dolina Vrata
s Triglavom
Foto Zdenka
Mihelič

Po dveh letih usklajevanj je bil 7. novembra lani v dolino Vrata uveden nov prometni režim, ki je namenjen varovanju narave in zmanjšanemu številu avtomobilov v preobremenjeni alpski dolini.

Vstop motornih vozil v Vrata, ki je omejen na največ 195 vozil, je vzpostavljen z avtomatskimi zapornicami. Dnevno parkiranje bo med glavno poletno planinsko sezono znašalo 20 evrov, s tem da je prva ura parkiranja za osebna vozila brezplačna, vsaka nadaljnja stane 4 evre. Od 16. marca do 14. junija in od 16. septembra do 15. novembra bo cena dnevnega parkiranja 15 evrov oziroma 2 evra na uro (prva ura brezplačno). Če bodo koncesionarju vremenske razmere dopuščale in bo cesta prevozna, bo od 15. novembra parkiranje brezplačno. Novost je tudi 24-urno obračunsko obdobje za osebna vozila.

O številu razpoložljivih prostih parkirnih mestih v dolini nas obveščajo table, in sicer ob regionalni cesti pred Mojstrano, v samem naselju pri Mercatorju in tik pred zapornico.

Kakšen je glavni namen zapornice v dolini Vrata? Zakaj je bila dolina zaprta s spuščeno zapornico vso zimo, čeprav je bil velik del zime kopen?

Najprej moram povedati, da gre za državno cesto. Leta 2021 je bilo izdano naravovarstveno soglasje s pogoji, v okviru katerih je Ministrstvo za okolje Direkciji RS za infrastrukturo dovolilo asfaltiranje ceste. Eden izmed pogojev direktije je bil tudi vzpo-

stavitev prometnega režima (zmanjšati oziroma omejiti dostop v Vrata), ki mora biti usklajen tudi z Zavodom RS za varstvo narave, Triglavskim narodnim parkom (TNP) in občino Kranjska Gora. Pri izdaji odločbe za naravovarstveno soglasje so se zavedali, da se bo promet z asfaltiranjem ceste povečal, zato so postavili to zahtevo. Pogoj je bilo treba urediti v roku enega leta, izjemoma se zaradi objektivnih pogojev lahko podaljša še za eno leto. Tako smo v letu 2023 pristopili k urejanju prometa. Da smo lahko v zadnjem delu ceste uredili parkirišče, je bilo treba izvesti določene pravne postopke, da smo

pridobili služnostno pravico za ureditev parkirišča. To pomeni, da je občina čisto na koncu doline upravljevec tega parkirišča. Projekt zapornic financira in izvaja direkcija. Leta 2023 zapornic še ni uspelo postaviti, ker je bilo treba najprej zgraditi obračališče, da ne bi prihajalo do prometnih zamaškov pred zapornico. V letu 2023 smo na parkirišču v Vratih začeli z zaračunavanjem parkirnine.

Obvestilne table o prostih mestih v dolini smo postavili na več točkah pred vstopom v dolino. V letu 2023 smo videli, da kljub napisu, da je parkirišče polno, obiskovalci prometne signalizacije niso upoštevali. V tem letu parkirnina še ni bila visoka, bila je enaka kot vsa leta dotlej, ko še ni bilo nobenih omejitev. Videli smo, da obiskovalci ne spoštujejo prometne signalizacije. Občina Kranjska Gora se je zato odločila, da uvedemo višjo parkirno, kot je v Mojstrani, ker smo na ta način želeli doseči odvračilni ukrep. Zato smo leta 2024 parkirno v Vratih povišali na 25 evrov za celodnevno parkiranje in uvedli brezplačen prevoz. Če bi bila parkirnina v Vratih enako visoka kot v Mojstrani, ljudje zanesljivo ne bi razmišljali o prevozu z brezplačnim avtobusom. Občina je v letu 2023 organizirala brezplačni avtobusni prevoz, a samo v glavni sezoni.

V Vrata smo v letu 2023 z brezplačnim javnim prevozom prepeljali nekaj več kot 2800 potnikov, leta 2024, verjetno tudi zaradi višje parkirnine v Vratih, ki je precej višja od mojstranske, pa smo prepeljali več kot 8000 potnikov.

V tem času smo z Ministrstvom za infrastrukturo in tudi s koncesionarjem, ki vzdržuje cesto, nadaljevali projekt zapornic in obračališča, ki je bilo dograjeno sredi leta 2024. Izgradnja obračališča in zapornic je bila zaključena sredi leta 2024. V poskusno obratovanje pa je bila dana v začetku novembra, da smo lahko preverili, če v redu deluje. Potem pa je žal že čez teden dni zapadel sneg in vzdrževalec je cesto 14. novembra zaprl. Ker je cesta v Vrata znotraj TNP, se je ne sme soliti. In če se je ne soli, vzdrževalec ne more zagotavljati varne vožnje. Zapornica je bila spuščena skoraj do konca marca, cesta pa zaprta. Če bi bile razmere primerne, bi vzdrževalec koncesionar, Gorenjska gradbena družba, verjetno cesto 15. marca ali še prej odprl. Ker pa so bile na cesti v dolini še zimske razmere, je bila odprta šele pred zadnjim koncem tedna v marcu. O tem odloča vzdrževalec, on je zadolžen, da zagotavlja pogoje za varno vožnjo.

Zakaj pa vzdrževalec koncesionar ne odpre ceste takrat, ko na njej ni snega? Od lanskega 15. novembra pa do 28. marca je bila namreč velikokrat brez snega in suha.

To presoja koncesionar in prepričana sem, da je urejeno tako, da je cesta varna. Res težko te stvari presoja laiki. Izpostavila bi bližino Triglavske Bistrice. Ponoči temperature padajo in zaradi vlage lahko cesta poledeneli. Temperature so bile nizke tudi, kadar je deževalo. Vrsto let sem delala v Komunali Kranjska

Gora, zato mi je znano, da je drugače cesto ocenjevati ob treh ponoči, zjutraj ob petih ali pa ob desetih dopoldne. Koncesionar jo je pregledoval, in če bi bilo možno, sem prepričana, da bi cesto odprl prej, če bi lahko zagotovil varno vožnjo. Naj povem še, da je cesta v Vrata pozimi zaprta že 30 let, in sicer s prometnim znakom "Prepovedan promet za vsa vozila" pri zadnjih hišah v Mojstrani, mi rečemo pri Rosu. Tu se je pokazal odnos in spoštovanje prometnih znakov. Ljudje so se enostavno zapeljali mimo znaka. Na srečo se ni zgodilo nič hujšega. A če bi prišlo do tragičnega izida, bi iskali odgovorne.

Svoje pripombe glede višine parkirnine in pobudo glede popusta za člane PZS je podala tudi PZS.

Ja, sredi leta 2023 smo se sestali z vodstvom Planinske zveze Slovenije (PZS), ker smo se želeli pomeniti prav zaradi visoke parkirnine. Dogovorili smo se, da upoštevamo njihov predlog in se parkirnina ne zaračunava na dan ampak na 24-urni interval. To pomeni, da če nekdo pride ob desetih dopoldne v Vrata, se mu celodnevna parkirnina zaračuna do naslednjega dne do desete ure. V ta namen smo morali prilagoditi parkomat, ampak pripombo smo upoštevali, ker se nam je zdela smiselna, da obiskovalcem gora ne zaračunavamo več. Vodstvo PZS je dalo tudi pobudo, da se članom PZS obračunava določen popust. Ampak žal pravnoformalno ta zadeva ne zdrži, da bi določeni zvezi društev dali popust, drugi pa ne, ker imamo tudi Zvezo turističnih društev, pa Zvezo društev upokojencev itd. in bi vsak lahko na ta način izposloval določen popust. Parkirnina je za vse obiskovalce enaka.

Kje je dovoljeno parkiranje v Vratih in kje je možno plačilo parkirnine?

Parkiranje v dolini Vrata je dovoljeno na parkirišču na koncu doline, vmes pa sta dve parkirišči z manjšim

Henrika Zupan
Foto Zdenka Mihelič

Aljažev dom v Vratih
Foto Franci Horvat

številom, ki sta tudi označeni, in sicer pod Kukovo špico (postaja Čerlovec) in na izhodišču za Bivak II (postaja Za dolino za Cmirom). Drugje ob cesti parkiranje ni dopustno in se kaznuje z globo policije oziroma nadzornika TNP, predvsem globe TNP so zelo visoke. Čeprav bodo obiskovalci vzeli listek pri zapornici in plačali parkirnino, lahko dobijo kazen oziroma globo, če ne bodo parkirali na ustreznih parkirnih mestih. Parkirnina se lahko plača na parkirišču v Vratih ali pa pri zapornici na izhodu, kjer sta dve blagajni – ena za gotovinsko plačilo, ena za brezgotovinsko.

Promet v Vrata je omejen zaradi varovanja narave, da bi bilo manj hrupa, izpuha, da bo vse bolj ekološko. Toda če gre nekdo samo v Aljažev dom na kavico ali kratek sprehod, ali ker so cene za dnevno ali dvodnevno parkiranje tako visoke, da te nekdo zapelje v Vrata, ti greš v hribe, on z avtom nazaj, čez dan ali dva pride nazaj gor pote in gresta skupaj nazaj, je dosti več onesnaženja. Kako smo torej zavarovali naravo? Če bi bila parkirnina cenejša, bi šel človek sam gor in dol. Zdaj te pa nekdo pripelje in pride iskat, zato je narava dvakrat bolj onesnažena, poleg tega pa nič ne prispeva v mošnjiček. Nekako ni logično in je ekološko veliko bolj obremenjujoče.

Moram reči, da smo imeli pogovor z nekaterimi alpinisti veterani, ki so prvo brezplačno uro prav pozdravili.

Pretehtali smo več stvari, nismo na pamet postavili cene. Razmišljali smo, da bi bila prva ura parkiranja brezplačna prav zato, da bi planinci lažje dostopali do izhodišča. Da jih mogoče pripelje kdo od sorodnikov ali da se pripelje skupina planincev, alpinistov, ki jih nekdo odloži, se potem odpelje iz doline in jih potem pride iskat. Da bi se na ta način združile skupine plezalcev ali pohodnikov in na ta način prišle s skupnim prevozom ter ne imele stroškov s parkiranjem. Na

koncu leta 2025 bomo ocenili stanje, pogledali, kaj bi bilo morda smiselno izboljšati. Morda bomo za naslednje leto predlagali, da bo prva ura najdražja ali zelo visoka, vsaka nadaljnja pa cenejša. Vsekakor s prvo brezplačno uro nismo nameravali spuščati v dolino turistov, ki bi se poslikali pod Severno steno in potem odšli. To zanesljivo ni bil namen tega brezplačnega parkiranja.

V letu 2025 smo dodatno vzpostavili še krožni prevoz s kombijem od Planinskega muzeja do slapa Peričnik, ker se nam zdi, da je Peričnik zanimiv, avtobusni prevozi v Vrata pa bodo manj obremenjeni. Pri slapu ni praktično nobenih parkirnih mest, ker je tam vodovarstveno območje za pitno vodo za občino Jesenice.

Na kavico v Vrata bomo morda še šli, ker je prva ura brezplačna, ampak v hribe pa ne več. Ni neke resne ekološke, trajnostne logike.

No ja, zgledovali smo se tudi po cestninah oziroma parkirninah ostalih. Če pogledava npr. planino Blato, Logarsko dolino itd.

Ko ste se dotaknili Logarske doline, me zanima, ali bo planincem omogočen brezplačen vstop do osme ure zjutraj, kot je v Logarski dolini za člane PZS?

Kot sem povedala, tega ne bo. Saj bi lahko potem dali pobudo tudi člani turističnih društev in člani društev upokojencev. Da tudi oni, če bodo prišli do sedme ali osme ure, želijo brezplačni vstop. In veste, kaj se bo zgodilo? Kaos. Take primere smo že imeli. V Mojstrani je bilo zjutraj dirkališče, ker so želeli priti do sedme ure v dolino. Vedeti morate, da se bo zapornica po 195. vozilu zaprla. Tudi tisti, ki bodo vstopili le za eno uro, se štejejo v to kvoto. Ko bo šel avtomobil ven, bo merilec na zapornici zaznal novo prosto mesto.

Ampak v Logarski dolini vedo, da pravi planinci in alpinisti odhajajo zgodaj na ture. Ne prihajajo kot turisti. V stene se odpravljajo zgodaj. Poleg tega je vso infrastrukturo s kočami in potmi zgradila planinska organizacija, ne turistična, upokojenska. Zakaj res ne bi člani PZS imeli popusta? In dejansko lahko Občina Kranjska Gora na podlagi planinske zgodovine dandanes izvaja turizem.

Ni res, da ni prostega dostopa do gora, kot nam očitajo, ker ga dejansko omogočamo še vedno z brezplačnim avtobusnim prevozom, ki se odvija. Planinske kočice seveda morajo živeti, to je naša kulturna dediščina. Koče načeloma bolj živijo od obiskovalcev – ne tistih pravih alpinistov in planincev, ampak je velika večina turistov, ki pridejo iz drugih držav. Naj izpostavim še samo organizacijo avtobusnega prevoza. Stroške nosi Občina Kranjska Gora. Lansko leto smo s parkirnino pobrali okrog 100.000 evrov, strošek samo avtobusnega prevoza pa nas je stal nekaj čez 120.000 evrov. To se pravi, da smo naredili 20.000 evrov izgube.

Državi smo morali tudi plačati za stvarno služnost, da imamo lahko parkirišče. Poleg tega zagotavljamo tudi reditelje, ne glede na to, da je organiziran javni prevoz. Redarje bomo morali zagotavljati tudi letos, ker ljudje ne spoštujejo prometnih znakov, da urejanje vozil na parkirišču v Vratih poteka dobro ter da ljudje ne bodo imeli težav pri zapornici. Tako da je stroškov veliko.

Gorniki, plezalci z dolgo turo pred seboj odhajajo še prej in se pozno vračajo. Res bi bilo dobro, da bi bil prevoz organiziran morda že ob treh, da bi začeli hoditi ob štirih zjutraj, in da bi bil zadnji prevoz okoli 21. ure.

Tega se zavedamo in bomo skušali to urediti. Je pa vse odvisno od tega, ali bo naš avtoprevoznik lahko zagotovil toliko voznikov. Letos zjutraj zagotovo s prvim prevozom iz Mojstrane začnemo ob 4. uri zjutraj, prevoz bo organiziran s kombijem. In tudi zvečer smo podaljšali čas obratovanja, zadnji prevoz iz Vrat odpelje ob 19.15.

Res bi bilo krasno, če bi lahko imeli prevoz čim bolj zgodaj zjutraj in čim pozneje zvečer, ker bi to pomenilo, da bi več ljudi parkiralo v Mojstrani, več bi prihodkov od parkirnin in lažje bi se priskrbelo še enega voznika. Res bi bilo dobro priti naproti planincem, alpinistom, plezalcem, ker so zelo slabe volje, ko bi radi parkirali in se peljali z avtobusom v Vrata, a ob takem urniku prevozov svojih zgodnjih in dolgih tur ne morejo načrtovati. Res se trudimo, da bi uspeli podaljšati čas obratovanja voženj. Absolutno pa zagotavljamo brezplačni prevoz v Vrata z avtobusom, in tako bo ostalo.

In se ne bo zgodilo, kot se je lani, ko avtobusa ni bilo.

Žal se je to res zgodilo. Našemu prevozniku se je nekajkrat pokvaril kombi oziroma avtobus in ni mogel dobiti nadomestnega. Stvari so sicer nepredvidljive, a tudi jaz upam, da se to ne bo pogosto dogajalo oziroma da se ne bo nikoli več zgodilo.

Ste morda razmišljali, da bi imeli Slovenci, domači obiskovalci popust, tako kot imajo v marsikateri evropski državi in v marsikaterem parku za državljane, ki so redni obiskovalci, cenejši vstop? Tuji obiskovalec pride le enkrat in mu za parkirnino ni težko plačati, kolikor pač stane. Ali nam boste prišli naproti?

Državlani nimajo brezplačnega ali cenejšega vstopa. Vstop je registriran z registrsko tablico. Tujci pogosto vzamejo *rent-a-car* in merilec prepozna tablico in ne osebe. Mi ne pobiramo vstopnine z osebno izkaznico. Res ne vem, na kakšen način bi parkomat prebral, ali je lastnik vozila naš ali tuj državljan. Kot županji mi je še posebej hudo, da morajo naši občani prav tako plačati parkirnino. V Vrata ne morejo priti brezplačno samo občani Kranjske Gore, temveč tudi prebivalci Julijskih Alp. Res smo obremenjeni s turizmom tako Bled kot Bohinj, Kranjska Gora, Tolmin, Bovec.

In včasih si človek želi popoldne ob petih iti mogoče na sprehod ali kaj plezat. Pa ne bo morda niti možno, ker je z odredbo število vozil v Vratih omejeno na 195. Samo za primerjavo, na Vršiču bo samo 92 parkirnih mest.

Zakaj pa tako malo?

Število parkirnih mest tako v Vratih kot na Vršiču so določili nosilci urejanja prostora.

Ali je v Vratih predviden popust pri večdnevnem parkiranju? Ker če ne vozimo, zares ne onesnažujemo okolja.

To je res. Morda bi bila možnost, da bi mogoče za tri-dnevno parkiranje uvedli kakšen popust, bomo razmislili za leto 2026. Vseeno pa mora biti parkirnina za celodnevno parkiranje višja, kot je v Mojstrani, ker se sicer ne bo nihče odločil za avtobusni prevoz.

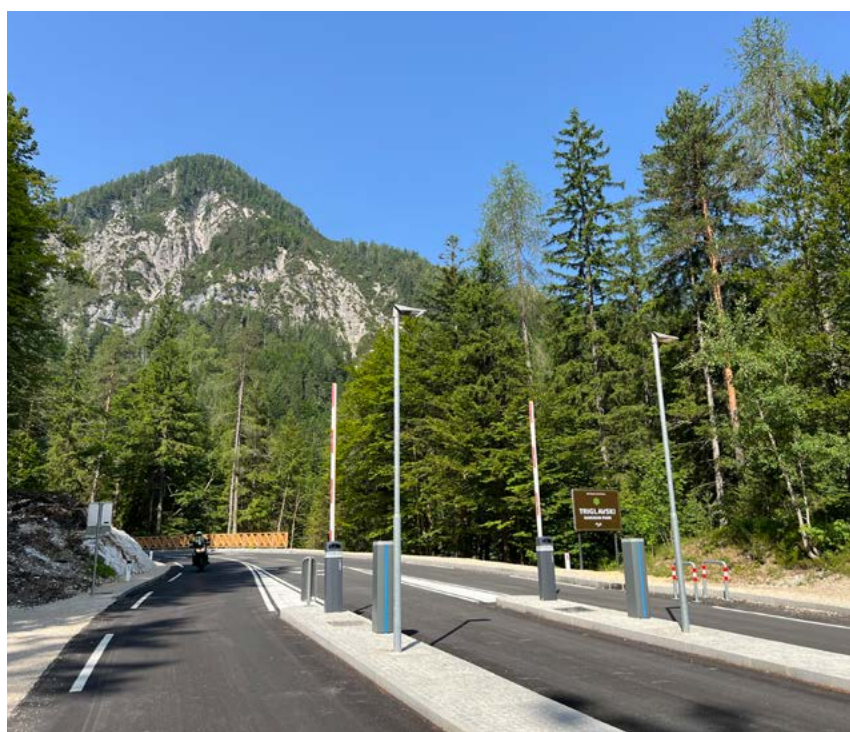
V Mojstrani pa parkirnina tudi ni prav poceni. Zakaj?

Mislím, da je odvisno, v kateri coni parkirate, ampak najvišja je 10 evrov. Kar ni prav veliko, na Bledu in v nekaterih drugih krajih je parkirnina tudi 3 evre in več na uro.

Toda pravi planinci ne gredo na Bled, oni hodijo v Vrata, v stene, na Škrlatico, na Kriške pode, Kredarico, Stanič, Dolič ... Zakaj se niste zgledovali npr. po Planici, kjer je celodnevna parkirnina 3,80 evra? Zakaj po Bledu?

Veste, Planica je državni zavod, ni občinski. Imajo 600 parkirnih mest, pa jih je verjetno precej več parkiranih. In tudi pri njih je trajalo okoli dvajset let, da so obiskovalci sprejeli zapornico za v Tamar. Toliko let približno traja. Enako je na primer s tem, da so se planinci, alpinisti navadili, da smeti odnašajo v dolino.

*Na cesti na Vršič
konec Kranjske Gore
že stojita zapornici,
ki prek poletja
ostajata dvignjeni,
in parkomata.
Foto Zdenka Mihelič*

Ali opazate manj prometa oziroma menite, da se je z zapornico in omejitvijo parkirnih mest v Vratih dejansko umiril promet po dolini ?

To bomo šele videli, še posebej konec sezone 2025. V letu 2023, ko še ni bilo zapornice, ljudje niso upoštevali prometnih znakov. Ne glede na to, da je bilo parkirišče polno, so se še kljub temu vozili noter. Prepričana sem, da bo zapornica pripomogla k umirjanju, saj se po zapolnitvi 195 mest ne bo dvignila in ne bo možen vstop z avtom.

Zanima me, ali se kranjskogorska občina zaveda, da s tem omejevanjem dejansko zajeda tudi koče, ki zato slabše turistično živijo in imajo manj dobička. Koče v Vratih in višje, npr. Pogačnikov dom na Kriških podih, so lani zelo potarnale, da so imele manj slovenskih obiskovalcev, sploh glede prenočevanja in dobička. Tujci pa seveda prihajajo.

Podatka za vse koče nimam, Aljažev dom v Vratih pa je imel res nekaj manj prometa. Res je tudi, da se je cena prenočevanja v planinskih kočah močno zvišala; oskrba je draga, ker so se vse cene dvignile. Oskrbnika danes ne moreš dobiti, če ga ne plačaš dobro, cena električne energije je visoka, ogrevanje itd. Menim, da ni vzrok samo cena parkiranja, ampak verjetno cene v kočah sploh. Mislim, da se bomo morali predvsem na območju Julijskih Alp zelo zavedati, da ta prostor prenese le določeno število obiskovalcev in da bo treba tudi na ta način ustrezno ukrepati. Ne želim si omejevanja, bi si pa želela usmerjati, porazdeliti število obiskovalcev.

Kaj pa izjeme, ki imajo brezplačen vstop?

Nihče ni izjema, ne alpinisti ne vodniki, nihče nima nižje parkirnine. Brezplačno lahko vstopajo samo tisti, ki imajo za zapornico stalno prebivališ-

če ali svojo nepremičnino, to se pravi zemljišče, in nihče drug.

V odloku je zapisano, da bodo izjeme veljale med drugimi za tiste, ki imajo turistično nastanitev v dolini Vrata. Tudi za tiste, ki bodo prenočevali na Kriških podih in se bodo povzpeli iz Vrat?

Ne, za Kriške pode to ne velja. To je mišljeno za tiste, ki se s ceste pripeljejo na zemljišče. V Vratih imamo štiri objekte, eden je Aljažev dom. Kdor bo spal v Aljaževem domu, mu ne bo treba plačati parkirnine, planinsko društvo (PD) bo sporočilo podatke o rezervaciji sob in nam posredovalo podatke, da bodo nemoteno lahko vstopili.

Kako komentirate dve peticiji glede parkiranja v Vratih in zapore doline, ki so jih naslovili alpinisti? Eno pa je naslovila tudi splošna javnost.

Z vsemi je bila seznanjena tudi ministrica za infrastrukturo. Naše mnenje je, da ne onemogočamo dostopa, ker je peš in z brezplačnim javnim prevozom dolina še vedno dostopna. Je pa res, da je določeno manjše število vozil, ki lahko vstopajo v dolino, kot že omenjeno, z naravovarstvenem soglasjem.

Kakšne druge ukrepe še sprejemate za varstvo okolja v tem delu in ali se bodo financirali iz parkirnine?

V letošnjem letu ne nameravamo zapreti nobene druge doline. Zavedamo pa se, da bo verjetno pritisk na dolini Krma in Kot večji. Glede na to, da se tam še ne plačuje parkirnine oziroma da dostop še ni omejen, bi vseeno opozorila, naj ljudje prav tako spoštujejo prometne predpise in naj v Krmi ne parkirajo izven označenih parkirišč. Če bodo vozila parkirana ob cesti in lastniki gozdov ne bodo mogli dostopati do svojih zemljišč, bomo morali ukrepati. Cesta je v lasti občine Kranjska Gora in občine Gorje.

Zapornice v Trenti
Foto Oton Naglost

Se pravi, veliko je odvisno od nas. Če bomo v Krmi in Kotu lepo parkirali, ju ne boste zaprli?

Res je, za zdaj ju ne bomo zaprli. Parkirišče v Radovni smo uredili prav zato, da ljudem omogočimo parkiranje, da ne parkirajo po travnikih, ob cesti itn. A veliko prostora tam tudi ni. Zavedam se, da vseh travnikov in pašnikov ne smemo spremeniti v parkirišča.

Kako pa je z dostopom z Dovjega do parkirišča Ravne, izhodišča za Kepo?

Ta cesta že ima omejen dostop. Gozdne ceste upravlja Zavod za gozdove. Ta cesta je že pod posebnim režimom. Lastniki gozdov, pašnikov in travnikov, ki dejansko niso mogli dostopati do svojih površin, so dali pobudo, da se na določenih cestah, kot na primer na Tromejo, na železnico s Korenskega sedla, v določenih mesecih prepove promet.

Kako bo urejeno na Vršiču, kjer je trenutno čez poletje še vedno normalen dostop, brez zapornic in parkirnin?

Vršič je popolnoma druga zgodba kot dolina Vrata, ki se konča s parkiriščem. Vršič je tranzitna cesta, ki povezuje Kranjsko Goro z Bovškim oziroma povezuje Gorenjsko s Primorsko, zato ima popolnoma drugačne dimenzije. Je pa tudi ta cesta, tako kot v Vrata, državna cesta, Občina Kranjska Gora je le partner, ki državi pomaga vzpostavljati režim. Na vršiški cesti in bovški strani bosta postavljeni dve zapornici. Ena zapornica bo namenjena tranzitu, tj. tistim, ki bodo samo prehajali čez prelaz. Na vrhu se ne bodo mogli ustaviti. Ta vozila ne bodo šteta v kvoto mest na Vršiču in bo zanje prehod brezplačen. Druga zapornica bo namenjena tistim, ki se bodo želeli na vrhu Vršiču ustaviti, kjer je v projektni dokumentaciji omogočenih 92 parkirnih mest. Ta zapornica bo štela število prostih mest na vrhu Vršiča in se bo zaprla, ko bo število parkirnih mest polno. Ne bo več spuščala naprej. Parkiranje ob cesti, razen na za to določenih parkirišč, tudi na Vršiču ne bo možno, ker je parkiranje vsepovsod predstavljalo velik problem. Zapornici bosta delovali samo na vrhuncu sezone, to je od približno 15. junija do približno 15. septembra. Upam, da bodo ljudje spoštovali sistem in parkirali na označenih mestih in ne bodo puščali vozil vsepovprek. Z Ministrstvom za infrastrukturo smo se dogovorili, da bomo zapornici čez Vršič testirali šele s 15. ali 30. septembrom letos, saj se želimo izogniti kolapsu. Predvidoma pa bosta zapornici začeli delovati prihodnje leto. Ceno bomo določili skupaj z državo. Čez poletje bodo na Vršiču redarji, ki jih bo plačala občina.

Kako bosta zapornici vplivali na vožnje prebivalcev kranjskogorske in bovške občine?

Za tranzitne potnike se ne bo spremenilo popolnoma nič, prehajali bodo brez težav in brezplačno, prav tako ne bodo všteti v nobeno kvoto parkirnih mest na vrhu.

Kaj pa državni prostorski načrt s predori skozi Vršič – se o tem še kaj razmišlja in dela?

Govorila sem z državnim sekretarjem in to zadevo bodo ponovno odprli. Je pa to dolgotrajen projekt, gotovo vsaj deset let. Ga zelo podpiram, ker se mi zdi smiselno, da bi tranzit spravili skozi predor.

Bi bila vršiška cesta potem odprta celo leto?

Težko. Zadnjič smo imeli tudi sestanek na Ministrstvu za infrastrukturo, da bi bila cesta res odprta v vseh razmerah, ampak ni možno zagotavljati varnosti, saj veste, da so na Vršiču plazovi.

V magistrski nalogi Mihe Schrotta sem videla možne rešitve z galerijami. Schrott je v zvezi s tem pozval bovško občino, verjetno tudi vas, pa Direkcijo RS za infrastrukturo, CIPRO in TNP za mnenja o možnih različicah predorov in ali bi se dalo odpreti cesto; o tem so se strinjali.

Pri posegih v prostor je na območju Vršiča eden izmed dajalcev soglasja tudi Zavod za varstvo kulturne dediščine, ki zahteva, da ohranimo cesto tako, kot je, tlakovane kocke morajo ostati, zato se ceste pretirano ne sme soliti. Rešitev bi bil tunel s tranzitnim prometom, cesto kot kulturno dediščino pa bi ohranili.

Naj povem, da naravovarstveniki in na splošno obiskovalci gora podpirajo, da se na promet v alpskih dolinah gleda trajnostno. Ste praktično prva županja, ki tako gleda na vso stvar. Čeprav seveda gorniki želijo med svoje gore – tja, kjer so radi, kjer si polnijo baterije. Razmišljate, da boste vlagali svoja sredstva oziroma energijo tudi v oza-veščanje?

Zanesljivo poudarjam, da pri tem sodelujemo s TNP in se mi zdi smiselno, da bi na nek način uravnavali nosilno zmogljivost dolin in ohranili naš prostor za namcem. ●

Na vrhu Vršiča so položili nov asfalt, urejajo pa tudi parkirišča.

Foto Zdenka Mihelič

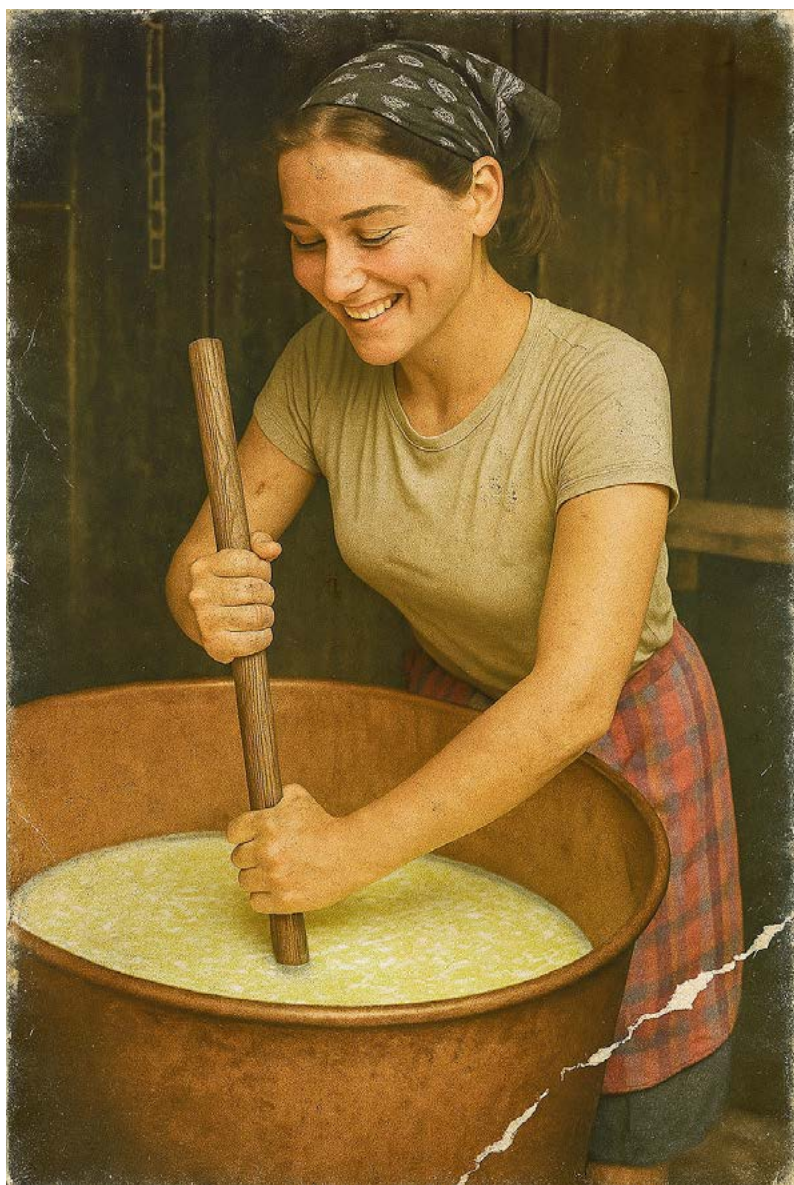
Dušan Škodič

Pet starih fotografij

Bilo je pred prazniki, ko se je Špela za nekaj dni vrnila na domačo kmetijo. Živine pri hiši že dolgo ni bilo več, polja in travniki so bili dani v najem, oče, mati in starejši brat so se vozili v službo v bližnje mesto. Od kmetije je dejansko ostalo le staro hišno ime, Pr' Košir.

Nekoč ni bilo tako. Koširjeva kmetija je bila velika, dolinski travniki radodarni, imeli so tudi zdrav gozd, v katerega se še ni nezadržno zažrl lubadar. Poleti so živino odgnali v planino, da se je tam pasla na sveži gorski travi, v dolini pa ta čas zrasla za košnjo, in to seno je preživelo živino skozi zimske mesece. A to je bilo življenje njihove kmetije, ki se je takšno,

Po usirjenju je bilo treba ogreto sirno maso obdelati s trnačem, da se je razbilo v čim manjša sirna zrna. Izdelano z UI, Dušan Škodič

kot je bilo, končalo kmalu po letu 1970. Generacija Špelinih staršev je z odhajanjem v službe začela izgubljeni stik z zemljo, kar je pomenilo manj romantično, a zato mnogo lažje življenje. Dobili so tudi prosti čas, pojem, ki ga kmet nekoč ni poznal.

Zbiranje informacij o planinskem pašništvu

Špela si je v okviru študija etnologije zadala narediti seminarsko nalogo na temo planinskega pašništva. Njihova kmetija je nekoč premogla pastirski stan na sedlu pod Goro. Stanu žal že dolgo ni bilo več. Planina je bila nekoliko odmaknjena od ustaljenih planinskih poti, zato stanov potomci lastnikov niso ohranili za turizem ali kot počitniške hiške. Ko so se strehe vdrle in zidovi začeli rušiti, ljudje niso več zahajali na opuščeno planino in v nekaj desetletjih je narava vzela nazaj planino in zarasla poti, vse, kar ji je človek pred stoletji z mukotrpnim delom iztrgal. Kako je bilo, preden so se poti zarasle in so škodle na strehah še držale vodo, ji bo znala več povedati stara mama, ki je nekaj mladostnih let na planini tudi sama pasla. Spomnila se je bežno nekih starih fotografij, spravljenih v pločevinasti škatli za piškote, v kateri so hranili družinske fotografije, ki jih je kot otrok pregledovala in ugibala, kdo je na njih.

Naslednjega dne je Špela pretikala omaro v dnevni sobi in šele po nekaj minutah uspela najti tisto zalozeno škatlo s fotografijami. Že dolgo se je ni nihče pritačnil. Vse fotografije imamo zdaj shranjene na telefonih in računalnikih, škatlo pa so verjetno nazadnje izvlekli med obiskom sorodnikov, ki jih ni več med živimi. A želela si je najti in ponovno pregledati fotografije, na katerih se je spomnila, da je bila njena stara mama, fotografirana na planini, ko je tam pasla kot mlado dekle. Šele po tem se bo odločila, kako se bo lotila naloge.

Ko je odprla škatlo, je zagledala solato premešanih fotografij, naključno nametanih in obrnjenih brez reda, kakor jih je vanjo odložila zadnja roka, ki jih je držala. Nekatere so bile že hudo obledele, zdrsane in prepognjene na vogalih. Pod lupo bi verjetno na njih lahko našla nešteto prstnih odtisov rok, nekaterih tudi umazanih od potice ali piškotov, kakor se je pač včasih v družinskem krogu pregledovalo in podajalo iz rok v roke shranjene trenutke in ob njih obujalo spomine. Nekatere fotografije so bile večjega formata, predvsem družinske, da se je dalo prepoznati ljudi na

njih, še več je bilo manjših v velikosti večje znamke, kar je bilo verjetno pogojeno s ceno njihove izdelave. Iskala je v kupu fotografije s paše in končno našla prvo. Na njej je videla staro mamo na planini v zgodnjem jutru. Sonce je moralo biti za njenim hrbtom, ker so bile gore pred njo osvetljene. Dan je bil jasen, videlo se je tudi nekaj sosednjih pastirskih stanov. Verjetno je ravno pognala krave na pašo. Presenetila jo je poza mladega dekleta s kitami in visoko dvignjenimi rokami, ki je očitno pozdravljala prihod novega dne. Iz nje je izžarevalo neprikrito veselje do mladosti in življenja. Vse kaj drugega je bilo to dekle, kot je bila stara mama zdaj, pri svojih osemdesetih letih. Koliko let je takrat sploh imela? Dvajset? Petindvajset? Morda celo manj, a to je bilo težko določiti, ker je sliko postarala utrujenost barv in obrabljenost papirja, ki je v tej papirni zmešnjavi izgubil prvotni lesk.

V naslednjih minutah ji je uspelo najti še tri njene fotografije. Na eni je nasmejana sedela med molžo krave v hlevu, na drugi je bila sklonjena nad velikim kotlom, na glavi je imela ruto in z neko palico je očitno mešala mleko. Tretja je bila kar nekako romantična, posneta v zadnji rdeči dnevni svetlobi, ko je gore nad planino že načenjal mrak. Očitno utrujena, a na pogled zadovoljna, se je po opravljenem celodnevem delu umivala v malem lesenem koritu. Ta fotografija se ji je zazdelo nerealno intimna, saj ni bila podobna nobeni od starih planšarskih fotografij, ki jih je uspela izbrskati po spletu. Vse štiri je položila na mizo in škatlo vrnila v omaro.

K stari mami na pogovor

Naslednji dan se je Špela s fotografijami odpravila do stare mame, ki je živela v prizidku domače hiše. Ker je bila še pri zdravju, je hotela biti neodvisna, zato si je sama kuhala, imela je svojo družbo in bila aktivna v klubu upokojencev, redno je tudi pela v njihovem pevskem zboru. A to je bilo šele zdaj, ko je bila že nekaj let vdova. Pred tem je po maminih besedah veljala za malce čudaško, kar ji je prisodila njena v tradiciji zakoreninjena okolica. Koširjeva Mica je rada mislila s svojo glavo in če ni bila nuja, si je nerada mazala roke s kmečkimi opravili, zaradi česar je družini povzročila nekaj sivih las. A ker ti niso sivali na njeni glavi, se zaradi njih ni vznemirjala ... Špela je potrkala in vstopila. Staro mamo je našla poleg štedilnika, s katerega je ravno odstavila zeliščni čaj, ki ga je sama nabrala.

"O Špelca, ravno pravi čas si prišla, da bova skupaj spili malo čaja," se ji je nasmehnila skozi soparico iz čajnika. "Mi boš povedala, kako je na študiju in spotoma še kaj takega, česar ne poveš za domačo mizo," ji je pomežiknila. Špela je malce zardela, ni pa se vznemirila. S staro mamo sta bili že od srednje šole bolj povezani kot z mamo ali bratom, z očetom pa se o zasebnih zadevah sploh ni marala pogovarjati.

"Babi, pripraviti moram etnološko seminarsko nalogo. Izbrala sem temo o tem, kako se je nekoč paslo živino na naši planini. Ti bi mi verjetno lahko še največ povedala, saj si bila zadnja v družini, ki je tam pasla."

Babi Mica se je ob tem nekoliko zdrznila, vprašanje jo je presenetilo.

"Zanimivo, kako z leti ljudi vedno bolj zanima, koliko in kakšnega dela smo nekoč imeli na kmetih s tem, da smo prepasli živino skozi vse leto. Takrat, ko so bile planine polne živine, pa so naenkrat začeli gledati samo še na to, ali se izplača ali ne in le malo jih je bilo, ki jim je bilo mar, da je začela izginjati tradicija, ki je stoletja predstavljala pomemben dejavnik za preživetje doline."

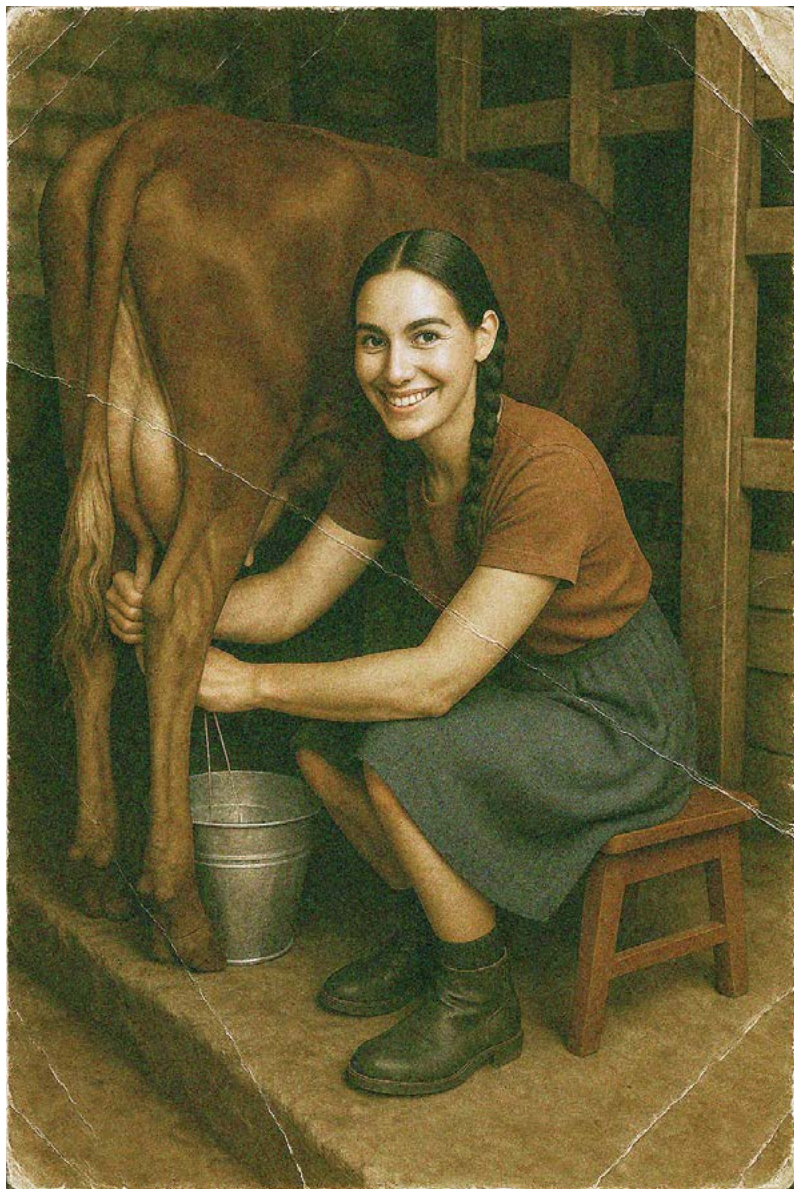
"Saj zato, babi. Dokler je tega bilo povsod dovolj, ni nihče spraševal, zdaj pa o tem pišemo seminarske naloge. Ampak kako to, da praviš, da so nekateri začeli gledati, kaj se izplača? Ali to prej ni bilo pomembno?"

Izumiranje planinskega pašništva po vojni

Babi Mica je odmahnila z roko. "Ko sem se šla leta 1960 učiti za trgovko, je nek stari učitelj po tem, ko nas je vse po vrsti izprašal, od kod prihajamo – seveda smo bili večinoma s kmetij – zmajeval z glavo in godrnjal, da

*Večerno umivanje v lesenem koritu po napornem dnevu na planini
Izdelano z UI, Dušan Škodič*

*Mlada pastirica med
večerno molžo
Izdelano z UI,
Dušan Škodič*

bo šola uničila naše kmete in kmetijstvo. Vsi smo se čudili, saj so nam povsod vtepali v glavo, da kmet ne sme biti neuk, če naj dobro gospodarji. Pa je rekel, da je to samo delno res. Kajti prej je kmet delal tako, kot so od nekdaj delali njegovi predniki, po tem pa se mu je odprlo in začel je preračunavati, kaj se mu še izplača in kaj ne. Kar naenkrat se ni nič več izplačalo in sama vidiš, kam nas je to pripeljalo. Vseeno pa to ni mogel biti glavni razlog. Bilo je še večinoma ročno, težko delo in po vojni so vsi stremeli k boljšemu in lažjemu življenju. Tudi jaz sem se že zgodaj uprla, da se ne nameram zgarati na zemlji in sem se šla učiti. Koliko sem jih doma slišala, ampak pomagalo ni nič. Odločila sem se in šla za trgovko."

Za pastirje na planini ni nedelje

Špela je razumevajoče pokimala in na mizo položila štiri fotografije. Babi jih je takoj prepoznala, vzela očala in počasi pregledovala drugo za drugo. Kmalu se ji je na obraz prikradel nasmešek: "Ja vidiš, takole si moral vsako jutro najprej pomolsti krave, in to na roke, drugo za drugo. Vsaj eno uro sem porabila, preden sem bila gotova. Prav toliko za večerno molžo. Tale je Šeka, se

je še prav dobro spomnim, najbolj pridna od vseh. Vedno je prva čakala pred vrati, da pride na vrsto."

"Si vse poznala po imenih?"

"Kaj pa misliš, vse do zadnje, čeprav tistega leta sploh nisem bila namenjena za pastirico na planini. Past je šla moja teta Rozi, ki je bila že starejša in neporočena. Živela je pri nas in bil je običaj, da so na planino hodili starejši člani družine, ki jih čez poletje doma niso preveč pogrešali pri delu ali pa napol odrasli otroci, ko so imeli štirinajst ali petnajst let. Tudi sama sem bila na planini po cele počitnice od štirinajstega do sedemnajstega leta.

Te slike, ki si jih prinesla, pa so nastale pozneje. Bilo je leta 1967, ko sem imela dvaindvajset let. Bila sem zaposlena v trgovini z mešanim blagom v Bistrici. Ampak po tem je moral ata nekega dne s konjem na planino, ker so mu javili, da si je teta Rozi zvila gleženj, ker je nerodno stopila. Pripeljal jo je domov in nekdo je moral na hitro vskočiti namesto nje, saj ni bilo možno nekemu od pastirjev naprtiti naših šest molznic.

Doma so pritiskali, predvsem ata mi je trkal na vest, še za nazaj, ker sem se mu upirala in se s službo finančno osamosvojila. Imela sem le mlajšo sestro, ki je imela takrat šele trinajst let. Ponekod je že pasel tudi kdo njenih let, toda ona je bila kot otrok bolehn in ata ni niti pomislil, da bi jo samo poslal na planino. Tudi meni se je smilila in jaz kot starejša sem morala prevzeti odgovornost. V trgovini sem prosila za tri mesece neplačanega dopusta, ampak poslovodja je samo odkimaval z glavo. Dopusta imaš dva tedna in nič več, mi je rekel, ko sem jokala, da s tem ne morem ničesar rešiti, le težavo bom malo premaknila naprej. Poklical je direktorja trgovinske zadruga in po telefonu menda dobil odgovor, da tako dolga odsotnost ne pride v poštev, če mislim obdržati službo. Jaz pa nisem hotela sprejeti zavrnitve. Naslednjega dne sem se s kolesom odpeljala na sedež zadruga, da bi direktorju osebno razložila, v kako težkem položaju sem jaz in moja družina. Me bo že moral razumeti, sem si naivno mislila. Tam so me pustili čakati na hodniku pol dneva, ne da bi mi ponudili vsaj kozarec vode, nazadnje pa mi je neka ženska prišla povedat, da direktor danes ne bo utegnil. Naj pridem še enkrat naslednji teden, če je že taka nuja. Takrat pa je iz mene udarila takšna trma, da sem kar na en prazen listek s svinčnikom napisala odpoved službe in ga odnesla začuden ženski na mizo. Zdelo se mi je, da se mi je podrl svet in da sem vržena na začetek svoje poti, ampak bila sem tako užaljena, da mi je bilo v tistem hipu, ko sem kracala odpoved, popolnoma vseeno.

Doma sem pri večerji povedala, da bom zjutraj odšla na planino. Domači so bili tihi, ata pa je zadovoljno pokimal in še v mraku sem odšla na pot z najnujnejšimi stvarmi. Moka, mast, slanina in kar je bilo druge hrane za pastirja, je itak še vse ostalo od Rozi. Mudilo se mi je, da čim prej izginem izpred oči ljudem na vasi, ki jih bi seveda najprej zanimalo, zakaj sem zapustila trgovino," je dobila rahlo solzne oči. "Ampak pustimo

to ljubica, tisto so bili časi, ki jih ti danes ne moreš razumeti, in prav je tako."

Špela je bila nad slišanim vidno pretresena, saj si ni znala predstavljati, da bi jo kdo od domačih omejeval pri življenjskih odločitvah, pa naj bi bile še tako zane-marljive. Preusmerila je spet pogovor na fotografije: "Kaj pa si mešala v tem kotlu, ali si kuhala večerjo?" se je nalašč delala popolnoma nevedno, da bi malo razvedrila svojo babi.

"Oh, otrok božji, ta kotel bi bil prevelik še za kuhanje prašičem. Ker smo imeli kar nekaj mleka, je bilo treba zvečer mleko celega dne segreti in sesiriti, da se ni spridilo. Mleko je bilo treba med mešanjem počasi segrevati v kotlu, nato pa dodati sirišče, ki je povzročilo usirjenje. Po tem je bilo treba to sirno maso obdelovati s trnačem, da se je razbilo v čim manjša sirna zrna. S trnačem se je moralo neprestano mešati med počasnim segrevanjem, spotoma pa s prsti preskušati, kako se sirina v kotlu počasi strjuje. Ko je bila masa pravšnja, se je pustilo, da se je gosti del posedel na dno, nato ga je bilo treba zajeti in vzeti iz kotla s sirarskim prtom. V prt se je nato malo pustilo, da je odtekla večina sirotke, masa pa se je predala v model. Sir je bilo treba večkrat dnevno obračati in vsakič zamenjati sirarske prte, nato se ga je še par dni solilo v slani vodi, vzelo ven, obrisalo in dalo na polico poleg prejšnjih hlebčkov. Na policah ga je bilo prav tako treba dnevno obračati, in ko je bil sir star en mesec, se ga je že lahko odpeljalo v dolino, kjer je moral zoreti še nekaj mesecev, da je bil primeren za prodajo. Iz našega mleka je vsak dan nastal približno petkilogramski hlebec sira, ki ga je prišel ata, ko se ga je dovolj nabralo, iskat s konjem. Od tega je prišlo kar nekaj denarja k hiši, če se je prav gospodarilo."

Pastirski vsakdan

"Kje pa je stalo tisto korito, pri katerem si se umivala?" "Bilo je zadaj za našim stanom, namenjeno je bilo le za potrebe pastirja. Živina se je hodila napajati k velikemu skupnemu koritu blizu izvira, ki so ga dobro ogradili, da bi ga krave ne pomendrale in uničile. Vodo so po cevi napeljali vanj tako, da se je sproti obnavljala. Na srečo je imela naša planina kar dober izvir, ki poleti zlepa ni presahnil. Slišala sem, kako je bilo drugje, kjer so morali vodo nositi ali gnati živino ob suši tudi po uro daleč.

Zvečer se je bilo prijetno malo oplakniti, čeprav pomagalo ni prav dosti, ker sem bila skoraj ves dan med živino. Za tvoje dožemanje smo bili verjetno pujski, pa čeprav se je večina trudila vzdrževati higieno. Okolje je bilo takšno, da se nikakor nisi mogel izogniti smradu. Okoli pastirskih stanov so ležali kravjaki, ki smo jih, ko so se malo posušili, pospravljali na določeno mesto, s katerega so jih lahko tisti, ki se jim je dalo obdelovati še ograjeno gredico za solato in kakšno čebulo, uporabili za gnoj. Tudi v pastirskih stanovih ni bilo tako čisto kot doma. Stene in tramovi so bili vsi črni od dima, ker je bilo kurišče odprto in brez dimnika, dim se je sukljal ven skozi reže med škodlami. Nad ognjem je

bil obešen manjši kotliček, v katerem si je vsak pastir sam pripravljajl hrano. Jedilnik je bil dokaj enoličen, v glavnem žganci, polenta, krompir, če so ti ga prinesli iz doline, v glavnem zabeljeno z mastjo ali zalito z mlekom. Tega nam pa res ni manjkalo, spotoma se je delalo tudi maslo in skuta, le domačega kruha smo pogrešali. Veliko dela je bilo, kot vidiš, in vse naše cunje so bile prepojene z duhom po kravah in dimu, ampak človek se hitro navadi. Včasih smo se ob večerih, ko je bilo vse opravljeno, tudi dobili iz sosednjih stanov in skupaj zapeli, če je bila harmonika, pa tudi zaplesali. Vendar to ni bilo vsak dan in ne za vsakogar. Če moraš vstati ob štirih zjutraj, se ukvarjati z molžo, gnati na pašo, pospravljati, kuhati in zraven še delati sir, pod večer raje hitro ležeš, če le lahko."

"Uh, to pa ne bi bilo zame," je zavzdihnila Špela in si skušala predstavljati par mesecev življenja v za današnje razmišljanje popolnoma nesprejemljivih pogojih. V svoji naivnosti si je življenje na planini predstavljala bolj romantično in povezano z naravo. To je bilo življenje, ki so se ga ljudje zaradi spremenjenih življenjskih vrednot in hlepenja po materialnih dobrinah v nekaj desetletjih po vojni odrekli in nanj pozabili.

*Svoboda na planini.
Vesetje, ki se ga ne
da skriti.*

*Izdelano z UI,
Dušan Škodič*

Babi Mica se je vnukinji razumevajoče nasmehnila. "Veš, delo na planini je bilo za telo res zelo naporno in terjalo je tudi veliko odgovornost za živino. Sploh mlajši, ki še niso imeli dovolj znanja, so se pri tem večkrat čutili nemočne, kar je pomenilo velik stres za nedoraslega pastirja. Hodili so spraševat starejše za mnenje in pomoč, saj so se bali, kaj bo rekel gospodar, če bo s kakšno živaljo hudo narobe. Pa tudi izdelave sira ni za podcenjevati. Če je bil sir zanič ali se je pokvaril, je bilo vse delo zaman, zaslužka pa nič.

Po drugi strani pa nam je bilo tudi neskončno lepo. Tam zgoraj si ob vseh skrbih in delu pozabil na vse težave v dolini in to je nekaterim toliko pomenilo, da so se vračali na pašo vsako leto, dokler so zmogli. Takšne svobode kot na planini marsikdo v vsem življenju v dolini ni nikoli okusil. Človek je pač po naravi tak kot krava. Ko so jih spomladi pognali na planino, je bilo s tem kup težav. Ko pa jih je bilo treba konec oktobra odgnati nazaj v dolino, je bilo še težje. Žival se je takoj spomnila, da bo njena svoboda tam spodaj omejena na ogrado in hlev in to ji ni bilo všeč. Tudi mene je po nekaj dneh minila vsa slaba volja zaradi izgubljene službe. Sem jo kar pozabila in odložila za tri mesece – po tem pa, bo že kako. Še vedno je bilo tako, da je bilo kako," se je prešerno nasmejala domisljici in jima dolila nov čaj v skodelice.

Fotografije imajo skrivnost

Špela je zamišljeno prikimala in si ogledovala fotografije svoje mlade stare mame ter se skušala živeti v njeno kožo. Hkrati jo je nekaj vznemirjalo že od vsega začetka, pa si ni znala razložiti kaj. Fotografije je iz zmešnjave v škatli pravzaprav uspela zelo hitro najti – in po tem se je spomnila, zakaj.

"Babi, zdaj mi je padlo na pamet, da so bile te tvoje fotografije edine štiri barvne od vseh v škatli. Kdo pa jih je posnel? Sem mislila, da jih takrat sploh še niste poznali, a sem se očitno zmotila ..."

"Dobro si opazila. Barvnih filmov razen fotografov takrat ni nihče kupoval, ker so bili predragi, razvijanje fotografij pa še bolj. Zato teh res ni posnel nihče od domačih. Poslal mi jih je nek ameriški popotnik Jeff iz Kalifornije, ki je kolovratil z velikim nahrbtnikom in kitaro po naših hribih in ga je nekega dne pot zanesla na našo planino. Takrat so ljudje takim potevuhom rekli hipiji. Tudi v naši trgovini so se občasno ustavili, z nahrbtniki in dolgimi lasmi, vmes je bila še kakšna zasanjana punca in ker so bili večinoma brez denarja, so kupili le nekaj steklenic najcenejšega vina in kakšno štruco kruha. Po tem pa so malo posedali in igrali kitaro na klopi sredi trga, dokler niso izpraznili steklenic, popoldne pa so jo počasi mahnili nazaj proti Bledu in po tem bog ve kam naprej.

Ta Jeff pa je bil malce drugačen," je nadaljevala. "Lase je imel dolge samo do ramen in ne do pol hrbta kot ostali, in na čelu je imel zavezan trak. Čisto sam je bil. Izkazalo se je, da je imel slab zemljevid. Zgrešil je pot proti Triglavskim jezerom, kamor je bil namenjen," je babi Mica rekla z zasanjanim pogledom. "Zanimalo

ga je vse, kar počnemo na planini in s čim se ukvarjamo. Verjetno si je mislil, da tam zgoraj živimo vse leto. Ker pa ga ni nihče razumel, je hodil po planini med stanovi in malo fotografiral. Tako je tudi mene posnel med opravili in mi čez nekaj mesecev iz Amerike poslal fotografije. Ampak moj bog, kako modre oči je imel ta fant, še zdaj se jih živo spomnim," je spet globoko zavzdihnila.

Samotni trubadur

Presenečena Špela ni pričakovala, da ji bo nedolžno vprašanje zaradi barvnih fotografij razkrilo svet, v katerem je pred skoraj šestdesetimi leti živela svojo mladost njena babi. Naenkrat je fotografije videla z drugačnimi očmi. Vso nasmevano, medtem ko meša po kotlu sesirjenega mleka s trnačem, opazila je, kako je med molžo krave nalašč zazrta v objektiv kamere, medtem ko ji razpenjeno mleko iz vimen brizga v vedro, in kako razposajeno se zjutraj veseli novega dne. Pa seveda tisti večerni posnetek. Skoraj intimno umivanje, ko se dekle sklanja nad korito, med prsti pa ji iz dlani v trakovih kapljic odteka voda ... to niso mogli biti le spominski posnetki nekoga, ki ga je mimogrede zanimalo, kako drugače se dela na paši v naših gorah kot v vroči Kaliforniji.

"Ampak babi, ti si se vendar že zelo mlada poročila z mojim dedijem. Tale Jeff pa se mi zdi, da ni prišel tod mimo samo zaradi radovednosti do naših krav?"

Babi se je na začudenje svoje vnukinje tiho nasmehnila in odkimala. "Ljubica, vidim, da nisi šla zastonj v šole, da si tole znala prav sešteti. Vendar nikar me zaradi tega ne glej postrani. S tvojim dedijem sem bila zaročena in z denarjem, ki sem ga zaslužila v trgovini, sem imela takrat že kupljeno vso balo za poroko. Ampak Lojze je bil takrat pri vojaki v Bitoli in nisem ga videla dve leti. Po tem ko se je vrnil, pa je šlo vse na hitro, in moja svoboda je minila tako kot jesenska paša na planini."

Videti je bilo, da je s tem, ko je vnukinji zaupala skrivnost iz mladih let, babi Mica nekoliko razbremenila dušo. Špela je imela mešane občutke, babi je bila v njenih očeh od nekdaj prijazni dinozaver iz časov, o katerih je lahko brala le v starih Jalnovih povestih. Zdaj je spoznavala, da ji je bila nekoč mnogo bolj podobna, kot bi si lahko mislila.

"Kako sta se pa sploh menila? Saj vem, da se ti nisi nikoli učila angleško?"

Babi je prasnila v smeh. "Ko je prišel, je hodil okoli stanov in ogovarjal ljudi, pa ga ni nihče razumel. Sosedje so ga poslali k meni, češ, Mica gotovo nekaj zna angleško, ker se v trgovini ustavljajo in kupujejo tuji turisti. Pa za to res ni bilo potrebe. Takrat še ni bilo samopostrežnih trgovin, dovolj je bilo, da je človek s prstom pokazal na polico in sem to dala na pult. Seveda pa mi je bilo jasno, da je potem vsa planina nehala dihati v pričakovanju in so izza vsakega okenca oprezale radovedne oči, kaj se dogaja pri Koširjevem stanu. Zato mu nisem niti za trenutek pustila vstopiti, da ne bi prišle kakšne čenče v dolino. Držala sem ga

zunaj, prinesla sem mu skodelo kislega mleka, ki ga je veselo pomlatil, po tem pa je do poznega popoldneva sedel na klopi in me opazoval pri delu, le vsake toliko sva se malo spogledala in se pogovarjala z očmi. Bilo mu je jasno, kaj se dogaja in ni se mi vsiljeval."

"Pa ti je vsaj kaj zabrenkal na kitaro?"

"Nič na kitaro, zato sploh ne vem, ali jo je v resnici znal igrati ali jo je samo prenašal s seboj za okras. Saj hotel je, pa sem mu odkimala takoj, ko jo je prijel v roke. Še tega bi se manjkalo, da bi po vasi govorili, da mi je ameriški pob na planini pel serenade. Ne, tega mu pa nisem pustila."

Le kaj je izčvekal vaški poštar?

"Torej je nazadnje odšel naprej?" je zdaj kar razočarano ugotovila vnukinja, babi pa ji je zaupno pomežiknila. "Poslovil se je, a čez nekaj ur, ko se je naredil mrak, sem ga našla sedečega zadaj za stanom, ko sem se prišla umiti h koritu. In odšel je za vedno iz mojega življenja zgodaj zjutraj, še preden se je toliko zdanilo, da bi ga kdo utegnil videti."

Špela je molčala. Nazadnje jo je premagala dekliska radovednost. "A veš, prav žal mi je, da nimaš kakšne njegove slike. Rada bi si ga boljše predstavljala in pa kakšne so bile tiste njegove oči, da so te tako zmešale," se je razposajeno zasmejala. "Sploh če se spomnim na starega ata, ki je bil res prijazen, kakšen romantik pa še zdaleč ni bil."

"Oh, draga moja, toliko pa sem že gledala nase, da mi po tem ni škodilo. To je bil takšen dogodek za ustalje-ni vsakdan na planini, da se je o njem hitro razvedelo tudi doma. Ata se ni vznemirjal, ker mu na ušesa niso prinesli ničesar spornega. Se je pa zato precej vznemiril jeseni, ko je prispelo pismo iz San Franciscas. Ha, to je bilo pa nekaj čisto drugega. Poštar je seveda izčvekal, da je Koširjeva hči dobila pismo iz Amerike. In to poleg vseh tistih, ki jih je njen zaročenec pošiljal iz Bitole. Ampak na srečo je bilo takrat drugače kot danes in poštarji pisem iz Amerike niso smeli metati v nabiralnik ali izročiti komu od domačih. To je bilo zato, ker so takrat ljudje v takšnih pismih velikokrat prejeli denar od sorodnikov in po takšno pošto je bilo treba iti osebno na pošto in podpisati."

"Kaj pa so potem doma rekli, saj slik nisi pred nikomer skrivala? Pisma zraven ni bilo nobenega?" je Špela kar razganjala radovednost.

"Nič niso rekli, kaj pa naj bi? Rekla sem, da je pri meni dobil kislo mleko in si ogledal naš hlev, v zahvalo pa poslal fotografije. Vsega jim pa tudi ni bilo treba vedeti in kakšnega pisanja zraven tudi ni bilo. Več ko ljudje vedo, več vprašanj postavljajo, tega si res nisem želela. Potem pa se je decembra vrnil iz vojske Lojze in do pusta sva bila že poročena. Ostalo itak veš."

Medtem v knjigi med recepti ...

"Pa služba?" je zanimalo vnukinjo.

Babi je odmahnila z roko, kot bi odganjala sitno muho. "Vse skupaj se je izkazalo za en prazen nič. Jaz pa sem se takrat toliko živcirala in letela s kolesom

na zadrugo k prevzvišenemu direktorju. Mar bi si prihranila tisto zoprno pot in živce! Še pred poroko sem oddala prošnjo in vzeli so me nazaj brez vprašanj, saj je v dolini manjkalo izučenih trgovk. Komaj so me čakali, pa kaj, ko prej nisem vedela, da bo tako. Veliko napako bi naredila, če takrat ne bi dala odpovedi."

Špela in Mica, vnukinja in njena babi, sta tisto popoldne še dolgo kramljali in se proti večeru dobre volje poslovili. "Tako sem vesela, ker si mi zaupala to svojo zgodbo," je bila ganjena vnukinja in objela Mico na vratih. Ta je še postala nekaj trenutkov in jo spremljala s pogledom. Nato se je vrnila v svoje stanovanje, pospravila čajnik in skodelice, iz vitrine izvlekla debelo knjigo in z njo sedla v fotelj. Bila je *Ljudska kuharica*. Malo jo je prelistala in kmalu ji je med prste zdrsnila peta fotografija. Ta ni bila tako obrabljena in obledel kot ostale štiri, ki jih je videl njen pokojni Lojze in vsi ostali. Kako le, če pa je bila vseskozi spravljena na varnem. Njen mož si sam ni znal ocvreti niti jajca, zato je tudi ni nikoli prijel v roke. "Oh ja, veliko napako bi naredila, če takrat ne bi dala odpovedi," se je nasmehnila sama pri sebi. ●

Še preden se je zdanilo, je odšel v dolino. Pozabila ga ni nikoli. Izdelano z UI, Dušan Škodič

Mire Steinbuch

Dva vrhova in en obok

Korziški planinski potpuri

Leta 1997 se je tri četrtine naše družine s šotorom odpravilo na Korziko. Predstavnik četrte četrtine pa je menil, da je že prestar za dopustovanje s starši in da mu bo lepše doma, brez njih seveda. Z ženo Meto se ne moreva sporazumeti, kolikokrat sva bila na tem čudovitem sredozemskem otoku, polnem kontrastov, in vsaj leta 2016, med najinim zadnjim obiskom, še vedno precej neokrnjene in zlasti v gorah slabo obljudene narave. Najbližje sporazumu sva, ko rečeva, da od dvanajst- do štirinajstkrat.

Če je med otoškimi vrhovi Paglia Orba, 2525 m, s svojo rdečo riolitno skalo lepota in najvišji Monte Cinto, 2706 m, divja skalnata pustinja, je drugi najvišji vrh Monte Rotondo nekje vmes. Lepši je od Cinto, a ne tako slikovit in fotogeničen kot Orba, ki velja za najlepšo korziško goro.

Monte Rotondo, 2.622 m

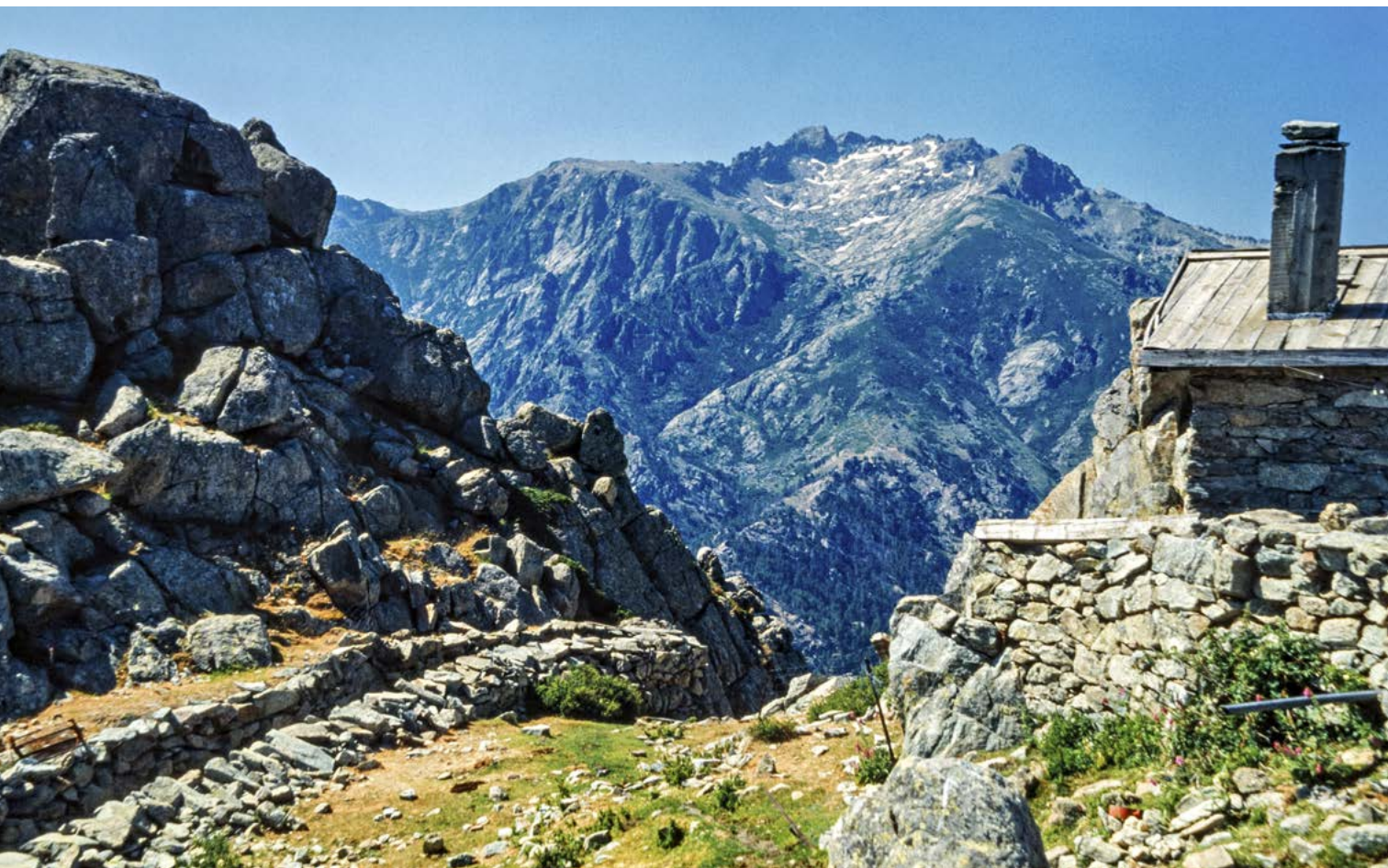
Gneče pod Rotondom ni. Turisti se do jezera Oriente na višino 2061 metrov še potrudijo, za nadaljevanje pa se odločijo le redki. Tu se markacije končajo, pot naprej kažejo možici. Nad jezerom zagotovo postaneš »kralj na višavi«, če ne že prej. Tam sem bil trikrat in vsakič je bilo tako. Med prvim vzponom sem doživel korziški snežni krst, tudi pri drugem sem pred vstopom v grapo prečil snežišče. Ni bilo ne strmo ne zelo dolgo, sneg je pa le bil. In to sredi julija,

sredi Mediterana. Čeprav nisem smučar, sem med sestopom užival v drsanju po beli podlagi.

Tale mojster R. me je na svoj vrh spustil šele v drugem poskusu. Prvič sva z Meto odnehala pri jezeru Oriente, Lavu del'Oriente po korziško. Tisto leto je bilo nenavadno vroče. Suh in pregret zrak je bil kriv, da nama je pri jezeru ostala samo še ena polna plastenka cedevite. Niti pomisliti ni bilo, da bi s tem litrčkom najprej končala vzpon, potem pa opravila še dolg sestop. Naslednje leto sem šel sam, toda pijače sem imel še enkrat toliko kot prvič.

Izhodišče je lepa dolina Restonica. Med mojo odsotnostjo je velik požar opustošil del gozda. Hoja med ožganim drevjem in požgano podrastjo je bila žalostna. Kljub temu pa mi žilica ni dala miru in fotografiral sem nekaj zanimivih dreves, ki so se kot groteskne skulpture z ožganimi golimi vejami vzpenjala – pri-

Monte Rotondo,
pogled s planšarije
Cappellaccia
Foto Mire Steinbuch

toževala? – v temno modro nebo. Če bi se mi dalo, bi lahko zavil do *bergerie*, ovčje oziroma kozje planšarije, kjer prodajajo domač sir, vendar mi ni bilo do *šopinga*. Čim prej sem hotel do jezera in naprej v meni še neznan svet.

Dvignil sem se do majhne planote z večjim jezerom in nekaj lužami, s travnato preprogo, od daleč podobno negovani travi v angleških parkih, posuto z drobnimi cveticami in vmesnimi kamnitimi ploščami. S treh strani to zeleno vodnato oazo kot mogočen zid amfiteatra obdajajo skalne stene, ki jih prekinja kuloar, po katerem se gre na Monte Rotondo. "Pot" se vije čez sisteme položnih plošč in skokov, čez katere bolj ali manj spretno zlezeš. Samo eno mesto je bilo rahlo neprijetno, zato sem sklenil, da ga bom med sestopom obšel. Moral sem zlesti po gladki poklini, po kateri je tekla voda – kot da bi po slapiču plezal navzgor.

Grapa je široka, po dnu polna peska in drobirja, na bokih pa trdna skala. Šlo je v redu, dokler nisem prišel v škrbino. Tam mi je zmanjkalo idej, kako naprej. V vodniku piše, da iz škrbine zaplezaš levo po razu. Pregledal sem vse možne variante na tej strani, stopil na rob in pogledal čez na levo stran, vendar nikjer nisem videl prehoda, ki bi ustrezal opisu. Pravzaprav tudi česa težjega, a uporabnega nisem našel. Samo gol in gladek zid. Sem pa zato pod sabo zagledal ljubko okroglo smaragdno jezerce. Ampak z njim si nisem mogel prav nič pomagati. Še danes mi ni jasna skrivnost prestopa iz škrbine. Ali sem tam kaj spregledal ali pa nisem razumel opisa.

Stopil sem nekaj korakov nazaj in začel razmišljati o možnosti, ki sem jo sprva zavrgel, ker ni ustrezala napotku. Kot je kazala trenutna situacija, je bila to edina uporabna zadeva. Zajel sem sapo, si zabičal, da je to edina možnost, in si prepovedal padec; tako rado-veden pa spet nisem, da bi testiral delovanje korziške GRS in, če bi imel srečo, tudi urgence. Poševno sem zaplezel v gladko strmo ploščo, čez katero je v višini rok vodila tanka poč. Za noge pa ... naredil sem širok razkorak in uspelo mi je postaviti levo nogo na precej oddaljen stop. Potem sem z rokama *odštemal* v levo, zamenjal nogi, stopil na trenje, se še dvakrat preprijel in stopil na trdna tla. Slaba dvojka,¹ osem izpostavljenih metrov. Nadaljevanje je bilo preprosto. Dva ali tri ovinke po potki in že sem stal pred improviziranim zavetiščem. Graditelji so na dveh straneh izkoristili kamnite stene, zaprli zadnjo in sprednjo stran z različno velikimi kamni in spredaj vstavili vrata. Za streho so počez vrgli nekaj tramov, nanje pločevino in jo obtežili z velikimi kamni. Preprosto, a učinkovito zavetje v sili. Ampak še nisem bil zadovoljen. Izpred bivaka se namreč ni dobro videlo, ker so mi visoke skale zakrivalo razgled. Nadaljeval sem do vrha, s katerega sem krog in krog videl do obzorja, pod seboj opazil tri ali štiri jezera, čudovite temno zelene gorske oči, lepše

od ženskih. No, vsaj takrat se mi je tako zdelo. Nič me ni motilo v občudovanju sveta okoli sebe, zato sem užival na kvadrat!

Ferdinand Gregorovius, nemški zgodovinar, strokovnjak za srednjeveško zgodovino Rima in častni meščan tega mesta, ki je prekriziral večino Korzike, je leta 1852 zapisal, da je »obzorje, ki ga človek vidi z Monte Rotonda, daleč sijajnejše in lepše kot z Mont Blanca«.² Po svoje sta oba razgleda lepa, in čeprav je Mont Blanc skoraj 2200 metrov višji, je razgled z Rotonda slikovitejši in pestrejši. Seveda je pogoj za opazovanje in občudovanje jasno nebo, sicer je okrnjen ali pa ga sploh ni.

Pred sestopom me je nekoliko skrbelo, a je bil lažji, kot

sem pričakoval. Ploščo, ki me je pripeljala v škrbino, sem že poznal, zato sem spust lahko poenostavil. Pač pa sem se narobe odločil nižje spodaj pri slapiču. Že nad njim sem opazil možice, ki so vodili proti desni. Pred menoj je nekdo že izbral obvoz, da mu ni bilo treba po mokroti navzdol, sem pomislil. Vendar so se ti možici končali nad navpičnim skokom, okoli deset metrov nižje pa so se sončile lepe položne plošče. Nazaj gor se mi res ni dalo. Sklenil sem prečiti proti levi, enkrat bom že prišel na pravo pot. Prečil sem in prečil, občutek dvoma in izgubljenosti je začel naraščati z vsakim korakom. Obstal sem in se skušal orientirati. Toda teren je bil precej nepregleden. Po času sodeč bi že moral priti do možicev, ki vodijo navzdol. Še do tistega kupa stopim, potem se bom odločil. In sem se, prečenje se ni obneslo. Grdo sem zaklel, čeprav je bil prekrasen dan. Nato sem se obrnil in odkolovratil nazaj po celotnem obvozu, dokler nisem prišel do razcepa. Dol po slapiču in lahkotno navzdol na že domače zelene trate okoli jezera, kjer sem si privoščil malico. Nadmorska višina se je nižala, vročina pa naraščala. Počutil sem se kot kurjač pred odprto pečjo, ki ne more zapreti vrat, ker so se zataknila. Popil sem že tri

Kamnito zavetišče pod vrhom Monte Rotonda, nahrbtnik je moj.

Foto Mire Steinbuch

¹ Težavna lestevica prostega plezanja po IUAA – Union Internationale des Associations d'Alpinisme (Mednarodna zveza alpinističnih združenj, ustanovljena 1932) ima trenutno 11 stopenj: I–XI in je navzgor odprta.

² Klaus Wolfspurger: *Korsika, Die schönsten Küsten - und Bergwanderungen*. Rother, 11. izdaja 2013, str. 184.

*Detajl slikovite
izravnave okoli
jezera Oriente,
pogled proti smeri
prihoda
Foto Mire Steinbuch*

litre cedevite. Ostalo mi je še liter in pol vode. Izmenično sem jo pil in zlival na glavo. Z robcem in čepico sem naredil arabsko pokrivalo, ga močil z vodo in laže dihal. V gozdu je bilo za odtenek bolje. Misel na hladno pivo v kampu me je motivirala in mi dajala moči za »veliki finale«, kot radi rečejo naši najuglednejši športni poročevalci.

To je bil moj prvi izlet na korziški dvatisočak. Kar se (obvezne) opreme tiče, sem se ga lotil prav turistično amatersko. V tisti splošni vročini sem pozabil na dogodek izpred let, ko je nekaj nemških turistov v gorah ujel nenaden vremenski preobrat. Zaradi podhladitve ni nihče preživel noči.

Naslednje leto se nama je za nekaj dni pridružil prijatelj Urban z družino. Taborili so v kampu pred zatrepom Restonice, ker jim je v gozdu bolj ugajalo kot na robu mesta Corte na začetku doline, kjer sva šotorila z Meto in proti večeru hodila v *lajf*. Po plezanju na prelazu Bavella sva se z Urbanom dogovorila še za turo na Rotondo, ker je zaradi izhodišča najbolj

*Če gledaš jezero
Bastani s prave
perspektive, opaziš,
da ima obliko srca.
Foto Mire Steinbuch*

pri roki. Izlet je bil sicer lep, le na vrhu sem navlekel nase vsa oblačila, ki sem jih imel, razen anoraka, kajti nenehno se je treba utrjevati. Tako močno je pihalo, da sem s tremi sloji zgolj ublažil občutek mraza. Za nameček je še pas oblakov kvaril razgled.

Monte Renoso, 2352 m

Prvi občutek, ko sem na parkirišču na skoraj 1700 metrih stopil iz avta, je bil: madonca, tu gori je pa hladno! Z vročih 36 °C ali več sva padla na 18, hla-jenih z vetrom. Prvo opravilo je bilo oblačenje dolgih hlač in tople srajce. Šele nato sva se začela razgledovati. Najprej sva pogledala proti goram. V smeri, kjer sva pričakovala jutrišnji vrh, sva videla sive temne oblake, pod njimi pa meglo, ki jo je veter podil čez sedlo. Pa je bila komaj dve popoldan.

Nato sva se podala v kočo, *gîte d'étape*, na koncu parkirišča. Od zunaj siva pusta kamnita stavba, katere stopnice so pripeljale na zračno teraso z lepim razgledom proti obali, in naprej v dokaj prijetno jedilnico. Mlad prijazen fant je razložil, da imajo prostora še dovolj in da so spalnice in tuši v pritličju. Ker se nama ni ljubilo postavljati šotorja, pa še krave, ki so se sprehajale po travniku, so naju spomnile na vsiljivo obnašanje njihovega sorodstva na Planini pri Jezeru, smo se zmenili za prenočišče in večerjo. Šotorjenje itak ne bi bilo brezplačno, poleg tega bi zjutraj izgubljala čas s pospravljanjem šotorja in prenašanjem opreme v avto pod ploščadjo. Nočnina ni bila draga, planinska izkaznica ga pa ni zanimala.

Z jedjo bodo postregli šele zvečer, okoli sedme ure, zato sva se odločila poiskati začetek poti, ki naju bo naslednji dan pripeljala na vrh. Vlogo markacij so igrali možici, postavljeni tako, da z orientacijo ni bilo težav. Na grebenu se je odprl razgled v sosednjo dolino in na pobočje pod nama, na katerem je rastlo nekaj slikovitih osamelcev, viharnikov. Naslednjo uro sva imela dovolj dela s fotografiranjem posušenih, od sonca obeljenih dreves.

Nestrpno sva čakala večerjo. Mladi oskrbnik in njegov brat sta bila sicer zelo prijazna in zgovorna, večerje pa kar ni in ni bilo. Zvedela sva, da sta letos prvič oskrbnika, da večerjo kuha mama v dolini, nato jo sestra pripelje v kočo. Ker sva se naveličala posedanja v jedilnici, sva se podala na rob parkirišča. Sedeš na tla, noge bingljajo v prazno, in občuduješ razgled proti morju in mestu Porto-Vecchio, ki je od tu res imeniten. Zaslišala sva škripanje gum; sestra in njena prijateljica, ki je bila obenem tudi dekle enega od bratov, sta pripeljali večerjo. Zdaj pa bo, sva se razveselila. Ampak še ni bilo. Iz kuhinje se je slišalo sekljanje, nekaj se je cmarilo in zadišalo; končno so dostavili na mizo pribor. Očitno je manjkala še finalizacija. Po daljšem premoru so prinesli kruh. Nato so namesto z aperitivom postregli s smehom iz kuhinje, ki smo ga bili kljub zaprtim vratom obilno deležni vsi gostje. V glavi mi je vedno močnejše kljuvala misel na večerjo, v želodcu krulila praznina, pred nama pa prazna miza. Pivo kot hrana se ni obneslo.

Monte Renoso v
jutranji svetlobi
Foto Mire Steinbuch

Končno so le prinesli skledo juhe, prave korziške mineštre. Vročica sicer ni bila, okusna pa zelo. Očitno sta bila brata pristaša *slow food*, kajti počakala sta, da se je mineštra v želodcu dodobra posedla, preden sta prinesla glavni obrok. Nekakšno omako z mesom in špageti po korziško, začinjeno s prijaznostjo in nasmehi. No ja, vsaj dobro je bilo, čeprav skoraj hladno. Očitno sta se požvižgala na korziški pregovor *pastasciuta e macarona, più sò caldi più sò boni*.³ Za desert smo po primerni časovni odmaknjenosti dobili še tri solidne rezine različnih vrst sira s pomarančno marmelado. Učinkovita in zelo okusna kombinacija. Na digestiv *kuća časti* so pa kar pozabili. Zjutraj je bila še tema, ko sva popila kavo in se v mraku, v katerem so bledele še zadnje zvezde, podala na pot, ki spada med najkrajše in najlažje pristope na korziške dvatisočake. Dobri dve uri navzgor, ustrezno manj dol, vse skupaj približno štiri ure.

Na vzhodu je nad Porto-Vecchiam začenjalo žareti. Kmalu se je prikazal rastoč oranžni krajec. Spet se je obetal eden tistih "najlepših" sončnih vzhodov. Pokrajina je najprej blede oranžno rumeno zasijala, nato zažarela v oranžno rdeči svetlobi. Preblisk – spomin na film *2001: Odiseja v vesolju* in vzhajajoči temno rdeči krajec, ki je napovedoval zoro nove dobe, pojav črnega obeliska pa odločilno spremembo pri razvoju nove vrste; in na uvodne akorde iz simfonije *Tako je govoril Zaratuštra* Richarda Straussa, glasbene podlage za dogajanje v filmu. Vse to se je spojilo s planinskim travnikom, razmetanimi balvani, potočkom in majhnimi bazenčki vode, ki so odsevali v nezemeljski luči. Magični realizem v živo. Naslednjih nekaj korakov nisem prehodil po tleh.

»Ej, kam pa ti?« me je predramil Metin glas. Zataval sem s stezice. Za teh nekaj minut raja, sem nato razložil svoji dragi, se ima zahvaliti izključno meni, in si za nagrado priboril sladico – palačinke s smetano

in likerjem. Ampak me je hitro prizemljila: »Mire, ali misliš, da bi se tako brezskrbno pripeljal do sem, če ne bi jaz kontrolirala garmina? Ali si pozabil, kako hlastno si mi naročil, naj gledam na karto, ko naju je glas usmeril na tisto strmo, ozko in ovinkasto cestico? Mislim, da sem si zaslužila najmanj porcijo sladole-da.« Med tem kratkim dialogom je žarenje ugasnilo in se prelilo v običajno sončno jutro. Veter je poskrbel, da so posamezni oblaki s polnimi jadri pluli po nebeški modrini.

V kotlini pod nama je v tišini, na višini 2089 metrov, kraljevalo pristrčno jezero Bastani. V njem se je zrcalila stena Renosa, na njenih pobočjih so se bleščale večje ali manjše krpe snega. Kdor jezero pogleda s pravega mesta, vidi, da ima obliko srca.

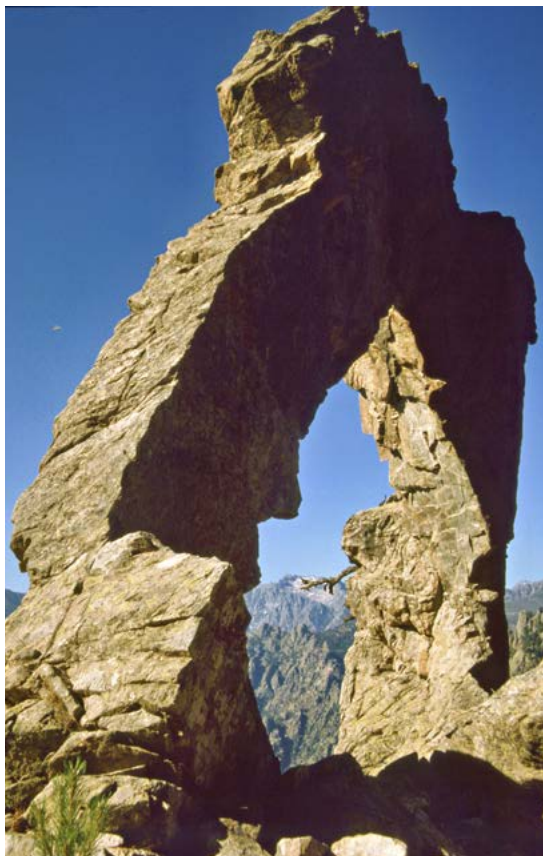
Po kratkem postanku in tihem uživanju impresivne lepote pokrajine sva nadaljevala proti grebenu. Pred vstopom v grapo sva odložila palice in nahrbtnika. Kljub nezahtevni poti si je treba na nekaj metrih pomagati z rokami. Kmalu sva stala na grebenu, širokem kot avtocesta in nekajkrat širšem od prej omenjene ceste, ki se je zlagoma dvigal. Pred seboj sva v daljavi opazila piramido iz skal – najin vrh.

Veter je postal še močnejši in hladnejši. Ko sem doma pakiral, sem držal v rokah kapo in rokavice, a sem slednje vrغل nazaj v predal: na Korziki jih pa res ne bom potreboval. Tako sem z rokami v žepih marširal po položnem, počasi dvigajočem se hrbtu, se oziral naokoli in vpil razgled. Zazdelo se mi je, da sem v daljavi prepoznal Paglio Orbo. Na najvišji točki je bil velik kovinski križ, pod katerim sva pozirala drug drugemu. Zame je vrh najlepši, kadar na njem ni gneče. Žene še ne štejem za gnečo, zato sem lahko doživljal vrh v vsej njegovi pojavnosti, dokler naju ni pregnal veter.

Med sestopanjem sva po moji zaslugi uspešno zgrešila vstop v grapo, po kateri sva prišla na hrbet, in se po ovinku, po lahko prehodnem pobočju vračala proti jezeru. Prej sem imel oči samo za razglede, tako lepo

³ Korziško: Pašta in makaroni so tem boljši, čim bolj vroči so.

Obok L'Arca di
Scandulaghja
Foto Mire Steinbuch

gladko je šlo navzdol, da sem pozabil na možica, ki sem ga postavil po izstopu iz grape, da ja ne bi pozabil, kje moram pravočasno zaviti vanjo. Zbudil sem se šele, ko je Meta vprašala, kam rineva, ko je jezero na najini desni namesto pod nama. Da bi se odkupil, sem se pri jezeru nesebično in kavalirsko ponudil, da bom skočil nazaj gor po nahrbtnika in palice, ki sva jih pustila pod začetkom grape. Ponudba je bila samoumevno enoglasno sprejeta.

Monte Renoso je osamljen, najjužnejši dvatisočak. Izpostavljen je toplim zračnim masam, ki prihajajo z morja, se ohlajajo in kondenzirajo okoli gore. Po poldnevu so se začeli nabirati megla in prvi temnejši oblaki, ki sva jih spet opazovala s parkirišča. Zadovoljna z lepo turo sva se odpravila proti obali, da se prepustiva masazi valov toplega morja.

Obok za sladico

Preden končam, vam za posladek ponudim še lep skalnat obok. Pot do njega ni bila preprosta. Trajala je tri leta oziroma tri dopuste.

Prvo leto

V nekdanji prestolnici Corte, mestu z univerzo v času svobodne in neodvisne Korzike, ki si jo je ljudstvo priborilo pod vodstvom generala Pascala Paolija in je trajala 14 let (1755–1769), sva z ženo v neki knjigar-ni listala po raznih knjigah. Mimogrede, tu imajo na kupe vodnikov – plezalnih, pohodniških, planinskih itd. – žal so večinoma v francoščini, le tu in tam lahko francosko negovoreči obiskovalec občuti srečo slepe kure – glej, glej angleško zrno ... ali pa nemško.

V nekem vodniku sem naletel na zanimivo sliko mogočnega skalnega oboka. Ker malčec le razumem francosko, sem razbral, da je tja in nazaj pet do šest ur hoje. Kljub skici in opisu mi ni bilo jasno, kje točno ta obok je. V kampu sem v trgovinici-bifeju opazil podobno knjigo. Prelistal sem jo in našel isti obok. Ravno tako se je imenoval Arca di u Scandulaggia ali nekaj zelo podobnega. Vprašal sem *madam* za pultom, kje je to. Z roko je pokazala v smeri doline U Tavignanu. Aha, torej mora biti tu nekje okoli Cort. Ker je bil pred vrati datum vrnitve, sva pustila raziskovanje za naslednje leto, kajti *dumane fara ghjornu*.⁴

Drugo leto

Odpravila sva se proti dolini U Tavignanu in na njenem začetku videla smerokaz, na katerem je lepo pisalo L'Arca di u Scandulaghju. Zagrizla sva v strmino. Pobočje ima vbočeno obliko, kar pomeni, da je kljub razmeroma zgodnji dopoldanski uri kmalu postalo precej vroče. Počasi in zanesljivo sva nadaljevala po ozki, med pritlikavo gorsko makijo speljani stezici. *A machja, ochji un ha ma ochji teni*,⁵ pravi korziški pregovor, zato pazite, kaj počnete. Prehitel naju je gospod poznih srednjih let, ki je očitno treniral gorski tek. Kljub temu se je ustavil in malo smo *poparlali fronsè* (bolj Meta kot jaz). Seveda sva ga pobarala, če ve za kakšen obok. »Mais bien sur, c'est L'arche de Padule,« (Seveda, to je obok Padule.) in z roko pokazal nekam gor čez rob grebena. O, hudiča, ali imajo kar dva oboka ali kaj? Sporazumeli smo se, da naju zanima, kako daleč je do tja. »Ni daleč,« je omalovažujoče zamahnil z roko, »45 minut,« in odbrzel dalje. Če je to njegovih 45 minut, sva »naje... béla cesta«, sva si pokimala in nadaljevala z grizenjem strmine. Gospod tekač je kmalu pridrvel navzdol in z glasnim »Salut!« padel mimo. Pozneje sva razvozlala, da nama je povedal ime planšarije, ki je precej bliže, in ne oboka.

Grizla sva mimo preprostega kamnitega pastirskega zavetišča, ki je bil tako zanimivo umeščen v slikovito pokrajino, da ga je bilo treba nujno fotografirati. Celo v notranjost sem pokukal in videl polomljen stol, na preprosto stesani mizi pa prazno steklenico konjaka. Je šel pastir v dolino po novo?

Čez pol ure se je Meta najedla grizenja strmine, izjavila, da je že sita in da me bo počakala v gosti senci košatega kostanja, ki se je bohotil na začetku skupine teh dreves. »No, prav. Jaz grem še malo naprej, približno pol ure. Če ne bo nič, bom obrnil.« Za kostanjem se je strmina resno postavila pokonci. Po Ježku je sreča v majhnih stvareh, zato sem bil zelo zadovoljen, ker sem se vzpenjal v gosti senci kostanjevih krošenj. Prišel sem na široko travnato sedlo, mejo med dolinama U Tavignanu in Restonico. Ta preval je v hipu postal ena mojih najljubših točk na Korziki. Tu sem preprosto obsedel in užival – v razgledu, v trenutku,

⁴ Jutri je še en dan.

⁵ Makija nima oči, vendar vidi vse.

v ne vem točno čem še. Našel sem mesto, kjer sem se počutil zelo dobro.

Toda vremenu ni bilo mar za moje občutke in se je začelo kvariti. To me je dvignilo, da sem v pospešenem tempu drobil skozi borov gozd, ki se je začel dvigovati nad sedlom. Pogled na zapestje – pol ure je že poteklo. Še do roba tamle gor grem, nisem hotel odnehati. Usmeril sem se proti ozkemu sedelcu v grebenu, kamor je vodila stezica. Ko sem ga dosegel, sem bil še vedno nikjer. Teren je postal skoraj raven. Od tega, da nisem stekel po stezi, so me odvrnili temni oblaki, ki so se preteče valili proti meni. Poznam take *tiče* in vem, kaj prinašajo. Po silovitem in kratkem, s čustvi nabitim monologu sem jo ucvrl nazaj. Pod košatim kostanjem sem pobral Meto in skupaj sva oddrnkala navzdol.

V kampu sva pričakala silovit popoldanski naliv, ki je ropotal po strehi šotora in osvežil ozračje. Ko je posijalo sonce, sem odprl zadrgo in pokukal ven. Trava je bila prekrita z belimi zrni toče, ki so se iskrila v bleščeči svetlobi. Za tisto leto sva opravila z obokom.

Tretje leto

Ponovno Corte, obvezni pastis⁶ in opazovanje promenade. Glasno komentirava sceno, saj naju nihče ne razume. Kako so nekatere *face* zanimive! In kako lepo so vzgojeni! Vedno, kadar se srečajo, se rokujejo in dvakrat poljubijo, nekateri tudi trikrat, zlasti če so različnih spolov.

Pot naju je zanesla v turistični urad. Pohajkovala sva med prospekti, ko se mi oko zatakne za neki zemljevid. Zadetek! Za en sam evro sem dobil turistični zemljevid, na katerem je bila tudi fotografija in angleški opis tako iskanega oboka, L'Arca di Scandulaghja. Pri imenu niso preveč natančni, v korziščini ga pišejo na dva načina. Lansko leto sva šla v pravi smeri, vendar ne dovolj daleč.

Naslednje jutro sem krenil sam, še v temi, tako da sva se s soncem skupaj vzpenjala po pobočju, obraslem z makijo. Kakšna svetloba, tako imenovana zlata ura za fotografijo! Na nekem mestu pod grebenom sem spoznal, da lani v časovni stiski nisem dobro izbral. Če bi nadaljeval v tej smeri, bi do oboka prišel po daljši poti, torej okoli riti v *varžet* ali žep po naše. Da ne bom dolgovezil: prej kot v treh urah, takoj ko sem stopil izza nekega ovinka, sem obstal in ostrmel – tu je! Zagledal sem svoj mogočni predmet poželjenja: veličasten, masiven, okoli deset metrov visok obok na skalnatem podstavku, čudo Narave. »Kako si prišel sem? Kdo te je odložil tukaj? Kako si nastal?« se mi je neumno zavrtilo v glavi. Preplavilo me je veliko veselje, bil sem srečen.

Za fotografiranje sem porabil polovico filma. V tako izjemnih primerih se res ne splača varčevati; nekaj bo gotovo uporabnega. Poslikal sem ga z vseh mogočih

Obok L'Arca di Scandulaghja v nasprotni svetlobi

Foto Mire Steinbuch

položajev, do katerih sem se lahko dokopal brez prevelike nevarnosti, da bi se kam zvrnil.

Nisem splezal nanj, kot je ameriški mojster prostega (solo) plezanja, alpinist, BASE skalec in *wingsuit*⁷ letalec Dean Potter (1972–2015) na obok Delicate Arch iz krhkega peščenjaka v Nacionalnem parku Arches v zvezni državi Utah, in s tem sprožil zgražanje in burno polemiko.

Izlet tja in nazaj je trajal dobrih pet ur. Počutje po tako zelenem in dolgo pričakovanem doživetju je bilo odlično, le želedec se je že nekaj časa oglašal in oznanjal, da je prazen. Da bi primerno končal dan, sem Meto in svojo nergavo krulečo vrečo povabil na korziško kostanjevo pivo pietra in okusno *omelette au brocciu*⁸ et à la menthe. ●

Kamnito
pastirsko
zavetišče ob
poti do oboka
L'Arca di
Scandulaghja
Foto Mire
Steinbuch

⁶ Janežovo žganje, 40–45 %, z dodatkom zelišč in korenine sladkega korena. Večina ljudi ga redči z vodo. Je prijetnega okusa, primerno razredčen v vročini dobro odžaja. Nikogar nisva videla, da bi pil čisti pastis.

⁷ Adrenalinski šport v posebni obleki s krili, ki ljudi približa pticam, se imenuje *wingsuit* letenje in je kombinacija padalstva ali BASE skakanja ter letenja. (Prevod na <https://sl.glosbe.com/en/sl/>.)

⁸ Brocciu je ovčji ali kozji sir; korziška delikatesa, edina, ki ima AOC – kontrolirano oznako porekla.

Matej Ogorevc

Aktivnosti v gorah so lahko nevarne

Kako ravnati, ko se zgodi nesreča

Vse naše aktivnosti v gorah so lahko nevarne, celo smrtno nevarne! Nesreče v gorah niso novost, dogajajo se, odkar je človek stopil više, na planine. Večino teh nesreč lahko označimo za delovne nesreče v gorskem svetu, ki se pogosto končajo žalostno. Sprva so ponesrečenim pastirjem, lovcem, oglarjem ... pomagali le najbližji.

Prvo znano reševanje na Slovenskem je bilo zabeleženo leta 1822, ko je strela na vrhu Triglava ubila Antona Korošca. Ta je spremljal stotnika Antonia von Bosia, ki je imel nalogo sestaviti trigonometrično omrežje Kranjske. Nesrečnega Korošca so šele s pomočjo domačinov iz Bohinja prenesli v dolino.

Potreba po organiziranem reševanju v gorah se je pokazala z razvojem gorskega turizma. Tako je leta 1902 v Mojstrani avstrijsko-nemško planinsko društvo vzpostavilo prvo reševalno službo na ozemlju današnje Slovenije. Slovensko planinsko društvo, predhodnik današnje Planinske zveze Slovenije (PZS), pa je prvo reševalno postajo ustanovilo aprila 1912 v Kranjski Gori, katere naslednica je danes Gorska reševalna zveza Slovenije. Gorska reševalna služba je delovala pod okriljem PZS do leta 2006, ko je bila ustanovljena samostojna Gorska reševalna zveza Slovenije. Ta danes združuje 18 društev in postaj (Ajdovščina, Bohinj, Bovec, Celje, Jesenice, Jezersko, Kamnik, Kranj, Kranjska Gora, Ljubljana, Maribor, Mojstrana, Koroška, Radovljica, Rateče, Škofja Loka, Tolmin, Tržič), v katerih deluje več sto prostovoljnih gorskih reševalk in reševalcev.

*Nesreča se lahko
pripeti zvečer,
intervencija pa
se lahko zavleče
pozno v noč.*

Foto Matej Ogorevc

Ko se pripeti nesreča ...

... moramo zbrati vse moči, da ostanemo mirni, pri-sebni in sposobni poskrbeti za lastno varnost. Če je treba, se opremimo z dodatno opremo, ki jo glede na razmere nosimo s seboj. V trdem snegu si nadenemo dereze in v roke vzamemo cepin, pod stenami nataknemo čelado, zaščitimo se pred vetrom in mrazom, v vročini pred pripeko itd. Ponesrečenemu namreč lahko nudimo pomoč le, če bomo tudi sami ostali celi in relativno dobro zaščiteni pred prežetimi nevarnostmi. Takoj zatem poskrbimo za varnost ponesrečenca – ga zaščitimo pred mrazom in vetrom, po potrebi mu na glavo nadenemo čelado ... Še bolje je, če ga umaknemo iz nevarnega območja – a le, če poškodbe to dovoljujejo. Marsikdaj je treba dobro pretehtati in izbrati manjše zlo. Če so poškodbe hude, ponesrečenemu čim hitreje nudimo osnovno prvo pomoč: bočni položaj za nezvestnega, zaustavitev krvavitve, masaža srca ... S telefonom lahko že med nudenjem pomoči pokličemo številko 112, sicer pa čim hitreje ponesrečenca vsaj nekoliko stabiliziramo. Če nas je v skupini več, naj eden takoj pokliče pomoč ali pa za to zadolžimo mimoidoče.

Klic na pomoč

Slovenske gore so relativno dobro pokrite s telefonskim signalom, zato na pomoč pokličemo s klicem na telefonsko številko 112. Če nimamo telefona ali če se mu je spraznila baterija, se odpravimo proti najbližji planinski koči ali pa za pomoč zaprosimo mimoidoče. S klicem na številko 112 pokličemo Regijski center za obveščanje. Pomembno je, da operaterju sporočimo naslednje podatke: kdo kliče, kaj se je zgodilo in kje, kdaj se je zgodilo, koliko je ponesrečenec in kakšne so poškodbe ter kakšno pomoč potrebujemo.

Operater nas bo verjetno povprašal tudi po vremenu, jakosti vetra ipd. Ti podatki bodo vodili intervencije v pomoč pri aktiviranju morebitne helikopterske pomoči, pa tudi siceršnjemu načrtovanju reševalne intervencije. A na helikopter se ne gre preveč zanašati; lahko je udeležen v posredovanju pri drugi nesreči,

v jesenskih in zimskih mesecih zaradi goste megle pogosto ne more vzleteti z letališča, četudi je v gorah jasno vreme z brezvetrjem. Lahko močno piha ali pa mesto nesreče zakrivajo oblaki, skozi katere helikopter zaradi varnosti ne sme leteti. V takih primerih bo reševalna intervencija potekala klasično, z ekipo gorskih reševalcev, ki se bo peš odpravila iz doline. To lahko pomeni večurno čakanje. V tem času moramo ponesrečenca zavarovati pred izgubo toplote ter mu nuditi ustrezno prvo pomoč.

Med čakanjem na pomoč nas lahko vodja intervencije večkrat pokliče. Dal nam bo vse potrebne informacije in navodila. Nanj se lahko obrnemo tudi, če imamo kakšna vprašanja v zvezi z nudenjem prve pomoči. Predvsem pa moramo upoštevati njegova navodila! Če res ni nujno, se ne oddaljujemo od mesta nesreče. Enako velja tudi, če smo se izgubili. Reševalci nas bodo najlažje in najhitreje našli, če bomo pri miru. V vsakem primeru moramo varčevati z močmi – tudi močmi elektronskih naprav (telefon, svetilka ...).

Ko pride pomoč ...

... in ko bomo z reševalno ekipo navezali prvi fizični stik, prepustimo delo reševalcem – upoštevajmo njihova navodila in se po potrebi umaknimo. Po najboljših močeh bodo poskrbeli za poškodovanca. Pa tudi za nas – po potrebi nam bodo pomagali pri sestopu v dolino. Zelo pomembno je, da na prihod reševalne ekipe pripravimo morebitne štirinožne prijatelje. Psi se lahko na številčno ekipo, ki želi pomagati gospodarju, odzovejo precej različno – tudi napadalno. Umaknimo psa na varno razdaljo, če je le mogoče, ga s povodcem privežimo na ustrezno mesto in mu nadenimo nagobčnik. Če imamo s seboj psa, o tem predhodno obvestimo tudi vodjo intervencije.

Če nas vodja intervencije obvesti, da bo reševanje potekalo s helikopterjem, se je treba hitro pripraviti na njegov prihod. Vse stvari pospravimo v nahrbtnik! Če to ne gre (npr. smuči), jih prestavimo na mesto, ki je od kraja nesreče umaknjeno več deset metrov. Enako velja tudi za vse prisotne na mestu nesreče. Ko zagledamo helikopter, se postavimo v stoječ ali polklečeč položaj z iztegnjenima rokama v obliki črke Y. S tem bomo helikopterski posadki dali jasen in mednarodno dogovorjen znak, da potrebujemo njihovo pomoč. Med približevanjem helikopterja bo začelo zaradi učinka rotorja močno pihati. Priporočljivo je, da si že predhodno nataknemo očala, sploh v snegu. Piš helikopterske elise je izjemno močen. Z lahkoto prestavlja tudi večje predmete, in če kar koli zadene helikopter, na primer eliso ali reševalca letalca, ki se po jeklenici spušča na mesto nesreče, so posledice lahko tragične. Če helikopter pristane in izkrca ekipo reševalcev v bližini mesta nesreče, se helikopterju ne smemo približevati.

Po oskrbi poškodovanca sledi transport v dolino. Najpogosteje do najbližje ceste, kjer ga v nadaljnjo skrb prevzame ekipa nujne medicinske pomoči, v tragičnih primerih pa pogrebna služba.

Nekaj napotkov

Najboljša preventiva je samokritičnost. Ne podajajmo se na poti in vrhove, ki jim nismo kos! Še enkrat – vse naše aktivnosti v gorah so nevarne, celo smrtno nevarne! Ne nasedajmo varljivim slikam in opisom na medmrežju. Kar je nekomu lahko, je lahko drugemu (pre)težko. Gora počaka – nabерimo si izkušenj na lažjih turah, težavnost stopnjujemo postopno, tudi s spremstvom planinskega vodnika na turah planinskega društva ali gorskega vodnika na zasebni turi. Z ustreznimi izkušnjami, znanjem in opremo lahko marsikatero tveganje pomembno zmanjšamo.

Nesreče se seveda dogajajo tudi najizkušenejšim. Gorski reševalci vsako nezgodo vzamemo resno in brez pomislekov priskočimo na pomoč. Žal je vedno več reševalnih intervencij, ki so posledica nepremišljenega in malomarnega ravnanja, lahkomiselnosti in celo arogance. S preventivno dejavnostjo in izobraževanjem, ki jih izvajajo planinska društva in društva gorskih reševalnih služb, želimo dvigniti zavest obiskovalcev gorskega sveta za varnejše planinarjenje. ●

V tragičnih primerih reševalci ponesrečenega v dolini predajo pogrebni službi.

Foto Vladimir Habjan

Pomoč pride tudi v najslabšem možnem vremenu ...

Foto Janez Kosirnik

*Jezero Saiful Muluk,
glavna turistična
privlačnost doline
Foto Matjaž Čuk*

Smaragdno jezero

U dolini Kaghan

Karakorumska avtocesta je najvišje ležeča sodobna mednarodna cesta na svetu. Kitajsko in Pakistan povezuje čez prelaz Khunjerab, 4693 m, v pogorju Karakorum. Slikovito cesto, znano po svojih lepotah, so začeli graditi leta 1962. Gradnja v težkih pogojih je potekala šestnajst let in je zahtevala veliko smrtnih žrtev. Številni zemeljski plazovi so jo leta 2010 poškodovali, zato so jo s serijo mostov in predorov v petih letih obnovili. Pripelje pod visoke gore v gorniški raj, v praviljično dolino Hunzo in še naprej na sever v manj znane, a zato nič manj lepe gorske predele dežele.

Saiful Muluk

Čeprav je uvrščena med osem čudes sveta in navdušuje številne popotnike, ki imajo to srečo, da jo spoznajo, se mi je med četrtim obiskom Pakistana uprla. Moj nemirni duh je iskal spremembe, nove izzive in dogodivščine. Našel sem jih v dolini Kaghan, kamor sem se namenil tokrat, da bi pod visoke gore, ki so me čakale v naslednjih dveh mesecih, prišel drugače. Dolina Kaghan je alpska dolina v pokrajini Hazara v okrožju Manshera v Pakistanu. 155 kilometrov dolgo dolino obdaja gorovje spodnje Himalaje, kar povzroča alpsko podnebje ter prevlado borovih gozdov in alpskih travnikov. Ob toku reke Kunhar so v dolini ledeniki, kristalno čista jezera, slapovi in gorski potoki. "Striček" Google mi v času obiska ni veliko povedal o

njej. Predvsem sem pogrešal informacije o prelazih in poteh na vzhodni strani doline, kjer sem si želel utreti pot stran od vrveža in obljudenih turističnih znamenitosti, po katerih dolina slovi. Skop zapis z imeni prelazov mi je uspelo najti v turističnem vodniku po Karakorumu. Upal sem, da bo to dovolj za načrtovano petdnevno pot, zaradi katere sem sploh prišel sem. Turkizno jezero Saiful Muluk je glavna turistična atrakcija doline. Leži na višini 3224 metrov pod mogočno goro Malika Parbat.¹ Dolgo je devetsto metrov in široko osemsto. Njegova lepota navdušuje

¹ Malika Parbat, 5290 m, v prevodu Kraljica gora, je najvišji vrh doline Kaghan. Lepa in tehnično zahtevna gora je do danes na svoj vrh spustila le 12 ljudi. Prvi pristop so leta 1920 opravili kapitan B. W. Battye in štirje gurški vojaki.

številne popotnike. Do njega vodi makadamska cesta iz mesta Naran.

Legenda pripoveduje o egiptovskem princu z imenom Saif ul Malook, ki je neko noč sanjal o jezeru, obdanem z belimi gorami, o katerih se je zdelo, da se dotikajo neba, in vodo, ki se je v mesečini lesketala v smaragdno zeleni barvi. V jezeru se je kopalo sedem vil, vse so bile prelepe, toda ena med njimi je preostale zasenčila po lepoti. Ime ji je bilo Badri Jamal. Njen obraz je bil sijoč kot polna luna, toda takrat, ko se je smejala, sta Saifa prevzeli tako močna, tako neizrekljiva radost in žalost, da se je iz spanja prebudil s solzami v očeh. Nikoli ni videl česa lepšega.

Sanje so lepemu in bogatemu princu, ki je imel vse in si nikoli ni želel ničesar, spremenile življenje. Šest dolgih let je po vseh kotičkih Egipta iskal kraj, kjer jo je videl v sanjah. Razžrt od hrepenenja po ljubezni je v razcapanih čevljih taval po deželi in ljudje ga niso več prepoznali. "Tam gre norec!" so vpili. "Norec, ki išče jezero smaragdne barve in čisto bele gore! Kdo je že slišal za tak kraj?" so se smejali in ga naganjali proč. Nekega dne je na obrobju mesta Kairo zagledal svetega moža. Ta mu je dal ovčjo kapo in mu dejal: "Nadeni si jo. Veliko si preživel, sin moj. Pomembno je, da ne obupaš. Ničesar dragocenega ni mogoče osvojiti brez boja."

Magična kapa ga je pripeljala do jezera, o katerem je sanjal. Čakal je in čakal, molil in trpel, a svoje ljubljene ni zagledal. Toda upanja ni izgubil. Neko noč ob polni luni je zaslišal zvok – kot prhutanje velike jate ptic, sprva daleč stran, potem pa bliže – prepleten z nežnim žvenketanjem, kot je zvonjenje tisočernih drobnih zvončkov. Saif je dvignil pogled; velik bel oblak se je pomikal z zahoda proti jezeru. Iz oblaka je priletelo sedem vil, ki so v smehu snele svoja krila in se potopile v globoke, lesketajoče se vode jezera. In potem jo je zagledal – Badri Jamal. Bila je zadnja, ki se je potopila v jezero, drsela je po vodi z dolgimi črnimi lasmi, razprostrtimi za seboj, z obrazom, ki je žarel kot polna luna, z očmi, ki so se ji svetlikale kot otroku. Bila je najlepše bitje, ki ga je kdaj videl. Ukradel ji je krila. Ko ga je zagledala s svojimi krili, ji je povedal o sanjah in dolgem iskanju. Objela sta se, a že trenutek zatem mu je rekla: "Rada te imam, princ, vendar moram iti. Vrni mi krila! Moj gospodar demon Deo Safed naju bo ubil. Prišel me bo iskat, ko bo videl, da se nisem vrnila. Moraš me pustiti!"

Po vseh teh letih iskanja in trpljenja je ni hotel izpustiti. "Najpride. Ne bojim se ga. Nikoli se ne bom ločil od tebe," ji je odgovoril.

Deo Safed se je zaljubil v Badri Jamal pred desetimi leti, ko je bila še otrok. Ugrabil jo je in jo odnesel v svojo trdnjavo v Koh Kaafu. Nikoli je ni izpustil izpred oči, toda kako bi ji lahko odvzel preprost užitek kopanja s prijateljicami v njenem najljubšem jezeru dvakrat na mesec? Besni Deo Safed je privajal do jezera. Tam je ni našel. Z ogromnimi stopali je stopil v jezero. Voda je odtekla in za seboj pustila strašno razdejanje po dolini. Saif in Badri sta se zatekla v jamo in po čudežu

preživela. Deo Safed je strt in žalosten odšel na svoje zadnje počivališče Deosai, deželo velikanov v Baltistanu, kjer so se rodili vsi velikani in kamor je vsak od njih šel umret. Princ Saif ul Malook je svojo pravičnico princeso Badri Jamal odpeljal v Egipt, kjer sta se poročila.²

Jezero Ansoo, 4250 m, drugi biser doline, je visoko v osrčju gore Malika Parbat. Večino dni v letu ga prekriva megla, ki je tod zelo pogosta. Naravnost osupljiv je podatek, da je bilo jezero odkrito šele leta 1993, ko je nizko nad njim letel pakistanski vojaški pilot. Ansoo v urduščini pomeni solza. Legenda pravi, da je velikan Deo Safed po izgubi svoje najdražje Badri Jamal, ki mu jo je odpeljal princ Saif, neutolažljivo jokal in njegove velike težke solze so oblikovale jezero Ansoo – Jezero solz – trajni spomenik njegovi nesmrtni, nikoli uslišani ljubezni.

Zgodnje jutro v Islamabadu, 18. julij 2008. Sultan je točen. Dežuje. Zajtrk poskušam všteti v ceno hotela, a mi ne uspe. Plačam. S taksijem se odpeljeva na avtobusno postajo. Sultanu "velikodušno" odstopim sedež pri oknu, na prehodu bo več prostora za moje noge. Avtobus ni nič posebnega, a presenečen ugotovim,

da ima klimatsko napravo, ki deluje in je celo vklopljena, kar ni ravno običaj v Pakistanu. Dobre tri ure dolga vožnja do mesta Manshera je ena udobnejših na mojih potovanjih. V Balakot se peljemo v kombiju, ki pa je že stara zgodba. Večno vprašanje, kam s predolgimi nogami. A "trpim" le slabo urico.

Naran

Balakot je večje, umazano in vroče mesto na začetku doline Kaghan. Tu misliiva prenočiti. Ponujajo mi sobe za 1500 rupij.³ "Savne" z umazanimi postelja-

*Cesta v dolini
Kaghan
Foto Matjaž Čuk*

² Obstaja več različic zgodbe. Povzeto po eni izmed njih.

³ En dolar je bil 72 rupij, torej je 1000 rupij pomenilo slabih 14 dolarjev.

*Cesta proti jezeru
Saiful Muluk
Foto Matjaž Čuk*

mi. Ne! Sultanu predlagam, da nakupi, kar mora, in greva v Naran. Hladneje bo. Lažje mi bo odšteti za sobo tudi nekaj več denarja. V bližnji trgovini Sultan napolni plinski kuhalnik. V domačo krčmo greva na preprosto kosilo.

Pakistanski avtobusi nimajo voznega reda. Odpeljejo takrat, ko so polni. Ljudi, ki bi šli v Naran, ni. Čakanje na vročem soncu je mučno. Kdaj bodo prišli ljudje, ne ve nihče, a prišli bodo zagotovo. Čakamo dve debeli uri. Na koncu se nas 24 zbaše v kombi za 15 ljudi. Izborim si "dober" sedež spredaj. No, vsaj mislil sem, da je dober. Točno tja, kjer bi moral imeti noge, mi "prilimajo" še enega potnika. Nekaj minut čez šesto se odpeljemo. Cesta je obupno slaba. Razsuta. Luknja pri luknji. Vije se visoko nad reko. Polno je gradbenih strojev. Delajo in popravljajo. Za prihodnost. No, danes mi to prav nič ne pomaga. Debele štiri ure se vozimo in trda tema je že, ko se pripeljemo v Naran. Pričakovanje vasice z nekaj hoteli se razblini že ponoči. Naran je veliko, živahno mesto s številnimi hoteli, polno trgovin, gostiln in ljudi. Da bo drago, mi je jasno, takoj ko zavrnem dve ponujeni "luknji" za 1400 rupij. Poskusimo v hotelu PDTC. Prijazni uslužbenec mi razloži, da je žal polno, da pa mi bo poskusil pomagati pri iskanju prenočišča. Po nekaj "obrnjenih telefonih" napiše nekaj na papir in z listkom se odpeljemo v središče mesta. V hotelu Lalazar dobim solidno sobo za sprejemljivih 1200 rupij. Solidno seveda za pakistanski standard. Iz umivalnika teče voda po tleh, na stranišču moram odskočiti, ko potegnem vodo, da ne postanem moker. Preostalo je v

redu. Čistoča je zadovoljiva. Ura je pol enih zjutraj. Lačen sem. Večerjo sem že zdavnaj odpisal. A vseeno Sultanu nejeverno omenim, da bi šla na večerjo. "Ja," je njegov odgovor – kot običajno. Kam? Poskusiva kar doma, v hotelu. Presenetljivo dobiva pečenega piščanca s krompirčkom. Res je bolj piškav in zasoljen s ceno, a želodec je poln in ob taki uri se ni smiselno ukvarjati z malenkostmi ... Zaslužno ležem v posteljo. Jutri bo zame dan počitka.

Vstanem pozno, ura je že krepko čez osem. Mesto se počasi prebuja. Tistega včerajšnjega vrveža še ni. Zaspano se odpirajo prve trgovine. Glavna ulica je še prazna. Številni vozniki džipov lovijo najzgodnejše turiste za priljubljeni magnet doline, jezero Saiful Muluk. Zajtrk se kar prileže. Sultan ve, kaj mora urediti. Sam se odpravim na potep po mestu. Najprej navzgor, da bo nazaj lažje. Ob glavni ulici je mnogo trgovin, restavracij in hotelov. Ne uidejo mi niti parkirni prostori z razkošnimi avtomobili vseh znamk. Priljubljeno letovišče privablja premožne pakistanske družine iz večjih mest, Islamabada, Peshavarja, Multana pa tudi iz Lahorja in Karachija. Vreme je še zaspano. Sončni žarki sramežljivo kukajo izza bleščeče belih kopastih oblakov. Sprehodim se do konca mesta. Ob živahno žuborečem potoku po makadamu prispem do zadnjega hotela z zvenečim imenom, Lenox. Najimennitejši je v mestu in vozniki izdaja, da gosti elito. Ne upam si niti vstopiti. Sem v trekinški "delovni" obleki. Sicer pa me to sploh ne zanima ... Popoldne si ogledam še spodnji del mesta. Pred grozečim dežjem bežim v varno zavetje svojega hotela. Uspelo mi je

prehiteti dežne kaplje, ki bodo za nekaj časa očistile mesto nadležnega prahu. Zvečer pride Sultan. Pravi, da je bil uspešen. Jutri greva do jezera Saiful Muluk, in če bo bog dal naslednji dan do moje velike želje, gorskega bisera Ansoo Lake v osrčju gore Malika Parbat. Bog me nima preveč rad. Začetek je slab. Dežuje. Voznik džipa zamuja debelo uro. Ko pride, takoj nekam izgine. S Sultanom pa čakava kot dva kupa nesreče. Sultana vprašam, kam je šel. "Na zajtrk," mi odgovori mirno. Lasje mi gredo pokonci. Kot da bi bilo to nekaj najbolj samoumevnega, da k nekemu, ki te bo plačal, najprej debelo zamudiš, nato te pa še eno uro ni, ker si pač šel na zajtrk!? Ko to omenim Sultanu, ta le skomigne z rameni. Ob devetih je voznik tu, z glavo mi pomigne, da lahko gremo. Angleško ne zna niti besede, tako da ga tudi ozmerjati ne morem. Mislim, da iz mojih pogledov razbere, da nisem navdušen nad njim ... Dežuje vedno bolj. Po razriti makadamski cesti počasi lezemo navzgor. Vidi se le nekaj metrov daleč. Mrzlo je in neprijetno, za nameček piha še močan veter. Ob jezeru ni nič. Če želim biti pod streho, moram za dve postelji, ki sta ne vem kdaj videli svežo posteljnino, odšteti nesramno visok znesek – 1200 rupij. Vzemi ali pusti, tvoja odločitev. Torej vzamem. V upanju, da bo prenehalo deževati in bom jutri lahko odšel svoji želji naproti ... Ima pa tale najina sobica, ki jo delim s Sultanom, tudi eno dobro stran. To je pogled na jezero, na gladino katerega pada nešteto drobnih dežnih kapljic. Obročki in krogi, ki pri tem nastajajo, ga naredijo nemirnega, živega. S Sultanom vse to opazujeva na toplem, pod odejo. Za kosilo se morava potruditi do na videz zanemarljive bližnje kolibe, zbite iz desk, ki nosi ime "restavracija". Pa se je bilo vredno potruditi za okusno pečeno postrv! Tudi cena je bila božanska. 850 rupij. Porcija pa – bolj za otroke. Malo, a sladko. Še ena potrditev pravila: nikar ne sodi po zunanosti, pomembna je vsebina.

Popoldne neha deževati. Megle se dvigajo, skozi oblake posije sonce. Zvečer se pokaže vrh kraljice gora, Malike Parbata. Sprehodim se po bližnjih vzpetinah nad jezerom. Po koščkih se odkrivajo okoliške gore. Vsega mi danes nočejo pokazati. Večerja je bolj skromna. Riž in dal. Zato pa so spomini na kraljevsko kosilo še sveži. Mraz je. Za ta čas in to višino, borih 3200 metrov, prav nenavadno. Lep večer vliva upanje za jutrišnji dan.

Da, upanje je eno, resničnost pa nekaj drugega. In danes je ta resničnost bolj kruta. Dežuje. Rahlo, toda vztrajno in enakomerno. Težki deževni oblaki se vlačijo nad jezerom. Po pobočjih gora se leno vijejo megle. Ni koščka modrega neba. Ni upanja. Ob enajstih sporočim Sultanu, da greva v Naran, naj uredi prevoz. Ni mu bilo treba veliko delati. Najin voznik se je kar sam pripeljal gor. S turisti, seveda. Dežuje le še občasno, zato se odločim za sprehod okoli jezera. Dobro urico pa bom nazaj. Kljub slabemu vremenu je prijetno. Uživam ob jezerih, predvsem gorskih. Nekaj posebnega so. Pa čeprav mi danes ni dano

gledati odseva mogočne gore Malike Parbata na njihovi gladini. Na drugi strani jezera moram prečkati reko. Sezujem čevlje in zabredem v mrzlo vodo. Deroča reka mi sega krepko čez kolena in kar potruditi se moram, da pridem čez. Je pa zato nagrada lepa, uspelo mi je obkrožiti jezero.

Vožnja navzdol je zanimiva. Trume ljudi v raznobarnih džipih se vijejo po ozki cesti v dolino.

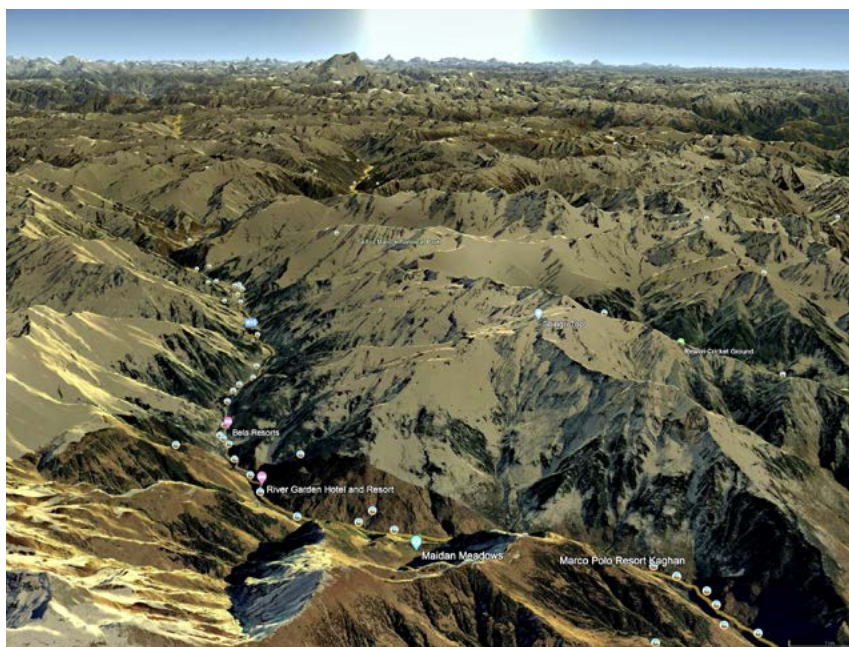
Popoldne počivam v hotelu in pripravljam opremo za petdnevni treking. Sultan pogleduje po trgovinah za hrano. Prepričan sem, da tu ne bova našla makaronov, kaj šele sira. Pretakneva nešteto trgovin. Vse kaže, da sem imel prav. Potem pa v eni le najdeva makarone in celo špagete pa tudi sir.

Tretji dan sem že v Naranu. Turistov je prav gotovo več kot tisoč, morda celo nekaj tisoč. Med vsemi obrazi niti enega belca. Priznam, prav poseben občutek je to ... Večer je mnogo lepši kot jutro. Zvezde svetijo na nebu, ko se z večerje vračava domov. ●

Se nadaljuje.

*Mesto Naran
Foto Matjaž Čuk*

*Desno od ceste čez visoke prelaze sem načrtoval svojo petdnevno pot v vasico Besal.
Foto Matjaž Čuk*

Sandra Drmić
Prevod
Barbara Gaborovič

Kako sem se zaljubila v princa

Pripoved o Tomerlinu in Poti Malega princa

"Kdor stopa po tej poti, naj sporoči, ali je, tako kot mi, ki vedno znova odkrivamo nekaj doslej nevidenega, začel verjeti v čudeže." S. Tomerlin

Nekje tam daleč, daleč od Slavonije, na najjužnejšem koncu Velebita, v deželi, imenovani Crnopac, se začne pravljična nenadkriljivega Slavka Tomerlina Tateka.¹ Tatek je bil pravi vizionar, sanjač in ljubitelj gora, ki je po mojem mnenju "napisal" najlepšo pravljično v Hrvaški. Divja gozdna pokrajina ga je pritegnila že v osemdesetih letih prejšnjega stoletja in šele pozneje, po številnih obiskih in pustolovščinah, mu je postalo jasno, da je to območje za izbrane. Območje je zahtevno in Tomerlin tega ne skriva. Opisuje ga kot popoln kraj za sprehode med bukvami in borovci v poletni vročini. A v resnici je preprost edino dostop do zavetišča. Vse, kar je dlje od njega, je skoraj nemogoče prehoditi brez markacij in oznake so tu, da omogočijo vsakomur, da pokuka v ta gorati svet. Tomerlin obljublja labirinte, polne

presenečenj, tistim pa, ki niso večji hoje po gorah, takega terena ne priporoča. To je najkompleksnejši in najnevarnejši del Velebita.

Gibanje po Crnopcu, pravi Tatek, je polno adrenalina, vendar tudi nečesa, česar ne moreš doživeti nikjer drugje. Hoja tu je težka in zelo nevarna, a takšne lepote ni moč najti nikjer drugje. To je tisto, kar ga je vedno znova vleklo v nove napore. "Surova lepota kraja me je popolnoma očarala," pravi Tomerlin in hvali še enega "velebitskega volka samotarja", Željka Morovića, s katerim je začel ustvarjati zgodbo o Crnopcu. Potepajoč se po Velebitu brez označenih poti in stez sta spoznavala vsak njegov skriti kotiček. Koliko izziva je bilo v tem, opisuje Tomerlin ob skupnem obisku Bilog kuka, ko Zdenko navdušeno odkrije veličastno jamo, podobno amfiteatru. Med potjo sta iskala rešitve. Vstop v jamo je bil oviran. Zaradi zagozdenega kamna na sredini dolgega in strmega pobočja je bilo nemogoče postaviti lestve. A tudi to sta rešila. Če se je na poti pojavila kakšna ovira, sta našla način, kako jo premagati.

Tatek priznava, da sta v resnici imela več sreče kot pameti, ker sta slučajno izbrala najlažjo in najmanj nevarno pot. Po turi sta se odločila omogočiti tudi drugim planincem, da vidijo to divjino in lepoto kamna in gozda. Od Hrvaške planinske zveze je Tomerlin prejel soglasje in odobritev za delo ter finančno pomoč, pri nabavi žic in klinov mu je pomagalo planinsko društvo Paklenica, pri realizaciji pa se je izkazal Morović. Skupaj sta znosila približno 80 kg tovora: jeklenice, kline, lestve. Tatek je načrtoval, markiral in realiziral pot, ki vodi mimo vrtač in različno globokih jam. Pot je speljal pod kamnitimi mostovi, skozi številna kamnita vrata; vijuga po strminah med kamnitimi stolpi, se spušča in navpično vzpenja po pobočjih, gre čez manjše travnike in kot hrbtenica povezuje kamnite stolpe.

Kaj pa se zgodi, če imaš rad pravljične in se ti ponudi priložnost znati se v eni od njih?

Pravljična se imenuje Pot Malega princa, njen avtor je Tomerlin.

Jeseni 2021, na koncu enega daljših potovanj, sem se odločila prehoditi pot z Damjanom. O poti sva pre-

¹ Slavko Tomerlin Tatek (16. 12. 1927–30. 7. 2018), zobni tehnik, speleolog, samouk slikar in kipar, zaljubljenec v Velebit. Za zavetišče na Stapu, ki so ga po njem imenovali Tatekova koliba, je sam na hrbtu znosil ves material. Vir vode je blizu zavetišča. (op. ur.)

Na poti

Arhiv Sandre Drmić

brala že veliko, zato sva sklenila, da jo prehodiva in tako zaokroživa najin letni dopust. Bila je jesen, dnevi so bili krajši, jutra meglena in hladna. V meglenem jutru sva se podala na pot od Gračaca do Obrovca, kjer sva pri Prezidu pustila avto. Malo sem bila utrujena in izčrpana od prejšnjih desetih dni "dopusta". Podlaga, pokrita z listjem, je bila spolzka, gost dim je zmanjševal vidljivost. Damjan mi je ušel, komaj sem ga dohitevala. Ko sva se približala zavetišču in sva počasi prihajala iz megle, se je nenadoma vse spremenilo. Sončni žarki so razkrili čudovito bogastvo jesenskih barv. Nenadoma je izginila vsa utrujenost, baterije so se napolnile. Privoščila sva si počitek pri Tatekovem zavetišču in nato nadaljevala po poti: Dvori, Konoba, Niska in Visoka vrata, Papratnjak, Kičma, Tonkina vrata, Stankina ... vse do vrat Nebeških ... Celotna pot dejansko obide Bili kuk, 1172 m, se ves čas vzpenja in spušča, jesen pa jo je naredila še čarobnejšo. Včasih se od daleč zdi, da nekaterih ovir ni mogoče premagati, dokler ne prideš do njih. Ko pa se približaš, ugotoviš, da obstaja rešitev. Hoja po poti je bila zelo tekoča. Speljana je tako, da te vodi. Ko se vprašaš, kje boš naredil naslednji korak, se pojavi prikladna vdolbina, na katero se lahko nasloniš. Iščeš oprijem, če ni naravnega, je Tatek postavil kakšnega zate.

Čeprav sem bila pripravljena na lepote Poti Malega princa, so bili prizori, ki so se odpirali pred nama, še čarobnejši, kot sem si jih lahko predstavljala med branjem. Tukaj sem spoznavala moč Najvišjega. Nebeški Stvarnik je na majhnem območju ustvaril krasoto, Tatek pa nam je vse to naredil dostopno. Cela galerija različnih oblik, ustvarjena iz snežno belega apnenca, mah sveže zelene barve kot žamet prekri-va različne apnenčaste oblike. Spustila sva se v jamo, spodaj je kdove koliko časa že nedotaknjen pragozd. Slišala sem bitje svojega srca. Prebijala sva se skozi Uski klanec, kjer se sluti in vonja planina. Plezala sva, sestopala, se prebijala. Obrnila sem se in se nasme-nila Damjanu. Besede so bile odveč. Srečna sem bila. Moški, ki sem ga vzljubila, še preden sem ga spozna-la, me še naprej navdušuje in vzbuja občudovanje. Po poklicu zobotehnik, v duši umetnik, čarovnik v akciji. Delal je v Glini, na Malem Lošinju, v Se-svetah in v Zadru. Ljubezen do slikarstva in kipar-stva je podedoval po očetu, akademskem slikarju. Svojo kariero v okviru planinske skupnosti je gradil znotraj Planinskega društva Paklenica v Zadru. Bil je aktiven član uprave, vodnik, vodja speleološke in markacijske sekcije. Še posebej je prispeval k razi-skovanju in označevanju novih velebitskih območij ter gradnji planinskih zavetišč. Trasiral je krožno pot skozi masiv Bojinca, skozi Kameno galerijo v južnem Velebitu, poti skozi Rožanske kukove in planincem odkril najslikovitejše koticke Crnopca. Njegovo delo je privlačna Pot Malega princa na Crnopcu. Uredil je bivak v steni Bojinca in z lastnimi močmi zgradil ter dolga leta vzdrževal planinski zavetišči na Stapu in Crnopcu. Kako je bil priljubljen član skupnosti,

pove njegov vzdevek Tatek, po katerem se zavetišče Crnopac imenuje Tatekova koliba.

Njegov umetniški pridih je videti v delih, ki krasijo prostor okoli zavetišča Crnopac. Velebitske živali so ga navdihnile za izdelavo skulptur volka, srne, poskoka, orla, medveda, divjega prašiča in lisice. Poleg skulptur nam je zapustil tudi številne članke o Velebitu, ki ga je posebej ljubil. Eden izmed njih je tudi *U srcu Crnopca, Crnopac u srcu*, v katerem je Tomerlin napisal: "In tako se neprestano vrstijo osupljivi prizori. Vedno nekaj novega, doslej nevi-denega. Pogosto naletim na skale, ki so prave ume-tnine. Nekatero so dela abstraktne umetnosti, druge prikazujejo resnične like iz narave. Hočem uživati v vsakem prizoru in ga ujeti v sebi. Božje stvarstvo je

Skozi "nizka vrata"
Arhiv Sandre Drmić

tako razkošno, neponovljivo in neskončno, človek pa je majhen pred to vsemogočno silo, ki vedno znova, nikoli utrujena, ustvarja novo za nas, da občudujemo in ne da uničujemo ... Ni lahko osvojiti srce Crnopca, toda vsak kamen Crnopca takoj osvoji tvoje srce."

Med obiskom sem ugotavljala, kako vse te lepote ne morem obdržati zase. Porajale so se mi misli in v njih že pripravljam novo turo. Sem želim pripeljati svoje prijatelje, deliti z njimi trenutek in kraj, saj je eno go-voriti in jim kazati slike, drugo pa biti z njimi na turi. Leta 2022 smo pripeljali majhno ekipo Đakovčanov. Očarani so nad Goro, Tomerlinom in njegovo Potjo Malega princa. Ne imenujejo jo brez razloga eno naj-lepših in najbolj pravičnih poti na Hrvaškem. Začeli smo jim brati pravljico, znašli so se v njej in upam, da jim bo še dolgo ostala v spominu. Pripovedujem jim o Slavku in njegovem ustvarjanju, njegovem pogledu na svet. Vodim jih po njegovi poti. Pot je vodila nas, mi pa smo uživali v vsakem koraku. Del našega doži-vetja, katerega ni lahko strniti v besede, smo pretvorili v fotografije ... ●

Zdenka Mihelič

Useslovensko srečanje na Jančah

Dan slovenskih planincev 2025

Na Jančah se je 14. junija na tradicionalnem dnevu slovenskih planincev zbralo okrog 1300 planincev iz vse Slovenije in zamejstva, do koder so se planinci in turni kolesarji povzpeli po različnih poteh.

*Dan slovenskih planincev 2025 je na prostrane Janče privabil okrog 1300 planincev iz vse Slovenije in zamejstva.
Foto Manca Ogrin*

Ob začetku letošnje poletne planinske sezone sta dan slovenskih planincev organizirala Planinska zveza Slovenije (PZS) in Planinsko društvo (PD) Litija, ki letos praznuje 120 let. Tako so na vseslovenskem srečanju praznovali ne le 130-letnico Planinskega vestnika in Aljaževega stolpa ter 50-letnice evropske pešpoti E6, ampak tudi 120 let, odkar so 5. avgusta 1905 ustanovili Litijsko podružnico Slovenskega planinskega društva – njegov naslednik, PD Litija, pa sodi med najbolj dejavna planinska društva v Sloveniji. Vseslovenski planinski praznik na Jančah je bil prav tako dan zasavskih planincev in dan Zasavske planinske poti. Predsednica PD Litija Alma

Jere je ob tem ponosno dejala: "Pohvalimo se lahko kot društvo, ki živi in dobro dela ter članom ponuja široko paleto dejavnosti. Zavedamo se, da je dobro delo z mladimi zagotovilo za aktivno delo v društvu, saj so prav oni prihodnji rod vodnikov, markacistov, navsezadnje aktivnih v planinski organizaciji." Kot na vseh dnevih planincev od blizu in daleč tudi letos na osrednji prireditvi ni manjkal slovesni prihod praporščakov iz 46 planinskih društev, na prireditveni prostor pa so zakorakali ob planinski himni Oj, Triglav, moj dom v izvedbi baritonista Darka Vidica, člana Slovenskega okteta. Kulturni program so s pesmijo in recitacijo obogatili učenke in učenci Po-

družnične osnovne šole Janče, po koncu osrednjega dela pa se je srečanje ob zvokih ansambla Osvajalci nadaljevalo še dolgo v popoldne.

Predsednik PZS Jože Rován je v svojem nagovoru z zadovoljstvom poudaril, da "... temelj našega delovanja ostaja prostovoljstvo, za kar upravičeno žanjemo priznanje v očeh tako športne kot tudi širše javnosti. Lepo je, da mnogi, četudi razpeti med številne dolžnosti, vedno znova najdete čas za delo v planinski organizaciji." Ob tem je izrazil tudi zaskrbljenost glede nadaljnjega razvoja planinstva: "Žal pa naš zanos ni dovolj za nadaljnji razvoj planinstva. Vse več nas je na planinskih poteh, domačih in tudi tujih planincev, za kar smo lahko veseli in ponosni. Toda naša infrastruktura, planinske poti, koč in naravna plezališča, ječijo pod bremenom vse večjega obiska gora. Naše koč delujejo v neprimerljivo težjih pogojih kot turistični objekti v dolini, v kratki poletni sezoni komaj pokrijemo tekoče stroške vzdrževanja, za ekološke in energetske posodobitve vselej zmanjkuje sredstev. Vzdrževanje žal pretežno sloni na plečih prizadevnih društvenih delavcev in skromnih sredstvih planinskih društev, zato si v vodstvu PZS vztrajno prizadevamo, da bi za posodobitev koč pridobili stalen vir financiranja, podobno kot za planinske poti."

Planinci so se na Janče povzpeli iz Litije, Jevnice in Laz, kamor so se številni pripeljali z vlakom, turni kolesarji pa so do planinskega doma na Jančah prikolesarili po Slovenski turnokolesarski poti iz Šmartnega pri Litiji. Na najvišjo točko občine Ljubljana so prišli tudi inPlaninci. Planince od najmlajših do najstarejših so navdušili taborni ogenj Mladinske komisije (MK) PZS s pečenjem dobrot, plezanje na plezalnem stolpu, delavnice oživljanja, varstva gorske narave in ponudba lokalnih ponudnikov Sadne ceste. Markacisti so pokazali risanje markacij, ki so jih lahko poskusili narisati tudi udeleženci, gorski reševalci so prikazali opremo in svoje delo, PD Litija je predstavilo svojo 120-letno zgodovino in Zasavsko planinsko pot, pot E6 pa svojih 50 let. Veselje ob dejstvu, da planinstvo ne pozna meja in da so Janče hrib, ki povezuje, sta izrazila župana občin Litija Franci Rokavec in Šmartno pri Litiji Blaž Izlakar, ki sta tudi čestitala PD Litija ob častitljivem jubileju.

Planinci ob Savi od Litije pa do hrvaške meje in delno še v spodnji Savinjski dolini so združeni v Meddruštveni odbor planinskih društev Zasavja, ki ga vodi Jože Prah, tudi predsednik Komisije za evropske pešpoti v Sloveniji. Predsednik PZS Rován in litijski župan Rokavec sta podpisala listino županov občin, kjer v Sloveniji in večjih krajih v Evropi poteka E6, ki letos praznuje pol stoletja. Prah je podelil priznanja za najboljše fotografije na natečaju z naslovom Zasavska planinska pot ima tri obraze – prejeli so jih Majda Zupan, Jože Hvala, Miro Četrtrič in Vinko Šeško.

Na Jančah so razglasili tudi naj planinsko pot 2025. Ta naziv je skupaj s sredstvi za obnovo Zavarovalnice Triglav pripadel planinski poti, ki iz Logarske doline čez Okrešelj vodi na Kamniško sedlo, zanjo pa skrbi PD Celje Matica. ●

Mladi so se pri Planinskem domu na Jančah zbrali ob tabornem ognju Mladinske komisije PZS. Foto Manca Ogrin

Z leve župan Šmartna pri Litiji Blaž Izlakar, predsednik PZS Jože Rován in podpredsednik PZS Martin Šolar, predsednica PD Litija Alma Jere, litijski župan Franci Rokavec, predsednik Komisije za evropske pešpoti v Sloveniji Jože Prah ter podpredsednika PZS Jožef Bobovnik in Roman Ponebšek
Foto Manca Ogrin

Turni kolesarji so do Planinskega doma na Jančah prikolesarili po Slovenski turnokolesarski poti iz Šmartnega pri Litiji. Foto Manca Ogrin

Veronika
Hladnik Zakotnik¹

Me bo danes v hribih dobil dež?

Verjetnostne vremenske napovedi

Foto Oton Naglost

Do vremenskih napovedi lahko danes dostopamo skorajda na vsakem koraku. Čakajo nas v enem od vogalov računalniškega zaslona, na namizju pametnega telefona, z vpisom besede 'vreme' v spletni brskalnik pa se pred nas zgrne cela zbirka različnih napovedi, ki obljublajo bolj ali manj lepo vreme. Lahko si izberemo tisto, ki nam je najbolj všeč – seveda tisto, ki kaže najlepše vreme: najprijetnejše temperature, najmanjšo verjetnost za padavine, največ sonca in najmanj vetra.

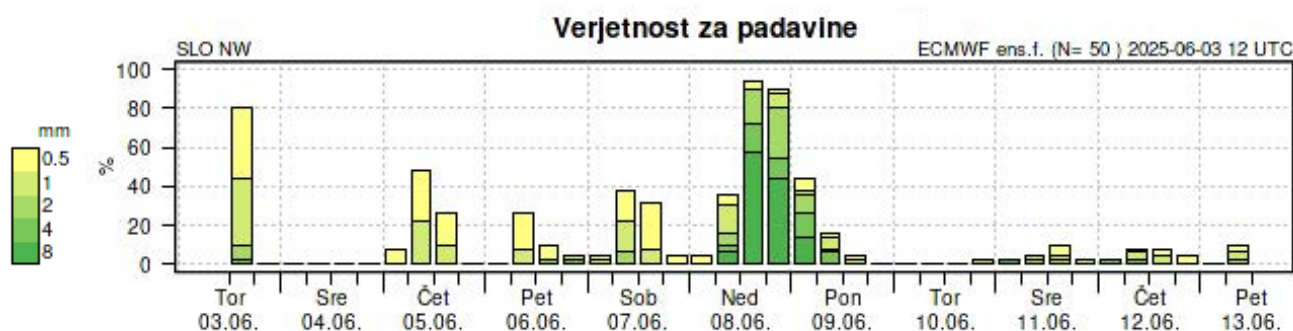
Nekatere vremenske napovedi so še vedno zgolj točkovne; če jih spremljamo večkrat na dan, ob različnih urah, so zaradi vedno novih meteoroloških izračunov – sploh v poletnih mesecih – lahko ne samo za nekaj dni, ampak celo že za nekaj ur vnaprej zelo različne. Zakaj? Zato, ker so poleti razlike v vremenu med kraji zelo velike. Manjše območje, recimo vrh določenega hriba, lahko prekrije malo

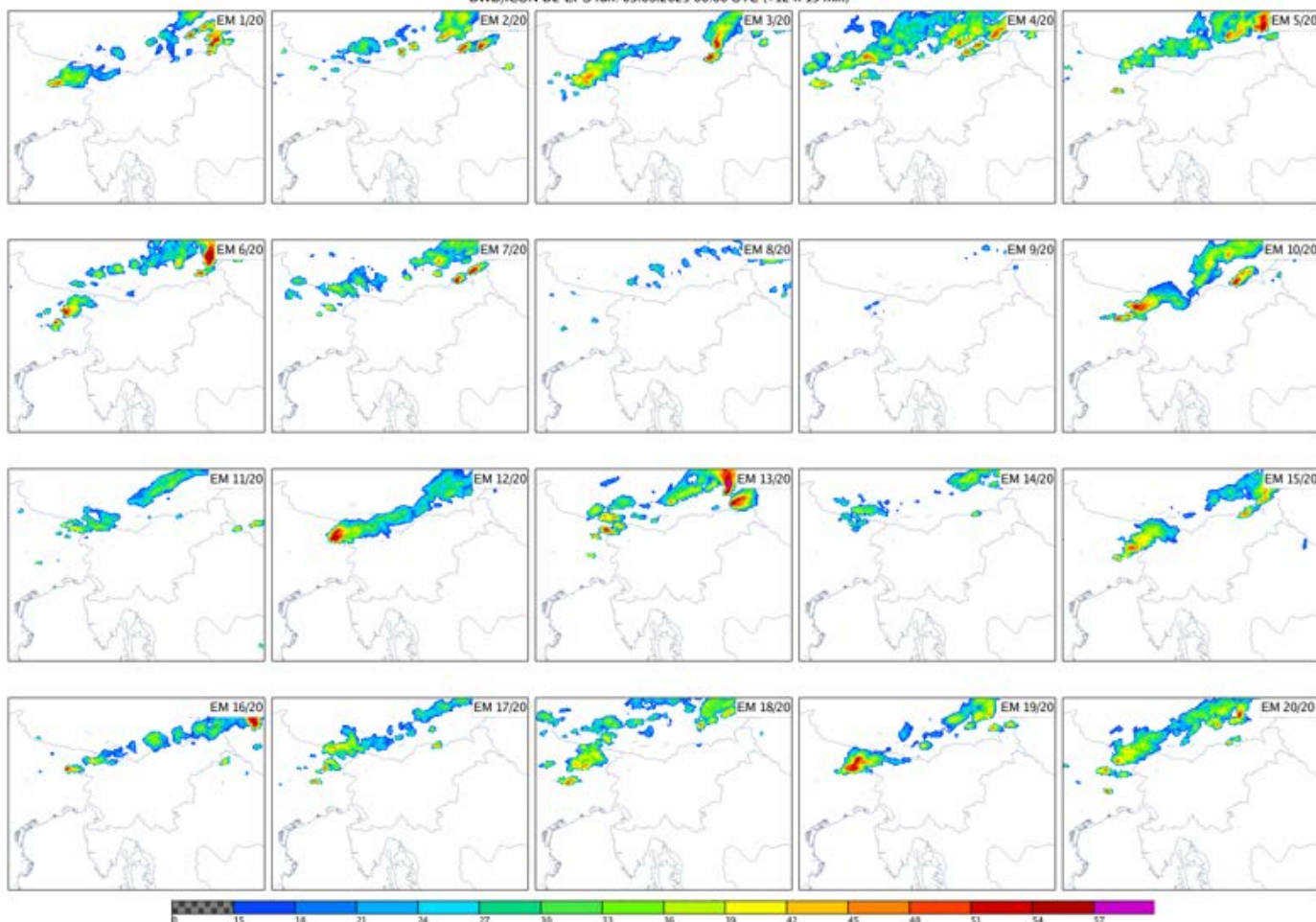
večji kopast oblak, pa so temperature takoj nekaj stopinj nižje, kot če bi se vrh kopal v soncu. Podobno lahko ploha ali nevihta nastane nad tem ali onim vrhom, zaradi česar bo količina padavin enkrat nič, drugič pa nekaj milimetrov.

Meteorologi zato raje kot točkovne napovedi spremljamo prostorske napovedi. To pomeni, da pogledamo, kakšno bo vreme na širšem območju, recimo na celotnem območju Julijskih Alp, v vsej severni Sloveniji ali – še raje – še malo severno in zahodno od naših krajev, v Avstriji in Italiji, saj vreme po navadi k nam pride ravno od tam.

¹ Agencija
Republike
Slovenije
za okolje.

ECMWF verjetnostna napoved za padavine v obdobju od 3. do 13. junija 2025. V torek, 3. junija, je 40 od 50 izračunov za severozahod Slovenije napovedalo vsaj 0,5 mm padavin. Vir: zajem zaslona

Ansambelske napovedi

Če napoved spremljamo za nekaj dni vnaprej, lahko pogledamo na spletu dostopne izračune meteorološkega modela ALADIN, ki ga za numerično napovedovanje vremena uporabljamo v Sloveniji. Ta nam napoved poda za območje Slovenije in širše okolice

ECMWF verjetnostna napoved najnižjih jutranjih in najvišjih dnevnih temperatur v obdobju od 3. do 18. junija 2025. Razpon med koncema večjih dveh škatel z brki se poveča od 11. junija dalje, napoved je torej od takrat naprej precej negotova.

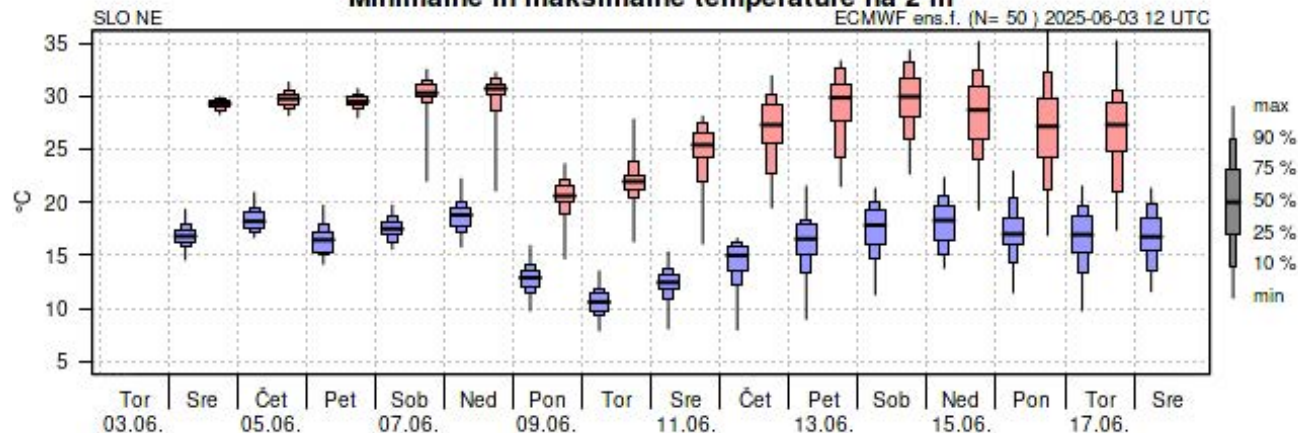
Vir: zajem zaslona

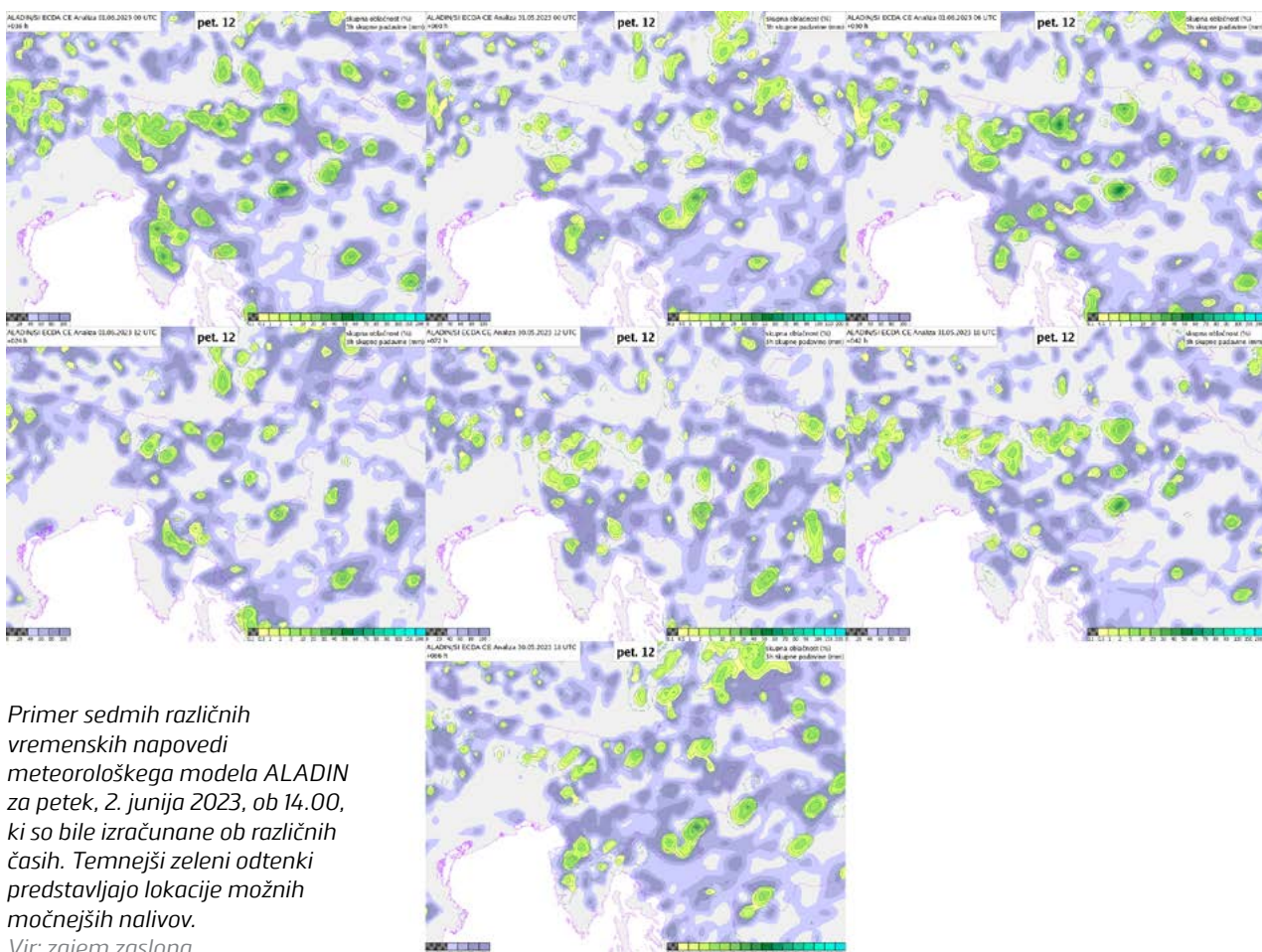
Primer DWD ansambelske napovedi – 20 različnih vremenskih napovedi za torek, 3. junija 2025, ob 14.15, ki so bile izračunane ob istem času z nekoliko spremenjenimi začetnimi podatki. Bolj rdeči in vijolični odtenki predstavljajo lokacije možnih močnejših neviht. Vir: zajem zaslona

večkrat na dan. Lahko pa si pomagamo tudi s tako imenovanimi ansambelskimi napovedmi meteoroloških modelov drugih meteoroloških služb, recimo Nemške meteorološke službe (DWD) ali Evropskega centra za srednjeročne napovedi (ECMWF). Ob isti uri se namreč pri teh dveh izračuna dvajset (DWD) oziroma petdeset (ECMWF) različnih vremenskih napovedi za isto območje. Kako je to mogoče?

Minimalne in maksimalne temperature na 2 m

ECMWF ens.1. (N= 50) 2025-06-03 12 UTC

Primer sedmih različnih vremenskih napovedi meteorološkega modela ALADIN za petek, 2. junija 2023, ob 14.00, ki so bile izračunane ob različnih časih. Temnejši zeleni odtenki predstavljajo lokacije možnih močnejših nalivev.

Vir: zajem zaslona

Vremenske napovedi so rezultat meteorološkega modela, ki je skupek različnih matematičnih in fizikalnih enačb, ki opišejo dogajanja v ozračju. Podatki, ki jih uporabimo za izračun teh enačb oziroma za napoved vremena čez nekaj ur ali dni, so trenutne meritve meteoroloških spremenljivk (vetra, temperature, vlažnosti zraka ipd.), pridobljene tako na meteoroloških postajah v Sloveniji in svetu kot tudi prek sa-

Pred nevihto
Foto: Oton Naglost

telitov, vremenskih radarjev in drugih instrumentov. Vse meritve spremlja napaka, bodisi zaradi zaokroževanja ali zaradi omejitve pri natančnosti merjenja merilnih instrumentov. Te sicer majhne (za človeka neopazne) napake lahko povzročijo, da je vremenska napoved čez nekaj ur ali dni nekoliko drugačna. Padavine se lahko v napovedi pojavijo na drugih območjih, njihova intenziteta je drugačna, tudi temperature so lahko različne ipd. Dvajset oziroma petdeset različnih vremenskih napovedi dobijo tako, da v enačbe vstavijo vsakič malenkost drugačno temperaturo (recimo za desetinko stopinje višjo ali nižjo) ali na primer za odstotek višjo ali nižjo zračno vlago. Če moramo pri spremljanju napovedi meteorološkega modela ALADIN na primerjavo različnih izračunov čakati kar nekaj ur, jih tu dobimo vse naenkrat. Za odločitev, kakšno bo zares vreme, sicer ni to nič lažje, a napoved, ki si jo ustvarimo na osnovi širše slike in več izračunov, bo pravilnejša.

Verjetnostna napoved

Ker opisano po navadi zahteva več časa ter bolj poglabljeno raziskovanje in primerjanje, ki si ga v hitrem življenjskem tempu marsikdaj ne privoščimo, je ena od rešitev tudi verjetnostna napoved, ki je pravzaprav na neki način točkovna napoved, vendar vseeno upošteva vseh dvajset (DWD) oziroma petdeset (ECMWF) različnih vremenskih napovedi, ki so bile izračunane ob istem času. Verjetnostna napoved nam za pojav

padavin na primer poda število med 0 in 100, njena enota pa je odstotek, kar si običajno nekoliko lažje predstavljamo. Kako se jo izračuna iz vseh dvajsetih ali petdesetih napovedi? Preprosto, glede na pojavnost padavin v določeni točki ali manjšem območju okoli nje v vseh dvajsetih ali petdesetih napovedih. Torej 10-odstotna verjetnost za padavine nam pove, da sta imeli dve od dvajsetih oziroma pet od petdesetih napovedi, izračunanih ob istem času (ki so imele le nekoliko spremenjene začetne pogoje oziroma podatke), na področju našega zanimanja dež.

Verjetnostna napoved se uporablja seveda tudi za številne druge meteorološke spremenljivke, na primer za napoved temperatur v prihodnjih dneh. Večdnemnemu poteku najvišjih in najnižjih temperatur na nekem območju po navadi rečemo tudi temperaturni trend. Iz tovrstnega grafa ne razberemo samo, kakšni bosta na primer najverjetnejši najvišja in najnižja dnevna temperatura zraka, temveč tudi, kako zanesljiva je vremenska napoved za nekaj dni vnaprej. Grafi so izračunani z vsemi tremi kvartili ter s prvim in devetim decilom. Predstavljeni so s skatлами z brki; večji ko je razpon med koncema predvsem notranjih skatel, bolj negotova je celotna vremenska napoved, manjši razpon pa pomeni bolj zanesljivo vremensko napoved. Vremenska napoved je lahko negotova že le nekaj dni vnaprej. Vremenske fronte se takrat v nekaterih izračunih preko naših krajev premikajo hitro,

v drugih bolj počasi, v tretjih pa gredo na primer bolj severno od nas in na Slovenijo nimajo nobenega vpliva. Tako različni izračuni se odražajo v velikem razponu pričakovanih najvišjih dnevnihi temperatur ter velikem razponu pričakovane dnevne količine padavin. S to informacijo si lahko pomagamo pri sprejemanju odločitev za več dni vnaprej. Počakamo na točnejšo napoved in posledično končno odločitev pri načrtovanju dopusta ali dogodka prestavimo za kakšen dan, da se razpon zmanjša. Žal časa nimamo vedno na voljo, saj lahko med cincanjem, ali rezervirati prenočišče ali ne, zmanjka prostih mest v kočah. Verjetnostne napovedi so koristne, če želimo dobiti občutek, kako natančna je točkovna vremenska napoved. Resda nam podatek, da je naslednjega dne le 20-odstotna verjetnost, da bodo padavine v naši bližini, ne zagotavlja stoo odstotno suhega vremena, upam pa, da je bolj razumljivo, zakaj ena sama vremenska napoved v točno določeni točki, recimo na vašem domačem naslovu, ne more biti 100-odstotno pravilna in vas lahko vaša priljubljena aplikacija vsakič znova razočara. Ravno zato, ker meteorologi gledamo verjetnostne napovedi, ob vprašanjih glede vremena v prihodnjem tednu ali dveh raje ostanemo tihi, saj se razpon tako verjetnih temperatur kot pričakovane količine padavin po nekaj dneh tako poveča, da je možno skorajda vse: od izjemne vročine do najnižjih do sedaj doživetih poletnih temperatur. ●

EN IN EDINI JOŽA ČOP

Tatjana Cvetko

Dan brez kave

Iz Grape na Goro

Kucelj na Čavnu
Foto Oton Naglost

Odkar živim v Grapi, kolovratim po okoliških vrhovih. Tja do Krna. Raziskujem planote, planine, se izgubljam na lovskih stezah. Obožujem slapove in močan vodni tok hladnega objema Bače, Idrijce. Ni več visokih ciljev, ker je tukajšnji svet nebeško lep. Trd in tih. Ničkolikokrat sem pogledala dokumentarni film o ustvarjanju Rafaela Terpina. Domačije, ki se podirajo same vase. Dežela, ki odhaja. Svetlobe jutra, poznega popoldneva in vseh letnih časov. In njihove vonjave, vse se je zalezlo v pore mojega telesa. Morda celo duše.

Že nekaj tednov me vleče na rob Trnovske planote. Tisti svet tam mi je ljub.

Četrtek večer je deževen. Vremenska napoved obeta jasen petek, popoldne pa krajevne plohe. Zbudim se v turobno, sivo jutro. Spet pregledam vremensko napoved – še vedno je petek obetaven. Avto zdrs v Grapo in naprej proti Idriji, Godoviču, Črnemu vrhu do Cola in Predmeje. Redki domačini ob cesti so oblečeni kot za zimo. Ja, tudi v mojem nahrbtniku je vse potrebno za mrzel, vetroven dan.

Ko izstopim iz avtomobila, zaprem oči in globoko vdihnem. O Bog, koliko časa me ni bilo tukaj. Stopim na ozko stezo med visokimi bukvami in skoraj miže začnem s potjo. Dobro jo poznam. Veter divja, kmalu si na glavo poveznem kapo in nataknem rokavice. Šestnajsti maj. Opazujem visoke, sloke bukve in poslušam njihovo divjo pesem. Predstavljam si, kako se pod zemljo prepletajo njihove korenine, da so povezane med seboj laže kos zibanju burje. Krošnje pa, vsaka po svoje, oddaja v nebo svojo pesem. Z vso bitjo

jim prisluhnem in tudi moje telo se ziba v njihovem ritmu. Tu in tam veter iz vej, morda iz debel izvabi zvok, ki ni ne krik ne vrisk. Ne prestraši me.

Koča Antona Bavčerja na Čavnu je zaprta. Računala sem na zajtrk ali vsaj na kavico. Tako pa sedim sama na eni od lesenih klopi in zobam češnje. Ker smo ravno prejšnji večer poslušali predavanje o aplikaciji MaPZS, preko nje sporočim dejansko stanje o koči. In že stopam naprej. Pot do Kucelja je posuta s cvetjem. Iz grla se mi izvije krik. Občudovanje presežne lepote narave. Cvetje. Trave. Borovci. Grmovnice. In morje na dosegu roke. Za vsak korak na poti sem hvaležna. Postanek na vrhu je kratek. Najprej se napijeta kosmatinca, potem tudi sama naredim požirek, dva. Po spominu stopim za rob in najdem šop narcis. Poklekнем pred šopek, zamižim in vonjam, vonjam. In že sestopam, opita od lepot. Nežni grmički so se preoblikovali v tepih, ki prekriva skale ali travo, tako močno jih je veter upognil. Hitro sem na Mali gori. Skriva se v objemu Čavna. S sočno planinsko travo poraslo

pobočje kar vabi k počitku. Privoščim si malico. Po-stopam pa njihovem »posestvu« in uživam. Na dan tradicionalnega velikonočnega pohoda na Malo goro je ta črna od obiskovalcev, željnih hoje in druženja. Danes pa sameva. Planinsko društvo Kamnje več kot vzorno skrbi za kočo in okolico. Vse je tako domače in lepo urejeno.

Želja in spomini me ženejo naprej. Ni mi treba zapreti oči, da zagledam pred seboj šmarnice, veliko, ogromno cvetočih šmarnic. In kmalu se jih lahko dotikam. Tam so, še vedno. Veter troši njihov vonj po pobočju. Včasih se pomeša z vonjem narcis, ključavnic. Moji nosniki sta napeti.

In potem so tu še dišeče grmovnice in borovci. Teh se nežno dotikam, božam njihova groba, hrapava debela. Vsi so nagnjeni navzdol, kot da pojejo hvalnico rodovitni Vipavski dolini. Ali pa morda morju, ki v modrini ždi na robu pogleda. Samo diham in ponavljam: O moj Bog! Kakšna lepota!

Šmarnicam ni konca. In že slutim tisti košek sveta v strmini ob poti po robu, kjer se bohotijo perunike. Običajno cvetijo nekoliko za šmarnicami. Pokukam izza ovinka. In res. Prostor je posejan z njihovimi vzhajajočimi listi; med njimi je le nekaj skromnih, vitkih stebel z majhnimi cvetovi. Ni še njihov čas. Pobožam jih s pogledom in jim pustim spati. In rasti. Skalna gmota nad Vipavsko dolino me povabi v svoje naročje, kot vedno. Skoraj skakljam po ostrih skalah

prav do roba. Se bere kičasto, če zapišem, da spet le diham in strmim in sem hvaležna? Kaj vse skriva naša dežela v svojih nedrih!

Gora je tako zelo posebna. Bičata jo mraz in burja, a v nedrih skriva ozke urejene njive in črede in cvetje in še marsikaj. Mnogi prebivalci so jo zapustili, a se vedno vračajo. Ker je to Gora posebne energije in močnih spominov. Tudi sama se vračam sem.

Še nekaj vzpona, potem pa sestop, ki terja stabilna kolena, v smeri Lokavca. Razpotje me obrne proti tunelom. Po svetu, ki spominja na Velebit – po stezi, med mogočnimi skalami – sestopim do ceste in se skozi tri tunele privlečem nazaj do Predmeje. Tokrat volan obrnem proti Lokvam in Čepovanu; po meni povsem neznani cesti avto zdrsi proti Mostu na Soči in nazaj v mojo vas. Cesta je ponekod ozka, kot da se peljem v Čadrg ali na Tolminske ravne. V uri in pol ob njej nisem videla niti ene kavarne. Torej dan brez kave. V Mostu na Soči stopim do Mercatorja, da bi si kupila vsaj sladoled, a trgovina je že zaprta. Menda za vedno.

Tako se tu v Baški grapi in na Cerkljansko-Idrijskem prepleta lepota z realnostjo. Zapuščene vasi in prelepa pokrajina. Turisti, pohodniki in v mesta odhajajoči domačini.

Bliža se dan uradne razglasitve Baške grape v mrežo Gornjskih vasi. Naj deželi in prebivalcem prinese Življenje. ●

**IFSC CLIMBING
WORLD CUP
KOPER 2025**

**5.-6.
SEPTEMBER
KOPER**
PLEZALNI CENTER
PLUS CLIMBING

SVETOVNI POKAL

VSTOPNICE:
eventim

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE
ALPINE ASSOCIATION OF SLOVENIA

SloveniaClimbingTeam

BOTRSTVO V ŠPORTU

TERREX

I FEEL LOVE LJUBLJANA

Telekom Slovenije

E-STAVE

otpbanka

LASKO

LUKA KOPER
Port of Koper

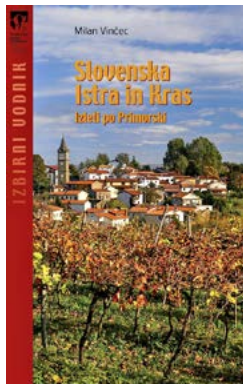
PRVA

TOYOTA

EUROPLAKAT

LITERATURA

Milan Vinčec: Slovenska Istra in Kras. Izleti po Primorski. PZS, 2025. 320 str., 29,90 EUR.

Avtor izbirnega vodnika *Slovenska Istra in Kras* je med drugim videorežiser. In ko beremo vodnik, se zdi, da se pred nami kar prikazuje scena čudovite pokrajine, barv in vonjev, prepišne burje in toplih morskih sapic, s plodovi obloženih trt in žarečega ruja. Petinštirideset podob, petinštirideset poti. Kratkih, dolgih, krožnih in prečnih. Nedavno sem zapisal, da je slast poti že v njenem načrtovanju. In ob tako izdatnem vodniku, tako navdušujočih in celovitih opisih, kot jih najdemo v *Izletih po Primorski* (podnaslov vodnika), bo, seveda ob natančnem zemljevidu, načrtovanje pravi užitek. Da o sami poti niti ne govorimo.

Že uvodi v posamezen izlet so privlačni, večinoma se začnejo z navedki pesmi ali besednih zapisov pesnikov (denimo Alojz Kocjančič, Srečko Kosovel ...) in pisateljev (npr. Marjan Tomšič), katere sta, tako kot avtorja vodnika, Primorska in Kras pritegnila, zaznamovala in domala uročila. Takole je zapisal Alojz Kocjančič: "*Kar sem, si, Istra, ti mi dala / pečat si vžgala za vse dni, / zato se vsaka moja pesem / ob tvojih strunah oglaši.*" Sledijo lirični opisi pokrajine, ki jih večje pero avtorja zapiše tako, da brž rečemo: "*To pa moram videti!*" Seveda nam avtor ponudi tudi praktične informacije, ki vsebujejo predstavitev izhodiščnega kraja ali določene znamenitosti oziroma delčka pokrajine.

Sledi natančen opis poti, vzpona in sestopa (če je drugačen od vzpona). Ob robu strani so vsi ključni podatki o nadmorski višini cilja, izhodišča in prehojeni višini. Mnogi, navajeni visokih gora, bodo morda zavihali nos ob višinskih razlikah, ki na nekaterih poteh ne presežejo niti sto metrov (na Rilkejevi poti denimo nabereemo le deset metrov), največja prehojena višina pa znese le dobrih sedemsto metrov. A nič se ne bojte, to so poti, ki so položne, lahko tudi zelo dolge, predvsem pa jih je mogoče kombinirati in hoditi več kot le dve do tri ure. Kar nekaj takih, ki vzamejo skoraj ves dan, je v vodniku. Avtor se trudi, da se večina poti konča na izhodišču, in če je le mogoče, da je pot vračanja druga od poti vzpona. Poleg drugih informacij ob robu so še podatki o zahtevnosti poti, dostopu do izhodišča, časih, potrebnih za pot, in zemljevidih. Tu moram pohvaliti odlično rešitev za digitalne popotnike in planince. Namreč, pri opisu izhodišča je koda QR, ki odpre Googlov zemljevid z oznako izhodišča, pri navedbi zemljevida pa koda QR, ki v aplikaciji maPZS odpre zemljevid poti. Resnično, vse pohvale vredno. Seveda pa sam priporočam rezervo v papirnem zemljevidu, da bo odkrivanje poti še malce bolj poučno.

Milan Vinčec pri izboru izletov na prvo mesto postavi Trstelj kot najsevernejšo točko, zatem gremo preko Kokoši in Vremščice na jugovzhod v Brkine (Prem, Artviže), potem pa se večji del "smukamo" po Čičarji, Kraškem robu, Bržaniji (z vzponom na Žbevnico stopimo celo na sosednjo Hrvaško) in se preko zaledja slovenske Istre in Šavrinskega gričevja približamo morju. Ogledujemo si ga z Ronka nad Strunjanskim klifom, s Pomjana, Marezig, Kort ... Na koncu nas avtor popelje na kraške vzpetine na slovensko-italijanski meji (Grmada, Sveti Lenart, Volnik), zatem pa še ob Tržaški zaliv (Križ, Ribiška, Žajbljeva in Rilkejeva pot). Izbor je odličen, saj vsakdo resnično najde nekaj zase: od kamnite, včasih prepadne pokrajine, kakršno jo ponuja Kraški rob, do planjav in goličav, kakršne najdemo v pogorju Slavnika in Kojnika, do spustov v Dragonjo in k nekdanjim mlinom, pa k slapu Veli

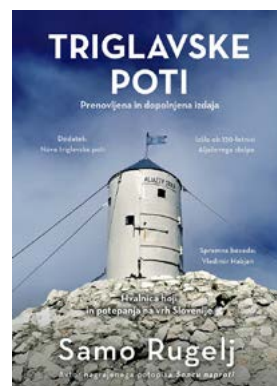
Vir v samote pod Sočergo. Seveda so vmes razgledna mesta, tudi pravi vrhovi, pa kakšno jezerce, vodni izvir ali nekdanja korita, kjer so prali perilo. Gremo mimo nasadov vinske trte v senco gozdov; kar nekaj poti je mogoče prehoditi tudi poleti, verjetno pa so posebej lepi "sprehodi" nad morjem (Devin, Sesljan, Nabrežina, Strunjan).

Nekatere poti so tako dolge, da na eni sami doživimo več podob pokrajine, denimo na Poti gradov, ki je sicer razdeljena v dva dela, saj je za enodnevni pohod res dolga (pri prvem delu, od Hrastovelj do Socerba, je podatek o dolžini najbrž napačen; mislim, da je je 8,5 km premalo, verjetno bi jih morali dodati še deset). Napak v vodniku skorajda ni, ne vsebinskih ne lektorskih, vidi se, da je avtor že dolgo vpet v svet, ki ga opisuje, da to ni njegov prvi vodnik in da sta tudi urednika opravila odlično delo. Le pri poti čez Šavrinsko gričevje, kjer sta izhodišče in cilj daleč vsaksebi, morate pri vrnitvi po isti poti dodati še šest ur (ali pa si izberete prevoz).

Ob zaključku pogledimo še na naslovnico – značilna barva jesenskih trt, zadaj istrska vasica, še dlje slutnja živordečega ruja; taka je tudi obroba vodnika. Torej, na pot vabi jesenska podoba, ampak v slovenski Istri in na Krasu je lepo vedno. Preberite si vabljive besede, kot jih je v odličnem vodniku zapisal Milan Vinčec, in si eno *zakantajte* (zapojte). Potem pa – pot pod noge. Ta del Slovenije si zasluži obisk, nenazadnje od tam v daljavi uzremo tudi naše visoke gore.

Marjan Bradeško

Samo Rugelj: Triglavske poti. Hvalnica hoji in potepanja na vrh Slovenije. UMco, Ljubljana 2025. 340 str., 24 EUR.

Založba UMco je izdala prenovljeno in dopolnjeno izdajo *Triglavskih poti* publicista, pisatelja in založnika Sama Ruglja. Avtor jo je posvetil 130-letnici Aljaževega stolpa, o katerem teče beseda v krajšem zaključnem poglavju. V prvem delu bistvenih novosti ni, dodane pa so tri nove zgodbe s poti na Triglav (poglavje *Nove Triglavske poti*). Kot je videti, je avtor z nekaj novimi naslovi, tako domačimi kot tujimi, dopolnil tudi poglavje *Hoditi in pisati* (*Nekaj ducatov knjig o hoji in pohodništvu*), kjer najdemo tudi nekaj zadnjih edicij Planinske založbe.

Kot je že iz naslova razvidno in kot smo v recenziji napisali že ob prvi izdaji leta 2018, gre za avtorjevo hvalnico Triglavu in tudi hoji.

Kaj je osnovna zgodba? Rugelj se je ob 240-letnici prvega vzpona na Triglav s sošolko in dolgoletno prijateljico Mojco iz Ljubljane v tridesetih urah povzpел na vrh z vmesnim prenočevanjem v Bohinju. "Hoditi in razmišljati ter se ob tem še malo pogovarjati. To je bila ideja tega pohoda na Triglav," pravi Rugelj. Sam lahko dodam še: "In iz tega narediti zgodbo." Za Ruglja je Triglav simbolna gora, predstavlja mu najvišji cilj, ki ga lahko doseže, saj mu kot ljubitelju slovenskih gora za tuje ni toliko mar, Triglav je le en sam. Da ne gre le za običajen potopis, temveč za pravi gorniški roman, nam kmalu postane jasno, saj se več kot pol vsebine ne dotika samo te poti. Rugelj se namreč med opisom pohoda spominja vrste izletov in tur, ki jih je opravil v preteklosti, pa tudi mnogih drugih, katerih končni cilj ni bil Triglav. Posebej nam odstira odnos do očeta, znanega psihiatra dr. Janeza Ruglja, pri tem pa razloži tudi svoj odnos do njegovega strokovnega delovanja. Obenem se loteva tematike teka in jo primerja s hojo, piše o Slovenski planinski poti in še o mnogočem, tudi o svoji življenjski in poslovni poti. Kdor je bral Rugljeve knjige, ga pozna tudi kot tekača, ki mu gre za rezultat, dosežek, s katerim se primerja z drugimi. Tudi v *Triglavskih poteh* ne more mimo tega, saj seštevajo prehojene kilometre, korake, ure, višinske metre ipd.; vse je skrbno načrtovano. Pa vendar nas

končno razmišljanje pravzaprav kar preseneti. Takole piše: "Bila je samo gora, samo vrh s stolpom na njem. A vendar so mi te skale dale globoka doživetja, spomine, ki so včasih posegli v srčiko mojega življenja in v mojem veku postale del mene, del mojega bitja, utrip mojega srca, vdih v mojih pljučih. Te skale so vsakič znova kristalizirale moje bivanje, mu dajale odsev, obenem pa bile tudi njegovo zrcalo. /.../ Med potjo se mi je razkrilo, da mi že nekaj časa ne gre več toliko za kilometre, ki so mi stekli pod nogami, za čas, v katerem se to zgodi, in za višinske metre, ki so ostali pod menoj, temveč iščem predvsem doživetje, ki ga občutim ob tem, ko z nekom kam grem. Še posebej to velja za hribe, gore in seveda morda še najbolj za Triglav." Če dolgo hodiš, v tišini ali med pogovori, se le izkristalizira končna misel, spoznanje. To niso podatki, ampak tisto, kar se ti vtisne v spomin, v dušo, kar deliš z drugimi. Vsekakor lahko Rugljevo delo razumemo tudi kot rekapitulacijo njegovega gorniškega življenja in udeleževanja, ki sicer po težavnosti ne presega povprečnega slovenskega planinca, pa vendar s pomembno opombo – Samo je svoje poti opisal in jih serviral na pladnju slovenskim bralcem. V berljivi in prijetni obliki, ki nas ponese v naravo, v gorski svet in nas obenem povabi na pot. Priporočam za branje!

Vladimir Habjan

Jurij Hudolin: Ti pa kar greš v bitko za pomlad. Pešibus po Istri. UMco, Ljubljana, 2025. 181 str., 24 EUR.

Pisatelj, pesnik in prevajalec, avtor številnih knjig in romanov Jurij Hudolin se je odpravil iz svoje vasi Grupija nad Kanegro v severnem

delu hrvaške Istre, kjer živi, peš po Istri tja do Pule in nazaj. V dvanajstih dneh je prehodil velik del Istre, kjer je preživel otroštvo in mladost, saj je tam hodil tudi v osnovno šolo. Ob hoji obuja anekdote iz časov šolanja, se srečuje z mnogimi nekdanjimi sošolci, po drugi strani pa podaja svoj pogled na svet, ki je še kako zanimiv. Tako razmišlja o svojem vrtu, istrski zemlji, smeteh na poti, obnašanju ljudi, o sošolcih, o tem, kako živijo, pa o kulturni dediščini Istre, o sodobnem urbanizmu in gradbenih podvigih, ki uničujejo Istro, ter o književnosti in književnikih in družbenih razmerah.

Takole na primer pravi: *Človek, ki ni sposoben poskrbeti sam zase in je zdrav in delovno sposoben, ni vreden svojega lastnega življenja ... Največ časa preživimo sami s svojim delom, in to nas mora zadovoljevati, denar je posledica, kadar je cilj, smo si že tlakovali pot v nesrečo in konflikt ... Pohlep že vso zgodovino najbolj radikalno kroji usodo našega sveta ... Vse, kar meji na posesivnost, uničuje, in včasih se sploh ne zavedamo, kako posestniški smo do svojih bližnjih in da to vodi v zanesljiv konflikt in ugonobitev ... Veliko ljudi sploh ne ve, zakaj so na svetu. Kar živijo tjavdan, opravljajo posle, da plačajo račune, čakajo na penzijo in seštevajo leta ter bentijo čez državo in imajo družino, ker tako je treba. Malomeščani, ki obiskujejo Maldive ali Francosko Polinezijo, so mu smešni, saj, kot pravi, živijo v prevari. Razpravlja tudi o pasteh sodobnega bivanja, ki se oddaljuje od svojega bistva: *Včasih se mi zdi, da je vsa ta silna želja ljudi po vitkem stasu in zdravem življenju narobe pamet: govoriti in želeti si eno, delati pa povsem drugo, govoriti o dobroti in odpuščanju ter zagovarjati vrednote krščanskega izročila, biti pa totalen egoist, požrešen, primitiven, neodgovoren do drugih in tudi nasilen, kar je pogosteje povezano s človeško razrvanostjo kakor pa z dejansko človekovo nasilniško mentalno arhitekturo, saj je nasilnik ali psihopat ali pa ima neko svojo, defetistično vizijo.* Poseben pečat daje potopisu oziroma pohodopisu, kot pravijo knjigi, istrska kulinarika, ki ji avtor*

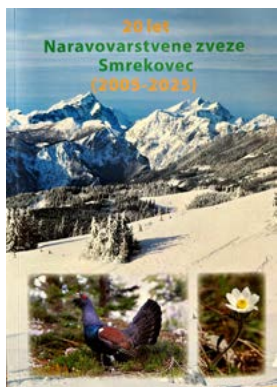
posveča veliko pozornosti. Ne zanimajo ga obiski pri *razvpitih in nabito zasedenih krajih, hodil je po nosu empirizma, privlačnosti v nenavadnem, kar gola komerciala onemogoča in zavrača.*

Med dolgo hojo ima čas, da razloži odnos in spoštovanje do svojega očeta. Med besedilom najdemo tudi pesmi, ki so zbrane v cikel pod naslovom *Rdeča zemlja* in so leta 2024 prejele nagrado Fanny Haussmann za najboljši pesniški cikel, napisan v slovenskem jeziku.

Hudolin je pisatelj, kar se nedvomno pozna, saj je branje neizmerno prijetno in poživljajoče, ponekod bomo našli neobičajne, doma skovane izraze, nekateri stavki so izredno dolgi in od bralca zahtevajo tudi miselno pozornost. Verjamem, da boste – tako kot sem sam – tudi vi uživali v branju po istrskih poteh.

Vladimir Habjan

20 let Naravovarstvene zveze Smrekovec. Uredil Peter Tomše et al., 2025. 100 str.

Naravovarstvena zveza Smrekovec je s sodelovanjem občin Črna na Koroškem, Ljubno, Šoštanj in Mestne občine Velenje izdala publikacijo ob okrogli obletnici delovanja Zveze. Zbornik hkrati zajema tudi vpogled v začetke in prve korake prizadevanja posameznikov, ljubiteljev narave ter planinskih in ostalih društev, vključenih v Naravovarstveno zvezo Smrekovec (NZ Smrekovec), ter prizadevanja strokovnih institucij, ki želijo javnost ozaveščati o pomenu ohranjanja narave Smrekovškega pogorja.

Zbornik NZ Smrekovec v uvodnem delu vsebuje prispevke predsednice NZ Smrekovec Klavdije Šeruga, županov vseh štirih občin tega

območja, nagovore predsednikov planinskih društev Črna na Koroškem, Ljubno ob Savinji, Šoštanj in Velenje, načelnika Komisije za varstvo gorske narave PZS. Začetni del se zaključuje s splošnim opisom Smrekovca in njegovih naravnih posebnosti z rastlinskim in živalskim svetom ter z zapisom o 20-letnici zveze.

Zbornik, ki ga na naslovnici in zadnji platnici krasi čudovita zimska fotografija, je odlično delo prizadevnega uredniškega odbora, ki je za zbiranje prispevkov in fotografij gotovo porabil izjemno veliko število delovnih ur. Zbornik je razdeljen v osem sklopov, in sicer Ohranimo Smrekovec, 20 let NZ Smrekovec, Ozaveščanje, Izzivi Smrekovškega pogorja, Diploma dr. Angele Piskernik, Z znanjem in sodelovanjem, Drugi o nas ter Smrekovski utrinki, med katerimi so na koncu še prispevek V spomin Janku Mazeju, pesem V zimskem jutru Rosane Štiglic, ki je napisala tudi uvodno pesem Na Smrekovec, in Zahvala.

Zares je čudovito brati vse te prispevke, iz katerih se čuti posebna naklonjenost Smrekovcu, lahko rečem kar ljubezen. Smrekovsko pogorje, ki je del omrežja Natura 2000, je približno deset kilometrov dolg gorski greben, ki leži na severovzhodnem območju Kamniško-Savinjskih Alp in se razprostira v smeri vzhod-zahod. Navdušujejo zapisi Martine Pečnik, Damjana Jevšnika in Jožeta Melanška, kako pogumno so skupaj s somišljeniki razvijali idejo o ohranitvi bogate narave Smrekovškega pogorja. Zavedajo se tudi, kako pomembno je ozaveščanje starejših in mladih s pomočjo varuhov gorske narave, planinskih šol in planinskih društev. Pripravljajo vsakoletni Dan Smrekovca, prireditve v septembru, ob 15-letnici NZ so skupaj s Planinsko založbo PZS izdali planinsko karto *Smrekovec, Raduha, Oševa, Peca, Uršlja gora 1 : 30.000*, jasno spregovorijo o izzivih Smrekovškega pogorja, o problematiki in kršitvah, ki jih je bilo od leta 2015 zares veliko. Najvišje priznanje za dosežke varovanja gorske narave v Sloveniji je PZS diploma dr. Angele Piskernik, ki so jo s tega območja prejeli

člani NZ Smrekovec leta 2018 Anica Pugelj leta 2020 in Jože Melanšek leta 2024. Pohvalno je videti, kako NZ sodeluje s številnimi deležniki, ki o njih beležijo le lepe in spodbudne misli, med drugimi so Zavod RS za varstvo narave z različnimi izpostavami, Karavanke UNESCO Globalni Geopark, območne enote Zavoda za gozdove Slovenije, Gobarsko društvo Marauh, Društvo zeliščarjev Velenje, pa čebelarji, lovci in gozdarji ter planinska društva z Dolenjske. Včasih hudomušni, včasih iskri ali ganljivi so smrekovski utrinki, ki zaokrožujejo ta ljubezni poln zbornik do narave, še posebej Smrekovca in njegovih značilnosti.

"Praznovanje 20-letnice je priložnost, da se ozremo nazaj, a tudi, da s pridobljenimi izkušnjami načrtamo nove cilje za prihodnost. Smrekovec nas opominja, kako krhka, a hkrati mogočna je narava in kako nujno je, da ohranimo njen utrip za prihodnje generacije," pravi župan občine Ljubno Franjo Naraločnik. Zaključim lahko kar z bistvom, ki je zajeto v besedah predsednice NZ Smrekovec Klavdije Šeruga, ko je med drugim napisala: "Želja vseh nas je, da se ideje o ohranjanju narave nadaljujejo in da se informiranje nikakor ne konča. Morda je čas za agresivnejši pristop? Ostanimo optimisti! Glejmo z nasmeškom v prihodnost, vendar po potrebi tudi ukrepajmo, saj samo gledanje in kimanje še nista nikoli obrodila sadov," in še: "Kaj je lepšega kot skok na Smrekovec po napornem delovnem dnevu? Ohranimo ga!"

Zdenka Mihelič

Tone Golnar: Dleskovška planota. Plezalni vodnik. Prva, spletna izdaja. Samozaložba v obliki PDF, 2025. 87 str.

Izdaja je brezplačna. Vsi, ki so pri njej sodelovali, niso prejeli nobenega plačila. To je tudi razlog, da besedilo ni lektorirano, saj avtor ne pozna lektorja, ki bi to naredil zastonj. Vodnik si lahko brezplačno naložite s strani <https://dleskovska-planota.moj-servis.net/>. Območje, ki ga opisuje Tone Golnar, ni ravno med najbolj znanimi in zaželenimi alpinističnimi cilji, z objavo vodnika pa se bo to morda spremenilo. To je njegova tretja spletna publikacija v formatu PDF; tudi o prejšnjih dveh (otok Krk, Tulove grede) smo pisali v *Planinskem vestniku*.

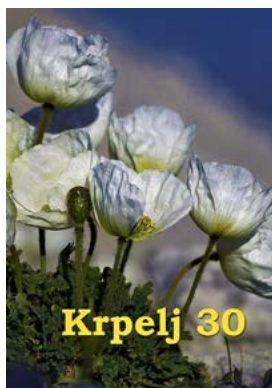
Uvodu sledi kratek geografski opis območja z njegovimi kraškimi in etnografskimi značilnostmi, s preglednim zemljevidom območja, kako priti na izhodišče v kopni in kako v snežni sezoni. V okviru vrha oziroma stene so predstavljene najprej smeri v kopni skali, za njimi pa še zasnežene grape. Prva gora je Deska, sledijo Tolsti vrh, Črni vrh in Veliki vrh na Dleskovski planoti (v naših hribih je namreč kar nekaj Velikih vrhov). Smeri so oštevilčene v okviru vrha oziroma stene glede na stran neba; najprej so kopne, nato snežne. Vris plezalnih smeri na fotografijah in skicah je pregleden, kajti med smermi ni pretirane gneče. Če nisem česa spregledal, je najtežja smer VII–, ena je VI+, tri so VI–, ostale so lažje, zato ni nujno, da je človek vrhunski plezalec. Kljub temu je potrebno obvladovanje osnov plezanja v gorah in nekaj prakse.

Avtor tudi na turne smučarje ni pozabil. Za vrisi zasneženih grap v Velikem vrhu na Dleskovski planoti navede obe izhodišči za smuko, planini Ravne in Podvežak. S prvega so najprimernejši vrhovi Dleskovec, Križevnik, Poljske device, z drugega pa Lastovec, Deska, Črni vrh, Mala Ojstrica in Veliki vrh. Podarjenemu konju se ne gleda v zobe, a vseeno, zaradi morebitnega ponatisa – morda bi fotografijo z vrisi turnega smuka s planine Ravne kazalo predstaviti za poglavje Turni smuki, torej pred Vire in Zahvalo sodelujočim. Sledi 4-jezični slovarček (poleg slovenščine še angleščina, nemščina, francoščina in italijanščina) najpogostejše uporabljenih besed v tej ak-

tivnosti in okolju. Zaradi postavitve strani je primernejši za branje na telefonu, manj na računalniku. Za poslastico in delanje skomin uporabnika čaka 24 strani fotografskih utrkov iz plezalnih smeri. Vodnik Dleskovska planota je simpatična, tudi po oblikovni plati privlačna publikacija.

Mire Steinbuch

Planinsko društvo Tolmin: Krpelj 30. Glasilo Planinskega društva Tolmin. Februar 2025. 48 str. Zbral in uredil Žarko Rovšček.

PK Krpelj je v knjigi Stoletje v gorah (CZ 1992) ob Drenu, Skali in »Gojzerici« označen kot spremljevalec Slovenskega planinskega društva. To ni naključje, saj so bili nekateri krpeljevci povezani tudi s skalaši. Ilegalni PK Krpelj povezuje preteklost in sedanjost ter daje globlji smisel tudi današnjim prizadevanjem za razcvet planinstva in jamarstva v domačem okolju pa tudi širše.

Trideseta številka glasila skoraj sovпада s stoletnico ustanovitve ilegalnega planinskega kluba (PK) Krpelj, ki so ga marca 1924 v koči cerkljanske podružnice SPD pod vrhom Porezna ustanovili zavedni primorski planinci. Današnje PD Tolmin, naslednik ilegalnega Krpelja, je pred štiriindvajsetimi leti začelo izdajati glasilo, čigar ime je poklon nekdanjemu ilegalnemu klubu in simbolična povezava z njim.

Vsebina tokratne številke je pestra, kakršna je tudi dejavnost PD Tolmin. V uvodniku glavni urednik Žarko Rovšček razmišlja o branju knjig, koliko je sploh še v navadi med mladimi, primerja ga z branjem elektronskih medijev in njegovimi škodljivimi posledicami. Vzporednico najde v sprehodu po gozdu s slušal-

FERDO CIGALE

PO POTEH, OB KATERIH POZVANJAJO ZVONČKI

Akcijska
cena:
20,00 €
+ gratis
dostava

Slovenski gorski svet so že od nekdaj uporabljali tudi za planinsko pašo in tudi danes je ob obisku gora mogoče naleteti na številne planine.

Vsaka planina ima svojo zgodovino in vsaka je vredna obiska.

Vodnik vsebuje:

- 300 pašnih planin opisanih na 258 straneh,
- 285 fotografij,
- opise, ki slonijo na pripovedovanjih pastirjev in avtorjevem videnju.

avroRa

Distribucija Avrora
E: info@galarna.si
T: 040 922 522
www.galarna.si

kami na ušesih. Kdor si jih natakne, ne sliši zvokov vetra, šumenja listja, petja ptic, žuborenja vode, škrabljanja dežja in se na ta način osiromaši za glasove narave.

Glasiló izide enkrat letno (razen izjem v začetnih šestih letih), vsebina 30. številke pa zajema teme o silvestrovanju v planinski koči, pripravi drv za toplo peč v koči, delovanju GRS Tolmin (82 intervencij, od tega 32 gorskih, 21 z jadrlnim padalom; lažje se je poškodovalo 12 ljudi, težje 12, umrlo jih je 6). Sledi članek o stoti obletnici ustanovitve ilegalnega PK Krpelj in poročilo, v kakšnih razmerah so delovali člani, kako so našli možnosti za tisk. Krpljevci so bili zanesljivi in zavedni primorski rodoljubi, ki so v težkih razmerah pokazali veliko poguma in iznajdljivosti. PD Tolmin ima razvito tudi jamarsko sekcijo, ki nadaljuje tradicijo planinskega kluba iz medvojnih časov pod italijansko zasedbo. O tem nas seznanjajo trije članki. V enem je med drugim opisano tudi odkritje kosti jamskega medveda.

Pohodniki se na izletih v planine in gore zagotovo ne dolgočasijo. Poleg obiskov domačih gora se podajajo še onstran meje, poplezavajo tudi po feratah. Naj jih za vzorec omenim samo nekaj: Planina Podvežak–Sedelce–Mala Ojstrica–Ojstrica–Kocbekov dom na Korošici–Planina Podvežak, Villa Santana–ferata La Farina del Diavolo–Lauco–Villa Santana, Heiligengeist–po turnosmučarski progi–Dobrač–Heiligengeist. Upokojeni planinci se na zanje primernih mesečnih izletih ponovno »aktivirajo«.

Verjamem, da vse sekcije uspešno delajo s polno paro, vendar moram posebej omeniti fotografsko skupino, ki se predstavlja na domačih razstavah. Nekateri člani so mojstri (npr. Miljko Lesjak, Dario Mario Simaz, Danilo Lesjak), ki dobivajo pohvale, priznanja, diplome in tudi zlate medalje na mednarodnih fotografskih natečajih in salonih. Njihove slike niso zgolj »dodana vrednost« glasila, temveč ga obenem umetniško bogatijo. Zaradi fotografij glasilo Krpelj odstopa od ostalih podobnih publikacij, ki sem jih videl. Nekatere slike so prava paša za oči.

Poleg tega je v *Krplju* precej foto-dokumentarnega gradiva.

Mire Steinbuch

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

14. junija so se planinci od blizu in daleč zbrali na Jančah na tradicionalnem dnevu slovenskih planincev. Več o tem preberite v posebnem članku.

Upravni odbor (UO) PZS se je 12. junija sestal v prostorih PZS na 16. seji v mandatnem obdobju 2022–2026. Prisotnih 18 od 23 članov UO se je med drugim posvetilo planinskemu gospodarstvu, osrednjim dogodkom PZS v naslednjem letu, varstvu gorske narave in drugim tematikam. Predstavljene so bile tudi aktivnosti glede dogovarjanja o sistemskem financiranju planinskih koč in prebrano poročilo s sestanka na Ministrstvu za gospodarstvo, turizem in šport. UO ni potrdil nadaljnjih pogovorov in možnosti prodaje parcel v bližini Ribniške koče. Seznanil se je z analizo članstva PZS v organizacijah v Sloveniji in tujini (PZS je članica osmih mednarodnih organizacij). UO je sprejel datume osrednjih prireditvev PZS v letu 2026, in sicer bo skupščina PZS 18. aprila, dan slovenskih planincev 13. junija, podelitev najvišjih priznanj PZS pa 5. decembra. PD Mežica bo za obnovo tovarne žičnice do Doma na Peci po vetrolomu iz Sklada planinskih koč prejelo 5000 evrov. UO PZS je soglašal, da PD Lisca Sevnica odpre in je skrbnik odsekov planinskih poti Tržišče ŽP–Šentjurski hrib. Naslednja seja bo predvidoma 25. septembra.

V novih nadaljevanjih podkasta *V steni* je Miha Habjan gostil strokovnega, predanega in izjemno izkušenega markacista Boštjana Gortnarja ter Betko Galičič; slednja že več kot štiri desetletja živi s plezanjem – sprva kot alpinistka, pozneje kot športna plezalka in opremljevalka novih športnoplezalnih smeri.

PZS je s koroškimi markacisti na novinarski konferenci 4. junija na Dobrovi pri Dravogradu predstavila vzdrževanje in urejanje planinskih poti, novosti na področju označevanja in usmerjevalnih tabel, usposabljanje strokovnega kadra, stanje planinskih poti na Koroškem po poplavih in napotke za varnejše obiskovanje gora poleti. Planinska organizacija skrbi za mrežo planinskih poti v skupni dolžini 10.124 kilometrov, poleg tega pa bdi še nad okrog 2000 kilometri turnokolesarskih poti, kar pomeni, da bi lahko po slovenskih planinskih poteh prehodili četrtno poti okoli sveta.

PZS je ponovno pozvala k včlanitvi v planinsko organizacijo; do konca septembra lahko planinsko članarino poravnate tudi na vseh bencinskih servisih Petrol v Sloveniji.

Odbor inPlaninec bo 5. junij pomnil kot praznik povezanosti, solidarnosti in sprejemanja različnosti. Več kot 300 pohodnikov iz vse Slovenije se je namreč podalo na Krvavec na vseslovenski inkluzijski pohod "Skupaj v hribe" in obeležilo deset let delovanja odbora.

Mladinska komisija (MK) je objavila razpis za najem tabornega prostora Mlačca pri Mojstrani v času še prostih terminov poleti 2025. Prostor, primeren za do 50 oseb, je priključen na vodovod in elektriko, z urejenimi odtoki, kemičnimi WC-ji, tušem, umivalnikom, šotori za do 20 oseb in osnovno kuhinjsko opremo. MK je povabila na pomembno regijsko okroglo mizo "Z mladinskim delom proti prekarosti mladih", ki je bila 19. junija v Kopru.

MK letos prvič organizira počitniško varstvo in planinsko-naravoslovni tabor za otroke. Program bo potekal na taborniškem prostoru Mlačca pri Mojstrani in je namenjen otrokom prve in druge triade osnovne šole. Aktivnosti bodo potekale v petih terminih med 30. junijem in 29. avgustom, in sicer vsak dan med 7.30 in 16.30, tudi z možnostjo večdnevne bivanja v taboru v šotorih. Več: <https://www.pzs.si/novice.php?pid=17842>.

MK je opozorila na novost pri obnovi letne registracije mentorjev planinskih skupin za šolsko leto

2025/2026, ki letos prvič poteka prek spletnega sistema Naveza. Rok za registracijo je 15. september.

Gospodarska komisija. Začela se je enajsta sezona akcije **Naj planinska koča**. V njej tudi letos sodeluje 147 slovenskih planinskih koč, od tega 27 visokogorskih in 120 nižjeležečih planinskih koč. V glasovanju ocenjujete tri kriterije, in sicer urejenost, gostoljubje ter ponudbo. Glasovanje, v katerem ljubitelji hribov in gora izbirate svojo najljubšo kočo, bo trajalo do 10. septembra. Glasove oddate na portalu Siol.net, kjer koče izbirate po regijah: <https://zgodbe.siol.net/naj-planinska-koca/>. Lanski zmagovalki sta bili Češka koča na Spodnjih Ravneh kot naj visokogorska planinska koča in Koča na Žavcarjevem vrhu kot naj planinska koča.

PD Radovljica razpisuje prosto mesto oskrbnika Valvasorjevega doma pod Stolom, PD Ravne na Koroškem išče oskrbnika oz. oskrbnico za Naravsko kočo na Ledinah pod Uršljo goro, v PD Ljubljana - Matica ponujajo zaposlitev v planinski koči Koča pri Savici, PD Radlje ob Dravi pa objavlja javni razpis za oddajo v najem Planinske kočice Pesnik, ki se nahaja v idiličnem okolju Pohorja. Posnetek spletnega seminarja o delovanju in uporabi brezplačne aplikacije maPZS je na voljo tudi na *YouTube* profilu PZS.

Komisija za planinske poti. PD Lovrenc na Pohorju obvešča o zapori planinske poti in gozdne ceste med Činžatom in Lamprehtovim potokom pod Klopnim vrhom, PD Vinska Gora pa o zapori planinske poti med Kočo na Lopatniku in Ramšakovim vrhom.

Na dnevu slovenskih planincev na Jančah 14. junija je Zavarovalnica Triglav v sodelovanju s PZS razglasila zmagovalko izbora **Naj planinska pot 2025**. Ta naziv je skupaj s sredstvi za obnovo letos pripadel zahtevni planinski poti, ki iz Logarske doline prek Okrešlja vodi do Kamniškega sedla.

Dan slovenskih markacistov je bil 5. julija na območju Pohorja in Boča. Več o dogajanju in obnovljenih poteh v naslednji številki *Planinskega vestnika*.

Komisija za alpinizem (KA). Filip Princi (AO PD Nova Gorica), ki je v zadnjih letih zagotovo vodilni slovenski plezalec s cepini v skali, je že lani presegel dosedanje meje, ko mu je uspel prvi slovenski vzpon v smeri težavnosti D15, maja letos pa je v Dolomitih opravil vzpon z orodji najvišje težavnosti na svetu in dosegel zgodovinski uspeh svetovnih razsežnosti. V slogu DTS je opravil drugo ponovitev smeri Paralel World v plezališču Tomorrow's World v italijanskih Dolomitih, ocenjeno z D16, kar je ocena najvišje možne težavnosti v plezanju z orodji v skali. Smer je nastala decembra leta 2018, opremil in preplezal jo je eden izmed vodilnih orodnih plezalcev Dariusz Sokołowski s Poljske. Maja 2024 je bolgarski plezalec Victor Varoshkin naredil prvo ponovitev smeri v slogu DTS, čast druge ponovitve pa je tako letos pripadla Slovincu Filipu Princiju. Smer je sicer doživela še nekaj ponovitev z uporabo figur 4, med drugim tudi ponovitev na pogled korejskega plezalca Kwon Young Hyeja, ki je za tovrsten stil plezanja podal oceno D15+.

Komisija za športno plezanje. Športni plezalci so se v Salt Lake Cityju med 23. in 25. majem pomerili na tretji balvanski preizkušnji svetovnega pokala (SP). Od sloven-

skih predstavnikov se je izkušeni Anže Peharc (PK FA) kot edini prebil čez petkove kvalifikacije in v nedeljskem polfinalu dosegel 18. mesto. Na četrti balvanski tekmi SP med 6. in 8. junijem v Pragi sta se Jennifer Buckley (PK Scena) in Peharc uvrstila v finale in zasedla končno sedmo in osmo mesto. Sredi junija je peta tekma potekala v švicarskem Bernu, najboljši je bil Peharc, ki je dosegel 15. mesto.

Slovenska mladinska ekipa v hitrostnem plezanju, ki pod vodstvom Matica Kozmusa kljub kratki tradiciji dosega dobre rezultate in hitro napreduje, se je pomerila na tekmah mladinskega evropskega pokala v italijanskem Mezzolombardu in poljskih Zakopanah. Na tekmi v Italiji so v kategoriji dekleta nastopile U17 Zoja Leskovar (AK Impol Slovenska Bistrica) in Stella Novak (ŠPO Celje), v kategoriji fantje U17 pa Mark Šalamon (ŠD Pajki) ter v kategoriji fantje U19 Anej Koštomaj (ŠPO Celje) in Nik Sevnik (ŠD Pajki). Zoja Leskovar je tekmovalje končala na 7. mestu, Stella Novak na 10. mestu, Nik Sevnik je dosegel 15., Anej Koštomaj pa 18. mesto. Mark Šalamon je bil devetnajsti. V Zakopanah na Poljskem je 15. junija potekala že druga letošnja tekma mladinskega evropskega pokala v hitrostnem plezanju, kjer

Goriškemu plezalcu Filipu Princiju je uspel zgodovinski uspeh svetovnih razsežnosti.

Foto Luca Battocchio

se je v kategorijah U17 in U19 pomerilo 90 tekmovalcev iz 12 držav. V kategoriji fantje U19 je Nik Sevnik osvojil 18. mesto, Anej Koštomaj pa je tekmovalje končal na 26. mestu. V kategoriji dekleta U17 sta se obe dekleti uvrstili v izločilne boje, nato pa v četrtini finala izpadli. Stella Novak je zasedla končno 5. mesto, Zoja Leskovar pa 6. mesto, obe sta dosegli svoj najboljši čas.

V Šmartnem pri Litiji so 21. junija plezali plezalci srednjih in mlajših kategorij na državnem prvenstvu v športnem plezanju.

Začela se je prodaja vstopnic za tekmo svetovnega pokala v športnem plezanju v Kopru, ki bo 5. in 6. septembra. Člani PZS in prebivalci Mestne občine Koper imajo popust. Del sredstev od prodanih vstopnic bo namenjen programu Botrstvo v športu, ambasadorica katerega je dvakratna olimpijska prvakinja Janja Garnbret.

Komisija za varstvo gorske narave. Občina Kranjska Gora tudi letos organizira brezplačen javni prevoz v dolino Vrata, uvaja pa tudi posebno krožno linijo električnega kombija, ki bo obiskovalce vozil do slapa Peričnik. Vozna reda obeh linij sta objavljena na <https://www.pzs.si/novice.php?pid=17857>.

TNP obvešča, da so bile za razbremenjevanje Pokljuke z motornim prometom sprejete nove usklajene rešitve na gozdnih cestah. Na spremenjeni prometni režim opozarjajo prometni znaki in table. Na gozdni cesti Srednja vas–Uskovnica in na gozdni cesti Spodnji Goreljek–Praprotnica je v času med 15. junijem in 15. oktobrom prepovedan motorni promet, razen za izjeme.

Planinska založba je izdala prvo žepnico. Knjiga *Zaplezane zgodbe* so zapisi spominov, anekdot in pripetljajev Tomaža Žganjarja, alpinista, gorskega reševalca in člana alpinistične glasbene skupine Godba vertikale.

PZS je posredovala obvestilo Olimpijskega komiteja Slovenije – Združenja športnih zvez o prvem javnem povabilu izvajalcem športno-rekreativnih vadb.

Planinska društva in posamezniki je PZS povabila k sodelovanju

v akciji ozaveščanja o sladkorni bolezni *#DarujemKilometre* in k zastavljenemu cilju: milijonu prehojenih kilometrov. Vseslovenski pohod je bil 31. maja, konec poletja pa boste lahko spremljali Žigo Papeža, ki bo kot prvi sladkorni bolnik v Sloveniji poskušal premagati celotno Slovensko planinsko pot.

Člani PD Jesenice so 7. junija pri Koči na Golici organizirali 52. srečanje zamejskih planinskih društev s Koroške, Furlanije – Julijske krajine in Hrvaške ter društev z Gorenjske.

Zdenka Mihelič

NOVICE

Prenova observatorija na Kredarici

Konec maja so se na Kredarici s položitvijo temeljnega kamna obelježili začetek prenove podnebne observatorija na Kredarici, kar je bilo že nujno potrebno. Meteorološka postaja, ki v prizidku Triglavskega doma na Kredarici deluje

Na Kredarici se je začela prenova podnebne observatorija.

Foto Zdenka Mihelič

že 70 let, je zadnjo obnovo doživela pred tridesetimi leti. Observatorij deluje ob sodelovanju Arsa in Slovenske vojske, ki na lokaciji skupaj opravlja naloge spremljanja in poročanja o vremenskih razmerah. Objekt bodo energetsko sanirali in prilagodili sodobnim okoljskim standardom, vzpostavili bodo sisteme za ogrevanje, oskrbo z vodo in njeno shranjevanje ter za upravljanje odpadnih voda. Kot pravi generalni direktor Agencije RS za okolje Joško Knez, bodo z novimi prostori omogočili tudi širitev opazovanj in nadaljevanje meritev: "Med drugim bomo začeli spremljati tudi toplogredne pline, s čimer se bo postaja postavila ob bok vodilnim visokogorskim observatorijem, kot so nemški Zugspitze, avstrijski Sonnblick ali švicarski Jungfraujoch. Ob tem bo observatorij še naprej ključna točka za razumevanje vremenskih razmer v gorah, kar je izjemnega pomena tudi za zaščito in reševanje v visokogorju." Zaključek gradbenih del v okviru prenove, ki predstavlja logistično in organizacijsko zahteven projekt, je predviden za konec prihodnjega leta. Na javnem razpisu so za izvajalca izbrali družbo Eltim, vrednost pogodbe pa znaša 1,9 milijona evrov.

Zdenka Mihelič

U prihodnjih številkah Planinskega vestnika boste lahko prebrali ...

TEMA MESECA

Bogumil Brinšek

INTERJUJ

Barbara Robič

Z NAMI NA POT

Alpe Adria Trail, BiH

TV Krpan

urednistvo@produkcijakrpan.eu +38640 146 101

www.facebook.com/tvkrpan

TELEVIZIJA Z MERO IN OBČUTKOM

GLEJTE NAS

V DIGITALNI SHEMI TELEMACH (PROGR.MESTO 750)

**PRI KABELSKIH OPERATERJIH
(PROGR.MESTO 30)**

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,

99,5 MHz, 103,7 MHz,

105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

**Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.**

POLETNA DOŽIVETJA NARAVE

vsak petek ob 17.05 h

na Radiu Ognjišče

RADIO ŠT. 1 OD KOLPE DO BARJA

radijska oddaja

ČEZ HRIBE IN DOLINE

vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

**RADIO
UNIVOX**

**99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz**

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

MILLET HOKA

**ROCK
EXPERIENCE**

GARMONT

MONTURA

CAMP

SCARPA

LA SPORTIVA

ALTERNATIVA sport

trgovina za gornišstvo in alpinizem s strokovnim
svetovanjem za vse, ki ljubijo hribe

www.alternativasport.it

Sesljan, 41/D Devin-Nabrežina (Trst)
Tel. +39 040 2916120

YAKIMA®

NOVO

SKYPEAK HD

**PREMIJSKI ŠOTOR
S TRDO STREHO**

Potopite se v svet, kjer dobi kampiranje v divjini pridih razkošja. Trdi strešni šotor SkyPeak HD ni le običajen šotor – je kraljestvo neskončnih možnosti.

FACTORY STORE
BIKE & OUTDOOR

www.fastorystore.si